

T.C.

34537

DICLE UNIVERSITESI
SOSYAL BILIMLER ENSTITUSU
TURK EDEBIYATI EGITIMI
ANABILIM DALI

BUTUN YONLERIYLE

C E R I D E - I S U F I Y Y E

I

INCELEME - FIHRIST
YUKSEK LISANS TEZI

Tez Danısmanı

Doç. Dr. Himmet UC

Atilla KASIKCI

DIYARBAKIR - 1994

İCİNDEKİLER

ONSOZ.....	4
GİRİS	6
GENEL ANLAMDA GAZETECİLİK	6
1- Gazetenin Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi.....	7
2- Gazetenin Osmanlı Coğrafyasına Girişi ve İlk Gazeteler.....	7
3- Ceride-i Sûfiyye'nin Yayınlandığı Yıllarda Ülkenin Siyasî ve Edebî Durumu...	8
Giris Bölümünün Dipnotları	17
BİRİNCİ BÖLÜM	19
CERİDE-İ SUFİYYE'NİN TANITIMI	19
1- Ceride-i Sûfiyye'nin Yayınlandığı Yıllar..	20
2- Yazar Kadrosu ve Yazarların Hayatları Hakkında Bilgiler.....	20
3- Ceride-i Sûfiyye'nin Yayın Politikası	30
4- Diğer Gazetelerle Olan Münasebetleri ve Münakaşaları.....	31
5- Yayın Periyodu.....	34
6- Hitap Ettiği Okuyucu Kitlesi.....	37
7- Yayınları.....	41
8- Gazetenin Misyonu, Fikir Çizgisi.....	41
Birinci Bölümün Dipnotları	46

İKİNCİ BÖLÜM	48
CERİDE-İ SUFİYYE'DEKİ MAKALELERİN SINIFLANDIRILMASI	48
1- Dini Makaleler.....	49
2- Tasavvufi Makaleler.....	55
3- İslam Tarihi ile İlgili Makaleler.....	57
4- Türk Tarihi ile İlgili Makaleler.....	59
5- Felsefi Makaleler.....	60
6- Ahlak ve Adabla İlgili Makaleler.....	62
7- Eğitimle İlgili Makaleler.....	66
8- Siyasi Makaleler.....	72
9- Kadınla İlgili Makaleler.....	86
10- Ekonomik Konularla İlgili Makaleler.....	90
11- Tercüme-i Haller.....	94
12- Müzikle İlgili Makaleler.....	96
13- Hukukla İlgili Makaleler.....	100
İkinci Bölümün Dipnotları	104
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	108
EDEBİYAT	108
1- Ceride-i Süfiyye'de Edebiyat.....	109
2- Nesir.....	110
a- Edebiyatla İlgili Makaleler.....	110
b- Mektuplar.....	115
3- Nazım.....	119
a- Divan Siiri Gelenegine Bağlı Siirler...	121
b- Sosyal-Millî İçerikli Siirler.....	122
c- Dini-Tasavvufi Siirler.....	137
4- Tiyatro.....	144
5- Arap-İran Edebiyatı.....	146
6- Batı Edebiyatı.....	147
Üçüncü Bölümün Dipnotları	150
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	153
A. Değerlendirme ve Sonuç.....	154
B. Tahlilî Fihrist.....	157
C. Yararlanılan Kaynaklar.....	186
EK: Ceride-i Süfiyye'nin I., II., 108. ve 109. sayılarının fotokopileri	187-218

ONSOZ

II. Mesrutiyet'in ilanından Cumhuriyetin kuruluşuna kadar geçen yaklaşık on beş yıl, tarihi yönden büyük çalkantılarla dolu olduğu gibi, edebî alanda da büyük değişimlerin, yeni oluşumların meydana geldiği yıllardır. Edebiyat tarihlerinin birçoğu, II. Mesrutiyetle Cumhuriyet arasındaki edebiyatı, belli kalıplara koyarak net bir şekilde edebiyat tarihine yansıtmanın güç olduğu konusunda birleşirler. Bu dönemle ilgili edebî değeri olan her yazılı belgenin incelenmesi, anılan güçlüğün aşılmasında "karınca kararınca" bir katkı sağlayabileceği kuşkusuzdur. Bu düşünceden hareketle gerçekten pek çok çalkantılı bu dönemde yayın hayatını sürdürmüş olan Ceride-i Sûfiyye (1909-1919) adlı, yüzü askın yazar kadrosu, iki bin beş yüz kayıtlı abonesi bulunan, on yıl gibi o dönem için çok uzun ömürlü sayılabilecek bir gazeteyi inceleme düşüncesi ön plana çıkmış oldu.

Bu çalışma için birinci kaynak olan bizzat Ceride-i Sûfiyye'nin bütün sayılarını elde etmek için Milli Kütüphane'de gerekli araştırmalar yapıldı. Sonuçta yayınlanan bütün sayılardan 102 ve 103. sayılar dışında hepsine ulaşma imkanı oldu.

Bütün sayıların taranması neticesinde önce bir tahlili fihrist çıkarılarak inceleme - araştırma planı oluşturuldu. Plan gereği araştırma dört bölümden meydana geldi. Birinci bölümde gazetenin tanıtımı, ikinci bölümde gazetede bulunan makalelerin incelenmesi, üçüncü bölümde gazetenin edebiyatla olan bağlantısı, dördüncü bölümde de değerlendirme ve sonuç ile fihrist bulunmaktadır.

Karşılaşılan bazı zorluklar araştırmayı olumsuz yönde etkiledi. Gazete 30x20 boyutunda yani küçük boy olduğundan bazı sayfalarda yazılar çok küçük ve sık aralıklarla yazılmıştı. Bu yazıların okunması da o oranda güçleşiyordu. Bazı sayılarda ise bir kısım sayfalar oldukça silik olduğundan zaman zaman bazı bölümleri okumak adeta imkansız hale geliyordu. Normalinden fazla matbaa hatası da okuma konusundaki problemi zorlaştırmaya ayrı bir etken oldu. Bu nedenlerden dolayı araştırma metninde kimi zaman anlamı, kimi zaman şekil ve ahengi bozan kopukluklar meydana geldi.

Konularına örnek teşkil etmesi bakımından gerek düz yazı, gerek nazım parçalarından yapılan alıntılarda transkripsiyon işaretleri kullanılmama yoluna gidilmedi. Yalnız söyleyiş özelliklerinin olduğu gibi aktarılmasına özen gösterildi. Nazım parçalarından yapılan alıntılarda özellikle â, î, û gibi vezin gereği olan yazıma da dikkat edilmeye çalışıldı.

Geçmiş dönemdeki bir gazetenin incelenmesi adeta geçmişi bugüne, bugünü de geçmişe götürmek şeklinde düşünülebilir. Geçmiş o günün değer yargılarıyla yaşamıcasına hissetmenin bir yolu da devrin gazetelerini incelemekten geçer. Bu bakımdan hem kendi sahasında, hem gazeteyi tanıtmada örnek olabilecek çeşitli türdeki yazı, makale ve şiirlerden bölümler, örnek teşkil etmesi bakımından araştırma metnine alındı. Bu kısa örneklerin gazetenin yayın çizgisi ve genel kültürel durumla bağlantıları tespit edilmeye çalışıldı. Gazeteden alınan yazılarla yazıların yanında verilen açıklayıcı bilgiler böyle dengeli olmalıydı ki araştırma ne olduğu gibi alıntılardan olussun, ne de metne dayanmayan genel değerlendirmelerle dolsun. Alıntı fazla olursa bugünün kriterlerine göre Ceride-i Sûfiyye'yi belirli bir yere koymak mümkün olmayacak, alıntı az değerlendirme fazla olursa hayali bir Ceride-i Sûfiyye ortaya çıkacaktı ki bu durum nesnellik açısından kusur sayılabilecekti.

Butün bunlar göz önünde bulundurularak alıntı - değerlendirme dengesinin iyi kurulmasına özellikle dikkat edildi.

Çalışmanın en büyük talihsizliği ise, basvurulabilecek yeterli sayıda gazete incelemesi örneğinin temin edilememesiydi. Bu eksikliği, sayın danışman hocamı sık sık rahatsız ederek telafi etmeye gayret ettim.

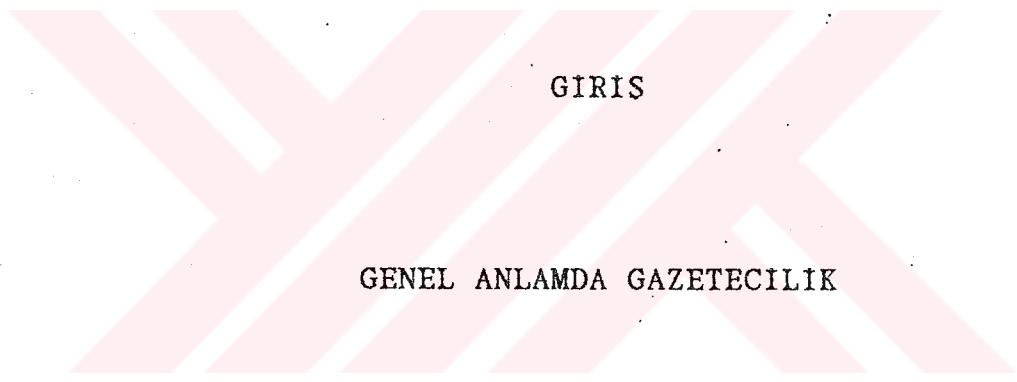
Çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Himmet UÇ Bey'le, edebiyat araştırmalarında temel espriyi bizlere kazandıran değerli hocam Sayın Prof. Dr. Onder GÖÇÜN Bey'e şükranlarımı arz ederim.

Ayrıca özellikle okunması imkansız hale gelmiş yazıların okunmasında yardımcı olan Sütçü İmam Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki arkadaşlarıma ve yazma işinde yardımcı olan Ars. Gör. Fatih OKUMUS'a teşekkür ederim.

Eylül, 1994;

Atilla KASIKCI

DIYARBAKIR

GIRIS

GENEL ANLAMDA GAZETECILIK

1. Gazetenin Ortaya Cıkması ve Gelişmesi

Kalem insanın en etkili ve sürekli silahlarından biridir. Bu silaha dayanılarak geliştirilen gazete, toplumun ortak sesi, duyan vicdanı olma özelliğine sahiptir.

İnsanlık ferdi ve sosyal hayatında nasıl çeşitli merhaleler kat ederek bugünkü derecesine varmışsa, gazete ve gazetecilik yönünde de bir çok safhalardan geçerek günümüzdeki seviyesine ulaşmıştır.

Bugün gazete -daha genel bir tabirle basın- devlet ve kanundan sonra "üçüncü güç" olarak kabul edilmekte, bu atessiz ve kansız silahın etkisi gün geçtikçe artmaktadır.

Dünya'da İlk Cıkan Gazete ve Gazeteler

"Bundan 3400 yıl önce Nil boylarında bulunan bir tablet, dünyanın ilk gazetesi ünvanını almıştır. (1) Mısırlılar bu tabletlere günün önemli olaylarını yazmışlar, elden ele dolandırmışlardır."

"Avrupa'da ise düzenli ve devirli olarak yayımlanan ilk gazete 1605'te Anvers'te çıktı. Ayda iki defa Fransızca ve Flamanca olarak basılıyordu. 1609'da Augsburg ve Strasburg'da ilk defa haftalık gazeteler çıktı. 1615 yılından itibaren Frankfurt'ta bir çok süreli yayım yapılmaya başlandı." (2)

"İlk günlük gazete ise 1660 yılında Almanya'da Layipziger Zaytung adıyla çıkmıştır. Bu gazeteden daha mükemmeli ise Londra'da çıkan günlük "Daily Courant"tır. Daily Courant 1702 yılında nesredilmiştir. Bugünkü gazeteler şeklindeki bir gazete ise, Fransa'da 1631 tarihinde Gazzete adı ile yayınlanmıştır." (3)

2. Gazete'nin Osmanlı Coğrafyasına Giriş ve İlk Gazeteler

İlk Türk gazetesi 11 Kasım 1831 tarihinde haftada bir yayınlanan resmî gazete niteliğindeki Takvim-i Vekayi'dir. Onu takip eden Ceride-i Havadis, Wilhem Churcill tarafından 1840 yılında çıkarılan ikinci gazetedir. 1860'ta Agâh Efendi tarafından çıkarılan Tercüman-ı Ahval ilk özel Türk gazetesi ünvanını almıştır. 1860'ta Ruznâme-i Ceride-i Havadis, 1861'de Tasvir-i Efkâr, 1861'de ilk mecmua olan Mecmua-i Funûn, 1863'te Ceride-i Askeriye, 1866'da Muhbir, 1867'de Muhip, 1867'de Utarit, 1868'de Terakki, 1869'da Mümeyyiz, 1869'da ilk mizah gazetesi olan Diyojen, yine aynı yılda ilim ve fen gazetesi olan Hadika ve dikkatleri en fazla üzerinde

toplayan Basiret, 1870'te Memalik-iMahrusa ve Hakayiku'l-Vekayi, Mirkat, Asır, 1871'de ibret, 1872'de güçlü bir mizah gazetesi olan Hayal, sonra kronolojik sıraya göre Sirac, Latife, Kamer, Hulasatü'l-Efkâr, Tiyatro, Safak, Kahkaha, Sark, Efkâr, Medeniyet, Geveze, Ittihat, Meddah, Sadakat, Istikbal, Sabah, Caylak, Arkadaş, Müsavat, Umran, Selamet, Hakikat gazeteleri yayınlanmıştır.(4)

II. Abdülhamit döneminde basına karşı bazı yasaklar getirilince, rejime ve padişaha muhalif olanlar yurt dışında gazete çıkarma yolunu tuttular. Bu gazetelerden bazıları: Osmanlı, Mesveret, Yıldız, Elrakip, Hilafet, Hak, Leylek, Selâmet, Girit, Sûrâ-yı Ummet, Sancak, Tokmak, Davul, Sark, Muvazene, Emel, Mesrutiyet, Istikbal, Terakki gibi rejim muhalifi, birçoğunun sahibi gayr-i müslim olan gazetelerdi. II. Abdülhamit döneminde yurt içinde yayınlanan gazetelerin sayısı tabiatıyla fazla olmadı. Bunların baslıcaları, Sabah, Ahmet Mithat Efendi'nin çıkarmaktaa olduğu Tercüman-ı Hakikat, Ahmet Cevdet'in çıkardığı İkdam, Baba Tahir'in gazetesi olan Malûmat gibi gazeteler iktidarın süphesini çekmeyecek şekilde yayın yaptılar. Bu gazetelerin siyasi karakterleri, verdikleri haber ve ansiklopedik bilgiler yanında daima ikinci derecede kalmıştır. (5)

3. Cerîde-i Sûfiyye'nin Yayınlandığı Yıllarda (1909-1918) Ülkenin Siyasi ve Edebî Durumu

Siyasi Durum:

II. Abdülhamit döneminde yurt dışında 110'den fazla gazete ve derginin hepsinin ortak bir görüşü vardı: Istibdat yönetimine son vermek ve 1876'da kabul edilen mesrutiyet rejimini egemen kılmak. Nihayet 24 Temmuz 1908'de II. Abdülhamit dört satırlık fermanla II. Mesrutiyetin yürürlüğe konulacağını ilan etti. Bunun üzerine belki bugüne kadar eşine rastlanmamış bir şekilde basın hürriyeti verilmiş oluyordu. Ittihat ve Terakki'nin giderek güçlenmesi ve nihayet 31 Mart Vak'ası ile sınırsız hürriyet yerini tekrar baskıcı yönetimlere terk etti.

Bu dönemde, Ittihat ve Terakki Partisi, onun ilk rakibi olan Ahrar Partisi ve Ittihat-Terakki'nin amansız rakibi olan Hürriyet ve İtilaf Partisi siyaset sahnesinde yerlerini almışlardı. (6)

Asrîlik (Batıcı-Osmanlıcı...), İslamcılık, Türkcülük gibi fikir akımları cesitli frekanslarda fikirlerini yaymaya çalışıyorlardı.

Parti çekismeleri, 31 Mart'tan sonra tekrar geri dönen parti diktatörlüğü, müslim ve gayr-ı müslim vatandaşlar arasında hosnutsuzluk meydana getirmisti.

Ekonomi, kapütülasyonların baskısı, duyûn-ı umumiyenin varlığı gibi nedenlerle tamamen harap olmuş bir vaziyetteydi.

Ittihat ve Terakki hükümetinin uyguladığı politika, Avrupa'da, özellikle İtalya ve Balkan Devletleri'nde Osmanlı Devleti'ne karşı besletilen savaş arzularını kamçılıyordu.

1911'de İtalyanlar Trablusgarp'a saldırdılar. Bir müddet sonra da On İki Ada'yı işgal ettiler. Osmanlı Devleti Trablusgarp Savaşıyla uğraşırken, Balkan Devletleri Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan birleserek Osmanlı Devleti'ne saldırdılar. Bu iki savaşın çok acı sonuçları oldu. Osmanlılar Afrika'dan ve Balkanlardan sökülüp atıldılar. Zaten bozuk olan ekonomi iyice felç oldu.

Bu kötü gidis içteki çekismeleri ve hosnutsuzluğu arttırmıstı. Artık topluca bir yıkıma doğru gidiliyordu.

İç ve dış bütün şartların çok kötü olduğu bu ortamda gereksiz yere I. Dünya Savaşı'na girildi.

Donatım ve yiyecek konusunda çok zor durumda olan Osmanlı orduları, bu olumsuzluklara rağmen bir çok cephelerde tahminlerin ötesinde galibiyetler kazandılar. Özellikle Canakkale'de parlak zaferler elde edildi. Fakat yanında savaşa girilen devletler savaşı kaybedince, Osmanlı Devleti de savaşı kaybetmiş sayıldı. Mondros ve daha sonraları Sevr antlaşmasıyla Osmanlı Devleti tarihten silinirken O'nun enkazı üzerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması faaliyetleri başlıyordu. (7)

Edebî Durum

Önce basın hayatını ele alalım. II. Mesrutiyet'ten sonra gazeteciler biraraya gelerek o günden itibaren yazılarını sansür kuruluna göndermemeyi kararlaştırdılar. O gece gelen sansür memurları gazete kapılarından geri çevrilmisti. (8) 25 Temmuz 1908'den itibaren gazeteler, otuz yıldan beri ilk defa sansür edilmeden çıkmıştır.

İlk bir buçuk ay içinde gazete çıkarmak için imtiyaz alanların sayısı iki yüzü geçmekteydi. (9) Halkın gazetelere rağbeti artmış, bu dönemde bazı gazetelerin tirajları 50 bine kadar yükselmisti. (10) Yalnız basın hürriyeti hiç bir kanunla denetim altında olmadığı için hürriyet, basın anarsisine dönüştü. Her akla gelen yazılıyor, pasalar, nazırlar hatta padisah aleyhinde yazılar yayınlanıyordu. Kısa sürede çıkarılan dergi ve gazetelerin sayısı 353'ü buluyordu. (11)

Mesrutiyet ilan edildiği zaman İkdâm, Sabah, Tercüman-ı Hakikat ve Saadet olmak üzere dört gazete yayınını sürdürmekteydi. (12) Mesrutiyet'in ilk gazeteleri, "Yeni Gazete" ile "Tanin"dir.

Yeni Gazete'yi Abdullah Zuhdu Bey, Tanin'i de Tefvik Fikret, Hüseyin Kâzım ve Hüseyin Cahit çıkarıyordu. (13)

İstibdat döneminde yayınını sürdüren dört gazetenin yeni siyasî ortamda tavırları ise şöyle oldu: İkdâm gazetesi İttihatçılara karşı kuvvetli bir muhalefet başlatmış, Ahrar Partisi'ni desteklemişti. Ahmet Mithat'ın 1878'de kurduğu Tercüman-ı Hakikat ise bu dönemde tarafsız olmaya çalışmış, bir süre sonra da Ahmet Mithat Efendi gazeteden ayrılmıştı. Mihran Efendi'nin çıkardığı Sabah ile, Mehmet Efendi ile oğlu Fethi'nin yayınladığı Saadet gazetesi de tarafsız kalmışlardır.

II. Mesrutiyet'ten sonra yayın hayatına atılan başlıca etkili gazeteler şöyle sıralanabilir:

1) Tanin: Hüseyin Cahit, Tefvik Fikret ve Hüseyin Kâzım tarafından çıkarıldı. İttihat ve Terakki'yi destekledi.

2) Hukuk-ı Umumiye: İstibdat döneminde sürgünde yaşayanların kurduğu Fedekârân-ı Millet Derneği'nin yayın organı durumundadır. Mevlanzâde Rifat bu gazetenin başına geçmiştir. İttihatçılara sert bir dille çıktığından kapatılmıştır.

3) Serbestî Gazetesi: Hukuk-ı Umumiye gazetesi kapatıldıktan sonra 6 Aralık 1908'de Mevlanzâde Rifat "Serbestî" adlı bir gazete çıkardı. Bu gazete de Fedekârân-ı Millet Derneği'nin fikirlerini savunmuş ve bu yüzden gazetenin başyazarı Hasan Fehmi, İttihatçılar tarafından öldürülmüştür. (14)

4) Mizan Gazetesi: Tarihçi olarak bilinen Mehmet Murat, Mizan gazetesini yeniden çıkardı. Mizan da İttihatçılara muhalif yayın yapıyordu.

5) Sada-yı Millet Gazetesi: Kozmidis adlı bir milletvekili tarafından çıkarılan, Türk ve Müslüman olmayan azınlıkların sesi olarak nitelendirilen Sada-yı Millet de, İttihatçılara muhalefet ediyordu. Gazetenin başyazarı Ahmet Samim 6.9.1910'da İttihatçılar tarafından öldürülmüştür. (15)

6) Yeni Gazete: Yukarıda belirtildiği gibi Yeni Gazete, II. Mesrutiyet döneminin ilk gazetelerindendir. Abdullah Zuhdu tarafından çıkarılmaktaydı. Yeni Gazete'de İttihat Terakki'nin aleyhinde yazılar yayınlıyordu.

7) Sûrâ-yı Ummet Gazetesi: Tanin gibi Sûrâ-yı Ummet de İttihatçıları desteklemiştir. İttihatçılara muhalif basınla aralarında çok sert münakasalar cereyan etmiştir.

8) Osmanlı Gazetesi: Ahrar Partisi'nin sözcüsü durumundadır. Gazetenin başyazarı Süleyman Nazif'tir.

9) Volkan: İttihad-ı Muhammedî Derneği'nin yayın organı olan Volkan, Kıbrıslı bir Türk olan Derviş Vahdetî tarafından çıkarıldı. Hem İttihatçılara, hem Ahrarlara siddetli hücumlarda bulundu. İslamiyet adına yaptığı yayınlardaki kışkırtıcılık yüzünden diğer İslâmî basın tarafından da tenkit edildi.

Yukarıda sayılan, zamanında yüksek tiraj yapmış gazetelerin yanında, Takvim-i Vakayi, Ciddî Gazete, Siirli Gazete, Peder, Ciddiyet, Müddeî-i Umumî, Selsebil-i Havadis gibi çeşitli gazete ve dergiler de yayınlanmıştır. (16)

Mesrutiyetin ilk yıllarında imparatorluktan ayrılmak isteyen Türk olmayan unsurlar da Arnavutluk, El-İkdam, Arnavut, Bosna, Başkım, Asiret, Kürdistan, Besa, Kürd, Makedonya, Kartal gibi gazete ve dergileri neşrettiler. (17)

II. Mesrutiyet'ten sonraki fikir akımlarından İslamcılık da yeteri kadar yayın vasıtasına kavustu: Bu yayınlar İttihad-ı Muhammedî Derneği'nin yayın organı "Volkan", Cemiyet-i İlmiye-i İslâmiye'nin yayın organı "Beyanü'l-Hak" bunlardan başka Sırat-ı Müstakim, Sebilü'r-Resâd, Sada-yı Din, Tarik-i Hidayet, İlmiye, Mikyâs-ı Seriat, Hikmet ve Cerîde-i Sûfiyyedir. (18) İslâmcı grubun ön saftaki düşünürü Babanzâde Ahmed Naim, sairî Mehmed Akif yayın organları olan Sırat-ı Müstakim, Sebilü'r-Resâd ve Beyanü'l-Hak (19) gibi gazetelerde sürekli Batıcı ve Türkcülerle mücadele ettiler.

Bilindiği gibi II. Mesrutiyet'ten sonra ortaya çıkan İslâmcılık, Batıcılık (Osmanlıcılık, Yenicilik, Asrîlik, Materyalizm) ve Türkcülük en güçlü akımlardı. İslâmcı basını yukarda gördük. Türkcü basına gelince Tanin gazetesi bu fikri desteklemekle birlikte en etkili yayın organları da Türk Yurdu ve Yeni Mecmua'dır.

Bu noktada su durum ortaya çıkıyor. Tanzimattan beri Batılama fikrini taşıyanlar 1900'lerden sonra kendi aralarında çeşitli fraksiyonlara ayrılmışlardı. Bu fraksiyonların içinde Osmanlıcılık, Adem-i merkezîyetçilik'ten ateistliğe kadar her çeşit birbirinden uzak fikirler boy gösteriyorlardı. Bundan dolayı bu tür fikirlerin genel adı Batıcılık, Asrîlik, Osmanlıcılık gibi değişik adlarla anılıyordu. Bu gruptaki düşünce akımlarının bir çoğu Türkcülük akımıyla birçok noktalarda ittifak ediyordu. Bu bakımdan bu dönemdeki fikrî münakasaların en siddetlisi İslâmcı grupla Türkcü ve Batıcı gruplar arasında cereyan etmiştir.

Bütün bu fikirlerin yanında Asrî gruplar içerisinde Sosyalist bir gazete de yayınlanmaya başladı. H. Hilmî Bey tarafından nesredilen bu gazetenin adı da "İstirak"ti.

II. Meşrutiyet basınının bazı özellikleri vardı. II. Meşrutiyetin kabulünden sonra yaklaşık 9 ay süren tam bir basın özgürlüğü dönemi yaşanmıştır. 31 Mart'tan sonra tekrar kademe kademe İttihatçı yönetim tarafından baskı uygulanmış, bunun tabii sonucu olarak da gazetelerin sayısında hızlı bir azalma görülmüştür. 1909'da 353 olan gazete sayısı, 1910'da 130'a, 1911'de 124'e, 1912'de ise 45'e düşmüştür. (21)

II. Meşrutiyet dönemi basınının bir başka özelliği de gazetelere edebî ilaveler konması, fıkra makale, tefrikaların günlük gazetelere yansımalarıdır. (22)

Bu devirde gazetelerin sayfa boyutları büyüdü, ayrıca resim, harita ve karikatür konuldu. Siyaset, Suun-ı Dahiliye, Suun-ı Hariciye gibi başlıklar altında muhteva zenginleştirildi. (23)

II. Meşrutiyet döneminde gazetelerin normal tirajı 5000'den 25.000'e kadardı. En büyük satışı Esek gazetesi, birkaç gün de İkdam 50.000'e çıkmıştı. (24)

Bu dönemde muhalif gazetecilerin öldürülmesi olayları basınıımız açısından elbette çok kötü sonuçlar doğurmuştur. Bu cinayetler sıra ile 1909, 1910, 1911'de işlenmiştir. İlk cinayet Serbesti gazetesi başyazarı Hasan Fehmî Bey'i ikinci cinayet Sada-ı Millet gazetesi başyazarı Ahmed Samim'i, üçüncü cinayet Mizan gazetesi muharrirlerinden Zeki Bey'i, sonuncu cinayet de İstirak gazetesi sahibi sosyalist Hüseyin Hilmî Bey'i hayata veda ettirerek susturmuştur. (25)

Ceride-i Sûfiyye'nin II. Meşrutiyet Basınındaki Yeri:

İncelemenin sağlıklı olması için Ceride-i Sûfiyye'nin, II. Meşrutiyet sonrası basın içindeki yerini genel anlamda çok iyi belirlemek gerekir. Şimdiye kadar bu konu ile ilgili açıklamalardan anlaşıldığına göre Asrîler (Osmanlıcılık, Adem-i merkezîyetçilik, Batıcılık, Sosyalistler, Ateistler), Türkçüler ve İslâmcılar diye üç ana çizgide fikir ve siyaset tartışmaları devam ediyordu. Üç isim altında topladığımız siyaset ve düşünce sistemleri bu genel adlar altında çeşitli farklılıklar gösteriyorlardı.

Örneğin, Asrîler diye adlandırılan grubun içinde yukarıda da değindiğimiz gibi -Osmanlı siyasetini esas tutanlar, Prens Sabahattin'nin adem-i merkezîyet görüşünü benimseyenler, pozitivist akımın etkisinde kalarak tamamen materyalist bir anlayışı savunanlar, sosyalistler vb. çeşitli akımlar

bulunmaktaydı. Bu akımların ortak paydası Osmanlı'ya mesrutî bir idare getirmek, istibdat dönemine son vermektir. II. Mesrutiyetle bu akımlar bir parça emellerine kavuşmuş oldular.

Türkçülerin içinde de farklı anlayışta gruplar vardı. Bu gruplar şöyle sıralanabilir:

a) Irk Türkçüleri: Yusuf Akçora bu grubun liderliğini yapıyordu.

b) Tarihi Türkçüler: Başlarında Ziya Gökalp ve Halide Edip'in bulunduğu bu grup "Turan" davasına gönül verenleri etrafında toplamıştır.

c) Kültür Milliyetçileri: Bu grup ise Türkçülüğün kültür birliğiyle teşekkül edecek sosyal gelişme ile gelişip güçleneceğini ileri sürüyordu. (26)

Türkçülerin içinde, asrî grup içinde saydığımız çeşitli fikir gruplarıyla azımsanmayacak ortak noktalar bulunmaktaydı. Çünkü Türkçülük Batılılaşmaya engel değildi. Türkçüler asrî grup içinde sadece milletve vatan kavramını inkar eden "milletim nev'i beser, vatanım rûy-i zemin" anlayışıyla hareket edenlere özellikle milliyet düşüncesiyle karşı çıkıyorlardı.

İslamcı gruba gelince, daha Tanzimat döneminde yurt dışına kaçan bazı aydınlarda bile görülen bu anlayış, II. Abdülhamid döneminde İslâm Birliği siyasetiyle uygulama alanı buldu. II. Abdülhamid bu konuda hilafet müessesesini de işleterek emperyalist devletlere karşı küresel düzeyde mukavemet cephesi oluşturmak istiyordu. Ceride-i Sûfiyye etrafında toplananlar ise, II. Abdülhamid'in istibdatla karışık İslam Birliği düşüncesinden farklı olarak, 19. asırdan beri devam eden düşüncesinin, Kur'an'dan millet olarak uzaklaşmamızda olduğunu öne sürerek, ferd planında herkesin yeniden İslam'a ciddi sarılmasını, II. Mesrutiyetin de "mesrutiyet-i mesrua" şeklinde algılanması halinde, Kur'an ahkâmının uygulanması için müsait bir zemin olacağını düşünüyorlardı.

Bu genel görünümün altında İslamcı grubun değişik fraksiyonlarını belirtmeye çalışalım.

II. Mesrutiyet'ten sonraki İslamcı grubun birçoğu iktidara ve devlet yönetimine talip olma, bizzat siyasetle, seçimle ilgilenme gibi aktif politik hayata katılmanın dışında kalarak imanî, ahlâkî noktalarda cemiyeti özellikle de ferdi eğitmek, yeniden Kur'an'a yönelmek gibi kültürel sahada mücadeleyi yeğlemişlerdi. Yalnız İslamcı grupların içinde İttihad-ı Muhammedî Derneği, bizzat siyasetle meşgul olmamakla birlikte yayınlarında, eleştirilerinde oldukça ölçsüz davranıyor, hem yöneticileri rahatsız ediyor, hem de

müslümanları kısıktıyordu. Derneğin bu tutumu, İslamcı grupların dışındaki diğer grupları rahatsız ettiği gibi, İslamcı grupları da halkı kısıktığından ve ölçsüz hareket ettiğinden rahatsız ediyordu.

Mehmet Akif'in içinde bulunduğu grup ise edebî ve fikrî münakaşalara daha fazla girdiğinden İslâmıcı grubun ön safında görülüyordu.

Sair İslamcı grupların içinde sırf hayırlı hizmetler için bir araya gelen hayırsever dindar insanlarla, ilim noktasında Batı'dan gelen İslâm'a zıt düşüncelere cevap vermek amacıyla ilmi sahada mücadele edenlerin varlığı da hissediliyordu.

Ceride-i Sûfiyye'nin bunların içindeki yeri nerede? incelemenin ileriki bölümlerinde bu soruya cevap aranacaktır.

Ancak İslamcı kesimin içinde tasavvuf erbabının çoğunluk olduğu, adeta tasavvufun gazeteye yansımaları, Ceride-i Sûfiyye'nin ortaya çıkmasına tesir eden faktörlerden en kuvvetlisidir diyebiliriz.

Bu dönem fikir akımlarını değerlendirirken su noktaları da unutmamak gerekir. "Her fikirde bulunur bir dane-i hakikat" misali bütün fikir akımları -yabancıların bölücü, yıkıcı düşünceleri haric tutulmak şartıyla- yıkılmağa yüz tutan Osmanlı Devletini kurtarmaya, daha iyiye gitmeye yönelikti. Bu bakımdan birbirine bazı noktalarda taban tabana zıt olan düşüncelerin bile, birbiriyle ortak olan noktaları vardı. Mesela her akım Batı'nın fen ve müspet ilimini almada ittifak halindedir. Yozlaşmış Osmanlı müesseselerine çağa uygun şekiller vermek, yine hemen herkesin üzerinde ittifak ettiği konulardandır.

Parlak idealler uğruna devlete 1908-1919 arasında topraklarının 3/4'unu kaybettiren İttihatçılar da İslamcı, Türkçü, Osmanlıcı, Batıcı... her cesit fikirlerden mütesekkil bir topluluktular. Hatta sade bir vatandaşın bile fikirleri, mevcut fikir akımlarından birkaç tanesine paralellik gösteriyordu. Bundan ötürü bu dönem fikir akımlarını net ve somut bir şekilde ele almak zordur. Ancak ana hatlarıyla değerlendirme yapılabilir. Meselâ zamanın en güçlü grubu olan İslamcılar, o zaman bu isimle kendilerini adlandırmıyorlardı. Bu isim daha sonraları bu fikir akımına uygun bir isim olarak verilmiştir. Bu nedenle herseyin bir çalkantı içinde olduğu bu bunalımlı ve bulanık dönemdeki siyasî ve fikrî durumları değerlendirmenin -ne kadar dikkat edilirse edilsin- subjektiflikten kurtulamayacağı asikârdır.

Edebî sahada ise genel durum şöyleydi: 1901'de Servet-i Fünûn Dergisi'nin kapatılmasından sonra Servet-i Fünûn Edebiyatı topluluğu dağıldı. Bu tarihten sonra edebiyat tam manasıyla bir duraklama dönemine girdi. Bu edebî kısırlık

dönemi II. Mesrutiyet'e kadar devam etti. II. Mesrutiyet'ten sonra her alanda görülen canlılık edebî sahada da kendini gösterdi.

II. Mesrutiyet'ten sonra edebiyatımızda Fecr-i Atî denilen edebî topluluk ortaya çıktı. Faik Ali, Celal Sahir, Yakup Kadri, Abdülhak Hayri, Mehmet Behcet, Fuat Köprülü, Süleyman Fehmi, İsmail Suphi, Nevin, İbrahim Alaaddin, Mehmed Ali Tevfik, Hasan Bedrettin, Tahsin Nahit, Ahmet Hasim gibi isimlerden mütesekkil bir edebî topluluk biraraya gelerek Fecr-i Atî adı altında edebî ekol oluşturdular. (27) "Sanat şahsî ve muhteremdir" anlayışıyla hareket ettiler. Bir beyannâme yayınlamaya girişlerini ve ne yapmak istediklerini ortaya koydular. Bütün bu hamlelere rağmen Servet-i Fünûn edebiyatının devamı olarak anıldılar. Daha sonra bu isimlerin çoğu topluluktan ayrılarak kendi şahsî çizgilerinde eserler verdiler.

II. Mesrutiyet sonrası edebî akımların içinde en güçlüsü millî edebiyat akımıdır. Bu isim üzerinde gerçi tam bir anlayış birliği sağlanamamışsa da yine de genelde bu adla anılmışlardır.

Tanzimat yıllarında A.Vefik Paşa, Süleyman Paşa, Semsettin Sami gibi yazarların elinde gittikçe kuvvet bulan Türkçülük cereyanı, 1897'de M. Emin'in sade Türkçü şiirleriyle edebî sahada da boy göstermeye başladı.

II Mesrutiyetin ilanından sonra Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı gibi dergilerde Türkistan'dan gelen Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, İsmail Gaspıralı gibi kalemlerle, Ziya Gökalp, olaylara dayanarak Türkçülüğü yorumluyorlar, uygulanabilir olmasını temine çalışıyorlardı. İttihat ve Terakki içindeki I. derece yöneticilerin de bu fikre taraftar olmasıyla Türkçülük siyaset sahnesinde sürekli gelişme ve güçlenme çizgisini takip ediyordu. Siyasî hadiseler de Türkçülüğün gelişmesine yardımcı oluyordu. Çünkü gayr-i müslimlerin devletten ayrılma düşünceleri Osmanlıcı düşüncüyü, Arnavutların ve sair müslüman ırkların (Araplar, Kürtler) içerisinde beliren ayrılıkçı düşünceler de İslamcılarının umitlerini söndürüyordu. Buna karşılık Türk milliyetçiliğini esas alan düşünceler haliyle kuvvet buluyordu.

1911 yılında Selanik'te yayınlanan Genç Kalemler Dergisi Yeni Lisan hareketiyle bu akım, edebî sahaya aktarılmış oldu. Sadelik ve hece ölçüsü savunulduğundan bu düşünce Servet-i Fünûn'un yaşayan temsilcileri ve Fecr-i Atî'ciler tarafından tepkiyle karşılandı. Fakat Yeni Lisan anlayışı sürekli taarruz ediyordu. Muhalif kalemler zaman zaman kendi çizgilerini terk edip Yeni Lisan safına katılıyorlardı. Artık edebî sahada da Türkçülük, milliyetçilik fikirleri iyiden iyiye kuvvetleniyordu. Mehmet Akif'in Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Resâd dergileriyle Türkçüler arasında hayli

münakaşalar oldu. Yukarda değinildiği gibi zaman ve zemin devamlı Türkçülük-milliyetçilik eksenini merkez kabul eden fikirlerden yanaydı.

Bu arada Yahya Kemal ve Yakup Kadri'nin bir ara ortaya atıp sonra vazgeçtikleri Nev Yunanilik diye anılan bir edebî ekol de kısa zamanda dağıldı.

Fecr-i Atî'nin dağılmasından sonra kendi çizgilerini devam ettirenler, Servet-i Fünûn'un şöhretli sairleri yine bu dönem edebiyatının saflarını dolduruyordu.

Cok güçlü bir akım olan İslamcı görüşün edebiyattaki en güçlü temsilcisi Mehmet Akif de özellikle Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Resâd dergilerindeki fikrî münakaşaları ve kendine has üslubuyla bu dönem edebiyatında kuvvetli bir mevkie sahipti.

Giris Bölümünün Dipnotları:

- 1) Enver Behnan Sapolyo, Türk Gazeteciliği Tarihi, Ankara: 1976, s.11
- 2) Meydan Larousse, c.2
- 3) E. B. Sapolyo, Türk Gazeteciliği Tarihi, s.11
- 4) Abbas Parmaksızoğlu, Türk Gazetecilik ve Basın Tarihi, İstanbul: 1959, s.18-25
- 5) E. B. Sapolyo, Türk Gazeteciliği Tarihi, s.163,165
- 6) Dr. A. İhsan Gencer ve Dr. S. Özel, Türk İnkılap Tarihi, İstanbul: Der Yay. 1991, s.24
- 7) Bu bilgiler Dr. A. İhsan Gencer, Dr. Sait Özel'in Türk İnkılap Tarihi (İstanbul: 1991) kitabından yararlanılarak özetlenmiştir.
- 8) M. Nuri İnüğü, Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul: Çağlayan Kit. 1982, s.306
- 9) M. N. İnüğü, a.g.e., s.306
- 10) M. N. İnüğü, a.g.e., s.306
- 11) M. N. İnüğü, a.g.e., s.306
- 12) M. N. İnüğü, a.g.e., s.307
- 13) E. B. Sapolyo, Türk Gazeteciliği Tarihi, s.171
- 14) M. N. İnüğü, Basın ve Yayın Tarihi, s.310
- 15) M. N. İnüğü, a.g.e., s.310
- 16) M. N. İnüğü, a.g.e., s.312
- 17) M. N. İnüğü, a.g.e., s.312
- 18) E. B. Sapolyo, Türk Gazeteciliği Tarihi, s.173
- 19) M. N. İnüğü, Basın ve Yayın Tarihi, s.315
- 20) Sırat-ı Müstakim dergisini Esref Edip ve Ebu'l-Ölâ Mardin çıkarmıştı.
- 21) M. N. İnüğü, Basın ve Yayın Tarihi, s.314

- 22) M. N. Inuęur, a.g.e., s.316
- 23) E. B. Sapolyo, **Türk Gazeteciliği Tarihi**, s.183
- 24) E. B. Sapolyo, a.g.e., s.183
- 25) E. B. Sapolyo, a.g.e., s.181
- 26) M. N. Inuęur, **Basın ve Yayın Tarihi**, s. 316
- 27) Orhan Okay, **Büyük Türk Klasikleri**, s.232

BIRINCI BOLUM

CERIDE-I SUFIYYE'NIN TANITIMI

1. Ceride-i Sûfiyye'nin Yayınlandığı Yıllar

Ceride-i Sûfiyye'nin ilk sayısı 26 Safer 1327'de yayınlandı. Bu tarih 19 Mart 1909 cuma gününe tekabül etmektedir. Tercüman-ı Hakikat matbaasında tab edilmektedir. Gazetenin ilk sayfasındaki başlıkta şöyle denilmektedir: "Simdilik muntazaman cuma günleri nesr olunur. Rehber, Seriat-ı Muhammediyye, kâfil hukuk-ı Osmaniye, hadim millet-i Islâmiyedir." "Sermuharriri Ali Fuad, bilahare Mustafa Fevzi, sahib-i imtiyaz ve müdir-i mesûlu Hasan Kâzım."

Ceride-i Sûfiyye 161 sayıya kadar yayınlanmıştır. 161. sayının tarihi 4 Zilhicce 1337dir ki bu tarih de miladiye cevriildiğinde 31 Ağustos 1919'a denk düşmektedir.

Sunu da hemen belirtelim ki kendisine Sûfi gazetesi adını veren Ceride-i Sûfiyye bugünkü anlamda günlük bir gazete değildir. Bazen haftada, bazen on bes günde bir yayınlanan bir dinî mecmua niteliğindedir. Zaman zaman siyasi ve aktüel konulara ikinci, hatta üçüncü derecede yer vermesi yine gazeteden ziyade mecmua özelliğini yansıtmaktadır. Buna rağmen ısrarla gazete adının kullanılması 1860'lardan beri süregelen gazetecilik anlayışının bir sonucu olabilir. Çünkü 1860'tan 1908'e kadar yayımlanan gazetelerin içinde günlük olarak yayınlanmayanların sayısı hayli fazladır.

2. Yazar Kadrosu ve Yazarların Hayatları Hakkında Kısa Bilgiler

Ceride-i Sûfiyye on yıl içinde birçok imzaya sütunlarında yer vermiştir. Bu kadar kalabalık yazar grubunun adları ve unvanları gazetede yazdıkları yazıların altında yazmış oldukları şekilde aynen alındı. Ayrıca, Türk Ansiklopedisi, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Büyük Türk Klasikleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın Son Asır Türk Sairleri adlı eseri taranarak adı geçen sairler hakkında bilgi toplandı. Ceride-i Sûfiyye'de sairler hakkında yazılan yazılar derlendi. Böylece, incelemenin hacmini gereksiz yere büyütmemek için elde edilen bilgiler özetlenerek verildi. Bazı yazarlar hakkında ise bilgi bulunamadı. İsmi karsısına gazetede kendi yazdığı bilgiyi koymakla yetindik. Bazı isimlerin ise, ne gazetede az da olsa tanıtıcı bir kelimesine, ne de kaynaklarda adına rastlandı. Böylece, bu durumdaki yazarların karsısına hiç birsey yazılmamış oldu.

6/14. sayının 1. sayfasında Ceride-i Sûfiyye'nin Hey'et-i Tahririyesi başlıklı yazıda su isimler yer almaktadır:

Sudûr-ı âzamdan Haydar Molla Beyefendi
hazretleri Bursa Meb'us-ı Sabıkı Mehmed Tahir
Beyefendi hazretleri mesayih-i kiramdan Sırrı Efendi,
Mekteb-i Askeriyye-i Hâdî muallimlerinden Vahyî
Beyefendi, Erzincan Ulemâsından Ahmed Mikdad Efendi,

Alay Müftüsü Mehmed Fahreddin Efendi, mutasavvıfından İsmail Hakkı ve Safvet Efendiler, Mesnevîhan Ali Fuad Efendi (birinci sermuharrir).

Gazetenin yayınlandığı yaklaşık on yıl içerisinde gazetede nesir-nazım yazı yazarların adları alfabetik sıraya göre şöyledir:

Abdülbaki: Yenikapı Mevlevîhanesi Post-nisfîni.

Ahmed: Fatih ve Bayezîd vaizlerinden.

Ahmed Mikdad: Erzincan idâdî, Mülkî, Rûsdî-i Askerî muallimlerinden, Deverekli.

Ahmed Kemâl: Müderris.

Ahmed Cevdet: 1289'da (1872) Bergama'da doğdu. İcazetname aldı ve ders vermeye başladı. Çeşitli memurluklar yaptı. İlahiyat fakültesine tefsir müderrisi oldu. 1344'te (1925) vefat etti..

Ahmed Asım: Basmakale Palamut İsar Katibi.

Ahmed Ziya: İzmir Merkez İsar İkinci Katibi.

Ahmed Ferid: Harputlu, Dersim Sancağı Müdde-i Umumîsi.

Ahmed Resid: Hicaz Vali-i Sabıkı (1858-1918) çeşitli valiliklerde bulundu.

Ahmed Remzi: Halep Mevlevîhanesi postnisîni.

Ahmed Hilmi: 16 Haziran 1913'de vefat etti. Bir ara Tercüman-i Hakikat'te yazdı. Hocazade. Erzincan müderrislerinden. Dindar, halim, mütevazî, muhibb-i ilim ve irfan idi.

Ahmed Sırrı: Serfice tahrirat müdürlüğünden metekaid.

Ahmed Vehbi: Ekinli. Süleymaniye medresesi talebesi.

Ahmed Behçet: 1309'de (1891) İstanbul'da doğdu. Askerî müzede katiplik yaptı. Divan teşkil edecek kadar âsarî vardır.

Ahmed Muhtar Paşa: (1839-1919) Osmanlı komutan ve sadrazamlarından. Bursa'da doğdu. 1860'da Harb Akademisi'nden kurmay subay olarak mezun oldu. 1870'de general oldu. Aynı yıl Yemen isyanını bastırmak için görevlendirildi. Gösterdiği başarıdan dolayı maresallığa yükseltildi. 1877'de Amadolu Harb Ordusu Komutanı iken Gazi unvanı verildi. 1911'de meclis-i ayan başkanlığına, 1912'de de sadrazamlığa yükseldi. Astronomi ve takvim bilimleriyle de meşgul oldu.

Ahmed Munir Er-Rufai

Ahmed Celaledin: Galata Mevlevihanesi post-nisfni.

Ali Haydar: Mamuratü'l-Aziz'den, Harputlu, Corpanlı-zâdelerden.

Ali Sefik

Ali Fuad: (1867-1935) Cerîde-i Sûfiyye'nin ilk sermuharriri Cemiyet-i Milliyyenin Ishak Paşa Mah. reisi. 13 yıl Ayasofya Camii'nde Arabî ve Fârisî ders verdi. Mûderris. Resmî Unvanı Mesnevihan. Maarif nezareti mektubî kalemi hulefasından. Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında yüksek görevlerde bulunmuş, tarihî yazılarıyla tanınmış devlet adamı ve yazarlarından. Sultan Resad'ın mabeyn baskatibi oldu. 1922'de emekliye ayrıldı. Gazetelerdeki tarih, siyaset olaylarına ait yazıları "Rical-ı Muhimme-i Siyasiye" adıyla bir kitap halinde bastırılmıştır.

Ali: Maarif nezareti mektubî kaleme hulefasından.

A. Sami: Darülfünûn'dan.

Ali Rıza

Ali Kemal Kevakibi

Ayıntabî Sakir

Bekir Sami: Mektubî kalemi sermüsevvidi.

Babazâde Muallim

Celaledin Vehbî: Konya'nın Sele nahiyesinden Kemahî Sağırzâde.

Cemil

Ebu'l-Fikrî Rıza

Ebu'r-Recâi Cemal

Erzurumî Salim Polat

Faik Ali: (1875 Diyarbakır-1950 Ankara) Süleyman Nazif'in kardesi. Cesitli yerlerde kaymakamlık ve valilik yaptı. A.Hamid ve T.Fikret etkisinde şiirler yazdı. Arapça, Farsça kelimelere fazle yer verdi.

Fazlı

Fehim: İskodralı Süleyman Paşa'nın oğludur. Tarikat-ı

Mevleviye'ye muhip suaradan idi. 1270'te (1853) vefat etti.

Gavsî

Hafız Davud

Haydar Molla

Halil Edip: 1279'da (1862) Bursa'da doğdu. Safdil bir insandı. 1330'da (1911) vefat etti.

Haydar: Hasan Fehmi Efendi-zâde.

Hocazâde Hüseyin Vahyî

H.Fehmî

Haydari-zâde İbrahim

Hacı Hafız Muhammed Tevfik

Harputî Zeki: Karmasi Liva mahkemesi azasından, Harputlu.

Hasan Kâzım

Halis: Istanbulu. Türk ilahî bestekârı. Kadiri zakirbası. Kadri seyhi ve evkaf mahkemesi mümeyyizi.

Hulûsî: Nafia nâzır-ı esbakı.

Hasan Said: İbn-i Hz. Mevlânâ.

Hüseyin Hâmid

Hasan Müctebi

Hakkı

Hafız Nuri

Hüseyin Avni: İzmir Orman Kontrol Memuru . Sonraları mal müdürü.

Hıfzı: Soma tahsil memuru.

Hasım: Virköy başkatibi.

Hasan Rüşdî: Ermenekli.

H. Semseddin

Hüseyin Vassaf: 1872'de doğdu. Çeşitli memurluklarda bulundu. Remzî-nâme ve Sefine-i Ebrâr adlı eserleri vardır.

Hacı Resid Paşa: Musul Valisi.

Hacı Hayrî: Fatih muciz dersiamlarından.

Ibnirrahmi: Kala-i Sultaniyeli.

Ismail Hakkı: Ağâh Paşa'nın oğlu. Emekli jandarma binbaşısı. Ehl-i tasavvuf. 1917'de vefat etti. I. cihan harbinden önce harbin olacağını kalbî olarak gören bir ehl-i kalb. Kaside-i Bürde'ye tahmis yazdı. Bu eseri Necm-i İstikbal matbaasında basıldı.

Ibnissıddık Hadi

Ismail Bütûnî: Dervis, İzmir Mevlevîhanesinden.

Ibrahim Rıfkı: Ali Efendi-zâde.

Kâmil: Vilayet mektubî kaleminden.

Kasım Sükrî: Müderris. Seyh-zâde. Soma'lı.

Kemaleddin Harputî: 1866-1936 Abdulhamit Hamdi Efendi'nin oğlu. Harputlu. Bir ara İstanbul'da müderrislik yaptı. Sonra Mamuratu'l-aziz müftülüğine yain edildi. Bu görevden emekliye ayrıldı. Fıkıh ilminde çok derinleşmiş olduğundan en müşkil fıkıhî meselelerin ona sorulduğu rivayet edilir.

Muallim Sadi: (1851-1916) Seyh Sadeddin Sırrı, Ceride-i Süfiyye'nin 6. sayısında Sadi için su siiri yazmıştır:

"Derd-i hicretle oldu dil-i zencur
Vatan cüdâ ben mehcûr
Valezâl ve inkisâr oldum
Ah-ı gamhusâr oldum
Muhaceretle beni kırdı kader
Yazık ki etti heder
Bu felaketselere sikâr oldum
Söyle dilfikâr oldum"

Sırrı 126. sayıda ise Sadi'nin ölümü dolayısıyla su bilgiyi veriyor:

Sadi aslen Harputlu'dur. N. Kemâl merhumu idrâk etmiş, Nâcî devrinin erişebildiği terakkiyat-ı siiriyenin belki de daha ilerisine gitmiş olan bu zat vaktiyle Tercüman-ı Hakikat'e Deli Sair nâm-ı müstearıyla değerli asar-ı edebiye yazmağa başlamış ve o vakit siirleri lüzumu kadar takdir ve takdis edilmisti. Bilahare Sebnik'te Gonçe-i Edep, Usküp'te

Yıldız unvanıyla birer cerfde-i edebiyye nesretmiştir. Hyat-ı sairanesine Siroz'da başladığı için Sirôzîyim derdi. Sadi'yi yakından tanıyanlar benim gibi ömr-i yetimanesine acırlar. Gerçi ismi Sadi, fakat tali-i naks-ı ebed. Kendisi ne kadar âli ise de bahtı da o nisbette dûn idi. Müddet-i ömründe tatlı bir gün gecirmemiştir. Ekser hayatı muallimlikle geçmiştir. Usküp'te belediye reisi nüfus katibi ve kaza kaymakamlığı gibi birkaç vezaif-i resmiede bulundu ise de ünsiyet edemedi. En son Senhice tahrirat kitabetine tain edildi. O esnada Balkan Harbi çıktı. Esaret ve hicret tatlarından da tattı. Bade İzmir'e gitti. orada Darü'l-Muallimat'ta hey'et-i tedrisiye içinde bulundu. Evladı yok idi. Tek bir ailesi vardı. Sanırım onu da edindiğinden pisman idi. Çünkü lüzum-ı müberremeden fazla tek bir parası bile bulunamamıştı.

Sadi'nin gayet metin bir tabiat-ı siiriyesi, pek rengin es'ar-ı âşıkâne ve hekimanesi var idi. Kendisini yakından tanıyanlar, sanatının meftunu olmamak mümkün değildi. Az fakat gayet kuvvetli yazar idi. Fuzûlî kadar muğlak yazmağa muktedir iken safi Türkceyi tercih ederdi. Hatta lüzumundan fazla Arabî-Fârisî kelimeler kullananları kınardı. Su beyti pek güzeldir:

"Soğan bizim soğan iken, tutar buna basel derler
Bırakır su tatlı balı da döner ona asel derler"

Ameldeki sorgu, halıkıyla kendisine aid bir istir. Ancak itikadı pâk idi. 1916 yılında İzmir'de vefat etti.

Mehmed Nureddin

Musa Kasım Şukrî

Muhammed Vefa: Medresetü'l-Vaizin talebelerinden.

Mustafa Hayrî: Foça Atik fener memuru.

Muhammed Ali: Rağıb Pasa-zâde.

Muhammed Hilmi Dede: Mağnisa Mevlevîhanesi sertabahı.

Muhammed Feyzullah

M.Hıfzı: Soma tahsil memuru.

Miralay Mustafa Hilmi

Muhammed Semsî: Haniye Mevlevîhanesi post-nis#ni.

Mehmed Tahir: (1861-1924) "Fezail-i insaniye ve mekârim-i ahlâkiyesinin meftunu olduğumuz Bursa meb'us-ı sabıkı muhteremi, bu nam-ı zi ihtiramı, bu unvan ve fazilet nisanı, erbab-ı irfan arasında tanımayan yok gibidir. O bir mürebbi, mutasavvıf, vatanperver, mürsid gibi evsaf ile mütemeyyizdir."

İlköğrenimini Bursa'da tamamladı. Harbiye'den mezun oldu. Çeşitli askerî okullarda öğretmenlik yaptı. Mesrutiyet'in ilanı üzerine I. dönem Bursa mebusu secildi. Hayatının son yıllarında İstanbul kütüphanelerini denetlemekle görevlendirildi. Kabri Uskûdûr'da Aziz Mahmud Hudâfî Camii mezarlığındadır. Sairliği yanı sıra Osmanlı sair ve din bilginleri, tasavvuf büyükleri hakkında kaynak değerinde biyografileriyle tanınmıştır. En önemli eseri Üc ciltlik Osmanlı Muellifleri'dir.

Mehmed Fahreddin

Mahmut Behçet: Yozgat'ta Mahmut Efendi-zâde.

Muallim Muhammed Sadık: Acıbadem.

M. Hilmi: Sivas-miralay.

Mustafa Fevzi: Ceride-i Sûfiyye'nin sermuharriri. Saadet Gazetesi'nde 31 Mart'tan önce tesettür lehinde yazı yazdığı için, 31 Mart'tan sonra kurulan divan-ı harb-i örffi'de isticvab edilmistir. Eğin'li Numan namında birinin oğludur. 1288'de (1871) Eğin'de doğdu. Bahriye dairesine intisap ederek Kolagalığına irtika ve bilahare ihtiyar-ı tekaüd etti. Ulema-i hadisten ve mesayih-ı Halidiye'den Ahmed Ziyaeddin Efendi'ye intisap etti. Sonra halifesi H. Hilmi Efendi'den hilafet iktisap eyledi. Haremeyn-i muhteremeyni ziyaret etti.

Son zamanlarda Lastikçi Murteza Ticarethanesi'nde dört sene kadar veznedârlıkta bulundu.

1 Muharrem 1343'te (1924) Carsamba'da Dırağman'daki hanesinde vefat etti. Uzun boylu, kumral sakallı idi.

Matbu Eserleri:

1-Menakıb-ı Ziyaiye

2- Menakıb-ı Haseniye

3- Izhar-ı Hakikat (Abdullah Cevdet Bey'e reddiyedir.)

Gayr-ı matbu eserleri de vardır. Rehber-i Zakir o cümledendir.

Mehmet Hazmi

Mustafa Adil

Mehmed Ziya

Muhammed Galib: Niğde'den, meclis-i ayan azasından.

Muhammed Sukrî

Mehmed Ziya

Nureddin: İzmir Mevlevî seyhi.

Nazım Paşa: Selanik Vali-i Sabıkı. 1265'te (1848) Uskûdar'da doğdu. Çeşitli valilik ve mutasarrıflıklar yaptı. 1912'de Selanik valiliğine atandı. 1926'da öldü.

Numan-zâde Mahmud: Müntesibin-i ilmiyeden.

Osman Zeki: Üskûp'ten.

Omer: Kırşehir'li, Aylasofya Camii dersiamlarından.

Post-nisîn Muhammed Semsî

Post-nisîn Sırrı

Post-nisîn-i Hanya Semseddin

Resîd Mümtaz: Esbak sehremini.

Rıza Safvet

Rizeli Ali Haydar: Fatih Dersiâmlarından.

Resîd

Recep Vahyî: 1867'de Kandiye'de doğdu. Mülazım-ı sani oldu. Kolagaliğine yükseldi. 1923'te vefat etti. Fikret'in arkadaşısıdır. Karsılıkla mektuplaşmışlardır.

Resîd Fani: Boyabad Kaymakamı.

Rıza Tefvik: (1869 Edirne - 1949 İstanbul) İkiöğrenimini İstanbul'da Musevî okulunda tamamladı. Bir süre Galatasaray Lisesi'nde okudu. Öğrenci olaylarına karıştığı gerekçesiyle Mülkiye Mektebi'nden çıkarıldı. Tıbbiye'den mezun olduktan sonra Karantinaidaresinde doktorluk yaptı. İttihat ve Terakki Cemiyeti arasında yer alarak Edirne mebusu seçildi. İkinci sicimde Hürriyet ve İtilaf Partisi saflarına geçti. Maarif nazırlığı ve Sûrâ-yı Devlet Reisliği görevinde bulundu.

Millî mücadeleye karşı olması ve Sevr Antlaşmasını imzalaması yüzünden yüz elliliklerle beraber yurt dışına gönderildi.

1939'da affedilerek İstanbul'a geldi. Başlangıçta T.Fikret ve A.Hamit etkisinde aruzla, daha sonra büyük başarı gösterdiği hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerde ask ve tekke şiir geleneğinden ustalıkla yararlandı. Cesitli konulardaki yazıları, kurucularından olduğu Ulûm-i İktisadiyye ve İctimaiyye Mecmuası, Bahçe, Bilgi Mecmuası, Düşünce ve İctihat dergilerinde yayımlandı.

Sadık Vicdanî: (1864-1939) Safranbolu Mustafa Sadık Efendi'nin oğlu. Cesitli memurluklarda bulundu.

Sabri Cemil

Sabri: Kalkandelenli. 1862'de doğdu. Kütüphane müdürlüğü yaptı. Cesitli şiirleri vardır.

Süleyman Vafı: İstanköylü. Rûsûmat Dosya Memuru.

Suphî: İzmir jandarma Alayı idare emini.

Salahî: (1878-1945) İstanbul'lu. Türk şarkı bestekârı ve udisi. Terakki-i Mûsikî mektebini açtı. Güzel ve asil bir üslûp sahibidir.

Safvet

Süleyman Tevfik

Seyh Hayrullah Taceddin

Seyh Es'ad Efendi: İlim, sair (Erbil 1847- Menemen 1930). Hâlidî Tekkesi şeyhi Mehmed Said Efendi'nin oğlu. 1870'de icazet aldı. Seyhi Tâhâ el-Harirî'nin yerine geçti (1875). İstanbul'a geldi (1881) Odabaşı civarındaki Kelâmî Tekkesi seyhliğine tayin edildi. Kenzû'l-Irfân adlı eserinin yayımlanması üzerine Musul'a sürüldü (1897). Mesrutiyet'in ilânından sonra İstanbul'a döndü. Meclis-i Mesâyih azalığından başka, Kelâmî Tekkesi ve Uskudar Selimiye Tekkesi seyhliklerinde bulundu.

Es'ad Efendi, Menemen hadiselerinde müridlerinin rolü olduğu ve tekkelerin kapanmasından sonra da gizlice âyinler yaptığı iddiasıyla idama mahkum edildi. Yaşı 85 olduğu için cezası müebbede çevrildi. Ancak müridlerinin idamından iki gün önce Menemen'de vefat etti ve burada defnelidi.

Eserleri: Kenzû'l-Irfân (1897), Risâle-i Es'adiye, Fatiha-i Serife Tefsiri (1911), Hazret-i Fatıma'nın Velâdeti, Mektubât, Divânçe (1918). Divânçe'sinde Arapça, Farsça ve

Türkçe şiirler vardır. Özellikle "âtes", "ister" ve "yok" redifli gazelleri meshurdur.

Seyh Ahmed Hamdi

Seyh Tahirü'l-Hasimî

Seyh Abdurrahman Mu'min

Seyh Resîd Bağdadî

Seyh Sadeddin Sırrı: Üsküp Rûfai Dergahı Post-nisîni

Tahirü'l-Mevlevî: 1877'de İstanbul'da doğdu. Cesitli askerî okullarda öğrenim gördü. Mesnevî okuyarak Mesnevihan icazet-nâmesi aldı. Bir ara II. Abdülhamid döneminde tutuklandı. Sonra serbet bırakıldı. Cesitli devlet kuruluşlarında memurluk, üniversite ve askerî liselerde öğretmenlik yaptı. 33 adet basılmış eseri, 26 adet de basılmamış eseri vardır. Soyadı kanunundan sonra Olgun soyadını almıştır. Bir ara gazetecilik ve kütüphane kurma işiyle meşgul olmuştur.

Trabzonî Hamamî-zâde İhsan

Vecîd Nazmı: Düyûn-ı Umumiyyeden

Vehbî: Cizmec-zâde. Kütahya Mevlevihânesinden.

Vasfı:

Veled Celebi: 1868'de Konya'da doğdu. 25 sene öğretmenlik yaptı.

Vahyî Bey

Yunus-zâde Ahmed Vehbî

Yakup Nuri

Ziyaeddin: Düyün-ı Umumiye Ketebesinden.

Zekâî: Muğla müderrisîninden.

Gazetenin Yazar Kadrosu ile İlgili Hususlar:

Yaklaşık 10 yıl içinde Ceride-i Sûfiyye'de 136 kişi yazı yazmış. Bu yazar kadrosunun bir kısmı sürekli, bir kısmı da arasıra yazı yazmıştır.

Bu muharrir sayısı bugün en fazla satış yapan gazetelerle oranlandığında bile azımsanmayacak bir oran ortaya çıkar. Bu durum ise eli kalem tunan aydınların "yazmaya" önem verdiklerinin bir belgesi olarak değerlendirilebilir.

3. Ceride-i Sûfiyye'nin Yayın Politikası

"Gazetemizin yegâne emeli, mukaddes vazifesi ravza-i marifet, gülzâr-ı vahdet, cemenzâr-ı hakikatten ziya naksa-yı cihet-i cihan, sasaa-i ferma-yı aktar-ı asuman olan kemalat-ı ledünniye-i süphaniye, hakaik-ı kalbiye-i bigâyeyi zevk-i selime hatırlatmaktır." (1)

Gazetenin yayın politikasıyla ilgili su tespitleri kaydetmek gerekir. Ceride-i Sûfiyye, müderrisler, postnisinler, seyhler, her seviyedeki ulema ve tasavvuf erbabının kalemleriyle yayını sürdürmüştür. Bu ana kadronun dışında askerî, siyasî ve edebî sahadan dindar olan kesimden de, gerek edebî, gerek sair fikri ve siyasî konularda beslenmiştir.

Gazetenin adı bile yayın politikasıyla ilgili yeteri kadar fikir vermektedir.

Ceride-i Sûfiyye'nin İslâmî anlayışı siyasî değil, ilmi, ahlâkîdir. Bu anlayış, II. Mesrutiyet'ten sonra Mehmet Akif, Esref Edip, Said Halim gibi zatların fikrî önderliğinde, Sırat-ı Müstakim ve Sebîlü'r-Resâd dergilerinde belirtilen İslamcılığa paralel bir İslâmî anlayıştır.

Diyebiliriz ki hemen her konuda Ceride-i Sûfiyye ile Sebîlü'r-Resâd aşağı yukarı aynı görüşleri ileri sürerler. Ancak Ceride-i Sûfiyye'de tasavvufî konular daha ağır basmakta ve günlük siyasî ve fikrî münakaşalara da geri planda yer verilmektedir. Bundan dolayı Sırat-ı Müstakim ve Sebîlü'r-Resâd dergileri kadar meşhur olamamıştır. Tabii bu duruma Ceride-i Sûfiyye'de Akif gibi meshurların bulunmaması da etkili olmuştur.

II. Mesrutiyet'ten sonra dindar kesim istibdadı reddeder. Gazetenin ilk birkaç senesinde bu anlayış kuvvetli bir şekilde kendini belli eder. Bundan ötürü de zaman zaman asırılığa kaçan II. Abdülhamit muhalefeti de derginin yayın politikasının bir baska yönünü teşkil eder.

Bu anlayış tabii ki uzun ömürlü olmadı. İttihat Terakki hükümetlerinin başarısızlığı, 31 Mart'tan sonra estirilen terör havası, İttihat Terakki içindeki bazı grupların dinde lakayd tavırları, Ceride-i Süfiyye'nin mesrutiyetin ilk yıllarındaki kuruluş dönemindeki sevk ve heyecanını söndürdü. Ama buna rağmen acık bir muhalefet de yapmadı veya yapamadı. Çünkü gazetenin en önemli kalemlerinden Ali Fuad Mehmet Resad'ın mabeyn baskatibi olmuş, sermuharrir M. Feyzi'de 31 Mart'tan sonra kurulan Divan-ı Harb-i Orfi'de muhakeme edilmisti.

Ceride-i Süfiyye'de Devlet-i ebed müddet düşüncesiyle devlet adamlarına özellikle padişaha itaat, dinî bir vecibe telâkki ediliyordu. Bu bakımdan saygı ifadesi taşıyan ifadelerde başka bir kötü niyet aramak yanlış olsa gerektir. Bununla birlikte sebepsiz yere I. Cihan Harbi'ne sürüklenmemizde de medenî cesaret gösterip yanlışlığı ortaya koymamak da Ceride-i Süfiyye açısından negatif bir puan sayılabilir. Gerçi halkın birliğini ve o zamanki sevk ve heyecanını söndürmemek gibi nedenlerden tenkit edilmemistir diye düşünülse de, tarih önünde basının yanlışlığı haykırması prensibine o noktada uyamadıkları, doğru yanlış iktidarın uygulamaları lehinde nesriyat yaptıkları gibi hususlar Ceride-i Süfiyye'nin basın açısından negatif yönleridir.

Ceride-i Süfiyye'nin yayın politikasıyla ilgili olarak su hususun altını özellikle çizmek gerekir: "Tekke-Devlet işbirliği..." Tekkeler manevî kısla gibi devleti sefkatli kanatlarının altında, dua ve sena ile namusları gibi gözetmektedirler. Devlet bu manevi kıslalardan manevî kuvvet alıyor, halk, devlet ve tekke işbirliği neticesi alınan her karara "mukaddes" nazarıyla bakıyor. Ordu-devlet-millet hakiki manada kaynaşıyor. Maddi olarak I. Cihan Harbi'nde kat kat üstün olan kuvvetlere karşı çeşitli cephelerde gösterilen insanüstü başarıda bu oluşumun da katkısı düşünülebilir.

4. Diğer Gazetelerle Olan Münasebetleri ve Münakaşaları

Daha önce de belirttiğimiz gibi önemli dinî - tasavvufî yazı dizileriyle sayfalarını doldurduğu ve siyasî, edebî çalışmalarla aktüel konulara ikinci üçüncü derecede yer verdiği için, diğer gazetelerle olan münasebetleri, münakaşaları fazla dikkat çekici değildir. Bununla birlikte İslamî noktada yer yer bazı münakaşalara girmistir. Şimdi bu münakaşaları gazetenin yayın tarihi sırasına göre inceleyelim:

31 Mart vakasından önce Volkan Gazetesi din adına çıkararak siyasî bir hüviyet kazanmaktadır. Ceride-i Süfiyye ise o günkü siyasî hadiselerin içine dini karıştıranlara

ağırbaşlı bir karşı tutum takınmaktadır. Ceride-i Sûfiyye'nin 4. sayısında "Bir İhtar-ı Mesru" başlığı altında gazete adına yapılan açıklamada şöyle denilmektedir: "Volkan Refikimize! Volkan refikimizin 25 Mart sene 325 tarih ve 97 numaralı nüshasında münderic olan "pusudakiler başlarını kaldırmassınlar" ünvanlı makalede bila istisna salık-i din-i Muhammedî olanlar ve binaenaleyh meslek-i sofiyane hesabıyla gazetemizin alâkadar olacağı bazı fıkraattır. Bakınız refikimiz ne diyor? "İttihad-ı Muhammedî Cemiyetimize intisap ve defterimize isimlerini kaydettirenler katiyyen nizamnamemizden haric olarak hareket edemezler. Ederlerse Cemiyet o gibileri katiyyen tanımaz." (Ceride-i Sûfiyye Volkan'daki bu düşünceyi tenkit ediyor:) "Fesûbhanallah! Bir kere su cemiyetin nazar-ı kudsîsine nazar edilsin bir de kuyud-ı tahsisiyeye... Bize öyle geliyor ki o cemiyet bin üç yüz elli senedir mesliğini bütün cihana îlan edivermiştir. O halde yeniden bir cemiyet teskiline kalkmak hata-yı dîndir. (2)

Ceride-i Sûfiyye temelde gerek millî, gerek mahallî sahada yayın hayatına atılan gazete ve dergileri sevinçle karşılamakta ve onları tebrik etmektedir. Bu davranışa bir çok örnek verilebilir. "Trabzon'da Haber Anası namıyla bir gazete nesriyata ibtidar olunmuşdur. Refikimizin devâm-ı intisarını temenni ederiz." (3) "Beyanü'l-Hak refikimizi tebrik ile devam-ı intisarını temenni ederiz." (4)

"İzmir'de yevmî olarak intisara başlayan "Müsavat" refik-i cedidimize tebrik ile muvaffakiyet-i bilhayr olmasını dileriz." (5) "Usküp'te intisara başlayan "Mücadele-i Milliye" refikimizi tebrik ederiz." (6) "Kastamonî'de "Zafer" namıyla yayınlanan gazeteyi tebrik ederiz." "Giresun'da "Kavulak" namıyla bir mizah gazetesi nesredildi. Devamını dileriz."

II. Mesrutiyet'ten Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar daha önce de belirtildiği gibi Türkçülük-İslamcılık ve Asrîlik akımları arasında çok şiddetli münakasalar olmuştur. Asrîlik cereyanının içinde materyalist düşünce sahibi olduklarından bunlarla İslamcıların mücadelesi asırlardan beri devam eden "iman-küfür", "hak-batıl" mücadelesinin bir devamı niteliğindedir. Ama Türkçülükle İslamcıların mücadelesi daha karmaşık, daha dikkat çekiciydi. Denilebilir ki II. Mesrutiyet'le Cumhuriyet arası fikir münakasalarının en ateslisi İslamcılarla Türkçüler arasında geçmiştir. Bazı noktalarda materyalistlerle Türkçülerin ittifakı -kadının örtünmesi konusunda olduğu gibi- İslamcılarla olan bu münakasalara daha başka boyutlar kazandırıyordu.

Mesela Kavm-i Cedîd adında bir kitap nesredilince Ceride-i Sûfiyye'de şöyle bir yazı yayınlanır: "Makam-ı Ali-i Mesihatın Nazar-ı Dikkatine! Son günlerde Kavm-i Cedîd namıyla bir kitap nesredilmiştir. Biz bunun muhteviyat-ı besiesinden simdilik bahsedecek değiliz. Zaten sahibinin

muhtac-ı ianat bir mecnun-ı dalâletzede olduğu anlaşılıyor. Yalnız makam-ı âlinizin dikkatini celp ile iktifa ediyoruz." (7)

"Geçen hafta intisâr eden 86 numaralı ictihat risalesinde Dil-i Mest-i Mevlânâ serlevhalı makaleye Ali Fuad'ın cevabı..." (8) Ali Fuad makalesinde konuyu ilmi olarak ele almış ve karşı tarafa gayet saygılı davranmıştır. Bu münakaşa birkaç sayı devam etmiştir. Ali Fuad ictihattaki sorulara "müteselsil cevaplarım" adlı periyodik yazılarıyla cevap vermiştir.

Cerîde-i Sûfiyye'nin acıktan tenkit ettiği iki kitap var: Birisi yukarda adı geçen ve "Türklerin esas dinlerinin Islâmiyetten önceki dinleri olduğunu, Islamiyetin Arapların dini olup bizleri geri bıraktığı" gibi konuları isleyen "Kavm-i Cedîd", diğeri ise kadınların örtünmesine karşı çıkan "Kadınların Tereddidi" adlı yayınlardır. Cerîde-i Sûfiyye'nin başyazarı Mustafa Fevzi "Kitab-ı Tereddidi Hakkında Reddiye" (9) adlı makalesinde çok ağır hücumlarda bulunur. Bu adla üç makale yayınlanır. Mustafa Fevzi şöyle demektedir: "Hissiyat-ı âliye-i Islamiyeyi rencide etmek maksadına alet olmaktan başka hiç bir şeyi olmayan mahud hezeyannâmenin tesettür-i nisvan aleyhtarlığı perdesinde, zann-ı batılina ilim süsü vermek suretiyle din-i İslamı ve O'nun vazı ve sariini (haşa sümme haşa) tezyif etmek suretiyle, bir cizvit papazı olan Dozy bile bu kadar hakaret etmemiştir. Bizi Uzen 400 milyona karib müslüman kitlenin Osmanlı Türklerinin içinde böyleleri de var diyerek bağlılıklarını zayıflatmalarındır. (10) "Alem-i insaniyet hilkatte esas itibariyle kanun-i tesettürü kabul etmiştir. Ne ise bu eser yani müfteri eserin adı Müzmehil mi bilmem O sapık adam demis ki tesettür, nikah Araplarındır. Türklerin bu işle alâkası olmamak gerekir. (11)

Cerîde-i Sûfiyye İslamî ağırlıklı yayın yapan gazete ve dergileri destekler:

"İslam Dünyası"nı bütün karilerimizin mütelaasını tavsiye eyeriz. Abonesi gayet ehvendir. (12) Ayrıca İrsad-ı Müslimin adlı bir gazete Bolu'da yayınlanmakta; fakat Cerîde-i Sûfiyye ile gönül bağlılığı içerisinde bulunduğundan hararetle tebrik edilmektedir. 90. sayıda o dönemde yurt dışındaki İslamî yayınlar tanıtılmakta, meselâ Japonya'da Elvahdu'l-İslâm, Romanya'da Işık, Lehistan'da "El-Adl" gazetelerinin yayın hayatına başladığı haber verilmektedir.

Sebilü'r-Resâd'la yukarıda değindiğimiz gibi aynı çizgide mücadele veriliyor. Fakat ton farkı var. Masonluk, farmasonluk meselesine karşı da ortak mücadele ediliyor. 156. sayıda Sermuharrir sürmanset başmakalesinin başlığını şöyle koymuş: "Mümin Farmason Olamaz" Makalenin bir yerinde şöyle demektedir: "... Sonra da Sebilü'r-Resâd cerîde-i feridesinin silsile-i makalatı meyanında eyyam-ı ahirada

farmasonluğun tesrihi zımında nesr olunan makaleleri mütalaa et de gör ki farmasonluk altında toplanılan serr-i zimmede akıl ve insaftan zerre var mıdır? (13)

M. Fevzi'nin makalesinden alınan bu birkaç satırlık paragrafta, Ceride-i Sûfiyye ile Sebîlü'r-Resâd'ın birbirlerine bakış açısı açık ve net olarak ortaya çıkmaktadır.

160. sayıdan itibaren birkaç sayıda Bolu'da yayınlanan Kürsi-i Millet gazetesiyle bir sürtüşmeye rastlanıyor. Sebep su: Gerede'de Hürriyet ve Itilaf Şubesi'nin açılışında Kürsi-i Millet gazetesi, kendi müdir-i mesulü Nuri Efendi'nin himmetiyle açıldığını haber veriyor, Ceride-i Sûfiyye de başka bir zatın himmet ve gayretiyle mezkur subenin açıldığını haber verince (14) arada bir tartışma başlıyor.

Son olarak da gazetenin basyazarı Mustafa Fevzi'nin bası hububat dağıtım komisyonu üyeleri ile derde giriyor. M. Fevzi hububat dağıtımında görevlilerin dost ve yakınlarını koruyup gözettikleri, adil davranmadıkları yolunda 160. sayıda bir haber yayınlıyor. Haberin muhatabı olan üyeler mahkemeye müracaatla cevap hakkı kullanıyorlar. (15)

5. Yayın Periyodu

Ceride-i Sûfiyye, İlk sayısını -daha önce belirtildiği gibi- 26 Safer 1327'de (19 Mart 1909) çıkardı. (16) 6. sayıya kadar normal olarak cuma günleri, yani haftada bir yayımlandı. 6. sayıdan sonra sayı numarasında değişiklik oldu. 7. sayı yerine 6-1 şeklinde sayı numarası verildi. 6-1, 6-2 şeklinde 6-18'e kadar bu şekilde sayı numarası verildi. 6-18. sayıdan sonra yine sayı nosu değişti. Bu kez 24-20 sayı numarasından itibaren 24-24 sayı numarasına kadar bu şekilde devam eder, ondan sonra 49. sayı numarasıyla yine normal sıra sayısına geçilir. Bu ise sayı numarasından 16 eksik rakamda sayı toplamı olduğunu gösterir.

Bu değişiklikler hakkında gazetede hiçbir bilgi verilmiyor. Bu arada ikinci bir anlaşılmaz durum da ha ortaya çıkıyor. 6. sayı 1327 (1909) Rebiülahir cumartesi günü yayınlanmıştı. Ondan sonra yaklaşık iki yıl gazete yayınlanmıyor. 6. sayıdan sona 6-1 sayılı gazete 13 Ramazn 1329'da (1911) yayınlanıyor. Bu 21 aylık fasılanın nedeni hakkında 6-1 nolu sayıda da hiçbir bilgi verilmiyor. Ama 31 Mart Vak'ası'ndan sonra kurulan askerî hükümetin basın üzerine koyduğu sansürün tesiriyle yayına ara verildiği düşünülebilir. Zaten Sermuharrir Mustafa Fevzi 31 Mart askeri mahkemesinde (Divan-ı Harb-i Orfî) muhakeme edilmişti. Ayrıca İslamî kimlikte bir gazete olması -gerçi Volkan'da Dervis Vahdeti'nin kısırtmalarına karşı halkı uyarmış, hatta bu konuda Volkan gazetesi ve Dervis Vahdeti'yle 31 Mart öncesi

polemiğe girmisti ama- dolayısıyla 31 Mart'tan sonra işbaşına gelenler tarafından irticâî gazete olarak zımnen de olsa suc ortağı sayılabilirdi. Yeni yönetim Dervis Vahdetî'yi idam ederken, Mustafa Fevzi'yi sucsuz bulmuştu. Bu yeni korkulu ortamda Cerîde-i Sûfiyye'ye yukarda sıralanan nedenlerle doğrudan veya dolaylı bir baskı yapıp yapılmadığını bilemiyoruz. Zira bu konuda gazetede en ufak bir ipucu bile yok.

Hangi nedene dayanırsa dayansın ortada bir gerçek var ki, o da Cerîde-i Sûfiyye'nin 31 Mart Vak'ası'ndan sonra iki seneye yakın bir müddet (21 ay) yayınına ara vermiş olmasıdır.

Ayrıca 1 Saban 1332'de (1913) 96. sayının başında hususi sebeple birkaç haftadır gazete tehire uğradı denilmektedir.

Karmakarışık sayı numarası verme sistemi ile ilgili herhangi bir açıklama olmadığından bu konuya ait somut bir şey söyleyemediğimiz gibi, sayfa sisteminde de aynı düzensizlik görülmektedir. Meselâ, önceleri her sayı için sayfalara 1,2,3,4 numaraları verildi. Sonra sayfa numaraları her sayıya göre değil, zincirleme olarak bir önceki sayının son sayfa numarasını takip eden rakam, sonra yayınlanan sayının ilk sayfasına verilerek devam etti. Bu durum 97. sayıya kadar sürdü. Toplam 496 sayfa nesredildi. 97. sayıdan itibaren yine 1,2,3,4 şeklinde ve zincirleme rakam verme yoluna gidildi.

Sonuç: Cerîde-i Sûfiyye'nin yayın periyodu ile ilgili söylenecek en uygun söz istikrarsızlıktır. Önce haftada denilmiş, 15 güne çıkarılmış, 15 günden tekrar haftaya düşürülmüş, 31 Mart'tan sonra 21 ay yayına ara vermiş, sonra bazı arızalarla birkaç haftada bir yayınlanmış, hasılı bir türlü denge kurulamamıştır. Zaten sayı ve sayfa numarası vermedeki anlaşılmazlığa yukarda genişçe değinilmisti. Aynı istikrarsızlık sayfa sayısında da müşahede ediliyor. 4 sayfa ile yayına başlayan Cerîde-i Sûfiyye 6, 8, 12 sayfaya kadar genişlemiş, bilahare 6'ya tekrar düşmüş, sonra yine 8'e çıkmış böylece, düzensiz bir seyir çizgisi göstermiştir. Yayın periyodu ile ilgili bütün bilgiler bir tablo üstünde gösterilirse konu daha fazla açıklık kazanacaktır.

CERIDE-I SUFİYYE'NİN YAYIN PERİYODU		
Yıl Hicrî-Miladî	Sayı Numaraları	Toplam
1327 1909	1,2,3,4,5,6	6
1328 1910	Yayına ara verildi	—
1329 1911	6/1, 6/2, 6/3, 6/4, 6/5, 6/6, 6/7	7
1330 1911	6/8, 6/9, 6/10, 6/11, 6/12, 6/13, 6/14, 6/15, 6/16, 6/17, 6/18	11
	Yayına 8 ay ara verildi*	
1331 1912	24/17, 24/18, 24/19, 24/20, 24/21, 24/22, 24/23, 24/24, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72	32
1332 1913	73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, **, 104, 105, 106	32
1333 1914	107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115	9
1334 1915	116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123	8
1335 1916	124, 125, 126, 127, 128, 129, 130	7
1336 1917	131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151	21
1337 1918-19	152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161	10
Genel Toplam: 10 Yıl		143 sayı

* Bu arada verilen sayı numarasına göre 24/1 ile 24/17 arasında 16 sayı farkı var. Gazetede bu konuda açıklık yok. Ya yayınlanmamış, veya yayınlanmış; fakat arsive alınmamış.

** 102 ve 103. sayılar eksik. Yayınlandığı kesin; fakat arşivde yok.

6. Hitap Ettiği Okuyucu Kitlesinin Tespiti

Memleketimizde okuma-yazma oranının çok düşük olması, tasranın İstanbul'a göre elbette çok daha geriliği gibi nedenler ilk bakışta okuyucu azlığını hatıra getirebilir. Fakat durum hiç de öyle değil. Mesal Ceride-i Sûfiyye'nin 2500 abonesi var.(17) O devirde en az 10 adet aynı çizgide gazete ve dergi olduğuna göre gazeteye karşı ne ölçüde bir ilgi olduğu ortaya çıkıyor. II. Mesrutiyet'in getirdiği hürriyet havası ile birlikte ortaya çıkan basın özgürlüğü, 30 yıllık sansür döneminde basına karşı duyulan hasretle birlesince tahminlerin ötesinde canlı bir basın hayatı yaşanıyor.

Ceride-i Sûfiyye nasıl bir okuyucu kitlesine hitap ediyordu? Bu sorunun cevabını bulmak için gazeteden alınan konu ile ilgili bazı bölümlere göz atmak yeterli olacaktır. 127. sayıda abonelerden borcunu zamanında ödemeyenlerin isimleri verilmiş: Nüsha-i Fevkalade ve Aboneden Borcu Olanlar:

Nallıhan	Müderris	Mustafa Efendi
Kalecik	Mufti	Mehmed Tevfik
Sivrihisar	Ulemadan	Ahmed
Kırşehir	Kadı	İbrahim Vehbi
Haymana	Mufti	Ahmed Muhtar
Haymana	Kadı	Hasbî
Samsun	Mevlevi Postnisini	Seyhî
Liva	Tahrirat Müdürü	İsak Efendi
Sam	Post-nisin	Resad Efendi
Diyarbakır	Mufti	
Manisa	Mevlevi Post-nisini	
Manisa	Mevlevi Post-nisini	

Manisa	Ulucami Kadiri Seyhi
Manisa	Rufai Seyhi
Egin	Muftizâde Nuri Efendi
Arapkir	Muftizâde
Harput	Hüseynikli Hacı Hüsni Bey
Mütekaid-i Askeriyeden	Yüzbası Yusuf Ağa
Dersim Hozat'ta	Ser'i Mahkeme Reisi Hafız Mehmed Efendi
Nazilli	Pir Ussak Dergahı Seyhi
Kasımpasa	Mevlevihane Post-nisini
Rumeli	Durmusede Dergâhı Seyhi
Eyüp Sultan	Umme Sinan Dergâhı Seyhi
Ma'muratu'l-Aziz	Nafia Baskatibi Hacı Abdülhamit Efendi
Ma'muratu'l-Aziz	Kuyulu Karyesi Esrafından Hacı Mustafa Efendi
Ma'muratu'l-Aziz	Katip Hacı Fehmi Bey
Ma'muratu'l-Aziz	Hankendi Hanedan-ı Kiramından M. Fatih Bey
Ma'muratu'l-Aziz	Ağın Sanacık'ta El-Hac Osman Efendi
Musul	Vilayet Muftisi
Kerkük	Seyh Efendi
Sivas	Pîrân-ı Halvetiyeden Seyh...
Kayseri	Mufti
Bitlis	Hazine Dava Vekili
Karahisârî	Mevlevihâne Post-nisini
Harput	Saclızâde Ahmed Muhlis Efendi
Harput	Mütizâde Mahmud Kamil Efendi
Harput	Naib Bahri Efendi
Harput	Mahkeme-i Seri'yye Baskatibi Mustafa

Efendi

Harpur

Nizamiye Mahkemesi Baskatibi Süleyman
Efendi

Bu liste üzerinde düşünülecek olursa Ceride-i Sûfiyye 'nin okuyucu kitlesi az çok tahmin edilebilir. Önce su göze hemen çarpıyor. Ceride-i Sûfiyye dindâr aydın kesime hitap ediyor. Abonelere bakılırsa okuyucuların çoğunluğu seyh, müftü, postnisin, müderris, emekli memurlar, çeşitli derecelerde devlet memurları, subay kesiminin dindâr ve tasavvuf çizgisinde olanları...

Bu kesim, o zamanın havas tabir edilen kesimidir. Okur yazar olmayan zaten gazete alıp okuyamaz. Okur yazar kısmının da Ceride-i Sûfiyye'deki felsefe bölümünde varlık, vahdet-i vücûd gibi felsefî konuları anlamaları kolay değildi. O halde Ceride-i Sûfiyye okuyucusu, okur yazarlıktan öte belirli bir kültür kusağında bulunan, hele hele dinî kültürleri gayet yüksek, adeta toplumun manevî liderleri seviyesinde olan kişilerden oluşmaktadır denilebilir.

Bu tespiti yaptıktan sonra akla su soru geliyor: Aynı kesim içinde dönüp dolanan fikirlerin gazete üzerine aktarılmasında ne mana var? Bu sorunun cevabı birkaç noktada verilebilir:

Birinci nokta: O zamanın hür atmosferinde her fikir erbabı çağın en güçlü ve cazibeli silahına sarılarak ispat-ı vücûd ediyordu. Bir kısım dindar ve hamiyetli aydınlar da bu sahada yerlerini aldılar.

İkinci nokta: Garpcılık, Türkçülük, Materyalizm gibi çeşitli fikir akımlarının İslam'a karşı hücumlarına basın platformunda cevap vererek, bu konudaki zararlı düşüncelere imkanlar ölçüsünde engel olmak maksadıyla meydana atıldılar.

Üçüncü nokta: Bizzat halkın ve tasavvuf erbabının doğru ve sağlam bir dinî çizgide yetismelerini sağlamak. Özellikle tasavvufun bu modern silah vasıtasıyla gelişmesini sağlamak, problemlerini halletmek.

Dördüncü nokta: Bu gazetenin aydınlar arasında yazılıp okunduğu noktasından hareketle, bütün bütün halktan koptuğu iddia edilemez. Çünkü bir seyh'in çevresindekiler halktan kimselerdir. Bir müderris cuma, bayram gibi genel toplantılarda halkla içicedir. O gün aydın, konumu gereği halkla beraber olmak zorundaydı. Özellikle dindâr aydınlar için bu zorunluluk daha çok kendini gösteriyordu. Ayrıca I. Dünya Savaşı çıktıktan sonra gazete tamamen bugünkü anlamda halkçı bir niteliğe bürünmüş, konular halka yönelik olarak ele alınmış, dil ise millî edebiyat anlayışının paralelinde olarak zamana göre gayet sade bir özellik göstermiştir.

Bu arada bir okuyucunun gazeteye, gazete kağıdı kalitesinin yükselmesi konusundaki mektubu ile, gazetenin bu okuyucuya verdiği cevap dolayısıyla içinde bulunulan ahvali bir-iki satırla ifade ettiği cevabı yazıyı o dönemin genel gidışatını sezinlemek için aktarmak gerekiyor:

"Karilerimizden aldığımız mektubu aynen derc ediyoruz."
 (18) Kağıtlar için teyiden ricada bulunacağım. Cerîdemizin nefaset-i münderecatına bir tezağ-ı garib teşkil eden kağıtlar pek fena ve pek adidir. İstanbul'da mesail-i adide üzre bu kadar ceraid ve mecami-i mevkute güzel güzel kağıtlarla saha-i matbuatı tezyin ettiği halde tasavvuf meslek-i kadimini takib eden biricik Cerîde-i Sûfiyye'nin böyle bokesliği yârânını cidden dilhûn itse gerektir. Eğlence gazeteleri revnakdar, hak ve hakikat gazetesi ejnekdâr nicin olsun?"

"Tasavvufun gonca-i yegânesi olan Cerîdemizi böyle pejmürde-i hal bırakmak siar-ı tarikat ve şân-ı vicdan mıdır? Bu hususta lütfen esbabına tevessül buyurmanızı aynelğiyab temenni eylerim." (19)

Bu okuyucu mektubuna Gazete söyle karşılık veriyor:

"Mazhariyet-i ulviyenizden nebean iden hakaik-ı aliyenin meftunu olan bir çok karilerimizden zat-ı alilerine her hafta teşekkürleri havi mektuplar alıyoruz. Umumunun selam ve ihtiramlarını tebliğâ delaletle kesb-i fahr eyleriz. Bilhassa son zamanlarda ahlâk-ı Islâmiyyeye meyil azaldı. İki bin bes yüze karib abonelerimizin ancak iki yüz danesi abone bedelini gönderdi. Diğerleri ahval tesiriyle olduğuna eminiz. Müracaat-ı adidemize rağmen cevap bile alamıyoruz. Binaenaleyh kağıdın revnakı değil, Cerîdemizin devamını temine çalışıyoruz. Cenab-ı Hak Hazretleri Ümmeti bu girdaptan yakında halas buyursun da bütün emel ve arzularımızı mevki-i fiile koyacağız."

"Halkın cehalet-i tabiisi mizah gazetelerine meyli muktazidir. Allah Tealâ Ümmeti zulmet-i cehlden kurtarsın da hakaik-ı diniyeye rağbet artsın."

"Ceridemizin hakkındaki rağbet ve revacına sayinizden dolayı ayrıca şükranımızı takdim ideriz." (20)

Aynen aktardığımız bu karşılıklı yazılarda gazetenin artık misyonunu tamamlamış, zelzeleye tutulması mukadder olmuş bir fikrin mensuplarının I. Cihan Harbi'nin tesiriyle umitsiz, okumak ve yazmaktan ziyade herkes kendi derdine düşmüş bir vaziyette olduğunu -1918-1919 yılları için- tespit ediyoruz. Oyle ya 2500 abone ikiyüze düşüyor.

Yukardaki yazıda bir ince husus daha var. Okuyucu kesimin mizah, eğlence gazetelerine yönelmesi, ağırbaşlı İslamî yayınların revaçtan düşmesi. Bu durum da o devir gazete okuyucusu hakkında bazı fikirler verebilir.

7. Yayınları

Ceride-i Sûfiyye'de çok hacimli, boyutlu yazı dizileri yayınlandı. Ancak gazete bunların hiç birisini kitap haline getirmedi veya getiremedi. Ancak yazı dizileri sonradan başka vasıtalarla kitaplaşmış olabilir. O konuda bir şey söyleyemeyiz.

Birkac kitabın reklamı yapıldı, birkac kitap da okuyucuya indirimli satıldı. Reklamı yapılan kitaplar: Le Livre B'anti Alcoolism De La Collection Charles Dupy, Bursa eski meb'uslarından Mehmet Tahir Bey'in telif ettiği "Siyasete Mûteallık Asar-ı İslamiye" indirimli satışı yapılan kitap ise "Zubdetü'l-Buhari'deki Hadis-i Seriflerin Türkçeleri"dir. "Ceride-i Sûfiyye idaresince beser kurus hediye ile satılacaktır" ilanı yapılmıştır. (21)

8. Gazete'nin Misyonu, Fikir Çizgisi

Gazete'nin ilk sayısında Mesleğimiz adlı makale Ali Fuad tarafından kaleme alınarak, gazetenin yayın çizgisi belirtilmektedir.

"Mazi-i medîd-i seyyiat-alûdun tertip etmiş olduğu iblisler, habis ifritler zan etmezler idi ki pence-i kudret zaferyâb-ı istibdad olsun. Hamden sümme hamden bugün bu hazain-i bî-pâyân olan Farisî kitaplarındaki hikemiyatı ve akaid-i diniyeyi İslamiyemizin hemen ruhu derecesinde ve ser'-i serif dairesinde olan seyleri vaktiyle bilmem ki nasıl bir fikr-i sakime göre muzır addidüb, o muazzez, muhterem, şevkli kitaplarımızın kolunu kanadını kırarcasına tayy edilen hilafet meselelerini kitâb-ı fıkhiye ve itikadiyemizden bi't-tecrübe inzâr-ı millete vaz' etmeğe say edeceğiz. Şimdilik Ceride-i Sûfiyye ahlâkî, dinî ve tasavvufî olmak üzere birkac makale makal eyleyecektir." (22)

Gazetenin yayın misyonu ve fikir çizgisi konusunda bizzat gazetede yayınlanmış yazılardan iktibas yaparak konunun 1. kaynaktan anlaşılmasına çalışılacak ve bazı ayrıntılara dikkat çekilecektir.

Yukardaki yazıda II. Abdülhamit ve dönemi için sarfedilen "habisler", "ifritler" gibi siddetli muhalefet anlamı içeren kelimelerin kullanılması bugünün mantığına göre ters gelebilir. Çünkü bugün genel kanaat, "dindâr kesimin II. Abdülhamit'e taraftar olduğu" şeklindedir. Oysa yazıdan anlaşılıyor ki Ceride-i Sûfiyye'nin mensupları -ki memleketin dindar kesimidir- en az Tefvik Fikret, Abdullah Cevdet kadar II. Abdülhamit'e muhaliftir. Bu konu, üzerinde daha geniş bir inceleme yapmayı gerektirecek kadar dikkat çekici sayılabilir.

Fakat incelememizde, bugünkü anlayışa ters düşen ve genellikle günlük anlayışın baskısıyla gündemden düşme temayülü gösteren, "II. Mesrutiyet'ten sonra dindâr aydın kesimin II. Abdülhamit'e muhalefeti" konusunun, neden ve niçinine girmeyeceğiz.

Ceride-i Sûfiyye ısrarla tarafsız olduğunu açıklıyor.

"Hiç bir fırkanın mürevvic-i efkârı olmadığı gibi daima tarafgirlik, taraftarlık hal-i bidayette olmasa bile biraz sonra mutlak nifaka müncer olur." (23)

II. Mesrutiyet'in getirdiği hürriyet sonucunda en fazla kargasa, basın ve siyaset sahasında görüldü. İşte bu ortam da Ceride-i Sûfiyye hiç bir siyasî eğilime meyil etmeden sırf dinî, ahlâkî, tasavvufî konularda yayın yapmak istiyor. Ancak bu tarafsızlık iddiasındaki platformda iki nokta var: Yukarda değindiğimiz gibi istibdada muhalefet, üzerinde yeserdiği ortamı hazırlayan II. Mesrutiyet'e taraftarlık. Bu iki noktanın dışında Mesrutiyet zemininde beliren siyasî fırkalara karşı tarafsızlık hedefleniyor.

Tanzimat'tan beri edebî sahada cereyan eden Batı özentiliğine de siddetli tepki gösterilmektedir.

"Bizim müelliflerimiz bazı asarlarında Hz. Ali'nin üç sey, üç yerde belli olur: Secaat, harpte; dost, vakt-i hacette; hilm, gadap zamanında hikmetli sözünü La Fontaine isnad ederler. Ayrıca Mevlânâ'nın çakkalın boya kúpüne batıp kendini tavus göstermesi hikayesini, La Fontain'in aslan ve esek hikayesine me'haz olduğunu bilemezler. Bugün madem ki dinsizlere tercih-i rüyet vardır. Yazıktır. Oyle dinsizler ki bizim kitaplarımızdaki hakayıki tatabbu ve ta'mik etmemis. Etmis olsa böyle Avrupa kitaplarından aldım, me'hazımız orasıdır dimez."

Gazetenin ilk kuruluşundakki en güçlü kalem olan Ali Fuad cephe aldığı batı yanlısı yazarları Ziya Paşa'nın

"Milliyeti nisyan ederek her isimizde Efkâr-ı firenge tebaiyyet yeni çıktı"

"Zahirde görüp bizleri sanma ukalayız Biz, bir sürü âkil suretinde budalayız"

beyitleriyle eleştiriyor. Oysa Ziya Paşa da batılı düşünen bir müellif değil miydi? Gazetenin birçok yerlerinde Sinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, A. Hamit, R.M. Ekrem Bey hakkında gayet saygılı ifadeler kullanılmaktadır. Buradan su sonuca varılabilir. Demek ki Mesrutiyet döneminde edebî olarak Tanzimat dönemindeki gibi eski edebiyat - yeni edebiyat münakaşası yok. Yeni yetişen gençlik edebî sahada birer değer olan bu büyüklere karşı -keza Naci için de öyle-genel bir saygı beslemektedir. Ceride-i Sûfiyye fikren ateizme açıktan dine saldıranlara karşı muhalefet beslemektedir. Yoksa edebî sahadaki eski-yeni mücadelesine Ceride-i Sûfiyye sütunlarında rastlanmıyor.

Ceride-i Sûfiyye ilk sayılarında geniş bir yelpazede yayın yapmayı hedefliyor: "Gazetenin sütunları şahsiyat olmamak ve mesleğimize muvafık bulunmak üzere bütün dersiam, mesayih ve talebe-i ulum ve eli kalem tutan kütüba küsadedir." (24)

Ceridenin amacı ise şöyle özetleniyor:

"Gazetemizin yegane emeli, mukaddes vazifesi ravza-i marifet, gülzar-ı vahdet, cemenzâr-ı hakikatten ziya bahs-ı cihat-ı cihan, kemalat-ı sübhaniyyeyi, hakaik-i kalbiyyeyi bigayeyi erbab-ı zevk-i selime hatırlatmaktır. Gazetemizin mesleği kısm-ı saniye aiddir." (25)

Gazetenin mesleği kısm-ı saniye ait cümlesi gazetemiz aydın zümreye aittir diye yorumlanabilir. Bu ifade, halktan kopukluk anlamına değil, gazetenin seviyesinin yüksekliğini belirtmek için kullanılmıştır.

Batı Medeniyeti'ne karşı gazetenin bakış açısı ve misyonu gazetenin güçlü kalemlerinden M. Hilmi tarafından gayet açık bir şekilde ortaya konulmaktadır:

"Biz medeniyet-i garbiye'nin bir medeniyet-i kâmile olmadığını müteaddid defalar söylemiş idik. Bu hükümdeki paydayı katıyyet etmekteğimizde saha-i Garb'ın maskesinden bakmakla değil, vech-i hakikata atf-ı nazar etmemizden ileri gelmiş idi."

"Milliyeti tahkir, dini terzil idilen İslamlar talebe-i Osmaniye hakkında maarif nezaretinin ittihaz edeceği hatt-ı hareketi kemâl-i dikkatle takip ve Fransızca bilen hiç bir

Türk ve İslam badema Fransızca mükaleme etmemesini rica eyler, yaşamak isteyen milletler daima mevcudiyetlerini gösterirler." (26)

Bu noktada Ceride-i Sûfiyye'nin misyonu medeniyetler savaşında gayet açık. Ustelik hakim olan görüşü savunuyor. Kamuoyu da genelde aynı safta. Buna rağmen yazıda sanki gelecekte savaşı kaybedecekmiş gibi bir hava seziliyor. Ceride-i Sûfiyye, karşısında Batı Medeniyetini savunan genç ve zinde güçlere karşı, misyonunu tamamlamış bir düşünceyi savunurken, -savunmada da olsa, taarruzda da olsa-ömrünü tamamlamış Osmanlı hilafet misyonunu omuzlamak elbette bir netice vermeyecekti. Yüzyıllardan beri egemen olmuş, durgunluğa, sonra gerilemeğe yüz tutmuş bir medeniyeti savunmak yıkılmaya yüz tutan duvarı ayakta durdurmak gibiydi. Sonuçta duvar yıkılacak, onu ayakta tutmaya çalışsan da enkaz altında kalacaktı.

Tekke, medrese kanallarıyla beslenen Ceride-i Sûfiyye, her fırsatta "diyanet-i celile-i Ahmediyye(a.s.m.)'ye hizmet maksadıyla"(27) yola çıktığını ilan etmektedir.

I. Cihan Harbi bir yangın gibi her şeyi yakıp yıkmış, zaten birkaç asırdan beri yıkım sürecine giren devlet, bütün müesseseleriyle harap olmuştur. İşte bu sırada her fikir grubu komadaki bu hastaya reçete önermektedir. Bu hengâmede Ceride-i Sûfiyye ise konuyla ilgili olarak şu görüşü ileri sürmektedir:

"Ümmet-i İslâm'ın Kurtulmasının Caresi"

"Din-i İslamın, fiile getirilmemesi İslam'a büyük musibetler getirmiştir: Bu hareketleri fiilen ve amelen hareket ederek izale etmedikçe ümmet-i İslam için kurtuluş yoktur."

"Ahkâm-ı ilahiyeye fiilen ve amelen yapışmak ise her mahalde hey'et-i ihtiyarların idaresinde birir tearuf, teavün cemiyet-i hayriye-yi İslamiyeyi yapmakla olur. Bunun başka bir yolu yoktur." (28)

Bu yazının yayınlandığı tarih 1918 tarihidir. Adeta Ceride-i Sûfiyye son sözlerini söylüyor. Aynı anlamda Akif de Sebilü'r-Resad'da feryad ediyor. Demek ki İslam'ın hüsrânına ağlamak da yine Ceride-i Sûfiyye'nin misyonu içinde zorunlu bir vicdanî görev olmaktadır.

Son sayı olan 161. sayıda ise yayın müddeti içindeki çizgisini belirten şöyle bir yazı var:

"On sene evvel ilk nüshamızda yazdığımız gibi gazetemiz bitaraf ve hiçbir fırka ile alâkası yoktur."(29)

Yayın çizgisi konusu ile ilgili olarak gazetede dikkate

değer bulunan su noktayı da belirtmek gerekir. Gazetenin 6-1 sayısında "Tasavvuftan bahs, dinî Türk ceride-i Islamiyesidir" ibaresi konuldu. 6-1 sayısının basım tarihi 1329, miladi 1911 tarihidir. Bu ibare 6-18. sayıya kadar devam etti. 6-18. sayının basım tarihi 1330 miladi 1912'dir. 24-20. sayıda "Tasavvufî, dinî, ahlâkî, siyasî ceride-i Islamiyedir" denildi.

Simdi Türk kelimesinin konulup tekrar kaldırılması ile ilgili çeşitli düşünceler öne sürmek mümkün; ama hangi görüş ileri sürülürse sürülsün, hepsinin ortak paydası "millî edebiyatın, özellikle gittikçe o yıllarda kuvvet bulup diğer fikir gruplarını etkilemiş olması gerçeğidir.

108. sayıdan 119. sayıya kadar gazete başlığının yan tarafına Fransızca yazılar konulmuş, 120. sayıda Fransızca yazılar kaldırılır. Sonra "tasavvufî, dinî, ahlâkî, edebî, siyasî, ceride-i Islamiyedir" yazısı konulur ve bu şekilde gazetenin bas sayfadaki çizgisi istikrar kazanarak sonuna kadar devam eder.

Birinci Bölümün Dipnotları:

- 1) Cerîde-i Sûfiyye, S.6/1, s.2
- 2) Cerîde-i Sûfiyye, S.4, s.4
- 3) Cerîde-i Sûfiyye, S.6/8, s.4
- 4) Cerîde-i Sûfiyye, S.6/11, s.4
- 5) Cerîde-i Sûfiyye, S.6/12, s.4
- 6) Cerîde-i Sûfiyye, S.6/1, s.4
- 7) Cerîde-i Sûfiyye, S.73, s.267
- 8) Cerîde-i Sûfiyye, S.73, s.321
- 9) Cerîde-i Sûfiyye, S.73, s.393
- 10) Cerîde-i Sûfiyye, S.87, s.406
- 11) Cerîde-i Sûfiyye, S.89, s.619
- 12) Cerîde-i Sûfiyye, S.146, s.121
- 13) Cerîde-i Sûfiyye, S.156, s.519
- 14) Cerîde-i Sûfiyye, S.161, s.565
- 15) Cerîde-i Sûfiyye, S.161, s.566
- 16) Cerîde-i Sûfiyye, S.1, s.1
- 17) Cerîde-i Sûfiyye, S.54, s.50
- 18) Cerîde-i Sûfiyye, S.154, s.510
- 19) Bu okuyucu mektubunda tasavvuf erbabınca Cerîde-i Sûfiyye adeta tasavvufun dili, sözcüsü, basın sahasında temsilcisi gibi görülmektedir.
- 20) Cerîde-i Sûfiyye, S.?, s.?
- 21) Cerîde-i Sûfiyye, S.?, s.265
- 22) Cerîde-i Sûfiyye, S.?, s.1
- 23) Cerîde-i Sûfiyye, S.?, s.2

- 24) Ceride-i Sûfiyye, S.?, s.2
- 25) Ceride-i Sûfiyye, S.?, s.?
- 26) Ceride-i Sûfiyye, S.24/18, s.10
- 27) Ceride-i Sûfiyye, S.147, s.947
- 28) Ceride-i Sûfiyye, S.155, s.518
- 29) Ceride-i Sûfiyye, S.161, s.565

İKİNCİ BÖLÜM

CERİDE-İ SUFİYYE'DEKİ MAKALELERİN SINIFLANDIRILMASI

A. CERIDE-İ SUFİYYE'DEKİ MAKALELERİN SINIFLANDIRILMASI

Gazetede Yayınlanan Makaleler

İncelenen 143 sayıda çeşitli konularda toplam 206 makale yayınlanmıştır. Makalelerin çoğu dini-tasavvufî muhtevalı olmakla birlikte siyaset, eğitim, tarih, ahlak, felsefe, ekonomi, kadın vb. konularda da çeşitli makaleler yazılmıştır. Makalelerin bir bölümü birkaç sayıda devam ettiğinden yazı dizisi seklindedir. Ceride-i Sûfiyye 'de edebî türden hikaye, roman gibi türlerde herhangi bir tefrikaya rastlanmamaktadır.

Gazetede Kur'an tefsiri, hadis-i serif serhi, felsefe, suunât, edebiyat, tasavvuf, edebî bahçeler gibi ana başlık altında o konuyla ilgili makaleler yayınlanmıştır.

1. Dini Makaleler:

"Hakikat-ı iman ve İslam"(1) adlı makalede iman ve İslam'ın aynı anlama gelip gelmeyeceği tartışılıyor. İmanın Hanefî mezhebine göre tanımı yapılmış. Makale gelecek sayıda devam edecek manasına "mâba'di var" kaydıyla bitirilmiş. Yazar ismi makalenin sonunu konulmamış. I. sayının ikinci makalesi Rüyettullahi Teâlâ (2) başlıklı. Allahu Teâlâ'nın göz ile görülüp görülemeyeceği konusu işleniyor. Sonuçta Allah'ın göz ile görülebileceği ileri sürülüyor. Konuya açıklık getirmesi bakımından Hz. Musa'nın rüyet hadisesi anlatılıyor. Yine makalenin sonuna yazar adı konulmamış.

Yine 1. sayıda 3. makale Akaid-i Fırka-i Muhammediye başlığını taşıyor. Yazıda Allah'ın varlığı, tekliği, cisimden münezze olusu gibi itikadî konular ele alınmış. Yazının sonunda yine "mâba'di var" kaydıyla gelecek sayılarda devam edeceği belirtiliyor.

Gazetenin 2. sayısında Akaid-i Fırka-i Muhammediye başlıklı 1. sayıdan devam eden makale yer alıyor. Yazının sonunda maarif nezareti mektubî kalemi hulefasından Ali ismi var. Bu ismin gazetenin kuruluş yıllarında basmuharrir olan Ali Fuad olması ihtimali yüksek gözüküyor. Çünkü ilerideki makalelerinde de Ali Fuad isim yazmama veya sadece isminin kısaltılmış seklini yazma, bazan da sadece imza atma gibi kendine özgü hususiyetler taşıyor.

Ali Fuad'ın makaleleri oldukça kapsamlı. Yazar, yüzyıllardan beri felsefecilerle kelamcılar arasında sürdürülen münakaşaları ele alıp konu ile ilgili hüküm vermektedir. Mesela I. ve II. sayıda yazdığı makalede felsefecilerin: "İlm-i ilahî cüz'iyata taalluk etmez" şeklindeki düşüncelerini ehl-i sünnet adına cürütmeye çalışarak "her şey ilm-i ilahî'nin ihatası altındadır" şeklindeki görüşü ileri sürüyor.

2. sayıda İttihad-ı İlmiye-i Islâmiye başlıklı, dikkat çekici muhtevalı bir makalede, Müderris Ahmed Mikdad su görüşü ileri sürüyor: "Devr-i istibdatta hürriyet olmamasından ilmî ittihad geriledi, yeni ortamda ilmî ittihad zarurîdir."

Bu birkaç satırlık cümlelerde ulema kesiminin II. Abdülhamit dönemine bakış açısı belli oluyor.

İstibdat döneminde siyasî kalemler kadar da vaazlar, müderrisler, Kur'an tefsircileri, dinî kitaplar... üzerinde de baskı uygulandığı bu gibi makalelerden rahatlıkla anlaşılıyor.

1. sayıda başlayan hakikat-ı iman ve İslam adlı yazı II. sayıda da devam ediyor. II. sayıda yazının sonunda Kırşehir Omer ismi var. 2. sayıdaki makalesinde imanın artıp eksilmesi konusunu ele almış. Ehl-i sünnet alimleri arasında tartışmalı olan bu konuyu enine boyuna yazısında tartışmış. Bu gibi dinî makalelere bakılınca bu yazıların ilmî seviyesi çok yüksek bir kesime yönelik olduğu ortaya çıkıyor.

3. sayıda basmuharrir Ali Fuad İtikad Hatırası başlıklı makalesinde iman, ihlas ve niyet kavramlarını tartışıyor. Fakat kendisi yüksek derceli devlet memuru da olduğu için hem bürokrasinin içinde, hem de kısmen siyasetin içinde olduğundan dinî muhtevalı makalelerini aktualite ile daha dikkat çekici ve canlı bir hale getiriyor. Aslında aynı yöntemi birçok dinî makale yazarında da görüyoruz.

Meselâ Ali Fuad makalesini niçin yazdığı konusuna sözü getirerek şöyle demektedir:

"Serbestî refikimiz geçenlerde bir meclisi hakkıyla tavsif buyurmuş idi. İşte o mecliste Kayseri meb'usu Kasım Efendi müminleri için necatdan, salattan (namaz) bahsedeceği sırada bilmem ki nasıl oluyor da pek çok ulemadan meb'uslarımız olduğu halde müsarunileyh yalnız başına kalıyor. Hem öyle bir kalıs ki etraftan gürültüler, ısıklar, canhıraş sadalar, müstehziyâne haller. Bizim aklımız başımıza gelecek ama... Heyhat! Karaladığım makaleye işte bu arıza sebep oldu."

Bu yazı aynı zamanda II. Mesrutiyet meclisi üzerine de bir fikir veriyor.

Sunu hemen tespit edelim. Ali Fuad ve Cerîde-i Sûfiyye 'si İslam'a karşı yapılan her türlü fiilî, fikrî tecavüze karşı tepkisini dile getiriyor. Ali Fuad yukarıda da değinildiği gibi yüksek dereceli bürokrat olduğu için İstanbul'da cereyan eden hadiselerin bizzat takipçisidir. II. Mesrutiyet taraftarı oldukları ve istibdat devrine siddetli muhalefet ettikleri için -hem şahsen, hem Cerîde-i Sûfiyye camiası olarak-fikirlerini açıkça ortaya koymak için hiçbir engel yoktur. Zaten henüz 31 Mart Vak'ası da patlak vermediğinden basın hürriyeti adeta "sınırsız" denebilecek ölçüdedir.

Iste tam bu sırada II. Mesrutiyet meclisindeki durumu Serbestî gazetesi sütunlarında dile getirmiş. Serbestî gazetesine göre Kayseri meb'usu Kasım Bey uyelerinin bir kısmı namaz kılmayan meclise karşı "namazın müminler için kurtuluş olduğundan" bahsedeceği sıralarda meclisten gürültü, alaycı hakaretli sözler, saygısız laf sataşmaları ile kürsüden mahcup bir vaziyette iniyor. Serbestî gazetesi bu hadiseyi buraya kadar anlatıyor. Bilindiği gibi Serbestî gazetesi Fedekârân-ı Millet Derneği tarafından Mevlânâzâde Rıf'at'ın yönetiminde çıkarılan ittihatçılara muhalif bir gazetedir. Hatta Serbestî gazetesi başyazarı Hasan Fehmi, ittihatçılar tarafından tabancayla vurularak öldürülmüştü.

Ali Fuad Serbestî gazetesindeki bu haberi kendi sütunlarında işlerken, olayı genelde "bizi uçuruma götürecek" kaygısıyla değerlendirirken esas olarak mecliste o sırada bulunan kendi meslektaşlarına tenkit oklarını yöneltiyor. "Dine karşı olanlar kendilerinden zaten beklenen bu tutumları sergilerken ey ulema, siz neden Kasım Bey'i desteklemediniz?" diye feveran ediyor. Bu dine lakaytlığımızın başımıza bir felaket getireceğini; ama o zaman iş isten geçmiş olacağını ifade ederek heyhat unlemiyle bu düşüncesine, duygusal bir içerik kazandırıyor.

Yazıda bir detay daha seziliyor. II. Mesrutiyetle "ahkam-ı seriataın daha iyi uygulanması zemininin oluştuğunu, Mesrutiyet-i mesrua (seriata uygun mesrutiyet) diye algılayan Cerîde-i Sûfiyye camiası, hatta Derviş Vahdetî'nin Volkan grubu haric sair İslamcı yazarlar yavaş yavaş umduklarının tam tersini, ittihatçılarda ve çok umitler bağlanan II. Mesrutiyet meclisinde müşahede ettiklerinde yavaş yavaş hayal kırıklığına uğrama eğilimine giriyorlar.

Fakat hiç değilse düşünceyi açıkça söylemek imkanı var ya, bu bile istibdat dönemiyle mukayese edilemeyecek kadar müspet bir değişim. Ancak birkaç ay sonra 31 Mart Vak'ası patlak verince tabiatıyla basın özgür ortamı kaybedecektir.

Bu arada, konuyla doğrudan ilgili olmasa bile tahlil edilen makalede geçmesi dolayısıyla II. Mesrutiyet meclisi ile ilgili daha yemin töreninde başlayan münakasayı da konuya acıklık getirmesi bakımından belirtmek gerekir.

Meclis başkanı Ali Rıza Bey'dir. Ali Rıza Bey Jön Türklerin kendi aralarındaki hiziplerinden birinin lideridir. Agust Compt'a hayran olan Ali Rıza Bey, pozitivist fikirler ile dopdoludur. Yemin merasiminde Allah adıyla yemin etmek istemez. (3) Mecliste O'nun bu hareketini bazı mebuslar desteklemiş, bazıları kınamıştır.

İste o zaman için hiç alışılmamış bu tip olayların, mesrutiyeti içtenlikle destekleyen dindar aydın kesimde ne gibi hayal kırıklıkları husule getirebileceği kolaylıkla tahmin edilebilir.

3. sayıda Fatih ve Bayezid vaizlerinden Ahmed, Ahenk-i Sürûr adlı makalede şöyle demektedir:

"Sevinmeliyiz, memnun olmalıyız ki matbuat günden güne teksir-i servet ediyor, artıyor. Matbuat her yerde her milletin lisân-ı vicdanıdır."

"Mesrutiyet ve medeniyeti diyanetle tahkim etmeliyiz. Yoksa gaflet bulutlarından nüzul eden cehalet yağmurları altında ıslanır, nefs-i emmare cihetinden siyah-ı baridenin tesiriyle usûr, siddetli burûdetten incimâd eder, hacer, secer mertebesinden aşağı düşeriz."

Bu makalede de yine yeni ortamın, yani Mesrutiyetin ve medeniyetin İslamiyetle süslenmesi, tahkim edilmesi sekinde ulemanın ortak görüşü belirtilerek, aksi durumda insanîyet noktasında cemiyeti oluşturan fertlerin hayvandan aşağı derecede bir hayata sürükleneceğine dikkati çekiyor. Ulema aktüel olaylara din gözlüğü ile baktığından Ceride-i Sûfiyye 'deki dini makalelerin çoğunda aynı ikazlara rastlanmaktadır.

Makalenin bir bölümünde de yeni gelen hürriyet ortamı ile günden güne artan gazete ve dergi sayısı da övgüyle anılıyor.

Ahval-ı Münafikîn (4) başlıklı makalenin altında "Sultan Ahmed Cami-i Serifinden Hakkı" imzası var. Bu makalede nifak konusu enine boyuna ele alınmış, "nifaka en ziyade yakın olan, kendini nifaktan beri gören kimsedir, lisan ve kalbin gizli ve asikâr ihtilafı nifaktır" diyerek münafık için bazı kriterler veriyor. Diğer dini makalelerin çoğunda olduğu gibi bu makalede de yine günlük hayata bazı mesajlar var. Mesela II. Mesrutiyet sonrası, istibdat döneminde yurt dışında bulunan çoğu pozitivist düşünceyi benimseyen birçok kimse İstanbul'a dönmüştü. Böylece hilafetin merkezi İstanbul'da zaten yarım yüzyıldır gizliden gizliye yayılan bu tip

fikirler artık en yüksek perdeden ilan edilir olmuştur. Artık bu fikir için basın kullanılıyor, kitaplar yayınlanıyor, hummalı bir faaliyet yapılıyordu. Bu durum karşısında Ceride-i Sûfiyye aslında günlük işlerin ötesinde sadece İslamî, tasavvufî, ahlâkî, edebî yayınlar yapmak istiyordu; ama ister istemez bu tip fikir ve davranışların karşısında kendisini buluyordu.

Sultan Ahmed'de görevli Hakkı, İslamiyetteki münafıklık hareketini, münafığın özelliğini makalesinde ele alırken salt bu konuda malumat vermek için değil, çevrede İslamî adlar taşıyan insanların gayr-i İslami düşüncelerinin mahiyetini de böylece millete bildirmek imkanı bulmuş oluyordu.

Akaid-i Fırka-i Naciye (5) adlı makalede Mutezile, Cebriye ve Ehl-i Sunnet akideleri karşılaştırılarak Cebriye ve Mutezile mezhepleri çürütülmeye çalışılıyor. Makalenin yazarı belli değil. Ancak bu makale de yüzyıllardan beri ancak ulema arasında tartışma konusu olan mezheplerle ilgili münakaşaları ele aldığından halktan, orta kesimden çok, sadece konunun erbabına yöneliktir.

Cihad ve Fezail-i Cihad (6) başlıklı makale adından da anlaşılacağı üzere cihad konusuyla ilgili. İmza yerinde sadece bir "ayın" harfi var. Ali olabilir. Gazetede Ali isminde bes ayrı yazar olduğundan makalenin kime ait olduğunu tespit etmek zorlaşıyor. Makalenin yazıldığı tarih 13 Şubat 1329 Miladî tarihle 1911. Tarplusgarp savaşı sırası. Askeri ve milleti savasa teşvik manası çıkarılabilir. Fakat yazar yazısını son derece günlük hadiselerden sakınarak yazmış. Ayetle hadisle konuyu anlatmış. Yazar burada çok ustaca davranmışa benziyor. Zaten eğer konuyu direkt olarak savasa getirirse belki amacından sapmış olurdu. Fakat dış görünüşte konusunu yasanan o günkü hayattan yüksek tutup sadece ilmi bir mesele gibi ele alması yazıya başka bir ciddiyet vermiş. Ama o günkü topluma verilen mesaj da böylece yine verilmiş oluyor. Dolaylı olarak İtalya'nın Libya'ya saldırısı karşısında Tarplusgarp'taki askerlerimize yardım için teşkil edilen gönüllüler teşkilatına teşvik manası gerçekleşmiş oluyor.

Fakr ve Fezail-i Fakr adlı makalede başmuharrir Ali Fuad fakirleri sevmenin, onlara yardım etmenin faziletinden bahsediyor. Bu konuda dikkat edilirse yine günlük problemlere dinin bakışı, çözüm önerisi görülüyor. Yüzyıllardır fakirleşen Müslüman tabaka arasında artık fakirlik ciddi bir sosyal problem olarak ortaya çıkıyor. Ayrıca o dönemlerde sosyalist grup fakirlik konusunu alabildiğine işleyerek kendisine revaç verdirecek çok iyi ve tükenmez bir propaganda malzemesi olarak gündemde tuttuğundan, buna karşılık İslamcılar da bu sahayı sosyalistlere kaptırmamak istiyorlar.

Evsaf-ı ilahiyeye ait bazı izahat (7) başlıklı makalede Ali Fuad "sıfât-ı zatiye" konusunu ayrıntılı bir şekilde ele almış. 6-7 sayısı gazetenin yarısını bu makale kaplamış.

Ceride-i Sûfiyye bu yıllarda devam eden makale dizileriyle tam bir İslamî, bilimsel dergi görünümündedir.

Maddiyat Maneviyatla Kaimdir (8) başlıklı makaleyi M. Hilmî kaleme almış.

"Maddiyat maneviyatla kaimdir. Maneviyat, din sayesinde kuvvet bulur. Din ve milliyetine adem-i riayetle emraz-ı ahlâkiye ile ma'lul olan akvamın daima inkiraza mahkum oldukları vukuat-ı tarihiye ile müsbet bir keyfiyettir."

Bozulmuş bir cemiyetin dinî önderleri, materyalist görüşlere karşı geleneği korumak, idarecilere yol göstermek maksadıyla ellerine geçirdikleri veya elde ettikleri çağın en seri ve etkili silahı gazete ile düşüncelerini açıklıyorlar. M. Hilmî maddiyatın maneviyatla gelisebileceğini, maneviyatın ise ancak din duygusu ile gelisebileceğini öne sürdüğü dinden uzaklaşma düşüncesinin milleti yıkabileceği iddiasını tarihî olayların diliyle ortaya koyuyor.

Rıfk ve Hilm (9) başlıklı makaleyi gazetenin sahibi Hasan Kâzım yazmış. Bu arada 57. sayıya kadar gazetenin sahibi ilk defa yazı yazmış oluyor.

Ayrıca Kur'an tefsiri, hadis-i serif serhi gibi genel konular altında hemen her sayıda dinî makaleye rastlanmaktadır.

Kur'an'ın icazı konusu da birçok makalede ele alınmış.

Askerî müze müdürü, Ferik Ahmed Muhtar da gazetede en fazla yazanlardan biri. Ulviyyat-ı İslam başlığı altında içkiden, namazdan, ahlaktan, hayatın tümünü kusatan konuları İslamî noktadan ele alarak okuyucuya sunmuş. Ahmed Muhtar'ın yazılarında dipnotlara bolca rastlanmaktadır.

Ayrıca gazetenin Ali Fuad'tan sonraki basmuharriri Mustafa Fevzi de İman Nedir? başlıklı yazılarıyla gazetenin 1915'ten sonra en güçlü dinî, sosyal içerikli makalelerini yazmıştır.

Dini makalelerle ilgili son birkaç söz:

Incelememizde sekiz makaleye kısaca değindik. Ceride-i Sûfiyye'de yaklaşık 120 civarında dinî makale bulunmaktadır. Her makalenin tahlili bu incelememizin hem inceleme planını bozacak, hem de gereksiz yere arastırmanın hacmini büyütmiş olacaktı. Bu nedenle bir fikir edinmek için her sınıf makaleden bir veya birkaçına kısaca temas edildi. Kendi bölümlerinde tahlil edilmeyen makaleler, tahlilli fihristte verildiği için, gazetenin genel çizgisi hakkında bir ipucu vermektedirler.

Dinî makalelerden ele aldığımız 8 makalenin genel özelliklerini tespit edersek gazetenin bütün sayılarındaki dinî makalelerin genel eksenini hakkında fikir edinilebilir.

Dinî makalelerin temel özelliği ferd ve toplum planındaki problemlere dinî çözümler getirmektir. Faydalı olmak esastır. İkinci özellik ise yüzyıllardan beri İslam aleminde tartışma konusu olmuş, ilmi meselelerde doğruyu ortaya çıkarmak; batıdan gelen İslama aykırı fikirlere karşılık vererek kitleleri zararlı akımlardan korumak... Birkac maddeye sıkıştırılan; dinî makalelerin genel özelliklerinin yanında her makalenin özel olarak farklı mesaj ve nitelikleri elbette bulunacaktır.

2. Tasavvufî Makaleler

Tasavvuf, Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra her derecedeki insanın içine girdiği bir dinî akım olduğundan, her çeşit edebiyatımızı az veya çok oranda besleyen bir kaynaktır. 20. yüzyıla kadar Osmanlı padişahlarının da büyük çoğunluğu tasavvufa intisap etmiştir. Altı yedi asır etkisini sürdüren tasavvuf sadece edebiyatta değil, bizzat ilmi çevrelerde de yüzyıllarca işlenmiş, hatta zaman zaman tekke-medrese uyumsuzluğu şeklinde sürekli münakasaları da ortaya çıkarmıştır. Bu denli uzun ömürlü ve geniş kitleleri etkileyen cereyan, bizzat "sofi gazetesi" ismiyle yayın hayatına atılan Cerîde-i Sûfiyye'de elbetteki çeşitli boyutlarıyla işlenmiş olacaktır. Zaten Cerîde-i Sûfiyye yazarlarının hemen yarısından fazlası ya tarikat seyhi, post-nişin veya ulema kesiminin tasavvufa girmiş olanlarından oluşmaktadır.

Aslında dinî makale, tasavvufî makale ayrımı bazı noktalardan imkansız gibi gözükmektedir. Çünkü zaten tasavvuf dinin çerçevesi içinde. Fakat yine de makaledeki hakim temaya göre dinî, tasavvufî diye ayırma zorunda kaldık.

Sofî (10) başlıklı makaleyi Seyh Sırrı yazar Sofî kelimesinin etimolojisini yapmış: "Sofî, tasavvuf kelimesinden gelme olup, mutasavvıf demektir. İkinci manası aba, dibâ gibi seylere taalluk ettiğinden buna dervişân ham sofî derler."

Gazetede en uzun tasavvufî yazıyı müderris Kemaleddin Harputî yazar. 40. sayıda Kemaleddin Harputî'nin "Makama-i Sûfiyye" başlıklı yazıları uzun müddet devam eder.

Hocazâde Ahmed Hilmî Menakıb-ı Evliya başlığı altında yaklaşık 10 sayıda velilerin menkıbelerini anlatır.

Başmuharrir Ali Fuad Rumuzât-ı Evliya başlıklı periyodik yazılarında velilerin, velayetin özelliklerini bilimsel olarak anlatmaya çalışır.

Rıza Tefvik de Cerîde-i Sûfiyye'de "Tasavvufta Kıyl u Kal ve Vecd u Hal" (11) ve "Tasavvuf Nazarında Vücut-u Mutlak" (12) adlı iki makale yazar. Bu makalelerden birincisi şöyle başlar:

"Tasavvufta Kıyl u Kal ve Vecd u Hal"

"Tasavvuf başlı başına bir hikmet-i şamiledir. Vücut-ı mutlak, kainat-ı afakiye ve enfüsiye, hakikat ve haysiyet-i insaniye, mesail-i gamıza ayrı ayrı mebahisi camidir. Ki anların her biri de kendince bir mecmua-i akaiddir. Lakin bütün bu mebahaslara ve bu meselele dair yazılan, söylenen şeyler tasavvufun sırf malumat kısmını teşkil eder. Halbuki bir insan yalnız ilm ile sūfî olamaz. Bir de hal lazımdır. Bu hal "cezbe min cezbetü'l-ask" mantukınca ruhun mensi-i aslısine alâka-i muhabbetle eczabından husule gelür. Harikulâde bir keyfiyet-i zevkiye olduğu için kale gelmez bir nes'e-i lahutiyedir. İleride bu hal istigrak-ı tarif etmek değil, fakat o nes'eye irisen kümmelin-i urefânın feyz-i ilham ile söyledikleri eşar-ı ulviyeyi arz eyleyüb nasib olduğu kadar zevkine varabilmek için en âlâ nûmunelerini burada irad ve terceme edeceğim."

Rıza Tefvik pek uzun olan makalesinin sonunu ise şöyle bağlar:

"İşte bu usul-ı tahkiki nokta-i nazarından daha hikmet-i sofiye ile hikmet-i felatuniye'nin esaslı bir farkı vardır. Eflatun havasın şahadetinden şüphe iderdi. Fakat aklın delaletine katiyyen itimat iderdi.

Sufiye ikisini de red ider. Yalnız kesf-i zamir ile nur-ı hakikatın cilvesini gözler.

Bu esaslı noktaları arz ettim, fimâba'd bu cerîdede her hafta muntazaman tafsilat vereceğim."

Filozof ünvanıyla anılan meshur Rıza Tefvik yukarıdaki makalesinden de anlaşıldığı üzere tasavvuf konusunda hayli iddialı düşünceler ileri sürüyor. Yüzyıllardan beri hem kendi içinde çeşitli anlayış gruplarına ayrılan, hem de Batı felsefesi ile mücadele eden tasavvuf, çeşitli dallarda kendi içinde derinleşti: Tasavvuf hal midir, kâl midir; akılla mı, gönülle mi hedefe ulaşılır; ilim lâzım mı, değil mi? gibi konular hep tartışılmış yıllarca... Rıza Tefvik meseleye

biraz daha genelden bakmış. Eflatun ile sufiyye mesleğini mukayese ederek aradaki en esaslı farkı tespit etmiş. Rıza Tevfik bir mutasavvıf değil. Garb felsefesini de bilen, yaşantı olarak da tasavvuf dışı bir hayat içinde olduğundan tasavvuf büyükleri hakkında da objektif bilgilere sahip görünmektedir.

Tasavvufi makalelerde su nokta da göz önünde bulundurulmuş Halk kitleleri içinde tasavvuf yanlış anlaşılır olmuş, dejenerasyona uğramış, yer yer atalet, betalet ocaklarına dönüşmüştür. Pozitivist akımların egemen olduğu, İslam'ın en açık hakikatlarına hücum edildiği bir ortamda tasavvufun eski işlevini devam ettirmesi elbette düşünülemezdi. Zaten şartların bu denli zorluğu İstanbul'daki ehl-i kalem tasavvuf erbabını belki de gazete silahını kullanmaya mecbur etti.

Ceride-i Sûfiyye'de tasavvufun İslam tarihinde en menfi yönü olan medrese-tekke çarpışmasına katıyyen yer vermemesi tesadüfî değildir. Çünkü artık hem medrese, hem tekke her ikisi birden hücumu maruz kalıyordu. Artık bu ortamda bu anlamsız münakaşaların bitirilmesi gerekliydi. Ayrıca gazete yazarlarının çoğu hem müderris, hem mutasavvıftı. Onun için bu ikilik Ceride-i Sûfiyye sütunlarında ortadan kalkmış görünüyor.

3. İslam Tarihi ile İlgili Makaleler

Ceride-i Sûfiyye'de İslam tarihiyle ilgili yazıların tamamına yakınına Tahirü'l-Mevlevî yazmıştır.

Tarihi yazı dizileri diyebileceğimiz bu yazılar gazetenin genel yazıları içinde önemli bir yekün tutmaktadır. Fütihat-ı İslamiye, Asr-ı Saadette Askerlik gibi ana başlıklar altında 20. sayıdan 141. sayıya kadar pek az fasılalarla tarihi yazılar yazılmıştır. Bu yazılarda İslam tarihindeki önemli olaylar en ince ayrıntıya kadar bir tarihçi titizliğiyle anlatılmıştır.

İslam tarihi ile ilgili makalelere bir örnek olmak üzere ilginç bir yazıdan bazı pasajlar:

Evail (İlkler) (13)

"Ahiren Mısır'da "Subhu'l-Asî" namında bir kitab-ı nefis nesredilmiştir. Münderecatı künûz-ı garaibdir. Ehemmiyetine mebni en mühim kısımlarını ceridemize tercüme ettik. Bir suhûlet olmak üzere üç makaleye ayırdık. Birinci kısmına evail, ikincisine

ğaraib, Üçüncüsüne de mesahir diye unvan verdik.

Ibtida İslam'da halife tesmiye olunan zat Hz. Ebubekir Sıddık'tır.

Ibtida kendisine emirü'l-müminin tesmiye olunan Hz. Omerü'l-Faruk'tur.

Ibtida camide salat-ı cuma için maksure ittihaz eden hulefanın huzurunda serbestane kelamı men iden, divan-ı hatem, minare, posta gibi ilk teceddüd izhar eden Muaviye Bin Ebisüfyan'dır.

Ibtida hilafete aid meratib vaz' iden, isti'zan için hacib ikame eden Ebu Caferü'l-Mansur'dur.

Ibtida Türkleri maiyetinde, umur-ı devlette istihdam eden Ceb Caferü'l-Mansur'dur.

Ibtida Türklerden istihdam ettiği zat Hammad-ı Türki'dir. İsm-i Bâri'ye lakabı izafe idilen ilk halife Mu'tasım Billah'tır."

Yazının son kısmında da su bilgiler yer alıyor:

"Ibtida İslam'da boyanmış libas giyen Semile zevc-i Abbas'tır.

Ibtida İslam'da hamile olarak vefat eden kadın Hz. Zeynep bint-i Fahr-i Alem'dir.

Ibtida kırmızı libas giyen Karun'dur."

Bu makalenin muhtevası üzerinde yorum yapmak incelememizin seyri bakımından mümkün değil. O halde genel olarak birkaç söz söylemek mümkün. Makale Mısır'da o günlerde yayınlanmış bir kitaptan tercime edilmiş. Demek ki gazetenin yazar kadrosu dünya basınına takip ediyor.

Ayrıca sair ilmi makalelerin yanında bu yazıdaki bilgiler halkın da dikkatini çekecek mahiyettir. Bu makale Ceride-i Süfiyye'nin yayım seviyesine müsbet manada katkı yapmıştır denilebilir. Bu makaleden hareketle, Tahirü'l-Mevlevî'nin yazdığı diğer tarihî makalelere için de Ceride-i Süfiyye'nin ilmi çizgide yayınına devam etmesine tesirli olmuştur düşüncesi rahatlıkla söylenebilir. İslam Tarihi konusundaki makaleler eğer Tahirü'l-Mevlevî gibi güçlü bir kalemin yerine, masalla karışık "Kesikbaşlar", "Cenknâmeler" türünden olsaydı İslam'ın en acık hakikatlerine hücum eden basının karşısında kimbilir nasıl eleştirilere uğrardı? Ceride-i Süfiyye'yi idare eden kadro tasavvuf ve tarih gibi konularda yazarken "bilimsel olmaya" özel bir itina gösteriyorlar.

4. Türk Tarihi ile İlgili Makaleler

İslam Tarihi ile ilgili makalelerin bolluğu yanında, Türk tarihi ile ilgili makaleler yok denecek kadar azdır. Türk tarihi ile ilgili tespit edilen birkaç makale de aslında İslam tarihi başlığı altında yazılmış. Bu ayırım itibari olarak yapılmış oldu.

Osmanlılar Türk Tarihini İslamiyetin kabulünden sonraki zamana inhisar ettirmişlerdi. Bu bakımdan İslam'dan önceki Türk tarihi zaten ele alınmıyordu. İslam tarihi içinde Türk tarihi haliyle anlatılmış oluyordu.

A. Vefik Paşa, Semseddin Sami, Süleyman Paşa, Yusuf Akçora, Ziya Gökalp gibi yazarların elinde güçlenen Türkcülük akımında İslam öncesi Türk tarihine dönüş vardı: ama daima Türkcülerle mücadele halinde olan Ceride-i Süfiyye'de elbetteki Türk tarihi ile ilgili yazılar İslam tarihi çatısı altında yayınlanacaktı.

Meselâ Usküp Rufâî Dergâh-ı Serifi Seyhi olan Sadeddin Sırrı Usküp'un fethini anlatmış.

İslami manada bir fetih mi, yoksa kahraman ecdadın da katkısı, Osmanlı Türklerinin cengaverliği mi yazıda esas tutulmuş? Makalenin bazı bölümleri alındığında bu sorulara cevap bulunabilir:

USKUP'UN FETHİ (14)

"Usküp 791'de Sultan Yıldırım Bayezid Han tarafından feth edilmiştir. Pederleri Sultan Murad-ı Evvel'in vuku-ı şehadetleriyle taht-ı Osmanî'ye cülûs ederek gerçekten yıldırım gibi Kosova'ya saye-i satvat salmıştır. Kosova melhame-i kübrasında istihsal edilen feth ve zaferi bir kat daha tevsi ve teyid eden Hz. Bayezid nefsi-i Usküp'un fatih-i azimidir. Yıldırım Han Hz.'leri pederlerinin şehadeti hasebiyle muhacamat-ı sedidesiyle Kosova'ya yetistiği sırada Usküp'te azim bir muharebe yapmış oldukları mevsumat-ı tarihiyeden olmakla beraber delalet edecek bir çok asar ve alaim de vardır."

Makalenin sonu şöyle bağlanır:

"Matemiyle mesgul olduğumuz o mübarek uzv-ı vatanın böyle bir mersiyesini yazdıktan sonra hülaseten ezhan-ı ibrete kayd ederiz ki:

Olmayınca hasta, kadrin bilmez adam sıhhatın, hikmeti doğru imis."

Yazıdan anlaşılıyor ki Osmanlı kavramı içinde bulunan Türkün başarısı, hükümdarın kahramanlığı, genel anlamdaki İslam tarihinden biraz daha hususî manada anlatılmıştır. En son cümle ise tarihten ziyade yazının yazıldığı devri terennüm eden bir feryattır.

5. Felsefi Makaleler

Felsefi makalelerle ilgili olarak genel bir değerlendirme yapmak oldukça zor. Üstelik hayata, kainata, zamana ait muğlak konuların açılmasında, anlaşılmasında semavî dinlerle elele vererek birlikte akıl yürütmüşlerdir. Tasavvufun ince, esrarlı meseleleri yine bu dinlerle barışık felsefenin konuları arasında da girmiştir.

İkinci kısım felsefe ise, semavî dinleri inkar ederek, materyalizmi esas alan, özellikle semavî dinlerde temel olan Allah, ahiret, melek, kutsal kitaplar, kader gib mevzularda sürekli semavî dinlere saldıran felsefedir ki mücadele ve münakaşalar bu ikinci kısım felsefe ile olmuştur. Bu materyalist felsefe 18. yy'dan sonra güçlenerek, biyoloji, psikoloji, sosyoloji ve diğer müspet ilimleri de yanına alarak etkisini her alanda göstermeye başladı.

İlahi kitaplarının içine insan eli karışmasıyla semavî niteliğini kısmen kaybeden Hristiyanlık ve Yahudilik de maddeci felesefe karşısında gerekli tepkiyi ve ilmi mukavemeti gösteremeyince, bu konuda en büyük iş müslüman bilginlerine düşüyordu. 19. yüzyıla kadar İslam aleminde çok sınırlı sayıda insan bu felsefenin tesirine maruz kalıyordu. Maruz kalanlar da cemiyetin manevî baskısı altında eziliyordu.

Fakat 19. yüzyılın başlarında İslam aleminin teknolojik yönden geri kalışı, buna karşılık materyalist felsefenin kalesi durumundaki Avrupa'nın ilerleyişi, bu mücadelede pozitivist felsefenin şansını artırıyordu. Batı ile teması artıran Osmanlı, Avrupa'nın fen ve tekniğini almak için batıya öğrenci gönderiyordu. Ancak bu gençler Batı'daki fikirlere ask derecesinde hayran olup tekrar memleketlerine dönüyorlardı. Yıkılmakta olan bir medeniyet içinde, daima yükselmekte olan medeniyetin taraftarı elbette hem koyul elde edilir, hem de oldukça bol bulunurdu.

Nitekim öyle oldu. Tıbbiye, harbiye, mülkiye gibi okullardan başlayarak gençlik artık yeni bir dünyanın , yeni felsefi fikirlerine yönelme yolunu tutmıştı.

Bu zor şartlarda İslam bilginleri klasik bilgilerle karşı koymak istiyorlar; fakat müspet ilimler sahasını ele geçiren felsefeye karşı eski yıllarda gösterdikleri başarıyı gösteremiyorlardı. Okuyan gençlik göz göre göre pozitivist

felsefenin su veya bu noktadan etkisinde kalıyordu. Ulema bu durumda adeta panik içindeydi? Ne yapmalıydı? Bu yeni silahlara karşı aynı silahla karşılık vermek lazımdı; ama Osmanlı medrese usûlünde 17. asırdan beri müspet ilimlerin dışlanması sonucu ulema tek taraflı yetismisti. Ama yine de bu savasta kitleleri korumak ulemanın aslı göreviydi. Eline geçirebildiği yeni silahlar ve eski klasik silahlarla savaş sürdürülecekti.

Bu tartışmalı konularla ilgili birkaç uzunca makaleden küçük pasajlar verilecektir:

Redd-i Akval-i Felsefe (15)

"Felasifenin kıdem-i âlem hakkında delil-i batılları vacibü'l-vücud mucib-i bizzat olup, fail-i muhtar olmadığı, vacubü'l-vücûdun zatı, vücûd-ı akla illet-i tamme olmayıp akıl, feleğe illet-i mucibe ve ma'lul-ı illet-i tammesinden tahalluf eylemez. Mucib-i bizzat kadim olup, illeti dahi kadimdir. Yukarıda beyan ettiğimizvechile bu sözler hep kadim ve hadis meselelerinin hakkıyla anlaşılmamasından neset ediyor. Bu hudûs meselesi ki bizzarure vacibu'vücudun fail-i muhtar olup mucib-i bizzat olmadığına delalet etti. Kıdem-i âleme zahip olan felasifeye kendi nefisleriyle naks ve kemali, mümkün, naks-ı masnua isnad ol kemali vacibu'l-vücud olan kamil-i saniin hakkında isnad ettiler.

...Sadî'nin su ebyat-ı hakîmânesi tahattur edilince sükut daire-i imkanda görülüyor.

"Aleme hâdis di, asla felsefe ile itme bahs
Cümle mevcud-ı hakayıkda cema!-ı Hakk'ı gör
Münkir olma kavm-ı sofestai ele itme bahs
Nur-ı serriyle kamu zerrata Hahte-ı arif ol
Haliku'l-kül zat-ı Hak'dır Mutezille itme bahs"

Mesnevihan

Ali Fuad

Maddiyyûn ve Tabiiyyûn (16)

"Maddiyyûn (materyalistler), kainatta amal-ı akla ve gayr-ı akla madde ve kuvvete nisbet iden bir sınıf hükemadır ki ef'al-ı hayatiye zevahir-i akliye ve nefsiye madde ve kuvvetten münbais-i amal-ı mddiye neticesi olup amal-ı cemadiyeden farkı yoktur dirler."

Redd-i Mezheb-i Tabiiyye

"Tabiiye mezhebinde bulunan hükemanın itadı budur ki herseyin tesiri müstakillen kendi tabiatındandır diyüp müessir-i hakikiden gafil olurlar."

Bu yazının altında imza yeri bos, isim de konulmamış.

Ceride-i Sûfiyye'de "felsefe" diye bir bölüm başlığı bulunması, gazetenin konuya verdiği önemi gösteriyor. Felsefe başlığı altında 30, hatta 49 sayı devam eden yazılar var. Bu yazı dizilerinin en uzun olanlarından birkaçının adları şöyle:

Mesnevîhan Ali Fuad 21. sayıdan 91. sayıya kadar **Vücut, Lahut ve Nasut** başlıklı yazı dizileriyle gazetenin felsefeye ayrılan sütunlarında en fazla yazı yazan muharrir durumundadır. Ayrıca **Kemaleddin Harputî, Levami'** başlığı altında yaklaşık 30 sayı devam eden felsefî içerikli yazı kaleme almıştır.

6. Ahlâk ve Adâb ile İlgili Makaleler ve Diğer Yazılar

Ahlâkî Bahçeler (17)

-Cihan-ı Islameyette Ulvî Esaslardan
Hiss-i Teavün-

"Mahlukat-ı saireden lacelittefrik-i manevî bir alamet-i millî-i farikamız bir haslet-i ilmiye-i Islamiye ancak teavün hissi olarak hükema-ı Islamiyece kabul edilmistir.

Garblılar, mukteziyat-ı kavaid-i Mesihiyeden olmayan su meziyeti takdir ile hırz-ı can iderlerse Islamların kavaid-i medeniyesinden su emre adem-i riayetleri ne kadar teessüflere sezadır.

Bilmem ki Islamlar ne vakit bu hiss-i teavünün ahlâkları için muhrık bir deva fakat feyyaz bir sifa olduğunu takdir edebileceklerdir. Ne vakit iderlerse o zaman kendilerinde hiss-i itila başlamış olur."

Müntesibîn-i İlmiyeden Numânîzâde Mahmud

Ahlâkî Bahçeler başlığı altında haya, ibadet, hased, tûl-i emel, hubb-ı cah gibi konular ele alınmış.

Ahlak ve adâb bahsinde o dönemin hayatını yansıtan yazılar da var. Meselâ 63. sayının 167. sayfasında şöyle bir haber duyuruluyor:

Veladet-i Hazret-i Padîşahî

"Evvəlki gün veladet-i Hz. Hilafetpenahi'ye müsadif olmakla vükela, ayan azaları ile rical-i devlet, erkan-ı umera-yı askeriye saray-ı hümayuna azimle arz-ı tebrikata eylemişlerdir."

İsretin Men'i (18)

"Sebilürresad refik-i muhteremimizin geçen hafta intisar eden 371 numaralı nüshasında gayet mühim bir makâle-i içtimaiyye münderic idi. Mevzuu alem-i beseriyete en büyük bir beliyeye olan isretten, o din ve dünyamızı harap eden belâ-yı azimden kurtulmamız esbabına tessebüsten ibaret olan bu makalenin muharrir-i muhteremi, buna en ziyade mübtela Ruslar olub votkasız bir Rus bile tasavvur olunamaz iken su harb-ı umuminin ilanı üzerine hükümetin bir gün votka bulunmamalıdır demesiyle bütün memleket dahilinde derhal votkadan eser kalmadığını, bu emir üzerine şiddetle içkiye müptela yüz yetmiş milyon ahalinin birden müskiratı terk ettiklerini ve hükümetin bu emr-i ısdardan kastı mahza seferberliği teshil ile ordunun cemi vüsukunu teşi için isret istimalını mahdud bir zamana mahsus olarak muvakketen men etmek olduğu halde bütün millet içki beliyyesinden kurtulmak nimetini idrak lezzetini hissettikten sonra, bunları artık hükümet de eski kârlı içki ticaretine sevk etmeğe cesaret idemediği ve bu münasebetle tek mil Rus ülkesinde bugün sayan-ı hayret bir inkılab-ı ahlâkî ve içtimai husule gelmiş, çiftçilere varıncaya kadar bütün halk arasında eksik olmayan kavgalar, nizalar bertaraf idilmiş olduğu gibi, oraca pek sayı olan karı dögmek adet-i menfuresi külliyyen ortadan kalkarak ..."

"Bütün mesaisini taklitten geri durmadığımız Garb'ın bu babdaki tedbir-i basiretkârisini de neden taklid etmiyoruz? Refikimizin temenniyatına biz de can-ı gönülden istirak eder ve pek meskur olacak icraata intizar eyleriz."

Makalenin altında yazarın ismi ve imzası yok. İsimsiz ve imzasız makale Ceride-i Sûfiyye adına yyanılanmış olabilir. Yazının muhtevassından anlaşıldığına göre I. Dünya Savaşı Avrupa'da içkiye karşı devletler planında bir muhalefetin başladığını gösteriyor. Çünkü savaşan devlet, güçlü fertlerden istifade eder. İçki ise birey noktasında akıl ve

güç potansiyelini tükettiği için elbette savaş sırasında devletler içkiye karşı tavır alacaklardır. Bizdeki durum ise çok farklı. Dine dayalı bir devlet olan Osmanlı'da içki zaten yasak olmalı. Ama herseyi ile tükenmiş olan sistem, bu konudaki dirayetini de kaybetmiş. Artık dinî yönden yasaktır, günahdır tehditleri çare değil. O halde herseyini takip ettiğimiz Avrupa içkiye karşı tavır aldı. Sizler de almalısınız demek zorunda kalınıyor. Bu ise çaresizliğin ve yenilginin bir tezahürü şeklinde algılanabilir.

Ahlâk (19)

"Ben, mekarimel ahlâkı itmam ve ikmal için ba's ve irsal olundum." (el-Hadis)

"Yevmî rüfekamızdan birinin geçenki başmakale yeni dahiliye nazırımız İsmail Canbolat Beyefendi'nin müntesibin-i matbuatından biriyle ettiği mülakkatta, birçok mesail ile beraber ahlâk meselesini de mezubahs ettiği ve müsarileyh ahlâk-ı umumînin bugünkü bozukluğunu nazar-ı dikkate alarak aynen şu sözleri söylemiş oldukları muharrer idi."

"Hükümet daima ahlâk meselesiyle alakadar olmalıdır. Her yerde hükümet, halkın ahlakını, fikrî hareketi üzerinde icra-yı tesir ider. Halka tarik-ı müstakimi göstermeye, bu hususda bizzat kendisi rehber olarak ahlak-ı umumiyenin haris ve samini olmağa hükümet mecburdur. Her yerden ziyade, bizim memlekette halk muhtac-ı vesayet ve velayettir."

"...Halkımızın ahval-i ruhiyesine nüfûz nazarları şu beyan-nâme-i âlîlerinde münderic bulunan dahiliye nazırımızın işbi azm-i Hüdapesendânelerinde muvaffakiyetlerini tekrar temenni ile pek meskur olacak icraat-ı celile yine intizar eyleriz."

Gavsî

Bu makale o günkü İstanbul hayatını sade bir vatandaş gözüyle ortaya koymuş oluyor. Yetisen yeni nesilde ahlâk bunalımı başlamıştı. Devlet artık bu konuda bir seyler yapmak zorunda. İçişleri bakanı problemin önemine dikkat çekiyor. Günah kavramıyla yola gelmeyen cemiyeti nasıl ıslah etmeli? Garbтан gelen yeni hayat da bir çare olamıyor? Zorla, kanunla ahlakın ıslahını Osmanlı zaten IV. Murat'tan beri birkaç kez denemisti; ama sonuç alınamamıştı. O halde ahlâktaki, özellikle sehvanî duyguların isteği doğrultusundaki çözülme devam edip gidecekti. Cemiyeti bu manevî kirlerden temizlemek artık insanların yapacağı bir iş değildi. Özellikle din bilginleri bu konuda oldukça karamsar gözükiyordu. Ama yine de bu probleme sadece söz olarak değinenler bile takdir ediliyordu.

Bu durumda sadece, sade hayattaki ahlaki bozukluk değil, kitlelerin ahlakını inanç ve düşünce boyutunda bir başka mecraya sürüklemek isteyen yeni bir ahlak modeli topluma sunan kesime karşı da acımasız mücadele ediliyordu. Bu mücadeleye bir örnek olması dolayısıyla gazetenin baysazarı Mustafa Fevzi'nin bir makalesi de düşünce planındaki dejenerasyona reaksiyon özelliği taşıyor.

Kur'an-ı Hakim (20) genel başlığı altında 154. sayının başmakalesi. 154. sayı 8 sayfa hacminde. Makale 4 sayfayı kaplamış. Baysazar sadece ahlaki olarak da değil, siyasî, fikrî sahada da devam eden Türkçü-İslamcı mücadelesine de makalesinde yer veriyor:

"Erbab-ı hırs ve tama ihtirasları olan gaye-i emellerine vusul için ötedenberi dindarların pâk ve saf olan hissiyat-ı diniyelerini galeyana getirmekten pek çok istifade etmişler ve dini bir alet-i tezavir ittihazıyla maneviyat-ı fasidelerinin husulüne muvaffak olmuşlardır.

Fakat çok esef olunur ki o müfsidler gaye-i maksudlarını elde eder etmez alet edindikleri zavallı safdil Müslümanlarla beraber bütün Müslümanlara darbe indirmekte kusur etmemişlerdir.

Bu gibi fitneler neticesinde din ve erbab-ı din hemen daima zarar görmüştür."

"İçimizde türeyen bir sirzime-i kalilenin tezvirat ve siyaset-ı sakime ve bir mel'un el vasıtasıyla ika olunan facia-ı elime neticesi olarak kavm-i necib-i Arabın bizden yüz çevirmiş olması sebebiyle başımıza gelen bela-yı azim kıyamete kadar bütün Müslümanlar için dağ-ı derun olacak acıklı matemli muharebeye girdiğimiz bir kabahat ise, Arapları ve Arabistanı hikmet-i siyasetle idare edecek yerde bilakis anları kendimize acıktan acığa düşman etmek yüz kabahata bedeldir. Süveys cephesi müdafaasını deruhde eden zalim (Cemal Paşa kastediliyor), orada vazifesini ifadan ziyade kendi tabi ve dindaşlarımız hakkında cellatlık ederken İngilizler her tarafta galebe idiyorlar idi."

Makalede daha çok halkı siyasi noktada alet edenler üzerinde duruluyor. Müslüman halkın safdilliğine işaret ediliyor.

Halk o kadar her türlü kötü fikre alet olacak saflıktadır ki devletin halka özellikle ahlâkî, siyâsî konularda rehberlik etmesi gerekir. Vatanperver gazeteler de sık sık bu uyarıyı yapmayı zorunlu görüyorlar.

Ahlâk ve adapla ilgili Ceride-i Sûfiyye'deki yazıların birkaç ortak noktası var: Fert ve toplum planında ahlak bozulmuştur. Bozukluk gün geçtikçe artmaktadır. Bu ahlâksızlığa çare dindir. Dinin kurallarını da uygulayacak olan devlettir. Bu kötü gidisin önü alınmazsa devleti ve milleti büyük bir felaket bekliyor demektir.

Ayrıca bu türlü şikayetlerin dışında hemen ahlâkla ilgili yazıların tümünde çok gizli olarak ümitsizlik, karamsarlık da seziliyor.

7. Eğitim İle İlgili Makaleler

Ahlakî, siyasî, ekonomik ve kültürel yönden çökmekte olan bir medeniyetin en fazla sorgulanan, üzerine sorumluluk yüklenen kurumu, eğitim ve eğitim kurumları olacağı muhakkaktır. Günlük siyasî çalkantılardan fırsat bulup geçmişin değirlendirmesini yapan bütün kalemler, gazete, kitap veya dergi sayfalarında eğitimin dünü ve bugünü çeşitli boyutlarda tartışıyorlardı... Her siyasî görüşün, fikir grubunun eğitim konusunda bir ideali vardı. Bu durumda İslamcı akımın yayın organlarından Ceride-i Sûfiyye'de de eğitim konusunda bir hayli yazı vardır. Bu makalelerden de birkaç bölüm alınacaktır.

Kadınlarımızın Tahsil ve Terbiyesi (21)

"Bugün hepimiz görüyoruz ve takdir ediyoruz ki bir milletin terakki ve tekemmülü o milletin sanayi-i nefisesi ve kadınlarının terakkisiyle ölçülüyor. Binaenaleyh herhangi bir heyet-i ictimaiyenin derece-i terakki ve tekemmülüne mizan olan şey kadınlardır.

Kadınlar, erkeklerin hakkı olduğunu tasdik ve takdir eden milletlerde bir hayat-ı müstereke-i sayı ve fiiliyat baslar ki onlar için sehra-ı terakki acıktır. Cemiyet-i beseriyeyi zirve-i tekemmüle isal eden fikr-i adalet perestî, müsavat-ı hukuk gibi noktalara riayet etmek, ancak kadınları zillet ve esareten kurtararak onları insanlıklarını hissetmekten men ve hukuk-ı ictimaiyelerinden mahrum etmemekle olabilir.

Kadınlar bir heyet-i ictimaiyenin yegane uzv-ı mütehassısıdırlar. Umur-ı müşkile karsısında bulunduğumuz zaman kadınlarımız bize metanet vermekle kalmayarak nevmid olduğumuz noktada teşci ederler.

Asırların dimağımıza yığdığı kadınların okumamaları okumalarından evladır gibi cahilâne, köhne, indî nazariyeler bu asr-ı terakkide bize nakarak teselli olamaz.

Bu sözün şimdiye kadar iyiliğini değil, pek çok fenalığını gördük. Artık mütenebbih olmamız lazım gelir. Tahsilat-ı ilim ve irfan ile tezyin-i sıfat eylememiş bir kadının, bir insanın yemek ve icmesiyle cahil kadınlarla mukayese edilmesi gayet gülünç bir şey olur."

Lutfi

Makalede kadınları eğitimi ile ilgili asrî düşünceyi (Batıcı, materyalist) savunan fikirlerin hemen hemen aynısı dile getiriliyor. Oysa yüzyıllardır "kadının okuması haramdır" sakat görüşüne din maskesi geçiren mutaassıp kesim, o gün için de muhtemelen aynı yoz düşünceyi taşıyordu. Demek ki Cerîde-i Sûfiyye topluluğu, dindar ama aydın insanlardan oluşuyordu. Çünkü savunduğu fikirlerde mutaassıp kesime de hücum edilmekteydi.

Osmanlı eğitiminde en fazla zararı kadın kesimi görmüştü. Cehalet bataklığında boğulan kadınların eğitimi üzerine her türlü düşünceyi savunan gruplar "kadınlar da okumalı" çizgisinde birleşiyorlardı. Dindâr aydınların bu noktada, en asırı düşünce sahipleriyle hemfikir olduğu ortaya çıkıyor.

Medfun Bir Cihan (22)

"Gerek Selçuklular olsun, gerek Osmanlılar olsun cihane bu adım ile, hatve-i ilm ve feyz ile gelmişler, idare, siyaset, hükümet, saltanat, idame-i şeref ve sair esbab-ı refah hayatı bu ısıklık ile temin eylemişlerdir.

Nereye varsalar ordu iskanından evvel, darü'lfunûn, mederese temelleri kazılır, oraya bir nisane-i irfani rezk idilirdi. Her padisahın, her asrın her zamanın istidadına, fikrine göre usûl tenevvü ider, maksuda vasl için türlü kaide, türlü esas vaz idilirdi.

Osman Gazi devrinde başlayan bu hayat, Orhan Gazi zamanında saltanatın revnakıyla mütenasip bir hale ifrağ olunur. Murad-ı Evvel daha başka bir kaide kor ve halefleri büsbütün başka bir usul takip iderdi.

Vakta ki İstanbul feth olunur, sevgili Hz. Fatih meshur Fatih Cami-i Serifinin iki yanına sekizerden on altı medreseyi inşa etti.

Muallimler, müderrisler tayin eder. Hatta bir aralık kendisi de talebe olur. Her sene her medreseye ayrı ayrı talimat-ı teceddüdatı, terakkiyatı..program ile hal-i hazır beynindeki farkı irae iderdi.

Bu bir necm-i tabdar-ı Osmanî idi. Her sene teceddüd eden feyyaz bir usûlün nurları Ali Cemalleri, İbn-i Kemalleri, Hamidleri vücuda getirdi. İlm-i Osmanî'yi anlarla ziyadâr kıldı. Bu nurlar bu sirac-ı istikballer senelerle, belki bir buçuk asır sürdü."

Makale tarihi boyutuyla ele alınmış. Selçuklu ve Osmanlıların ilme verdikleri önemle Fatih devrine kadar, ilmin olumlu bir seyir takip ettiğini belirtirken özellikle yenilenen veya diğer bir ifade ile kendisini yenileyen bir eğitim sisteminin olumlu meyvelerinden bahsetmiş. Makalenin bundan sonraki bölümü ise eğitimin yozlaşmasının nedenleri konusunda ilgili:

"Fakat bu daha ziyade gitmedi, birden bire tevakkufa uğradı. Her sene vaz edilen bir usûl belki on senede bir değiştiriliyor, belki de yükseltici bir fikir bile dermeyeran olunmuyordu. "İranîyyü'l-asıl meçhul'un nüsûl" birisi gelir, saraya nasılsa sokulur. O menfur, o akim, o kahir usulî tavsiye eder. Usûl tamamen kabul edilir. Lakin bu...., hayat-ı ilmiyi kapatıyor, artık bir tevakkuuf. Hayır! Hayır! Taannüd (inatçı), taassup devri açılıyordu. Evvelki saffet-i vicdaniye, telkinat-ı cazibâne yerine mağsus mefkureler, mecnunâne telkinler kaim oluyor. İşte bir garazkârın, bir hadımın kurduğu usûl-i sakime, medariste elan cari, ana taraftar pek çok baygın kalpler de bulunur.

Devre-i ızdırar ve ızdırab başgösterir, devletin bilcümle devairine, katib, mümeyyiz, sair, muharrir, fakih yetistiren medreseler mesleği namına bir ferd yetistirilmeğe baslar. Artık mevki, riyaset-i ammeye gelecek kimselerin yalnız isimlerini yazabilmesi kafi görülür. Cinciler, abazâdeler, mevki-i iktidara gelirse zurnacı başı Mustafa ve Kara İbrahim Ağar'ın sadaret-i uzma ile tevķirleri çok görülmemelidir."

Makalenin son paragrafında su fikirler ortaya konur:

"Medreseler kadar mekteplerimiz de sayan-ı ıslahtır. Binaları yükseltmekle maarifsizliği tebciil etmiş olmayalım. Oraya irfan sokmağa çalışalım. İrfan yüksek kasanelerden ziyade yüksek ve metin fikirlerde bulunur. Zurefa-yı asırdan bir zatın dediği gibi maarifi, maazifden kurtaralım. (O zat asrın maarifi cifte noktalıdır demisti ki ol vakit maarif maazif olur. Maazif dünbelek dimektir ki ciddiyetsizlikten kinayedir.) Layaemut bir eser takip idelüm. Temenni ediyorum ki mani-i sedler yıkılsın. Mazi-i ihtisamına çoktan bir nazîre-i veda tevdi etmiş olan o mütevekkil kapulardan her seyden evvel hüs-o niyet, ciddiyet, azim bu evet yalnız bu üç haslet girsin! Çünkü bunların girmesi hayatın girmesidir. Çünkü bu üç haslet eyan-ı hayat, ayn-ı ruhtur."

Bu makalenin altında isim yok, sadece imza var.

Aynı makale 24/22 ve 24/23. sayılarda devam etmiş. Makalenin yukarıya alınan bölümünde çok büyük bir iddia var: Fatih'ten sonra Osmanlı eğitim sistemini, İranlı birisi bozdu. İranî usûl medreselere tatbik edilince taassup, inat, cincilik, çağa ayak uyduramama başladı deniyor. Nedir bu İranî usul? Büyük ihtimalle medreseden yetişen bu yazar, ne cesaretle üç asırdan beri gelen medrese eğitimini kıyasıya eleştiriyor? Ustelik ilim ve edebiyat sahasından seçkin sekiz kişi olduğunu söylüyor.

Bu makalenin yazarı her üç sayıda yazdığı makalelerin sonuna isim yazmamış. Sadece imzasını atmış. Anlaşılan imza sahibi o kadar meshur ki imzası da gazete camiası tarafından tanındığı için ismini yazmaya gerek görmemiş. Eğer makale sahibini tanımak imkanı olsaydı makalesine yazdıklarıyla kişiliği arasında bazı bağlar kurmak imkanı olurdu.

Fakat eğitim tarihimiz bakımından Osmanlı medreselerinde yozlaşma nedeni olarak gösterilen bu İranî usûlü kim koydu? Bu usûlün ne gibi özellikleri vardı? Bu çeşit soruların cevapları özellikle eğitim tarihimiz açısından çok önemli görülüyor. Şimdi 24/32. sayılı gazetede ki ikinci makaleden bazı bölümler aktaralım:

"Teceddüd fikri (23) teali daiyesiyle Sultan Selim-i Salis Osmanlı saltanatına çalışıyordu. Akibet bin gözler Umitlerini tak-ı saltanata bağlamışlar, muazzam, ateşin günlerin artık hitama ereceğine kanaat etmek istiyorlardı."

Yazar özetle III. Selim'den sonra gelen teceddüt fikrinin yeni bir umit olduğunu, ancak zaman ilerledikçe eğitimde de Garp taklitçiliğinin teceddüd düşünce ve umidini söndürdüğünü, medreselerin yanında açılan yeni tarz öğretim

kurumlarının eski-yeni ikiliğini doğurduğunu, bu durumun ise çok vahim sonuçlar meydana getirdiğini ifade ediyor. Daha sonra yeni tarz eğitim diye açılan kurumları da eleştiriyor:

"Mektep namına büyük binalar yaptık. Muhteşem kapular açtık. Fakat! O kapılardan gayreti, gayeyi sokamadık

Sehadetnâmeli cahil mi istersin bu âlemde? Maarif iste bugün yurdumuzda irfan namına, maarif namına bir kişi gösteremez. Dahiler söyle dursun tek bir mütefennin, mütehassıs gösteremeyiz." (24)

Tanzimat yıllarında kurulan Encümen-i Dânis Batılı tarzda bir nevi Osmanlı Akademisi şeklindeydi. Çeşitli nedenlerle uzun ömürlü olamayan Encümen-i Dânis kendisinden bekleneni verememişti.

Sönük bir durumda olan İslamî eğitim kurumları için de aynı yol denendi. 1917 yılında din akademisi niteliğinde "Dâru'l-Hikmeti'l-İslamiye" adında bir kurul oluşturuldu.

147. sayıda konu ile ilgili haber şöyle veriliyor:

Dâru'l-Hikmeti'l-İslamiye'nin Kûsâdı

"Ahkam-ı İslamiyeyi nesr ve tamim için teskil kılınmış olan Dâru'l-Hikmeti'l-İslamiye'nin geçen pazartesi günü daire-i mesihatta resm-i kûsâdı icra kılınmıştır."

Kurul oluşturulduktan sonra 3 sayfalık beyanname nesretti. (25) Beyannameden iki-üç satırlık bir bölüm alınca kurulun bakış açısı ortaya çıkıyor: "...Dâru'l-Hikmet'ten beklediği hizmet yalnız devlet-i Osmaniye ve millet-i İslamiye'ye münhasır olmayıp, alem-i insaniyetin vicdan-ı umumisinden müteallık fezailin taharrisine münatif bulunduğundan..."

Dâru'l-hikmet geniş bir çerçevede hizmet etmeyi planlıyor. Sadece Müslümanlara değil, bütün insanlara hizmet vermeyi amaçlıyor. Bu anlayışta yeni bir şeyler seziliyor. Dini, dar çerçeveye hapseden mutaassıp kitlenin aksine beşeriyet planında meseleyi ele almak, büyük bir anlayış değişikliğinin isareti sayılabilir.

Bizde Aile ve İbtidâî Mektep Muhitleri (26) adlı makalede gazetenin sürekli yazarlarından Halis, o günkü aile yapısını ve ilkokulları eleştirerek şöyle diyor: "Mekteplilere o çatı altında o köhne sıralar üzerinde zavallı masumlara ne bir terbiye, ne bir fikr-i ibtidâî, ne bir ders verilebilir. Sonra hayatlarına pek büyük bir darbe olan,

kosmak, oynamak, söylemek daha bu gibi çocukların lazım-ı gayr-ı mufarıkı olan hareketlerden men olunurlar. Acaba bunlardan maahrum olanlar neticede ne olur? Hayat-ı içtimaiyede hissesine ne gibi bir vazife düşer? Hic, değil mi?"

Eğitim sistemindeki bozukluk ilkokuldan başlıyor. Çağa uygun olmayan eğitimin, çocukları sosyal hayatta basarisiz kılacağına dikkat çekiliyor.

Hükümet tekke ve zaviyelere kabiliyetli insanlar alınması konusunda harekete gecince Hasan Said bu kararı "Manzara-i Hadrat" (27) adlı makalesinde siddetle destekliyor! "Bırakınız, yedi kurus maaslı tekkelerin mürşitlerinin hakiki vazife yapabileceklerini, evkafın mallarının tar u mar edildiğinden, evkaf mallarına sahip olunması..." gereğini ifade ediyor.

Ceride-i Sûfiyye'de eğitim konusunda en uzun yazı dizisini Ahmet Muhtar Paşa yazmış. Yazının ana başlığı "Alem-i İslam'da Terbiye-i Bedeniye-İSLAM İSPORLARI" adını taşıyor.

"İspor İngilizceden mahez bir kelimedir. İspor yalnız vücud-ı beserin tekemmülâtı noktai nazarından değil, belki terbiye-i fikriye ve ruhiye için dahi yapılan talimat-ı tabiye ve maddiyenin usulen tatbik ve icrasına dayanır. Avcılık, yarışlar, cimnastik ve ciritçilik ve bunlara mümasil takviye-i bedene hadimü'l-ef'al ve hareket, oyun ve eğlenceler birer ispordur. Terbiye-i bedeniye hareketi ve oyunları idman,ef'al ve hareketi, idmancılık, riyaziyat ve terbiye-i bedeniye gibi suver-i adidede tercemesi kabil bulunan isporlar her millet nezdinde, her orduda, ordular haricinde yalnız muvafık-ı edep bir eğlence teşkil etmeyüp belki fevkalâde nafi ve müstahsen ve eğlenceli beden idmanı terbiye-i bedeniye hidemat ve vezaifi ifa ederek efrad ve şabbân-ı milleti, askerleri kuvvetlendirir, herkesi kuvve-i bedeniye muhtaç her türlü ef'ale harp ve darbe muktedir kılar. Bilhassa askerleri cengâverlestirir."

Askeri Müzesi Müdür Ferik
Ahmet Muhtar

Gazi Ahmet Muhtar Paşa Osmanlı ordusunun en üst kademelerinde görev yapan bir komutan. Padişah II. Abdulhamid tarafından 1877 Osmanlı-Rus savaşında doğuda kazandığı Kızıltepe Savaşı'ndan sonra "gazi"lik unvanıyla ödüllendirilmiş. Askerî yönü ile beraber eğitimci ve bilim adamı olma özelliği de var.

Avrupa'da spor alanındaki gelişmeleri değerlendirerek bu sahada da müsbet olan yönleri alma zaruretini hissediyor. En azından sporun ehemmiyeti üzerine dikkatleri çekmek istiyor.

Süleymaniye Medresesi talebelerinden Ekinli Ahmed Vehbi Terbiye-i Diniye (28) konusunu ele alır.

"Mekteplerden bir misal getirelim. Ulûm-ı tabiyeden bahseder. Der ki bunun hilafına olan ilimler, kelimeler hepsi hurafattan ibarettir. Biraz sonra ulûm-ı diniye, akaid müderrisi gelir, dinden bahseder ve der ki dünya ve ahirette ise yarayacak ancak bu gibi derslerdir. Bundan başkası havadır, lüzumsuzdur. İste yekdiğerine zıt iki türlü telkinat... Talebenin zihninde bir buhrandır uyanır. İste dinde buhran var, mekteplerde dinî buhran var, za'f-ı diyanet var demek bu demektir. Bunlar neden nes'et ediyor? Ulûm-ı diniye mualliminin kâfi derecede ulûm-ı müsbeteye vakıf olmaması ve ulûm-ı fen mualliminin kâfi derecede kavanin-i İslamiye'yi bilmemesidir. Bu meselenin halli mesihat ve maarif nezaretine aittir."

Tanzimattan beri hayatın hemen her cephesinde görülen dualite, eğitim konusunda da olumsuz etkilerini gösteriyor. Bir sınıfa ders vermek için giren iki öğretmenin, öğrencinin kafasında ve kalbinde şüphe ve karışıklık meydana getirecek şekilde birbirine tamamen zıt şeyler anlatması Tanzimat sonrası eğitiminin genel karakteri olduğundan buna bir care düşünülüyor.

Bu problemin çözümü için çeşitli adımlar atılıyor, genelgeler yayınlanıyor, fakat uygulamada iki başlılık bütün garabetiyle devam ediyordu.

Ali Fuad Bey de "Maarif'in Lüzum-ı Islahı" konusunu 150. ve 157. sayılarda işlemiş. Mevcut sistemi eleştirirken yeni öneriler ortaya sürüyor.

Ceride-i Sûfiyye, örneklerde de görüldüğü gibi eğitim konusunda pek çok yazıya sütunlarında yer vermiş. Kültürel yönden elit sayılacak bir yazı grubunun bu denli önemli bir konuya ilgisiz kalmaları elbette mümkün değildi.

8. Siyasî Makaleler

Ceride-i Sûfiyye, yayın süresindeki siyasi heyecana rağmen, kendisini büsbütün siyasî konulara kaptırmayan ender gazetelerden biridir. Bununla beraber ağırbaşlı çizgisini değiştirmeden herhangi bir siyasî partinin lehinde veya aleyhinde olmaksızın uygulamadaki aksaklıklara da gazete sütunlarında yer verilmiştir.

II. Mesrutiyetin ilanıyla, istibdat dönemini eleştirmek siyasî bir moda seklini aldığından Ceride-i Sûfiyye de bu yeni oluşumda istibdat aleyhtarlığı yapıyor, geçmiş dönemin

olumsuzluklarını yeri geldikçe ortaya koyuyordu. 31 Mart Vak'ası'ndan sonra II. Abdulhamid'in halli ve Sultan Resad'ın padişah olması olaylarında Ceride-i Sûfiyye'yi biraz daha aktüel konulara yönelmiş olarak görürüz. Başyazar Ali Fuad'ın sonradan Sultan Resad'ın mabeyn katibi olması dolayısıyla Ceride-i Sûfiyye ile Padişah arasında son derece kuvvetli bağlar oluşur. Bu yakınlığın tezahürleri gazetenin sütunlarına da yansır.

I. Dünya Savaşı'na girme, cihad ilanı, savaşın çeşitli cephelerde gidisatı gibi herkesi ilgilendiren olaylar da yine Ceride'nin siyasi yönünü oluşturmaktadır.

31 Mart'tan sonra gazetenin yayınına bir süre ara verilmesi, sonradan başyazar olan Mustafa Fevzi'nin Divan-ı Harb-i Orfi'de yargılanması Ceride-i Sûfiyye'nin 31 Mart sonrası askerî idareye karşı ihtiyatlı davranmasına sebep olur.

Her yönüyle, özellikle de siyasi yönden son derece çalkantılı olan bu dönemin, Ceride-i Sûfiyye'ye yansıyan siyasi yönü, siyasi konularda yazılmış makaleler ve gazete sütunlarında duyurulmuş siyasi haberler, olaylar şeklinde iki kısımda incelenecektir. Genel bir fikir verebilecek sınırlı sayıda yazılardan kısa bölümler örnek olarak verilecektir. Siyasi konular elbetteki alınanlarla sınırlı değildir.

Ceride-i Sûfiyye'deki siyasi konular bazan Siyâset başlığı altında, bazan ayrı olarak ele alınmış, siyasi haber niteliğindeki yazılar ise genelde Suunât başlığı altında verilmiştir.

Adl ve Adl-i İlâhî (29)

"Nezaretlerde tensikat meselesi şu aralık yine bas göstermeğe başladı. Tesis-i Mesrutiyet'ten yegane maksat, en mühim is, güya bütün dairelerden acuze-i kuttabı kadro haricine çıkarmakmış..."

II. Mesrutiyetten sonra kurulan yeni hükümet işbaşına gelir gelmez devlet dairelerindeki eski yaşlı memurları istibdat yanlılarıdır zannıyla kadro haricine atmaya başlayınca, olay başına yansıyor. Ceride-i Sûfiyye de bu makaleyi yazan adını açıklamamış. Makalenin genel üslûbundan anlaşıldığına göre, gazeteye ait bir yazı değil, şahsa ait bir siyasi makale özelliği taşıyor. Fakat neden isim konulmamış bilinmiyor.

Yazar, maaşlarını arttıran mebuslara hitaben şöyle demektedir: "Menafi-i umumiye düşünelim. İdare-i müstebide zamanında milleti soyan kimselerin maaşlarını hadd-i makule tenzil edelim."

Idare-i müstebide zamanında milleti soyanlar, jurnalciler, haksız kazanc sağlayanların bu haksız gelirlerinin kesilmesi arzu edilirken, mebuslara da maaslarını arttırdıkları için gizli bir elestiri var.

Başmuharrir Ali Fuad 3. sayıdaki "Hakimiyet-i Milliye" (30) başlıklı yazısında, Mesrutiyetin ilanı üzerinden bir yıldan fazla bir zaman geçtiği halde henüz arzu edilen millî hakimiyetin kurulamadığından kaynaklanan üzüntüyü dile getirir. Makalede zaman zaman Fikret'in "Kopsun seni bir hak diye alkışlayan eller" tarzındaki sitemkâr üslubu ile Namık Kemal'in "Ne efsunkâr imissin ah ey didâr-ı hürriyet" mısraındaki duyguyla paralellik sezilir.

"Ey millî hakimiyet! Heman bir seneye karib bir zamandan beri bir silsile-i namütenahi ıtlakına sayan bir surette devam eden kasavetengiz eyyam, zulmet-âmiz ezmân geçiyor. Lakin ne kadar medîd! Ey sevgilim! Hangi edaninin dest-i tağallübünde zebûn, hangi forumayelerin dest-i tazallümünde mahzun ve sergerdâr olarak ah u enin ediyorsun? Gözlerin solmus, nasiyende alâim nümayan olmaya başlamıs. Pek yazık!"

Ali Fuad bütün bu saydığı olumsuzluklara rağmen, yine de istibdat dönemine kıyasla çok iyi bir noktada olduğunu savunuyor.

"Lakin mazi-i medîd seyiyat alûde nazar ettikçe biraz müteselli oluyorum." Herseye rağmen <II. Abdulhamid dönemine göre daha iyi bir durum> değerlendirmesi, o günkü siyasî koroya uymaktan mı kaynaklanıyor? Yoksa gerçekten daha iyi bir durumda mı bulunmaktadır. Bu soruların cevabı tarihe ait.

Gazetenin 4. sayısında Akaid Hatırası (31) başlıklı yazıda yine istibdat devri eleştiriliyor.

"Kasâne-i gerdûn yıkılsın ahâ dayanmaz
Canlar yakanın sanma ki can u dili yanmaz" mısralarıyla ifade ettiği istibdat devri için şöyle diyor: "Ekfal-ı istibdatla kilitlenmiş ağızlar acılıb da beyan-ı hak idemiyorlardı... Ulema ilminden, ukela aklından nadim olduğu zamanlarda suturdan sadıra intikale kanaat eden cevahir-i ulûm, sahibiyile lahdünnisyana giderdi. Mev'ize kılıklı teskil eden mecalis evvelden ahire tenkit idilse, hikayat-ı garaibden ibaret kalırdı. Evamir ve nevahi, hususat-ı mesrua, ahkâm-ı adliye kısımlarından bir mesele işitilmezdi. Bir alim ahkâm-ı Kitabı mevki-i bahse koysa, etrafı kaplayan casuslar maruz tenkili olurdu. Rahle-i tedristen kaldırılır, menfalara atılırdı. Körlük, sağırlık, dilsizlikten büyük hüner aranmazdı. Su fenalıktan dönmek rek-i muhal göstermişti. Kur'an-ı Kerim'den başka her türlü kitaba dest-i tahrif uzadıldı. Ne dualar kaldırıldı, ne kitaplar yandırıldı... Sema-yi idareyi kaplayan istibdat karanlığı her muradı mahvetti."

13

Bu makalenin yazarı Erzincan müderrisin-i kiramından Ahmed Mikdad. Istibdat devrinde din adamlarına yapılan baskıları, olanca çıplaklığıyla dile getiriyor.

Cemiyet-i Aliye-i İslamiye teskilatı gazeteye bir yazı gönderir. Yasal olarak Ceride-i Sûfiyye ile Cemiyet-i İslamiye arasında bir bağ yok. Hizmet metodu ve siyasî anlayış noktalarında da az çok farklılıklar var. Ama buna rağmen genelde amaç birliği olduğu için Cemiyet-i İslamiye yazısını Ceride-i Sûfiyye'ye gönderiyor. Ceride-i Sûfiyye de hiç yorum yapmadan yazıyı yayınlıyor:

Cemiyet-i Aliye-i İslamiye'den (32)

"Cemiyetimizin bazı ahvali, Ittihat Terakki kongre raporunda tenkid edildiği kemal-i teessüfle görüldü. Bu babda cemiyetimiz serd edeceği cevabî mahkemesinden şimdilik sarf-ı nazarla deriz ki: Ittihat ve Terakki Cemiyeti mevki-i hazırî itibariyle tenkid makamında değil, belki milletin bugünkü haliyle alâkası nisbetinde tebrî-i zimmet mecburiyetindedir."

Yazıdan anlaşılıyor ki ortak düşman olan istibdada muhalefetle yan yana gelen İslami teskilatla, Ittihat Terakki arasındaki görüş farklılığı, istibdadın ortadan kalkmasıyla kendini belli ediyor.

Bu yazının 31 Mart'tan sonra yazılması Ittihat Terakki'nin kademe kademe rahatsızlık duyduğu herşeye karşı iktidar kılincinin ucunu dokundurmaya başlamış bulunduğunu gösteriyor.

22 Rebiülevvel 1337 (1918) tarihli 154. sayıda başyazar Mustafa Fevzi'nin gazetenin yarısını kaplayan çok kapsamlı bir makalesi var. (33) Bu makale adeta İtalyan, Balkan ve I. Dünya Savaşı'nda nisbeten itidalli bir üslûp kullanan Ceride-i Sûfiyye'nin adeta "dilinin altından baklayı çıkarması" anlayışıyla ele alınmış. Çünkü zaten Ittihat Terakki memleketi I. Dünya Savaşına sürükleyerek ülke içinde gücünü yitirmisti. II. Mesrutiyetin başında Sultan Abdülhamid ve dönemine komple basın alanında oluşturulan muhalefet, savaşın sonlarına doğru Ittihat Terakki önderlerine karşı yönelmiştir. Bu arada Türk basınının duygusal olayların etkisinde kalarak, akl-ı selim çizgiden zaman zaman saptığı görülmektedir. "Kopsun seni bir hak diye alkışlayan eller" misali yaptığına pişman olarak duygusallık-pişmanlık kısır döngüsüne düştüğü zamanlar olduğunu bu iki örnekle yakından görüyoruz.

Gerideki Sofiye'nin münakaşa alanlarından biri de milliyetçilik değil ırkçılığ, islam dininin mukaddeslerine karşı olacak kadar ileri götüren, o günlerin bazı ırkçılarıdır. Bu yolda yazılan makalede şunları görmekteyiz.

"Ben Türk oğlu Türküm. Müslüman olmak şartıyla bütün Türkleri ziyade severim. Ve akaidi din yesi sahih olan Türklerle ve böyle Türklükle iftihar edemim. Lakin tahkir kasdiyle bir takım mülhidlerin Arab dini tabir ettikleri din-i İslamı Türklerden nez iderek yerine kendi tabirleri vechile maddi ve mefkürevi bir Türk dini ve Türkü imanı icad etmek suretiyle bin netice devlet ve saltanatı Osmaniyenin Hilafet-i Ög-lile-i Muhammediye kaftanını parçalamak zihniyetinde bulunan mülhidbir Türke, Çini bir müşrikten ziyade biganeyim. O da bana öyledir. Bu nisbet-i mukaddeseyi yıkıp da kendi zihniyetlerini ikame etmek isteyen türredilerin ef'al ve efkar-ı sakimeleri ve vaktiyle Yemen'de bir kilise yaptırarak bütün halkı Kabe-i Muaz-zamadan o mutantan kiliseye çevirmek kasdiyle Mekke'ye hücum eden, Beytullah'ı yıkmak kasdında bulunan Ebze-he'nin fikr-i vahimanesinden daha vahi olan fikirleri

Makalenin üslubundan anlaşılın bu iki kesimin o zaman uzlaşması imkansız. Mehmet Akif iki kesimi asgarî müştereklerde birleştirmek için ortak bir toplanmış isterse de buna muvaffak olamaz. Mustafa Fevzi 1918 de ülkenin üstüne çöken felaketlerden sorumlu bu tür zihniyetteki insanları tutar. Aynı şahıs Cemal Paşa'dan Araplar üzerinde estirdiği terür sebebiyle " zalim" diye bahseder. Ancak Araplar İngilizlerin karıştıracı tutumları^{na} alet olmuşlardır. Bu da onları basım yapmaz. Makale de konuya çok yönlü bir yaklaşım olduğu söylenemez.

"Pek mütereddi menhus bir kalemden istifrağ (kusma) ettirilen 'Türk Kadınlığının Tereddisi' namındaki isyan-nâme ve yine aynı güruhun himaye ve tertibi neticesi olarak sefil bir bab-i mel'unu namına meydana getirilen 'Kavm-i Cedid' ve Türkçülük mezheb-i batılının eimme ve müctehitleri (!) tarafından karalanan makalat-ı mecnunane yüzünden ve en sonra bir cebbar-ı anid vasıtasıyla (Cemal Paşa kastediliyor) Suriye'de ika edilen kıtal ve yağma sebebiyle o necib kavmin ilelebed mazhar-ı telini olmuş bulunuyoruz. Türkçüler bu din-i celil-i İslam'ın ve saltanat-ı seniyye-i Osmaniyenin ve bütün Müslüman ve halis Türklerin en büyük düşmanlarıdır." "

Bu çok sert ifadeler, elbette karşı taraftan da karşılık görüyordu. Ceride-i Sûfiyye başyazarı artık hiçbir yoruma gerek kalmayacak şekilde en yalın ifadelerle bir yönüyle devam eden, bir yönüyle tarihe mal olan bu münakasadaki düşüncesini ortaya koyuyor.

Makalenin sonunda halkı padişaha, hükümete bağlı olmaya ve kısırtıcı basına karşı uyanık olmaya davet ediyor:

"Eyyühel İhvan her müteseddikin savurduğu mugalatalı hitabe ve makallere kulak asmayın. Padişahımız efendimiz hazretlerine ve hükümet -i seniyyesine zahir olun. Her makalenin her hitabenin efkar-ı umumiyyeden inbisat ettiğine inanmayın. 31 (Mart) Vaka-i Faciası'nı göz önüne alın. O zamanın nevzuhur 'Volkanlarına, kılınçlarına' ve daha saire ve sairesine dikkat ederseniz şimdi yine o meslekteki nesriyata kulak asmazsınız. Herkes vatanperverlik iddiasındadır. Herkes bir niyet sahibidir. Oku, fakat dürbin ol. Teemmülkâr ol. Her sözün sahibini sakiminden ayır. Huz mâ safâ, da' mâ keder.

Biz İslamımız bize bir din gerekdir
O dinde Arap, Türk müsterekdir
Bu sırrı bilmeyen Türkçü demektir
Türkçüler isterse Turan'a gitsin"

Fatih-Dırağman
Mustafa Fevzi

Ceride-i Sûfiyye'deki siyasi yazılar, siyasi makaleler ve magazin türündeki siyasi nitelikli yazılar diye iki bölümde inceleneceğinden siyasi içerikli birkaç makaleden bazı pasajlar yukarıda sunuldu. Şimdi de Ceride'deki siyasi içerikli haberlerden bir bölümü aynı üslubuyla aktarılacaktır. Yalnız biraz daha dikkat çekici olduğundan ve o dönem tarihi ve siyasi olaylarını kaynağından anlamak fırsatı oluşturduğu düşüncesiyle bu bölümde gazeteden aktarılan yazıların adedi diğer konulara göre biraz fazla olacaktır.

Hakan-ı Mahlu'

"Hakan-ı mahluun (II. Abdülhamid, 31 Mart'tan sonra) İstanbul'da ikameti vatan ve milletin temin-i selameti nokta-i nazarından pek ziyade dai-i mehazir görüldüğü cihetle mahdumları Abdürrahim Efendi ile birlikte trenle Selanik'e sevkedilmiştir." (34)

Hal' Fetva-yı Serifî

"Abdülhamid-i Saniin lüzum-ı hal'ini mübeyyin olan fetva-yı serifeyi imza eden kalem-i meclis-i mebusan reisi Ahmed Rıza Beyefendi tarafından alınacak teminen hıfzedilmiştir. (35)

Abdülhamid'in eyyam-ı saltanatı 32 sene 7 ay, 27 gün 16 saat, 45 dakikadır." (36)

Hareket Ordusu Gönüllü Kahramanlarına Ziyafet

"Hürriyet ordusu ile gelmiş olan gönüllü efrada evvelki gün hükümetçe Davutpasa Kışlası'nda büyük bir ziyafet verilmiştir. Bu kahramanlar ziyafetten sonra akşam memleketlerine avdet etmişlerdir." (37)

Suret-i Fetva-yı Serife

"İmamü'l-Müslimin olan Zeyd bazı masail-i mühimme-i ser'iyeyi kütüb-i ser'iyeden tayy ve ihrac ve kütüb-i mezkureyi men' ve hark ve ihrak ve beytü'l-malde tebzir ve israfla mesuğ-ı ser'i hilafında tasarruf...

...imamet ve saltanattan ferağat teklif etmek veya hal' eylemek suretlerinden hangisi erbab-ı hal ve akd ve evliya-yı umur tarafından racih görülürse icrası vacib olur mu?

El-Cevab: Olur." (38)

Ketebethu el-Fakir
Es-Seyyid Muhammed Ziyaeddin

Culûs-ı Hazret-i Padîşahî

"Meclis-i mebusân meclis-i umum-i millî suretinde teşkil iderek Seyhülislam Ziyaeddin Efendi Hazretlerinin fetva-yı şerifeleri mucibince heykel-i istibdat ve mezalim olan Hamid-i Saniyi esbab ve

delail-i ser'iyeye ve mantığıyesiyle hal' iderek yerine bala-res vala istihkak birader-i zulümdidesi Sultan Resad Han Hazretlerini Sultan Mehmet Han-ı Hamis unvan-ı mübeccele ile ve bir besaret ve yemin tarihi ile taht-ı ali-i Osmani'ye iclas eyledi." (39)

Bir Değerlendirme:

31 Mart olayından önce yavaş yavaş mesrutiyete muhalefet etmeye başlayan Ceride-i Sûfiyye 31 Mart'tan sonra ateşli hareket ordusu taraftarı oluyor. Mesela Hasan Fehmi Bey'in öldürülmesi haberi şöyle veriliyor:

Acıklı Cinayet ve Teessüf-i Azim

"Biz vaktiyle esir idik, bugün yine esiriz. Surette kendimizi hür zan idiyorduk. Heyhat! Hakikatta esir oğlu esiriz. Böyle erbab-ı namus ve haysiyet sehrimizin ta göbeğinde denî ellerin... kursunlarıyla katl olunurlar. İşte din kardaşlarımızdan ve Serbestî refikimiz sermuharriri Hasan Fehmi Bey'in bir leyl-ı mezalimde bir cani-i leimin arkasından sıkdığı bir kursunun kurbanı oldu." (40)

Aynı gazete Hareket Ordusu'na katılan gönüllüleri "Rumeli Dilaverleri", "Kahramanlar" gibi övgücü sözlerle yükseltiyor. Bu zıtlık ya 31 Mart'tan sonraki askerî baskıdan kaynaklanıyor olabilir.

İtalyanların Trablusgarb'a Hücumu

"Bir hücum-ı taarruz-ı gayr-ı mesru ve nagehâni karşısında kalan memleketimize bütün sukkân-ı arzın enzâr-ı dikkati inıtaf etmekte olduğu şu sırada cümlemize terettüp eden... Simdi menafi-i zatiyemizi ez her cihet menafi-i umumiyyeye feda eylemeliyiz.

.....

Bunun da suret-i icrası yeni teşkil eden kabinemize mana-yı tammiyle itimat ve vad-ı mazhariyetle olur." (41)

Suret-i Hatt-ı Hümayun (42)

"Vezir-i malismirim Mehmed Said Paşa! Mesned-i sadaret ve kere asaleten uhde-i ruyetimize tevfiz kılınmış ve mesihat-ı İslamiye dahi Mehmet Esat Efendi uhdesinde ibka edilmiş olmasıyla heyet-i vukelanın bitteskil tasdikımıza arzını irade eylerim"

8 Recep Sene 1331
Mehmet Resad

Hükümet-i Osmaniye'nin Vaziyeti (43)

"Muhasemanın ilk günlerinde (Balkan Savaşı) gerek Sırp lar, gerek Yunanlılar bize mümüşaat gösterdiler. Bulgarlar da onlardan geri kalmadı. Fakat pek mahir zannolunan Bulgar (diplomatlarının) ne kadar gafil oldukları bu harbe sebebiyet vermekle nasıl gösterildiyse bu meselede de öylece gösterildi. Edirne'yi bile bize çok gördüler. Biz Bulgar murahhasına yüz vermedik. Sırp ve Yunan murahhaslarıyla birçok meseleyi hallettik. Bunu müteakip askerlerimiz İnüz-Midye hududunu tecavüz etti. Edirne'yi, Kırkkilise'yi zapt etti."

Veliahd'id Beyanatı (44)

"Veliahd Avrupalı bir gazeteciye verdiği beyanatta: Avrupa hiç merak etmesin . İslahata bütün kuvvetimizle taraftarız.."

Nota Metni (45)

"Duvel-i muazzamanın Edirne'nin tahliyesi davetine... tarafından olan tahriri Avusturya sefiri tarafından Sadrazam Paşa'nın konağında takdim kılınmıştır. Nota şöyledir: <Hükümet-i matbuamdan aldığım emre tevfi kan hükümet-i seniyyeyi Londra muahdesiyle mevzu esasların alelhusus Midye-İnyüz hattına müteallik ahkâmın muhafazasına riayet hususu na sürat-i kat'iyede davet etmeğe memurum.>"

Arap Kavminin Tesekkürü (46)

"Arap kavminin tesekküratını, hükümet-i seniyyeye takdim etmek için bir hey'et sehrimize gelmiştir."

Balon Tecrübesi (47)

"Ahiren Almanya'dan ilk defa olmak üzere sehrimize celbedilen kablessevki ve idare balonunun tecrübesi icra olunmuş ve Beyoğlu üzerinde bir saat cevelan etmiştir."

Elektrikle Tenvir

"Medine-i Münevvere'deki cevami ve mesacid-i serifenin dahil ve minarelerinin elektrikle tenvirine aid amaliyat hatm bularak Ramazan-ı Serifin birinde

tenvirata ibtidar bulunmustur."

Hulasatu'l-Havadis (48)

"Cenab-ı Hakk'ın inayetiyle Edirne, hükümet-i Osmaniye eline geçmiştir. Rusya'daki ve Hindistan'daki Müslümanlar Edirne'nin alınmasıyla Osmanlı hükümetine tebrikler yağdırıyorlar. Mısırlı bir zat Osmanlı hükümetine 200 lira yardım yaptı."

Ahval-ı Düveliye ve Hükümet-i Osmaniye'nin Vaziyeti (49)

"Bu hafta cereyan eden vukuat, Balkan ihtirasatının yeni bir safhaya dahil olduğunu gösteriyor. Bükres Konferansı son safhasının perdelerini kapadı. Avrupalılar ates-i ihtilalden ve asarı silip süpüren tufanlardan müteessir olmazlar. Onların intibahları Müslüman dünyasında görülen ufak bir tezahür ile baslar. İste bize ağıs-ı sefkatini açan Edirne'mize doğru attığımız hatveler Avrupa üzerinde derhal tesir-i mutadını gösterdi. Avrupa'nın hukuku, felsefesi, adatı, ahlâkı, her şeyi sahtedir."

Avrupa Siyasetinde Durgunluk (50)

"Avrupa alem-i siyasetinde büyük bir durgunluk vardır. Diplomatlar mesirelere kosuyorlar. Hırs ve endise ile yanan vücutlarını dinlendirmek istiyorlar".

Yazının tarihi 1331 22 Ramazan, Ağustos 1912

Piyer Loti'nin Ziyareti (51)

"Fransız Udeba-i meshuresinden Piyer Loti sehrimize gelmiş, büyük alâka görmüş, Padisah Hazretleri tarafından kabul edilmiştir. Padisah Hazretleri kendi kullandığı saati hediye etmiştir."

Elektrikli Tramvaylar (52)

"Hayli vakitten beri insasına baslanan elektrikli tramvaylar Sisli hattında seyr u sefere başlamıştır."

Türkçenin Mekteplerde Mecburi Olması (53)

"Lisan-ı resmî olan Türkçenin mekteplerde tahsili mecburi olması ve ileride tahsil-i âlînin dahi ekseriyeti halk lisanıyla icra kılınması..."

Katliam

"Bulgarlar İslam kızlarının ırzlarına geçtikten sonra grup halinde katliam etmeğe başladılar...."

Vaziyet-i Hazıra (54)

"Bulgarlar Karadağ'dan büyük olan Gumülcine hükümetinin aldığı vaziyet-i hasımaneyi hamletmek istiyorlar. 40-50 bin kişilik kuvveti teslih etmek, dağlarda düşmanla göğüs göğüse harp etmek sakaya benzer seylerden değildir. Sırp, Yunan, Karadağ birleşip Arnavutluğu taksim etmek istiyorlar. Balkanlardan bundan sonra muharebat eksik olmayacak."

Hulasa-i Havadis (55)

"Osmanlı ve Bulgar murahhasları sulhnâmeyi imza ettiler. Arnavutlarla Sırlar arasında başlayan muharebe devam etmektedir. Meselenin halli silaha havale edilirse bunda en ziyade mutazarrır olacak bittabi Yunanlılardır."

Mesayih-i Kiramın Edirne Seyahati

"Payitaht-ı Saltanat-ı Osmaniye mesayih-i kiramından yüz kişilik bir heyet-i muhtereme, perşembe günü Edirne'ye müteveccihen Sirkeci istasyonundan hareket etmiştir."

Kavm-i Cedid'in Toplattırılması (56)

"Ahkâm-ı ser'iyeye zıt ve muhalif münderecatı havi bulunan "Kavm-i Cedîd" nam risalenin, hükümet-i askeriyeye toplattırılmasına karar verilmiştir."

Tesettür-i Nisvan (57)

Dersaadet Merkez Kumandanlığından

"Bazı yerlerde kadınların bazılarının göze carpacak derecede açık saçık dolasmaları hissiyat-ı adab ve İslamiyeye hürmetkâr aileleri rencide

etmektedir. Hükümetce bu ise mümanat mukarrerdir."

(Yıl 1913)

**Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi
Enver Pasa'nın Askeriye'ye Tamimi (58)**

"Zabitanın sıfat-ı askeriyeyi haiz buldukları halde, gazino ve birahanelerde isret ittikleri haber alınmaktadır. Sıfat-ı askeriyenin şeref ve meziyetini ihlal eden bu hal, esasen ahkâm-ı celile-i diniyyece muherremat-ı kaat'iyedendir.

Dinsiz bir ordunun hic bir vakit muvaffak olamayacağı, bence kat'iyen muhakkaktır. Binaenaleyh gerek Müslim, gerek Hristiyan her askerinin feraiz ve ahkâm-ı diniyesine son derecede itina ile temessük etmesini kat'iyen talep ediyorum. Amirlerin dahi kimsenin bu hususuta mubalatsızca hareket etmemelerine itina itmelerini suret-i kat'iyede tavsiye ederim."

Harbiye-i Umumiye Reisi
Enver

I. Dünya Savaşına Giriş Emareleri

Tebliğat-ı Resmiye (59)

Osmanlı Ajansı tarafından resmen tebliğ olunmuştur:

"Donanma-yı hümayunun bir kısm-ı cüz'isi Tesrin-i Evvel'in 14. ve 15. günleri Karadeniz'de talimlerle meşgul iken Rus filosu evvela bütün talimleri takip ve ihlal ve dünki 16. perşembe günü de donanma-yı hümayuna taarruz iderek muhasemata ibtidar eylemiştir. Bu hadise üzerine Rusya protesto edilmistir. Bu hadiseden sonra Rusya-İngiltere-Fransa ve Sırbistan sefirleri İstanbul'u terk etmişlerdir."

Kapütülasyonların Ref'i

"Kanunî'den beri gelen kapütülasyonların ilgasını hükümet-i hayriyenin ilanı...."

(Resmen I. Cihan Savaşına Girildi)

CIHAD-I EKBER (60)

"Hatt-ı Hümayun Suret-i Münifesidir:

Orduma, Donanmama!

Düvel-i muazzama arasında harb ilan edilmesi üzerine her daim nagehanî ve haksız tecavüzlere uğrayan devlet ve memleketimizin hukuk-ı mevcudiyetini fırsatçı düşmanlara karsu icabında müdafaa üzere sizleri silah altına çağırılmış idim. Bu suretle müsellaah bir bî-teraflik içinde yaşamakta iken Karadeniz boğazına torpil koymak üzere yola çıkan Rus Donanması, talim ile meşgul olan donanmamızın bir kısmı üzerine, ansızın ateş açtı. Hukuk-ı beynelmilele muğayir olan bu haksız tecavüzün Rusya canibinden tashihine intizar olunurken gerek mezkur devlet ve gerek müttefikleri İngiltere ve Fransa devletleri sefirlerini geri çağırarak suretiyle devletimizin münasebat-ı siyasilerini kat' ittiler. Müteakiben Rusya askeri, sark hududumuza tecavüz etti. Fransa, İngiltere donanmaları müstereken Canakkale Boğazına, İngiliz gemileri Akabe'ye top attılar. Böyle yek diğerlerini veli iden hainane düşmanlık asarı üzerine ötedenberi arzu ettiğimiz sulhu terk iderek Almanya, Avusturya-Macaristan devletleriyle müttefikan menafi-i mesruamızı müdafaa için silaha sarılmağa mecbur olduk... Tevessül ettiğimiz cihad-ı ekber ile bir taraftan san-ı hilafetimize karsı taarruzlara ilelebet son vereceğiz.

.....
Asker Evlatlarım,

Bugün uhdenize terettüp eden vazife şimdiye kadar dünyada hiç bir orduya nasip olmamıştır.

Bu cihddan mazarininin zararlarını telafi etmiş, sanlı ve kavî bir devlet olarak çıkacağımıza eminim. Şehidleriniz sühedayı salifeye müjdeli zafer götürsün!

Sağ kalanlarınızın gazası mübarek, kılınıcı keskin olsun"

22 Zilhicce 1332 ve 29 Tesrin-i Evvel 1330
 (1913 sonu, 1914 başı)

Muhammed Resâd

Baskumandanlık Vekaletinin Beyannamesi

"Arkadaşlar! Sevgili baskumandanımız, halife-i zîsan efendimiz hazretlerinin irade-i seniyelerini tebliğ ediyorum. Allah'ın inayeti, peygamberimizin imdâd-ı ruhanisi ve padisahımızın hayır duasıyla ordumuz, düşmanlarımızı kahredecektir....

Olümden kimse kurtulmayacaktır. Ne mutlu ileri gidenlere, ne mutlu din ve vatan yolunda şehid olanlara.

İleri, daima ileri ki zafer, şan ve şehadet, cennet hep ileride ve zillet geridedir. Şehidlerimizin ruhuna fatiha. Padisahım Çok Yasa!"

Baskumandan Vekili
Enver

Erzurum'da Ermenilerin Yaptıkları (61)

"Erzurum'da kıtaatımız yetisinceye kadar Ermeniler bir çok mezalim irtikap etmişlerdir.

Mehmet Resâd Oldü Vahdettin Padisah Oldu (62)

Han-ı mağfur besinci sultan Mehmed Han'ın irtihal merasimi.

Hasail-i mülûkâne ve uluvv-ı ahlâk-ı padisahanesiyle bütün tebaasının kalplerini teshir etmiş olan Sultan Muhammed Han-ı Hamis Hazretleri birkaç seneden beri giriftar buldukları seker hastalığından... irtihal-ı dâr-ı beka etmiştir.

Padisahımız Sultan Mehmed Vahideddin Han Hazretleri..."

Talat Paşa Kabinesi İstifa Etti (63)

"Talat Paşa kabinesi istifa etti. Vahdettin Hazretleri İzzet Paşa'yı tayin etti. Kabine mecliste 121 müsbet, 10 menfi rey aldı."

Talat Paşa İle Enver Paşa Fırar Ettiler (64)

"Talat ve Enver Paşa Hazretleri ile İttihat ve Terakkî merkezi azasından Doktor Bahaddin Sakir ve Nazım Beyler fırar ettiler. Mebus Fuad Bey sabık kabinenin divan-ı harbe verilmesini teklif etti."

9 . Kadın Konusunda Yazılan Makaleler

II. Mesrutiyet'ten sonra düşünce savaşlarının odak noktasını kadın oluşturunuyordu. 18. yüzyıldan sonra Avrupa'da ortaya çıkan feminiyyun (nisaiyyûn) hareketi, 19. yüzyılda Amerika ve Avrupa'daki çeşitli kadın kuruluşları, kadın hakları konusunda hayli mesafe katetmişlerdi.

İs okadar ileri gitmişti ki kadın artık medeniyetler savaşında bir sembol olmuştı. Batı medeniyeti, 19. yüzyılda kadının ulaştığı seviye ile iftihar ediyordu.

İslam dünyasında ise durum tamamen farklı bir özellik gösteriyordu. İslam'ın kadına verdiği önem ve kadını da ilme tesvik anlayışı, yüzyıllar sonra çeşitli sebeplerle gevşedi. İslam dünyasında kadın ilimden nasibini alamayınca haliyle bu noktadan çağın gerisinde kaldı.

19. yüzyılda dünyada iki türlü anlayış kadın konusunda savaşmaya başladı. Birincisi Batı'nın kadın anlayışı, diğeri ise İslam'ın kadın anlayışıydı.

Avrupa'ya su veya bu sebeplerden giden Müslüman aydınlar kadın konusunda Batılı fikirlerle yüklü olarak dönüyorlardı. Böylece İslamî kadın anlayışı, hem Avrupa'nın (dıştan), hem de Avrupa düşüncesinden etkilenmiş Müslüman aydınların (içten) elestirisine hedef oluyordu.

Müslüman bilginler de İslamiyetin konu ile ilgili prensiplerini savunuyor, Batı'nın kadın anlayışına hücum ediyorlardı. Ancak Cerîde-i Sûfiyye'de kadın konusu ile ilgili yüzyılların sonunda biriken İslamla da ilgisi olmayan yerli cehalet de reddediliyor, taassubkâr bir anlayış yerine ilmi anlayışla hareket ediliyordu.

Kadın konusundaki tartışmaların ortak noktasını da kadının örtünmesi ve çok evlilik gibi meseleler oluşturmaktaydı. Kadın konusundaki kıran kırana savaş bu iki noktada yoğunlaşıyordu.

**Alem-i Islamiyette Tesettür-i Nisvan ve
Taaddüd-i Zevcat (65)**

"Müslümanlar sark medeniyetiyle medeniyet-i hazırayı söyle mukayese ediyorlar: Ahlâk-ı sarkiyede garabet aramak garib değil midir? Hakikatın en ziyade cilvegahı olmak lazım gelen büyük şehirlerde bile Avrupalıların kızlarını ve zevcelerinin vücudlarının kısm-ı azamı uryan olduğu halde balolara, ziyafetlere, konserlere, tiyatrolara göndermekten çekinmemeleri gibi garabet-i ahlâk tasavvur idilebilir mi?"

(Bu makalenin altında ne isim ne de imza var.)

Alem-i Islam'da Kadınlar (66)

"Mevlana Celaleddin, Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in "Kadınlar erbab-ı akla galib, ve cahiller ise kadınlara galibdir." diye buyurdıkları beyan ediyor.

Kadınlar erbab-ı akıl ve iz'ana ziyade galib, bilakis cahiller ise taife-i nisaya galibdir ki ashab-ı cehl-i mürekkep tendmesrep ve bedmezhep olduklarından vicdan-ı mümininde husuli tabii ve kulüb-ı ümmet-i Ahmediye'de vücudu bedihi bulunan hiss-i rikkat ve sefkat ve fikr-i merhamet ve nesafetten nasibdâr olmadıklarından sehra-ı medeniyet-i Islamiye'den dür ve hasail-i insaniyeden bikküllüye mahcur ve hakaik-i din-i mübine adem-i vukufklarından nasi kadınların mevki-i ictimailerini anlayamamakda mazurdurlar.

Kadın: Masuk değil, pertev-i Hak ve ma'kes-i nür-ı cemal-ı mutlaktır. Kadın: Mahluk değil, sanki bir halik, yani mazhar-ı hilkat-ı rabbü'l-felakdır."

Hadimü'l-Fukara
Yenikapu Mevlevihanesi Post-nisfni
Muhammed Abdülbaki

Bu makaledeki düşünceler gerçi Islam'ın esaslarından kaynaklanıyor; ama kadın konusundaki yeni batılı düşüncelere karşı da bir cesit taviz verme gibi görülmektedir. Çünkü adeta "kadına bakın Islamiyet ne denli değer veriyor!" Akıllı olanlara kadınların galib olacağı, cahillerin ise kadınlara hakim olacağı düşüncesi zaten Batı'dan gelen yeni düşünceye de uymuyor mu türünden düşüncelerle bir nevi karşı fikre taviz seklinde algılanabilir.

Bilindiği gibi İslam dünyasında o gün için kadınlar pekçok yönden tenkit edilebilecek durumda bulunuyorlardı. Mevcut durumun savunulacak yanı yoksa, fikir planında mücadele ağırlık kazanacaktı. Oyle de oldu. Hiç bir İslamî düşünce yanlısı yazar o günün cehalet sisiyle örtülü kadını savunamazdı.

Başyazar Mustafa Fevzi Avrupa kaynaklı yeni medeniyetin kadın anlayışını kıskançlık noktasından eleştiriye tabi tutuyordu. (67)

II. Mesrutiyet'ten sonra Abdullah Cevdet'in kadının o günkü problemlerini ele almasıyla kadın konusundaki tartışmalar iyice alevlendi. Daha sonra Ziya Gökalp de tartışmaya katılınca kadın problemi her zeminde tartışılır oldu. Tartışmalar zaman zaman o denli şiddetlendi ki devlet bu konuda yasal tedbirlere başvurmak zorunda kalır. (68)

Bu ortamda Ceride-i Süfiyye'de kadın ve kadın sorunlarını kendi dünya görüşü doğrultusunda ele aldı. Başyazar Mustafa Fevzi Müslümanlıkta Kadınlık (69) adlı makalesinde son derece sert bir üslupla karşı fikirlere hücum ediyordu.

Konu ile ilgili sonuç olarak denilebilir ki Ceride-i Sûfiyye hemen her konuda sürdürdüğü ılımlı, nezaketli üslubu her nedense kadın konularındaki tartışmalarda terk etmiştir. Yukarda da değinildiği gibi kadın konusunda oldukça sert ve kırıcı bir üslupla tartışma ortamını daha gergin ve uzlaşmaz bir noktaya vardirmiştir.

Bu durumda şu sorunun cevabı merak konusu olmaktadır. Kuruluşundan bu yana en katı materyalist görüşlere bile karşılık verirken, o görüşün mensupları ile tartışırken saygılı ifadeler, yumuşak bir üslûp kullanan Ceride-i Sûfiyye, neden kadın konusu tartışılırken bu geleneksel yayın çizgisini terk ederek bu denli sertleşti?

Bu genel konu tartışılırken kişisel kin ve nefretler mi mücadelede etkin oldu? Yoksa Batı Medeniyeti ile Doğu Medeniyeti en fazla kadın konusunda mı zıtlastılar da bu medeniyetler arası zıtlık fikir adamlarına, dolayısıyla da basın yayın organlarına mı yansıdı? Bu soruya cevap olarak daha başka fikirler de ileri sürülebilir.

Ayrıca eğitimle ilgili makaleler bölümünde kadınların eğitimi ile ilgili bir çok makale yazıldı. Hayatın zorunlu ihtiyaçlarından mı, karşı fikrin baskısından mı bilinmiyor, ama kadın konusu İslamcı kesimde fazlaca gündeme gelmiş oluyordu.

10. Ekonomik Konularla İlgili Makaleler

Yüzyıllardan beri bozuk olan Osmanlı ekonomisi II. Mesrutiyet sonrasında pes pese gelen Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşları ile iyice bozuldu. Tanzimat'tan beri Batılı anlamda ekonomistlerin azlığı sorunun bir başka boyutunu oluşturuyordu. Ceride-i Sûfiyye yazarları arasında ekonomi uzmanı hemen hemen yok gibiydi. Ancak her aydının elbette ekonomi konusunda da söyleyecek sözleri vardı. Ceride-i Sûfiyye sütunlarında ekonomik konularda çok az makaleye rastlanmaktadır.

Osmanlıların Menabi-i Varidatı (70)

Muharriri, Mütefekkirin-i İslamiyden
Musa Cârullah Efendi (71)

"Hükümet-i Osmaniye'nin elyevm malik olduğu arazi, yakın zamanda küre-i arzın en bereketli menabi-i serveti idadına girecektir. Bu hususta bugüne kadar ortaya konan projeler daima haricden para celb etmek emelleriyle müterafık olagelmektedir. Fakat ecnebi paralarının girdiği memleketler her zaman ecnebi parmaklarının tesvilatına maruz kaldığı cihetle ben bu meseleyi başka bir surette mevzu-ı bahs etmek isterim.

Gerci ilm-i iktisadın yabancısıyım. Fakat herkesin kalbinde Osmanlı hükümetinin hal-ı hazırdaki zarureti bir ukde teşkil ettiği su sırada bu maksat etrafında söylenen sözler faideden hali olamaz. Acz-i didem.. Fakat su aciz üzerine bir de mukaddes emel gönüll defterlerinden söylenirse iste en ağır beliyeye budur."

Zamanının meşhur düşünürü Musa Cârullah Efendi makalesine giriş yaparken ekonomide uzman olmamakla beraber yine de söyleyecek bazı sözleri olduğunu belirtiyor.

"Devlet-i aliyenin zafiyeti ehl-i İslam'ın siyaset aleminde nazarında itibarsızlığa sebep olduğu su sonki muharebe pekâlâ ispat etti. Ufak hadiseleri küçük milletlerin temenniyatını nazar-ı itibara alan... ehl-i İslam'ın hatırına hürmet etmek söyle dursun, belki tahkirlerini kitle-i muazzama-ı İslam'a havale etmekten çekinmediler.

Medeniyet dünyası bizim kıymetsizliğimizi ilan ediyor. Balkan muharebelerine salib-hilal sekli verenlere müsamahakâr davranıyorlar. Müslümanlara vahsilik isnad olunur...

Bugünkü dünyada izzet, hakkaniyet, adalet yalnız kuvvetle kaimdir. Hakkın esası bile yoktur.

Bilirim her devlet, zaruret zamanında karz (borç) alır. Demiryolları, donanma, muharebe hazırlıkları karz alınmadıkça diyelim mümkün değildir. Maslahat-ı alem, umumî hacetler yolunda büyük faide temin için karzlara faiz virmek diyelim caizdir.

Fakat Sultan Aziz devrinde on bir sene içinde beş milyar frank istikraz edildi. Evvelki karzlarla yekün beş milyar üç yüz yetmiş beş milyona balığ oldu. Her senenin faizi varidatın sülûsanının bel etmeğe (yutmağa) başladı. Aynı zamanda bu yekün millet ve devlet hacetlerine değil, saray sefahetlerine, hususî kişilere sarf olunur idi."

"Tanzimat yıllarından beri Batı'dan alınan borç paraların faizi, gelirin büyük bir kısmını yutuyordu." gerçeğine parmak basılıyor. Ayrıca alınan borç paraların da saray masraflarına harcanıyor olması iddiası yine bu makalede ortaya atılıyor. Yazar ekonominin Tanzimat'tan beriki bölümünün değerlendirmesini yapmaya devam ediyor.

"Nihayet bu yol da kapandı. Varidatından mahrum, masarifa mahkum bir hazinenin akibet tam takır kalacağı şüphesizdir."

Gazetenin satış fiyatları da o zamanın ekonomik durumu hakkında bir fikir verebilir:

Yıl (Hicrî)	Sayı Numarası	Fiyat
1327	1	10 Para
1331	24/20	20 Para
1331	46	40 Para (1 kuruş)
1335	124	40 Para (1 kuruş)
1335	126	40 Para (1 kuruş)
1336	134	50 Para
1336	136	60 Para (1.5 kuruş)
1336	148	100 Para (2.5 kuruş)
1337	156	120 Para (3 kuruş)
1337	161(son sayı)	120 Para (3 kuruş)

Bu tablodan anlaşıldığına göre 10 yıl içinde gazetenin fiyatı 12 kat artmıştır.

On yıl içerisindeki gazetenin fiyat artışına göre yıllık enflasyon % 31'dir. Bu rakam ise çökmüş bir ekonominin düşük bir enflasyonla yürüdüğüne dair kanaat oluşmasına yardım etmektedir.

Ceride-i Süfiyye sayfalarında banka reklamları da görülmektedir. (72)

Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası

"18 Kanun-u Evvel 1332 ve 1917 tarihinde seref sadır olan irade-i seniyye-i Cenab-ı Padisahî mantûk-ı münifince dört milyon sermayeli Osmanlı Anonim Şirketi

Merkezi: Dersaadette Galata'da Voyvoda
Caddesinde 50 numara

Telgraf Adresi: Nasuyman-Dersaadet

Osmanlı İtibar-ı Millî bankası 1 Mart 133-1917 tarihinde küşâd edilerek tarih-i mezkurdan itibaren her nevi banka muamelatıyla istigal edecektir. Ez an cümle: Vadeli vadesiz tevdiat mukabilinde hesap küşâdı, tasarruf sandığı, meskûkât-ı ecnebiye bey ü sirâsı, memalik-i ecnebiye üzerine kambiyo muamelatı, memalik-i Osmaniye ve ecnebiye dahilinde telgrafla tediyat icrası, senedat-ı ticariye, kupon ve kesîdelerde kazanmış tahvilat bedellerinin tahsili, senedat-ı ticariye iskontosu, kredi mektupları tanzim ve i'tası ve gerek adi, gerek vesaika müstenid kredi küşâdı, hesap-ı cari suretiyle ve esham ve teshilat, evrak-ı ticariye ile emtia mukabilinde ikrazat, evani-i seim ve zir ve meskukat-ı atika ve ziynet altunları mukabilinde ikrazat, esham ve emtia muhafazası, servet-i şahsiye idaresi.

Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası bundan maada memalik-i Sahane dahilinde her türlü ticarî, sınaî teşebbüsât ve maadin işleriyle toğul...?.. etmektedir.

Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası veznesine tevdiatta bulanacak zevata elhaleti hazihi ber vechi ati faiz vermektedir:

Vadesiz tevdiat için yüzde bir buçuk
Üç ay vadeli tevdiat için yüzde üç
Altı ay vadeli tevdiat için yüzde üç buçuk
Dokuz ay ve andan fazla vadeli tevdiat için yüzde dört."

Bir başka reklam:

Donanma Bankası Tahvilatı

Füruht Mahalleri

"İtibar-ı Millî Bankasında, nukût-ı mevkufe idaresinde, emniyet sandığında, Osmanlı Bankası'nda, Türkiye Millî Bankası'nda, Selanik Bankası'nda, Docebank'ta, Doceuryant Bank'ta, Vinir Bank Ferin'de, Macar Bankası'nda, Donanma Cemiyeti ve Ziraat Bankası subeatında füruht idilmektedir."

Yıl 1336 (1917). Ekonomik durum son derece kötü. Abdülaziz devrinden beri Fransa, İngiltere gibi devletlerden alınan borcun (istikraz) kapısı kapalı. Çünkü bu devletlerle savaş yapılıyor. Müttefik olunan devletlerden en güçlüsü olan Almanya ise savaşın sonlarına doğru, yani 1917'lerde artık Osmanlı'ya yardım yapacak durumda değildi. O halde fakirleşmiş halka basvurmaktan başka yol yoktu. Bizzat padişahın özel tesvikiyle devlet halktan faizle borç para istiyordu. Dinî hükümlerle yönetilen Osmanlı Devleti'nde bu açık faize fetva verilmiş miydi? Fetva verilmese bizzat halife mevkiindeki padişah bu işin tesvikçisi olamazdı. Peki seyhlerin, alimlerin gazetesinde piyango, banka, faiz reklamları ne arıyordu? Bütün bu sorulara özürle cevaplar verilse de ortada çok ağır bir ekonomik sıkıntının bazı yerleşik değerleri tahrip ettiği gerçeği apacık görülüyordu.

Beyanat-ı Mulûkâne (73)

"Asker evladlarımın harp meydanlarında gösterdikleri fedakârlıklar devletimizin derece-i sanını ila etmiş ise bilumum efrad-ı milletimin istikraz-ı dahiliye istirak suretiyle ibraz idecekleri fedakârlık da o nisbette itibar-ı malimizi yükseltecektir."

Mehmet Resâd

Istikraz Marsı (74) (Borc Marsı)

"Biz vatanın kullarıyız
Bizde vatan sevgisi var
Bunca senedir akan yaşlar
Onun için arkadaşlar

Hersey onun, onun kan ve canlar
Ona vermekden kimdir kaçanlar

*Şimdi vatan acdı defter
Bizden ödünç para ister*

*Bu paralarla yürür asker
Biz verelim hep beraber
Biz verelim düşmanlar utansın*

*Her bir para kursun gülle
Ki düşman kalbi deler
Ödünç vermeği bilen erler
Hergün yasar şeref ile*

*Biz verirsek bu millet yenilmez
Veren ellerin şanı eksilmez
.....*

*Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası Anonim Şirketi
ber vechi âti maliye tahsil subeatı nezdinde muavin
merkezleri küşâd ettiğini ahali-i muhteremeye ilan
eder: Aksaray, Uskûdar, Erenköy, Besiktas,
Haydarpaşa, Fatih, Feriköy.*

*Bu muavin merkezler bilcümle merakiz gibi ve
aynı şartlarda yüzde bes faizli 1334 senesi Osmanlı
istikraz-ı dahilisi tahvilatını satacaklardır....bes
tahvilin mubayaasını temhilen Osmanlı İtibar-ı Millî
Bankası müşterilerden beher yirmi liralık tahvil için
ancak yedi buçuk lira talep edecek ve bedelin evsaf
tarafını senevi yüzde yedi faizle müşteriye ikraz
edecektir. 1 Mayıs 1334 tarihinde vadesi hülul idecek
olan birinci kuponun bedeli altun olarak müşteriye
tediye edilecektir.*

*Ikraz olunan mebalig nihayet bir sene zarfında
bankaya müşteri tarafından ödenecektir."*

Birkac banka reklamı o dönemin ekonomik hayatı hakkında bir fikir verecek özellik taşımaktadır. Batı'nın serbest liberalist ekonomik anlayışı ister istemez Osmanlı ekonomisini yönlendirmeye başlamış görünmektedir.

11. Tercüme-i Haller

Cerîde-i Sûfiyye'de otuz altı din büyüğünün tercüme-i hali yayınlanmıştır. Tercüme-i halleri yazanlar: Ahmet Hilmi, Ibnirrahmi, Bursalı Mehmet Tahir, Ayıntabi Sakir, Ahmed Resid, Hüseyin Vassaf, El-Hac Hafız Davut'tan oluşan yazarlar kadrosudur.

Tercüme-i halleri yazılan din ve tasavvuf büyükleri ise sunlardır: Es-Seyh Himmət Efendi, Cevri İbrahim Celebi, Es-Seyh Abdüssamed Efendi, Selahi Efendi, Çerkesi Es-Seyh El-Hac Mustafa Efendi, Kal Omer İbnü'l-Fariz, Hacı Feyzullah Efendi, Hacı Yusuf Bin Eyüp, Hasan Bin Suayb-ı Hamedânî, Hoca Muhammed Arif Riyukrî, Hoca-ı Azizan Ali Remeytinî, Tayyar Ahmed Han (Hind'li Türk Hükümdarı), İmam-ı Safi, Seyyid Ahmedü'r-Rufâî, Kastamonulu Seyh Şaban-ı Veli, Hulûsî Efendi, Karabas-ı Veli, Seyyid Emir Külal, Sahi Hemheme-i Samedanî Bosnavî El-Hac Muhammed Tefvik, Hz. Bilal-ı Habesî, Kasım Bin Ali El-Harirî, Seyh Muhammed Necib Efendi, Hasan Unsî Hazretleri, Seyh Mustafa Hazretleri, Hz. Nasûhî, Kusadalı İbrahim Efendi, Seyh Mustafa Enver-i Sabanî, İbrahim Ummü Sinan.

Tercüme-i hallerin gazetede yazılış tarzı hakkında örnek teskil etmesi bakımından bazı pasajlar aktarılacaktır.

Salahî Efendi (75)

"Müteahhirin-i mesayih-i Osmaniye'nin azam fuzelasından camiU'l-fezail bir zattır. 1130 senesi hilalında Balıkesir'de âlem suhûd olmuştur. Yirmi yasına kadar memleketi ulemasından ulûm-ı aliye taliminden sonra, İstanbul'a gereke tekmil-i nush itmek üzere tekrar derse şuru ettiği gibi... bir zatın delaletiyle "Tahvil" kalemine devama başladılar."

Bursalı Mehmet Tahir

Tercüme-i hali anlatılan şahısların içinde Hint'li bir Türk hükümdarı da var:

Mefahir-i Milliyemizden Tayyar Ahmed Hân (76)

"Tayyar Ahmed Han Hindistan'da hükümet iden İslâm ve adil hükümdarlardan biridir. Hayru'l-Ahbar'ın rivayetine göre milletine mühim nazih bir padisah imis. Hind hükümdarları sulale-i âl-i Osman gibi hemen cümlesi birer tarikate mensupdurlar. Hanedan-ı âl-i Osman ekseriyetle tarik-i Mevlevî'yi ihtiyar buyurmuşlardır.

Yalnız Sultan Murad-ı Rabi babası Sultan Ahmed gibi tarik-i Kadriyi ihtiyar ettiği gibi, diğer bir hakan da Afrika tariklerinden tarik-i Sazelî'ye intisap eylemiştir. Fatih Sultan Mehmed, Sultan Selim-i Evvel, Sultan Abdulaziz hic bir tarika temayül etmemislerdir.

Hind hakanları ise heman heman ekseriye yakın bir surette kadriyyü't-tarikatdırler. İçlerinden Tayyar Ahmed Han tarik-i hacedâne mensuptur. İcra-yı hükümet ettiği bes sene zarfında Hind'in Omer ibni Abdülaziz'i olmuş, irtihalinde bir sarığı ile bir gömleği kırk elli bas hayvanından maada bir şeyi çıkmamıştır.... Adeta sofice bu vazifesi bizzat ifa ile şerefyab olduğu makam-ı sükranında hatıratında yazmıştır. İste Hind Türkleri böyle hakanlar da görmüşler, haşmetlere bedel münim kalbler, muhsin hizmetlere mazhar olmuşlardır."

Kal'a-i Sultaniyeli
Ibnirrahmî

Ibnirrahmî'nin bu yazısında dikkate değer bir husus var: Yazıda "Türk" , "millî" kelimeleri sıkça kullanılmış. Demek ki yarım asra yakın ilmi, edebî alanda Türkçülük anlayışı kısmen de olsa Ceride-i Sûfiyye yazarlarından Ibnirrahmî'yi etkilemiş ki millî bir anlayışla yazısını kaleme almış. Hatta -gecen bölümlerde belirtildiği gibi-bir ara Ceride-i Sûfiyye baş sayfasında kendisini "bir Türk ceridesidir" diye takdim ediyordu.

12. Müzikle İlgili Makaleler

Tanzimat'tan önce Batı müziği, Osmanlı sarayında ve az sayıda elit tabaka arasında yaygınlaşmıştı. Tanzimat'tan sonra özellikle II. Abdülhamit'in Batı müziğini tercih etmesi, bando takımı, saray orkestrası ve Batı'dan getirtilen müzik öğretmenlerinin etkisiyle Batı müziği, Osmanlı Müsikisi içinde artık güçlü bir konuma yükselmiş oluyordu.

Ceride-i Sûfiyye ise misyonu gereği müzik konusuna, müziğimizin yenilemesi tartışmaları, müziğin insan üzerindeki etkisi, çalgıların helal-haram olması gibi dinin müzik konusundaki anlayışıyla yaklaşıyordu. Batı müziği adeta "ne red ne kabul" diye nitelendirilecek bir anlayışla ciddi bir şekilde ele alınmamıştı. Zaten gazetenin genelinde müzik konusunda çok az sayıda yazı bulunmaktadır.

Usküp Rûfaî Dergahı Post-nişini Sırrı 50. sayıda Müsikî (77) başlıklı bir makale yazar:

"Terenegâh-ı âleme nağme-i (kûn) taalluk edeliden beri musikî mevcuddur. Denebilir ki beseriyet ne vakit başlamış ise musikî mevcuddur. Denebilir ki beseriyet ne vakit başlamış ise musikî

de o vakit ibtida etmiştir. Tas, tunc, ağac devrelerindeki insanlar, elbette ahvalın ilcaatıyla münferihen veya müteessiren terennüm etmişlerdir.

Mesken ve melbusata olan ihtiyac-ı kat'î henüz hiss olunmazdan mukaddem nasıl ki ekl ve sürbe müberrem bir lüzüm-ü tabîî var idi. Musikî de o mebedi-i edvarda hayatın bir lazıme-i gayr-ı mufarıkı idi. Belki henüz nutk ile yekdiğerine efham-ı efkâr idemeyen eski insanlar bile iktazası hilkatiyle kendi kendilerine bir seyler terennüm idüp durmuşlardır.

Musikî mebede-i hilkatin essalarıyla temellesmiş bir lazıme-i hayattır. Devamı da madame'l-beseriye kaim olacağı şüphesizdir. Fitrat-ı ezeliyenin insanlara bahs ettiği hasais arasında musikî mühim bir yer etmiştir. Muharebelerde insanlara can acısını unutturan, tesne gibi ates-i cidala kosturan, is başında insana muavenat iden, develere koca sahra-yı kebiri sed ittiren, bin koyunu bir çobana ram eyleyen hep musikîdir."

Osmanlı'nın son dönemlerinde sadece kendi özel virdlerinden başka ilgi alanı olmayan tarikat seyhlerinin yanında, çağı her yönüyle takip eden, geçmiş asırları kucaklayan tarikat seyhlerinin de mevcut olduğu müzikle ilgili bu makaleden anlaşılıyor. Makalenin yukarıda alınan bölümünde müzik o kadar geniş bir perspektifle ele alınmış görülmektedir.

Makalenin su bölümü de hayli ilginç mesajlar veriyor:

"Gönül ister ki ham sofularca ittihaz edilen daire-i teknâî biraz sıyrılarak esas-ı mesele memnuniyet-i sarfadan kurtulsun. Musikî tahsiline rağbet virilsin. Hafız, huteba-i eimme, , mevlüdhan, zâkirler gibi dinen muhtaç olduğumuz zevat simdiki mahdudiyette kalmasun. Musiki asıkın askını, fasıkın fıskını uynadırır. Musiki hakkında bu en güzel sözdür. Filhakika musikî meknuzat-ı vicdaniyenin meydana dökülmesine bir alettir. Riyakâr bir abid, muttekiyi bir anda çiletinden çıkardığı gibi, sadık bir kulun kalbine bir nefesde ask-ı ilahiye sokar. Davul zurna ile oynayan bir bî-suuru sırıl sıklam teletince oynattığı gibi, nayın neva-yı ruhperverinden çıkan cezebat içinde yıllarca döndürür , yandırır. İnsandaki istidat-ı zâtiye naim bir halde iken onu galeyana getirerek iyi, kötü her ne ise babiliyet-i haliyesiyle meydana döker. Elhasıl musikî hakka da, batıla da yâr olur bir munis-i candır. Fakat ciddiyete dost, caliyete (yapmacıklığa) düşmandır."

Usküp Rufâî Dergâhı Postnisini
Sırrı

Seyh Sırrı makalesinin yanına bir de notalı bir na't almıs:

Hüzzam Na't-ı Serif: Yetis İmdadıma, Usulu: (düyek)

Gufte

*Yetis imdadıma kehfül emansın ya Rasulallah
Milad-ı mülteca-yı acizansın ya Rasulallah
Huzur-ı Hak'da isyanım degildir kabil-i ta'dat
Ossaatta sen sefi-i bi-gumansın ya Rasulallah*

Ham sofuların müziğe karşı olmalarına değinen bu acık fikirli tarikat seyhi Ceride-i Sûfiyye'nin önemli yazarlarındanr.

Bilindiği gibi İslam tasavvufu insanları eğitirken büyük ölçüde müzikten yararlanmıştı. Hatta Anadolu'da en etkili ve yaygın tarikatlardan Mevlevîlik, Kadirilik, Rûfaîlik adeta müzikle içice hayata hizmet ediyorlardı.

Tekke-medrese uyumsuzluğında din bilginleriyle mutasavvıfların müzik konusundaki anlaşmazlığı da önemli rol oynamaktaydı. Asırlarca tartışılan bu konu Ceride-i Sûfiyye sütunlarına da yansımıştı.

Bir Mübahese (78)

"İmam-ı Azam Ebu Hanife Hazretlerinin Emruh isminde bir komsusu her gece beytiyle tağanni eder ve Hazreti İmam dahi dinlermiş. Bir gece miadı hulul ettiği halde tağanniden bir eser-i zuhur etmeyince merkumun nerede bulunduğuna vaki olan suale gece sokakta bulunmağla zabıta tarafından tutulupp Emir İsa'nın tevkifhanesine haps edildiğini söylerler. Hazreti İmam derakab Emir'in yanına gidüp komsusunun tahliyesini ister."

Makalenin yazarı, düşüncesini ispatlamak için hadisten örnek verdi. Sonra da Hanefî mezhebinden bir örnek gösterdi. Düşüncesini pekistirmek için Safîî mezhebinden de örnek veriyor:

"Bir gün Müznî, İmam-ı Safîî, İbrahim İbn-i İsmail İbni Ali ücû birlikte bir hane civarından

gecerken mezkur hane cariyelerinden birinin "halili mabalü'l-mütaya kânen" beytini orada içtima etmiş olan bir cemiyete tağanni ittigini isitmekle Hz. İmam-ı Safii rüfekasına geliniz dinleyelim. biraz sonra da cariyeye sükut etmekle İbrahim'e hitaben tağanniden sana bir tesir ve taraba hasıl oluyor mu diye sordukda İbrahim hayır olmuyor cevabını verince böyle ise sende his yokmuş cevabını vermişdir. Görülüyor ki eimme-i erbaa hazeratı tağanni istima etmişlerdir."

Ibn-i Hazret Mevlana Hasan Said

Mahmut Sevket Gavsî Bey, ömrünü müzikle uğratarak, ney üfleyerek geciren bir Osmanlı aydınıdır. Ceride-i Süfiyye'ye "Edebiyat-ı Musikiye" başlığı altında o günkü müziğin problemlerine değinen ilginç bir makale yazmış.

Edebiyat-ı Musikiye (79)

"Kelamı tevzin eden ilm-i aruz olduğu gibi savtı mevzun kılan musikinin bir fen halini alacak dereceye gelmesini temin iden birinci ailde ilm-i usuldür.

.....

Musikimizde doksan darbıya kadar bir çok usûlün bulunuşu onu hakkiyla öğrenmeği adeta müskil kıldığından bahr-ı muzari ve sair vüzûn tab'a sıklet vermekten maada faide temin etmeyen bir çok metruk ve münsi-i evzan-ı siire mukabil musikimizde bugün kendisinde mevcut müskilattan kurtulmak, ileriye baska geniş ve ferah-aver vadilere hatve atmak ihtiyacındadır.

Bu mesrudatımdan usûlcülerimizin atılmasını istediğim anlaşılmalıdır."

Bu cümleden sonra Gavsî dipnot isareti bırakarak dipnotta su açıklamayı yapmıştır: "Yirmi seneden beri fikr-i teceddüt-kârânemden dolayı beni usûl bilmezlikle itham eden sathî nazar bir guruh vardır ki vicahen tabasbustan, gıyaben bu halet-i müstekrehe ile pis u pesimi takipten hali kalmazlar. Musikice birçok istifadelere tarafımdan mazhar bulunan o eshasın o fenn-i celilden yegane nasipleri "dümtek teke"den ibarettir ki bunları tatbik ve belki de daha bu gibi icad ve ilaveler benim için isten bile olmadığını arif değillerdir. Heyhat!"

Bu dipnottaki kişisel bilgilerden o günün musiki dünyasına da bazı pencereler açılmış oluyor.

"Biz yeni yetistireceğimiz sabbân-ı musikiyyeyi böyle seylerle yormaktan artık fariğ olmalı, onlara gayet iyi nota öğretmesini bilmeliyiz. Daha doğrusu kendimiz hakkıyla bilmediğimiz notayı ilerleterek o gibi müşkilattan sıyrilmalıyız.

Alafrangadan alacağımız seylerin en birincisi bandoyu idare eden mayestronun tekniğidir. Vaktiyle Ustad-ı teceddütperver Kâzım Beyefendi'nin darulmusiki rivayetinde kemal-ı isabetle tatbik olunmuş,, hiç bir mahzuru görülmediğinden maada fasl-ı idare için fevkalhad mucib-i suhulet olmuş idi."

Tanzimat döneminde aydınların hemen hepsinin ortak bir düşüncesi vardı ki o düşüncüyü adeta formalize etmişlerdi: "Ya teceddüt, ya ınkıraz". Musiki sahasında da teceddüte siddetle ihtiyaç duyuluyor. Gavsî'nin bu konuda tutucu musiki-sinaslarla münakasa halinde olduğu yazıdan anlaşılıyor.

Tartışmanın aslını batı usûlü notayı alıp almamak oluşturuşuyor.

"Bir iki defa kilise musikisini tetkik ettim. Orada hemen hiç de falso vaki olmuyor. Elli senelik musiki-sinaslarla dünkü çocuklar birlikte terennüm ediyorlardı. Bu mükemmeliyet neden neset eylese gerektir dedim. Sırf nota, basit usûlün verdiği mazhariyet olduğunu anladım.

.....
Bugün tabiatıyla değişen bazı seyler vardır. Kadime devamda ısrar beyhudedir."

Müzik konusunda yenilik düşüncesinde olan Gavsî'nin, büyük bir ihtimalle eski müzik anlayışını savunanların çoğunlukta olduğu Ceride-i Sûfiyye'de fikrini açıklaması, karşı düşüncede olanları oldukça sert bir şekilde elestirmesi, Ceride-i Sûfiyye'nin her türlü değişik fikri tartışabilir demokratik bir çizgide yayın hayatını sürdürdüğüne bir belge olabilir.

13. Hukukla İlgili Makaleler

Bilindiği gibi Osmanlı bir din devletiydi. Hayatın bütün cephelerini din kuralları düzenliyordu. Özellikle de hanefî fıkhı esas alınıyordu. Tanzimat'tan sonra Doğu medeniyetinin bütün kurumları Avrupa'nın baskısı altında olduğu gibi hukuk da baskı altında bulunuyordu. Yeni hayat şartlarını Hanefî

fıkıhıyla yeniden tanzim etmek demek olan Mecelle, hukuk sahasında belirli bir rahatlama sağladı. Hayat hızla değişiyor, her yeni oluşuma dinin bakış açısı tespit ediliyordu. İctihat kapısı sonuna kadar açıktı. Mesihat yeni içtihatlar yapıyor, gelisen hayat şartlarına karşı yetersiz kalmamak için çaba sarfediyordu. Fakat Osmanlı'nın son dönemlerinde mesihatın ve hilafet müessesesinin sönük durumu hukuk yönünden hızla değişen hayatın önünde yürümek özelliğini kabetme yoluna girmisti.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen yine de bağımsız mahkemelerce, yeni içtihatlar, kararnameler, yönetmelikler yayınlanıyor, meclis ve hükümet aynen bugünkü gibi kanun çıkarıyordu.

Ceride-i Sûfiyye savunduğu İslam'ın hukukla ilgili problemlerini çözüme kavuşturan Mesihat'ın, bütün kararlarını kamuoyuna duyurmak için -ilan için verilen resmî ücretlerin dışında-özel bir istek beslediği, yayın akısından belli oluyor.

Bu kararlardan birkaç örnek verilerek konunun o zamanki seyri takibe çalışılacaktır:

Hukuk-ı Aile Kararnâmesi (80)

Münâkehat-Müfarekât

Kitâb-ı Evvel

Münakehât Hakkındadır

Bab-ı Evvel

Fasl-ı Evvel

Nisanlanmak Hakkındadır

"Madde-1: Nisanlanmak veya va'd ile nikah mün'akid olamaz.

Madde-2: Söz kesildikten sonra tarafeynden biri nikahdan imtina veya vefat itse, hatibin mihre mahsiben virmiş olduğu seyler mevcut ise aynen ve telef olmuş ise bedelen istirdad olunabilir. Ama hediye olarak tarafeynin yekdiğirine verdiği seyler hakkında hibe ahkamı cereyan eder.

Madde-3: İkinci maddenin hükmü gayr-ı müslimlere aid terahuma hakkında dahi ciridir.

Fasl-ı Sani

Ehliyet-i Nikah Hakkındadır

Madde-4: Ehliyet--i nikaha haiz olmak için hatibin (erkek) on sekiz ve mahtubenin (kız) on yedi yasını itmam etmiş olmaları şarttır.

Madde-5: On sekiz yasını itmam etmiş olan mürahık balığ olduğunu beyan ile müracaat ettikde hali mütehammil ise hakim izdivacına müsaade edebilir.

.....

Bab-ı Sani

Fasl-ı Evvel

Museviler Hakkında Nikahı Memnu Olanlara Mütedairdir

.....

Madde-25: Evladı olduğu halde vefat eden biraderinin zevcesini tezvic memnudur.

Madde-31: Üç defa izdivac iden bir kimsenin dördüncü defa izdivacı memnudur.

Kararnameye dikkat edildiğinde bağımsız yargı, sağlam bir hakimlik müessesesi olduğu anlaşılıyor. "Kadı kaz" hikayelerinin Osmanlı hukukunun bütünü için geçerli saymak, bilerek bilmeyerek tarihî bir hata olduğu gerçeği apacık ortaya çıkıyor.

Osmanlı vatandaşları içinde Hristiyan ve Musevî vatandaşlar için de onların kendi inançlarından kaynaklanan hukuk kuralları konuyor.

Yeni kararnamelelerin birçoğunun kadın hakları ile ilgili olduğu da ayrıca dikkati çekmektedir.

İhtikarın Men'i Hakkında Kararnâme (81)

Birinci Madde: Hal-i harb neticesi olarak tahaddüs eden ahval-ı fevkalâdeden bilistifade serbest bir arz ve talep ile esyanın takarrür edecek fiyatını yükselterek, kazanmak kastıyla alıs veris kanunen ihtikâr addolunur.

.....

Dokuzuncu Madde: Tücardan veya esnafdan herkes bir malı ilk celb ve mübayaa ettiği zaman ne fiat üzerinden fûrûht eylemiş ise o malın aynını bugün aynı fiata tedarik kabil olmasa dahi, mevcudu tükeninceye kadar ilk tensip ettiği fiat mucibince fûrûht etmekte devam eyleyecektir.

Onikinci Madde: İsbu kanunda beyan olunan ceraimin muhakemesi divan-ı harb-i örfilerce rüyet olunur.

Ondördüncü Madde: İsbu kanunun icrasına heyet-i vükelâ memurdur. İsbu layiha-i Kanuniyemizin meclis-i umuminin içtimaında kanunuyeti teklif olunmak üzere muvakkaten mevki-i meziyete vaz'ını ve kavanin-i devlete ilavesini irade eylerim.

2 Saban 1335 ve 24 Mayıs 1335 (1916)
Mehmed Resâd

Seyhülislâm
Musa Kâzım

Sadrazam
Mehmed Talat (Talat Paşa)

Harbiye Nazırı
Enver

Maliye Nazırı
Cavid

Adliye Nazırı
Halil

Hariciye Nazırı
Vesimi

Ticaret ve Ziraat Nazırı
Mustafa Serif

Nafia Nazırı
Ali Münif

Zevcenin gaybubiyetinde nafakanın taazzür-i tahsili halinde zevcenin fesh-i nikahı talebe selahiyeti hakkında irade-i seniyye.... mucibince amel oluna.

Mehmed Resâd

I. Dünya Savası erkek genc nüfusu tüketmiş, evli hanımlar geçinmelerini temin için, beylerinin savastan dönmeceği kesinlesince veya kuvvetli bir ihtimal olursa kadın nikahının feshini mahkeme yoluyla talep eder diye günün ihtiyaçları paralelinde bir kanun çıkartılmış oluyor.

İkinci Bölümün Dipnotları:

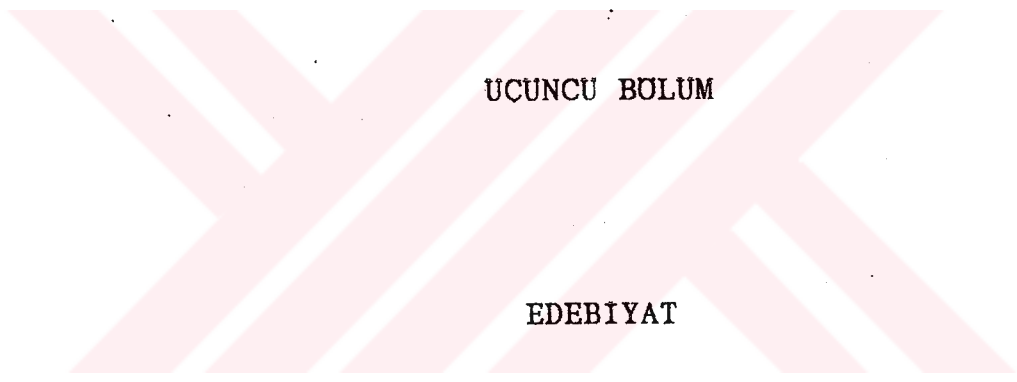
- 1) Ceride-i Sûfiyye, S.1, s.1
- 2) Ceride-i Sûfiyye, S.1, s.1
- 3) Ahmet İzzet Pasa, Feryadım, İstanbul: 1992, Nehir Yay., s.300
- 4) Ceride-i Sûfiyye, S.5, s.2
- 5) Ceride-i Sûfiyye, S.6/1, s.4
- 6) Ceride-i Sûfiyye, S.6/3, s.1
- 7) Ceride-i Sûfiyye, S.6/7, s.1
- 8) Ceride-i Sûfiyye, S.54, s.238
- 9) Ceride-i Sûfiyye, S.57, s.100
- 10) Ceride-i Sûfiyye, S.95, s.478
- 11) Ceride-i Sûfiyye, S.100, s.37
- 12) Ceride-i Sûfiyye, S.101, s.50
- 13) Ceride-i Sûfiyye, S.95, s.673
- 14) Ceride-i Sûfiyye, S.54, s.67
- 15) Ceride-i Sûfiyye, S.6/5, s.2
- 16) Ceride-i Sûfiyye, S.6/7, s.3
- 17) Ceride-i Sûfiyye, S.49, s.58
- 18) Ceride-i Sûfiyye, S.152, s.493
- 19) Ceride-i Sûfiyye, S.147, s.450
- 20) Ceride-i Sûfiyye, S.154, s.503
- 21) Ceride-i Sûfiyye, S.127, s.291
- 22) Ceride-i Sûfiyye, S.24/21, s.10
- 23) Ceride-i Sûfiyye, S.24/22, s.9
- 24) Ceride-i Sûfiyye, S.24/23, s.5
- 25) Ceride-i Sûfiyye, S.149, s.469

- 26) Ceride-i Sûfiyye, S.66, s.198
- 27) Ceride-i Sûfiyye, S.101, s.56
- 28) Ceride-i Sûfiyye, S.156, s.523
- 29) Ceride-i Sûfiyye, S.1, s.3
- 30) Ceride-i Sûfiyye, S.3, s.1
- 31) Ceride-i Sûfiyye, S.4, s.3
- 32) Ceride-i Sûfiyye, S.6/4, s.4
- 33) Ceride-i Sûfiyye, S.154, s.504
- 34) Ceride-i Sûfiyye, S.6, s.3
- 35) Ceride-i Sûfiyye, S.6, s.3
- 36) Ceride-i Sûfiyye, S.6, s.3
- 37) Ceride-i Sûfiyye, S.6, s.3
- 38) Ceride-i Sûfiyye, S.6, s.2
- 39) Ceride-i Sûfiyye, S.6, s.1
- 40) Ceride-i Sûfiyye, S.4, s.4
- 41) Ceride-i Sûfiyye, S.6/3, s.4
- 42) Ceride-i Sûfiyye, S.49, s.12
- 43) Ceride-i Sûfiyye, S.56, s.94
- 44) Ceride-i Sûfiyye, S.56, s.95
- 45) Ceride-i Sûfiyye, S.57, s.105
- 46) Ceride-i Sûfiyye, S.57, s.105
- 47) Ceride-i Sûfiyye, S.57, s.105
- 48) Ceride-i Sûfiyye, S.56, s.96
- 49) Ceride-i Sûfiyye, S.57, s.105
- 50) Ceride-i Sûfiyye, S.58, s.112
- 51) Ceride-i Sûfiyye, S.58, s.112
- 52) Ceride-i Sûfiyye, S.58, s.112

- 53) Ceride-i Sûfiyye, S.59, s.123
- 54) Ceride-i Sûfiyye, S.63, s.167
- 55) Ceride-i Sûfiyye, S.64, s.167
- 56) Ceride-i Sûfiyye, S.74, s.277
- 57) Ceride-i Sûfiyye, S.82, s.357
- 58) Ceride-i Sûfiyye, S.89, s.424
- 59) Ceride-i Sûfiyye, S.106, s.133
- 60) Ceride-i Sûfiyye, S.107, s.140
- 61) Ceride-i Sûfiyye, S.137, s.373
- 62) Ceride-i Sûfiyye, S.145, s.437
- 63) Ceride-i Sûfiyye, S.152, s.493
- 64) Ceride-i Sûfiyye, S.153, s.502
- 65) Ceride-i Sûfiyye, S.6/8, s.1
- 66) Ceride-i Sûfiyye, S.24/21, s.5
- 67) Ceride-i Sûfiyye, S.84, s.370
- 68) Ceride-i Sûfiyye, S.82, s.357
- 69) Ceride-i Sûfiyye, S.157, s.528
- 70) Ceride-i Sûfiyye, S.62, s.154
- 71) (1879-1945) Ortaasya Türklerinden, çok yönlü bir ilim adamı. 120 eseri vardır. İstanbul, Kahire, Avrupa, Hindistan ve Ortaasya'da gezerek İslâm milletlerinin içine düşürüldüğü geri kalmışlıktan kurtulmanın yollarını göstermiştir.
- 72) Ceride-i Sûfiyye, S.160, s.318
- 73) Ceride-i Sûfiyye, S.140, s.397
- 74) Ceride-i Sûfiyye, S.140, s.379
- 75) Ceride-i Sûfiyye, S.6/17, s.3
- 76) Ceride-i Sûfiyye, S.59, 119
- 77) Ceride-i Sûfiyye, S.50, s.17

- 78) Cerîde-i Sûfiyye, S.83, s.364
79) Cerîde-i Sûfiyye, S.104, s.116
80) Cerîde-i Sûfiyye, S.132, s.332
81) Cerîde-i Sûfiyye, S.128, 301

UCUNCU BOLUM

EDEBIYAT

1. Ceride-i Sûfiyye'de Edebiyat

Adından da anlaşılacağı gibi Ceride-i Sûfiyye tasavvufî ve dinî bir gazetedir. Özellikle gazete ilk sayfada kendisini "tasavvufî, dinî, ahlâkî, siyasî gazete olarak tanıtıyordu. İlk defa 6/18. sayıda edebiyat bölümü konuldu. Sonra tekrar kaldırıldı. 24/23. sayıda yeniden edebiyat bölümü konuldu ve fasılalarla devam etti. 96. sayıda gazetenin başlığına tasavvufî, dinî, ahlâkî, edebî, siyasî gazetedir ibaresiyle "edebî" kelimesi de yerleştirilerek, gazete, edebî kimliği taşımaya başladı. 96. sayıdan son sayı olan 161. sayıya kadar edebî kelimesi başlıktan, edebiyat bölümü de içeriğinden hiç kaldırılmadı. Böylece gazete yayın hayatının büyük bir diliminde edebî hüviyet taşıyarak yayınıni sürdürmüs oldu.

Bununla beraber Ceride-i Sûfiyye'de edebiyat ve edebiyatın problemleri, eski edebiyat-yeni edebiyat tartışmaları ele alınmadı. Gazete ancak dolaylı olarak çok sınırlı sayıdaki yazılarda edebiyatımızın ana problemlerine hafifce dokunarak esas misyonu olan tasavvufî, dinî çizgiyi ısrarla takip ediyordu. R.M. Ekrem'le M. Naci arasında cereyan eden eski edebiyat-yeni edebiyat tartışmaları heyecanını yitirmiş, Servet-i Fünûn edebiyata değişik bir boyut kazandırmıstı. Ceride-i Sûfiyye geçen dönemdeki edebiyat münakaşalarından hiç etkilenmemiş, hem eski hem yeni edebiyatın önderlerine aynı saygılı ve övücü ifadeleri kullanarak siyasî partiler karşısında tarafsızlığını korumaya çalıştığı gibi, edebî tarafsızlığını da adeta korumaya çalışıyordu.

Ancak millî edebiyat akımının halka doğru, memleket gerçeklerine yönelik edebiyat anlayışı, sade dil kullanma düşüncesi, Ceride-i Sûfiyye'yi etkilemiş görünüyor. Özellikle I. Dünya Savaşına girildikten sonra bilhassa siirlerde bu etkilenme açıkça göze çarpar.

Buraya kadar belirtilmeye çalışılan Ceride-i Sûfiyye'nin edebiyata kısmen ilgisizliği, siir sahasında değişiyordu. Ceride-i Sûfiyye'de edebiyat demek siir demektir. Oyle ki bazı sayıların ¼'ü siirle doluydu. Siirlerin büyük çoğunluğu aruzla yazılıyordu. Divan edebiyatı nazım şekilleri çoğunlukta olmakla beraber, halk edebiyatı nazım şekilleri ile yeni edebiyata aid nazım şekilleri de azımsanmayacak oranda kullanılıyordu.

Hangi nazım şekliyle yazılırsa yazılsın şiirlerin içeriği ya dinî-tasavvufî veya sosyal-millî konulardır.

Tasavvufî bulmacalar, Kur'an-ı Kerim'in belâgatı, edebî bahçeler, edebî nükteler de edebiyat bölümünde yer almaktaydı. Edebiyatla ilgili bu genel değerlendirmeden sonra önce nesir bölümünden daha sonra da nazım bölümünden örnekler verilerek konu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

2. Nesir

a) Edebiyatla İlgili Genel Konularda Cesitli Makaleler

Sevket Gavsî Edebiyat-ı Mûsikiye (1) adlı makalesinde şöyle bir değerlendirme yapmaktadır:

"Bugün tabiatıyla değişen bazı şeyler vardır. Kadime devamda ısrar beyhudedir. Simdi tarz-ı kadimde gazel yazana bir şey denildiği yoktur. Ama gazaliyata ziyadesiyle merbut bildiğim üdeba dahi rağbetsizlik göstermekte bulunmuş. Bazı tabirat-ı cedidenin edebiyatımızdan tardı vacib olduğu halde yeni tarz şiirler ne denirse denilsin yol almıştır. Zamanede gazeli kimse almıyor.

Sabit güzellere verilen tuhfe-i selam gibi binaenaleyh rûzgârın önüne düşmeyen adam yorulur."

Ceride-i Sûfiyye edebiyat konusunu I. derece kendine dert etmediğinden eski edebiyat taraftarlarıyla yeni edebiyat taraftarlarına sayfalarını açmıştır. Ceride-i Sûfiyye Dine, aykırı olmamak kaydıyla o dönemlerde hayatın her cephesinde eski-yeni tartışmaları özgür bir ortamda tartışılmaktadır. sütunlarında. Yukarıdaki paragraf tamamen yeni edebiyatı savunmakta, eski tarzın mutlak mağlup olacağını açıkça ifade etmektedir.

Ceride-i Sûfiyye'ye göre Ekrem ile Naci arasında fark yoktur. İkisi de edebiyatımızın büyük şöhretleridir. Mesela R. M. Ekrem Bey'in vefatı şöyle duyurulmaktadır:

İrtihal-i Müessif (2)

"Osmanlı edebiyatının bir rûkn-i celil ve mühimmi bulunan müteahhirin-i üdeba-yı Osmaniye'den evkaf ve maarif nazır-ı esbakı, meclis-i ayan azasından Recâi-

zâde Mahmud Ekrem Bey ahiren rihlet-i güzin dar-ı ukba olmuşlardır. Müsarileyh ufuliyle edebiyat-ı Osmaniyede his ve derk olunabilecek bir mevkiî boş bırakmış oluyorlar. Memleketimiz edebiyatında kamilen yeni bir usul değilse de ona yakın bir devr küşad eden azamdan idiler. Ensâl-ı cedide için büyük bir felaket olan ve senetü'z-zayiat demeye mecbur olduğumuz bu hüzünlü seneler akibinde ufûl-ı Ekrem ayrıca badi-i teessüftür. Mevla rahmet eyleye"

Bu yazı gazete adına yayınlanmış. Altında imza yok. Bu övücü ifadeler ancak siddetli yeni edebiyat taraftarı bir gazetede bulunabilir. Bundan da anlaşılıyor ki Cerîde-i Sûfiyye tarihe mal olmuş edipleri hiçbir ayırım yapmadan övgü ve saygı ile anmaktadır.

Burada şu husus da dikkat çekici gözüküyor: Cerîde-i Sûfiyye'nin genellikle son derece ağırbaşlı ve nezaketli bir üslup kullandığı gözlenmektedir. Bu duruma yazarların çoğunun seyh, post-nisîn, din bilgini olmasının şüphesiz çok büyük ölçüde etkisi olabilir. Mesela Mevlevî tarikatı seyhi Abdülhalim Celebi Abdullah Cevdet ile ene'l-hak konusunda karşılıklı tartışmışlar. Abdülhalim Celebi o dönemde ateizmin temsilcisi sayılan, son derece dinî değerlere aykırı düşen birine karşı su ifadelerle karşılık vermiş:

Abdullah Cevdet Beyefendi'ye Cevabım (3)

"Nukte-i senc-i maarif-i hakikat efendim, Cerîde-i Sûfiyye müdiriyeti vasıtasıyla aldığım nevâzîs-nâme-i edibânelerine takdim-i memnuniyet eylerim.

.....

Cerîde-i Sûfiyye'de birkaç parçası nesr idilmiş olan manzume-i müterceme-i mezkurenin mütâlaa buyurulmasını ve en karîb ayrıca kitap halinde nesr edileceğinden hin-i tab'ında bir nüshasının takdimiyle şerefyâb olunacağını beyan ile hürmet-i mahsusamın kabulünü niyaz ederim muhterem efendim."

Hadim-i Tarikat-ı Celile-i Hazret-i Mevlânâ
Abdülhalim Celebi

Gerçekten fikren birbirine taban tabana zıt iki kalem erbabından -gerçi bu tartışmada Abdullah Cevdet'in nasıl bir üslup kullandığını bilmiyoruz ama Abdülhalim Celebi'nin ifadesinden A. Cevdet-'in de saygılı ifade kullandığı tahmin edilebilir- birinin bu denli saygılı ifadeler kullanması herhalde takdir edilecek bir durum sayılabilir.

Ceride-i Sûfiyye yazarlarının çoğu siir yazacak kapasitede sanatkâr insanlardı. Ancak bunların içinde siiri hayatının bir parçası haline getirenler de vardı. Bunların başında "Deli Sair" mahlaslı, Harputlu Muallim Sadi gelmektedir. Uskûp Rûfâî Dergah-ı Serifi Post-nişini Sadeddin Sırrı da sairdir. Fakat yürüttüğü görev sairliğini ikinci dereceye düşürüyor. Son derece devrin edebî ve sosyal şartlarını bilen bu aydın tarikat seyhi, müzik konusunda da bulunduğu atmosferi asan çok ileri fikirler ileri sürmüştür (4)

Bu defa Seyh Sırrı Muallim Sadi'yi anlatıyor. Yazının içinde özellikle yeni edebiyatı ilgilendiren çok önemli tespitler var:

Bir Hasbihal (5)

"Edebiyat-ı İslamiyenin Sinasî merhumdan Naci zamanına kadar devam eden devr-i teceddüdü içinde meydan-ı suhanda ispat-ı vücûd eden kahramanlardan biri de "Deli Sair"dir. Bu zat:

"Ayet-i hüsnün kitabullaha tezyîl eylerim.
Levhten bu vechile bin sûre tertîb eylerim"
matlaıyla başlayan si'r-i gârrasını ilk gördüğüm zaman delilik perdesi altında bir akıllı olduğunu tanımsdım. Zaman geldi. Birgün elime bir "Gonca-i Edebî" mecmuası geldi. Bu mecmua bir aralık Selanik'te intişar ediyormuş. Bilahare bırakılmış. Benim gördüğüm bu nüsha ehl-i merakın biri tarafından teclid ettirilmiş bir kitap idi. Münderecatına göz gezdirdim. Bihakkın gonca Nağmesserâ olan andeliban meyanında Muallim Sadi ismi ve bu imza altında yazılan parçalar gerçekten değerli idi. Bunları okudukça derin bir hiss-i suhanî ile mütehassis oluyordum."

Makalenin buraya kadarki bölümünde dikkate değer iki nokta kendini belli eder. Biri, daha önce de ifade edildiği gibi Ceride-i Sûfiyye yazarlarının eski-yeni edebiyatçı ayrımı yapmadan o dönem edebiyatını bir bütün olarak algılaması, yeni edebiyatın tabii gelişimini ve edebiyattaki yenilik fikrini adeta zorunlu bir gelişme gibi düşünerek bu gibi konularda son derece rahat ve hoşgörülle davranmalarıdır. Edebiyat-ı İslamiye, edebiyat-ı Osmaniye şeklinde değerlendirme yapmaktadırlar. Sairleri de edebiyat-ı İslamiye'nin birer elemanı olarak benimsemektedirler. Su cümle bu düşünceye açık bir örnektir: "Edebiyat-ı İslamiye'nin Sinasî merhumdan Nâcî zamanına kadar devam eden devr-i teceddüdü içinde..."

İkinci dikkate değer bir nokta da "Deli Sair" mahlaslı Muallim Sâdi'nin siir sanatı bakımından zamanın beğenilen, sevilen sairleri arasında gösterilmesidir. Fakat her nedense yaşadığı dönemdeki popülaritesi edebiyat tarihlerine yansımamıştır.

Yine makaleden:

"Bu da geçti. Bir sabah Usküp'te tekke-i dervisânemde otururken hic görmediğim bir zat ile müserref oldum. Anlaştık. Naci merhumla muasere eden Deli Sair Muallim Sadi bu zat imis. Konustuk. O söyledi ben dinledim. Ben söyledim, o dinledi. Nihayet yazmıyorsunuz dedi. Neyi dedim. Edebiyata müteallik eser.... (dedi). Heyhat! (dedim). O vakit "geçmiş zaman olur ki yadı cihan değer" bir halde idim. Daima kendi alemimde, havuz başında, esbab-ı rahat çok, gaile-i kasavet asla yok...

Meğerse bu zat hakikaten muallim imis. Herkese böyle teşvikatta bulunmuş. Edib-i muhterem Usküp'te bir Yıldız gazetesi nesretmeğe başladı. Gazetenin ismine ilistiler. Cevap verdi. Yıldızım semavidir dedi. O asuman-ı edebin bir necm-i nevinidir ki kalb sadedinden nesr-i nur eyler. Halbuki bu isim bila istisna takıstırılmış birsey değildi. O zaman Usküp'te bulunan bir defterdarın sanhasından ibaret idi."

Demek ki Muallim Sadi, Muallim Naci ile görüşüyormuş. Eski edebiyat yanlısı olması lazım. Ama özellikle sade dili savunuyor. Sosyal konuları ele alıyor. Yalnız aruz ve divan nazım şekilleriyle yazıyor. Şekil eski, konu yeni.

"Muallim-i muhteremin gayretiyle ilk hatvayı attık. Kalender nam-ı müstearı altında küçük bir parça yazarak gazeteye takdim ettik. Derc etti. Usküp'te parlayan su ahter-i edep henüz ikinci yasını ikmal etmeden nihayet uful eyledi. Maatteessuf diyebilirim ki bizde henüz edebiyatı layık olduğu kadar ihtiramla seven bir ekseriyet yoktur. Gazete mutlaka bir masrafa muhtac, rağbet-i umumiye bunu temin etmezse ne yapılabilir?"

Demek ki gazete ve dergi çıkarmaktaki maddî sıkıntı o zaman da var. Yine basın hayatımızın kronik şikayeti kamunun ilgisine mazhar olmamak, okuyucu azlığı gibi problemler M. Sadi'yi de vurmuş. Ancak okuma yazma oranının bugünden çok az olduğu hesaba katılırsa, o dönemde gazeteye rağbet bugünden çok çok fazlaydı düşüncesi rahatlıkla ileri sürülebilir. Bu düşüncüyü Cerîde-i Sûfiyye gibi sadece tasavvufî ve dindar kesime yönelik yayın yapan bir gazetenin, 2500 kayıtlı

abonesi olduğu gerçeği ispata kafidir. Ustelik o sırada ona yakın millî, mahallî, Islâmî gazete ve dergi yayınlanmakta, İtalyan, Balkan, I. Dünya Savaşı gibi peşpeşe öldürtücü savaşlarla millet son derece fakir bir durumda bulunmaktadır.

Sırrı makaleyi söyle bitiriyor:

"Simdi söylemek istediğim bir sey var. Geçen gün Erenköyü'ndeki kulübe-i fakiranemde Deli Sair -tenezzülen tesrif etmişlerdi- görüştük. Bugün de Ceride-i Süfiyye'de.... görüşüyoruz. Fakat ah! Hadisat nice delileri uslandırmıştır. Görüştüğümüz gün Senice'den geliyordu. Ben sanırdım ki sairler yalnız esir-i zülfiyâr olur. Meğerse onlar da esir-i küffâr oluyormus! Ne göreyim. Saclar ağarmıs, bel bükülmeğe meyyal. Burada Pir-i Mersiye Kâzım Paşa'nın su beytini tekrar etmek lazım geliyor:

Ey felek bilmem ne kesb-i sühret ve san eyledin
Bunca can yakdın, gönül yıkdın, ciğer-kan eyledin"

Usküp RUFâî Dergah-ı Şerifi
Post-nişini Sadeddin Sırrı

Simdi de Halis'in Ahval-ı Suara adlı makalesinden bazı bölümler:

Ahval-ı Suara (6)

"Mefharül müfessirin Hazret-i Fahr-i Razi <vessuarâu yettebiuhumu'l-gâvûn> ayet-i celilesini tefsir ile ahval-ı suarayı gösterir.

.....

Cenab-ı Hak suarayı zemmetti. Fakat onlardan da dört sıfat ile muttasıf olanları istisna buyurdu. Evvelen iman edenleri, saniyen amel-i salih gösterenleri, salisen siirleri tevhide, nübüvvet ve Hakk'a davete ve hukuk-ı İslamiyeyi müdafaya masruf olanları, rabian bir kimseyi hicv etmeyerek yalnız hicve karşı bulunanları yardım edenleri tefrik eyledi. Denildi ki bu istisnadan maksat olan zat Abdullah bin Ravaha, Hassan bin Sabit ile Ka'b bin Malik ve Ka'b bin Züheyr rıdvanullahi aleyhim hazeratıdır. Resul-i Ekrem Efendimiz Hazretleri intihap ettikleri is bu dört sair-i namdar-ı Kureys'in hicven hücumuna karşı müdafaa ile emr buyurdular. Hatta Hassan bin Sabit'e: "Söyle" Ruhu'l-kudüs senin ile beraberdir buyurdu."

Halis

b) Mektuplar

Ceride-i Sûfiyye tasavvufî, dinî ağırlıklı yayın yaptığından dolayı, içindeki mektuplar da genel anlayışa paralel olarak dinî karakter taşıyordu. Başlıca su mektuplar yayımlanmıştır: Hersekli Arif Hikmet'in Nazım Paşa'ya mektubu, İmam-ı Gazali'nin Vezir-i Kebir Şahabeddin'e yazmış olduğu mektubun tercümesi, Muhyiddin-i Arabî'nin Fahreddin-i Razi'ye gönderdiği tarihi mektubun tercümesi, Seyh Hüsnu ile bir talebesi arasında <Osmanlı Neden Bu Belalara Giriftar Oluyor?> sorusu dolayısıyla teati edilen mektuplar, Fatih Sultan Mehmed'in Molla Cami'ye Mektubu ve Molla Cami'nin cevabî mektubunun tercümeleri, Seyh Hüsnu'nün Evkaf nazırı müşavirine <Tekkelerin Durumu ile İlgili> mektubu...

Mektub bilindiği gibi hem İslamî Edebiyatın, hem Batı Edebiyatlarının en temel edebî türlerindedir denilebilir. Bugün mesaj misyonu olan bütün kitle iletişim araçlarının (basın-yayın, TV, radyo...) üstlendiği görevi, mektup tek başına yüzyıllarca yerine getirmeye çalışmıştır şeklinde bir yargıya varmak mümkündür. Bununla beraber Ceride-i Sûfiyye sayfalarında diğer yazılara göre mektubun azlığı dikkati çekmektedir.

Bu mektuplardan bazı bölümler aktarılarak mektupların özellikleri hakkında bir fikir edinilebilir.

Azîmü'l-Himem Efendimiz Hazretleri (7)

"Pirimiz, dünya ve ahirette muin ve destgirimiz Hazreti Gavs-ı Azam Kaddesallahu Sırreh Efendimiz'in medih-i kutsiyelerini mutazammın geçenlerde bir gazel göndermiş idiniz... Ol vakit gazelin bazı yerlerini tahmis eyledim. Fakat tebyizine muvaffak olub da gönderemedim. Simdi ihsan ale'l-ihsan olarak iydi-i amâlimi tezyin eden ikinci iltifatname-i kerimane ve bilhusus <gördüm> redifindeki manzume-i kiramilerinin muhteviyat-ı hakaik-ı beyanatı beni vecde getirdi. Su arizayı tahrir ve tahmisi tebyiz ile tekdime gönümce mecburiyet elverdi. Umur-ı mekatibede vaki olan kusurlarımın esbab-ı iradat ve ihtiyarın insilabıdır. Anı tasvir ile tasdika girmeyeceğim. Bilürüm ki bizim kusurlarımız seyiyat namını almış olsa bile nezd-i ali-i akdeslerinde bu seyiyat baskaların hasenatından efdaldır. Herhalde afv ve gufran ile muamele buyurulacağından süphem yokdur. Manzumeyi kemal-i sevk ve zevk ile mükerrer mükerrer oku da vaktiyle <buldum> redifindeki neside-i naçizânemde cihanı nasıl bulmuş idiysem simdi anın hafeyasını görmüş olduğumuzu anladım. Müshahadat ve mükâşefatınızı tebrik ederim.

InsaAllahu Teâlâ daha pek çok âsâr-ı arifaneninizin mütalaasıyla mesrur ve müstefid oluruz. Bâkî olasin hemise baki."

Hersekli Arif Hikmet

Hüccetü'l-İslam Hazret-i İmam-ı Gazali'nin Vezir-i Kebir Şahabeddin'e yazmış olduğu Farisiyyü'l-İbare mektub-ı mutasavvıfanenin kisve-i lisân-ı Osmanî'de tecellisi. (8)

"Cenab-ı Hakk'dan meclis-i feyzinizi tamam-ı nimet, sukran-ı nimet, marif-i hakikat-ı nimet ile mücella ve musaffa görmek isterim. Tamam-ı nimet bu hayat-ı faniyeden sonra..."

Hazret-i Fatih'in Abdürrahman-ı Cami'ye (Molla Cami) Lisan-ı Farisi ile Bir Mektub-ı Takdir Amizi (9)

"Devam-ı revnak-ı eyyam-ı hilafet ve saltanat süphesiz himem-i aliye ashabının netayic-i feyz ü saadetidir."

Bir enteresan mektup da hicrî 13. asrın müceddidi unvanıyla tasavvuf dünyasında şöret bulan, Hindistan, On Asya ve Anadolu'da elli milyona yakın müridi bulunan Mevlana Halid-i Bağdadi'nin, Akka Valisi Abdullah Paşa'ya gönderdiği cevabi yazısıdır.

Bir Name-i Bellig Hakaik-ı İhtiva (10)

"Akka Valisi Abdullah Paşa tarafından istida-i zürriyet, taleb-i dua ve himmet zımında takdim edilmiş olan bir arizaya Mevlânâ Halid-i Naksibendi kuddise sirruh Hazretlerinin yazmış olduğu Arapça mektubun tercümesidir.

Abd-i miskin Halid tarafından, hadimü'l-fukara, resk-endaz-ı vüzera Abdullah Paşa'nın -ki ayn-ı inayetle mahrus ve nailiyet ma'rub ile men'us olmakdan ayrılmaya- Cenab-ı alisine vasıl olsun.

.....

Azizim! Halik-ı acizanemde siddetli hüsn-i itikadî ve sizin için zürriyet talebine dair son derecede istimdadî mektub-ı mersulunuz tarafımıza vasıl olmuştur.

İmdi husus-ı mezkure dair tarafımızdan arzunuza muvafık bir surette dua mükerrere ısdar ve eda edildi. Himmet ibrazına gelince zaten ben ona ehil değilim ki, maahaya sahab-i himmet olduğum müsellemler olsa bile kaza-i muallak kabilinden olduğu mertebe-i zuhura gelmiş olan bir keyfiyet-i matlube hakkında himmet istimal olunamaz."

Mevlana Halid-i Bağdâdî bugün bile çeşitli tartışmaların etrafında döndüğü bu dinî, tıbbî konuya değişik boyutta açıklık getirmeye çalışmış. Mektup o kadar dinî terimlerle yüklü ki ancak gerçek anlamda din adamları anlayabilir.

Mektup su cümlelerle bitiriliyor:

"... misli habir ve efdalüssalat vesselam ael besir vennezir ve alâ alihi ve sahibihî ecmein bi hürmetinnebi. Amin."

Kemaleddin Harputî

Mevlana Halid'in mektubunu tercüme ederek nesreden Kemaleddin Harputî'nin son devir İslam bilginleri arasında ailece çok seçkin bir yeri vardır. Kemaleddin Harputî'nin babası Abdülhamid Hamdi ve dedesi Kaside-i Bürde sarihi Omer Naimî Efendiler Harput'ta ilim öğretmekle meşgul oldukları zamanlarda Kahire bilginlerinin bir fıkıh sorusunu İstanbul'a Mesihat'a sorduğu, Mesihat da konuya açıklık getiremeyince Harput'taki Omer Naimî Efendi'nin bu problemi çözüme kavuşturduğu Elazığ'da halk arasında iftiharla anlatılan rivayetlerdendir. Bu rivayetin doğruluk derecesi pek sıhhatli olmamakla beraber İbnülemin Mahmut Kemal Inal, Son Asır Türk Sairleri adlı eserinde bu bilgin sulaleyi teferruatıyla anlatarak "8. hicrî asırdan beri Harput'ta ilimle meşgul olan bir aile" olarak vasıflandırır. (11)

Mektuplardan son örnek olarak bugünkü anlamda gazetelerde yayınlanan açık mektup türünden, tarikat seyhi Hüseyin Hüsnî'nin mektubunun sadece giriş kısmından bir bölüm alınacaktır:

Acık Mektup (12)

"Evkaf Nazır-ı Meali Müzahiri Beyefendi
Hazretlerine..."

Din-i mübin-i İslam'ın tarih-i zuhurunda onun ahkam ve gavamızını bihakkin tedkik ve takdir iderek İslamiyetin fazailini muhit-i ictimaisine telkin ve tamim ve anların seviye-i irfanına göre fikirlerini tenvir eylemek için "tekke" namı verilen birtakım mebanî-i ictimaiye tesis etmişlerdir. Erbab-ı akıl ve kemal nezdinde ayin-i tarikatlarından bahs olunmayarak tettayanın dinî, ictimai ve hatta siyasi kulubler olduğu kemal-ı vüruh ile tezahür eder.

Iste din-i mübin-i İslamı tamim ve hakaik-i gavamızını bilmeyenlere talim etmek üzere pîrân-ı ızamın her biri müntesibininin derece-i irfanına ve zamanın icabatına göre bir noktada cem etmişlerdir."

Müntesibin-i Tarikden
Hüseyin Hüsnü

Bu mektupta Ceride-i Süfiyye'nin birinci derecede ele aldığı tasavvufun okulu olan "tekke"lerin de genel bir değerlendirmesi yapılmış oluyor: Asırlarca her yönüyle ferde, topluma, devlete faydalı olan bu "manevi kıslalar"ın son yıllarda kisisel çıkarlara alet edilerek yozlaşmış gerçeğine parmak basılmaktadır. Bu gerçeğin bir tarikat seyhi tarafından teslim edilmesi ise iddiaya kuvvetli bir dayanak oluşturabilir. Daha ilginç olan durum ise bu gerçeğin tasavvuf gazetesi olan Ceride-i Süfiyye sütunlarında yayınlanmasıdır.

Yine mektuptan anlaşıldığına göre devlet de bu eski işlerini yürütemeyen manevî kurumları yeniden eski parlak dönemlerindeki durumlarına kavuşturmak için çareler aramaktadır. Tekke-Medrese farklılığını gidermek için "medresetü'l-mesayih" adıyla bir Üniversite açmak düşüncesi gündeme gelmiş görünüyor.

3. Nazım

Incelemede en fazla güçlük ve karışıklık nazım bölümünde kendini gösterdi. Daha önce de belirtildiği gibi edebiyat bölümünde yazılanlar, toplam gazete yazıları içinde azımsanmayacak bir yekün oluşturuyor. Edebiyat başlığı altında yayınlanan yazıların da tamamına yakını nazım-siir şeklindedir. Güçlük önce nazım türündeki yazıların hangileri nazım, hangileri siir şeklindeki ayırımında ortaya çıktı. Sonra bu nazım ürünlerinin hangisi eski edebiyatın, hangisi yeni edebiyatın mahsülü olduğunun tayininde kendi gösterdi. Çünkü nazım verimlerinin bir bölümü eski edebiyat nazım şekilleriyle yazıldığı halde konular dini-tasavvufi ve sosyal-millî karakter taşıyordu. Bu durumda tasnif neye göre yapılmalıydı? Şekil mi, konu mu ayırımında temel olacaktı? Bütün bu güçlüklerle bir de nazım verimlerinin değerlendirilmesi ekleniyordu. Oysa siiri, tarihî gelişimi içinde değerlendirmek, değişiklikleri fark etmek bu yüksek lisans tezini ve tezi hazırlayanı asacak boyuttaki konulardı.

Bu durumda neler yapılmalıydı? Önce nazım ve siir konusundaki ince farkı tespit etmek gerekliydi.

Nazım lugatta "dizme, tertip etme, sıraya koyma anlamına gelmektedir. (13) Siir (14) ise lügatta anlama, fehm etme, l idrak gibi anlamları içermektedir.

Edebiyattaki anlamları lügat anlamlarından farklı:

Nazım: "Sözü ölçülü ve ahenkli söylemek manasınadır." (15)

Siir: Vezinli, kafiye, muhayye söz demektir. (16)

Bu iki kelime edebiyatta aşağı yukarı aynı anlamı kazanıyorlar. Ancak siirle nazımın aynı olup olmadığı daima tartışılmıştır. Ören'in Tahirü'l-Mevlevî bu konuda şöyle demektedir: "Her vezinli söz nazımdır, fakat manaca güzel olabileni siirdir. Yani her mevzun söz söyleyebilen nazımdır, fakat sair olmayabilir. Sair olmak için pek güzel söz söyleyebilmek şarttır." (17)

Cumhuriyet dönemi edebiyatında nazım-siir tartışmalarının nisbeten azaldığı görülmektedir. Bu bakımdan Ceride-i Sûfiyye'deki manzum verimlerin bir kısmı nazım, bir kısmı siir özelliği taşısa da nazım başlığı altında ele

alınmakla birlikte sınıflama yapılırken hepsi siir olarak adlandırılacaktır. Tahlilî fihristte ise yine tümü nazım olarak anılacaktır.

Siirlerin tasnifinde şekil ve konularına göre iki şekilde değerlendirildi.

CERİDE-İ SUFİYYE'DEKİ SİİRLERİN TASNIFI			
A. Konularına Göre	B. Şekillerine Göre		
1- Dinî-Tasavvufî Siirler İslam Büyükleri İçin	200	1- Divan Edebiyatı Nazım Şekilleri İle Yazılan Siirler	269
2- Sosyal Konulu Siirler (Siyaset, ekonomi, tenkit... Millî ko- nular, tarih...)	50	2- Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri İle Yazılan Siirler	5
3- Felsefî Siirler	14	3- Yeni Edebiyat Nazım Şekilleri İle Yazılan Siirler	30
4- Didaktik Siirler	6		
5- Ahlakî Siirler	6		
6- Yaşayan devlet büyük- leri için ve sair- lerin birbirleri için yazdıkları siirler	21		
7- Bilmeceleler	7		
Toplam: 304 Siir			

Tablodan anlaşılıyor ki Ceride-i Süfiyye'deki siirlerin çoğu divan edebiyatı nazım şekliyle ve dinî konularda yazılmış. Ancak iki yüz altmış dokuz adet divan tarzı siirlerin konusu yenidir. Ya din, tasavvuf veya sosyal konular işlenmiştir. Kısaca genellikle eski şekillerle yeni konular işlenmiştir denilebilir.

Siirlerden Örnekler

a) Divan Siiri Gelenegine Bağlı Siirler

Gazel (18)

Alıyıkdan berîdir merd-i kâmil kıyl u kâl etmez
Tecelli hane-i kalbin sor bend-i hayal etmez

Gecürmez hatırandan mazi ve müstâkbeli zira
Kemû keyfiyeti sencide-i mizan hâl itmez

Ne mümkündür çıkarmak anı mana-yı muhitinden
O zeyn-i peyveste-i ser-tiz pergâr-ı makal etmez

Derûnın mâsivâdan öyle tathir eylemişdir kim
Bulanmaz, kimseden rencide olmaz igfâl etmez

Cihan bastan başa serkeste-i sulh ve fetis olsa
Cevirmez başını bakmaz yerinden. intikâl etmez

Kemâl-i marifettir hemden ve hemrâzı hemrâhı
Rehin-i cüstcû-yı yâr olub meyl-i visâl etmez

Ismail Hakkı

Muhammes (19)

Güzellikde eğerci bi-naziriz, sâh-ı hubânız
Bizi sen lehm-ü dem sanma serâser nur-ı imânız
Dürr-i devlet meab-ı Ahmedî'de ayn-ı Selmânız
Dahil-i derk-i askız herim-i has câanânız
Imâd-ı kainâtız biz, umud-ı âlem-i cânız

Mehmed Tahir

Müstezad

Berâ-yı Hazret-i Sultân Resâd
Sen Padisahım kullara ihsân-ı Hüdâsın
Bürhân-ı Hüdâsın
Sultan-ı zaman, sah-ı cihan, han-ı atasın
Fermân-ı revâsın

Sırrı

(Bu müstezadın tümü 8 beyittir.)

Terci-i Bend-i Seyh Galib-i Mevlevî (20)

Ey dil ey dil bu rütbede pür gamsın sen
 Gerçi virane isen gene muttâlsın sen
 Hosca bak zatına kim zübde-i alemsin sen
 Merdum-i dîde-i ekvan olan âdemsin sen

Kaside-i Aşk (21)

Hak-i pertev-i bahs olunca ask-ı hak insân olur
 Masdar-ı esrâr-ı Mevlâ, mazhar-ı irfân olur
 Ademe talim-i esma eyleyen hem ask idi
 Askdan mahrum olan bî şüphe kim nâdân olur

Kemaleddin Harputî

Nazire (22)

Asık olmuş galiba bir serv ü hos reftâre su
 Kim ayağın keseler durmaz gider gülzâre su

Ya neden vasn-ı hüzn-engiz ile çağlar akar
 Ah ider, feryâd ider ağlar gezer avâre su

Söndürür elbet Feridâ âtes-i isyânımı
 İki cesminden dökünce rehğüzâr-ı yâre su

Kınığrı Sancağı Bidayet Mahkemesi Reisi
 Harputî Ahmed Ferid

b) Sosyal-Millî İçerikli Siirler

Birinci Dünya Savaşı her evden bir veya birkaç can yakmaya devam ediyor. Artık fikirler, duygular bu acı durumun etrafında dönüp dolasmaktadır:

Valide Besik Karşısında (23)

Gülüyorsun güzelim nedendir bu tebessümün?
 Şuhedâ babanın ruhu mu ? Acep seni oksuyor!
 Hayır o kudur cennetlerde daldan dala kosuyor
 Ya nedendir söyle bana bu neseli tebessümün
 Vardır elbet bir manası: Ağu ağuş terennümün

Ne bu tıflâne bakışlar hep semâda dolası
 Sanki allüsler havada mürğ-i ruhu pederi
 Leblerin lebriz-i şark kondurmuyor hiç kederi
 Sana mevrus-ı peder, gazi kılınca çok yarasır
 Ne de parlak, ki ona bakdıkça gözler kamasır

Simdiden idmân içtündür ki şu narin kolların
 Bir sağa bir de sola bir de yukarı kalkar
 Besiğin niyeti de öyle ki cismin calkar
 Büyü ey tıfl-ı lahfim açık olsun yolların
 İstiyâk-ı intikâm olsun yüce emellerin

Mustafa Hilmi

Siirin gazetede yayınlandığı tarih: 1336 (1917)

Bu siirin hem konusu yeni, hem şekli yenidir. Son derece sade bir dil kullanılmış. Artık sanat toplumun hizmetindedir. Siirin şekli yeni edebiyatta kullanılan "besliler" grubuna girmektedir. Tefvik Fikret'in Doksan Bese Doğru siiri ile Cahit Sıtkı'nın Otuzbes Yas Siiri'nin şekliyle aynıdır.

Bir Validenin Zabit Evladına Hitabı (24)

Seni Allah'a tevdi eyledim git durma evlâdım
 Bilür Mevlâ ki sensiz firkâtınla zâr u nâsâdım
 Fakat farz oldu ayrılmak, gelürler hep hücum etmiş
 O dilber Avrupa bastan basa hayfâ yanup bitmiş
 Vatan ağlarken evladım vatan elbette durmaz bos
 Git oğlum kahramanım maderin kan ağlıyor kos kos

Bir Mah Sonra (Bir Ay Sonra)

İşitdim nur-ı didem akibet düsmüs şehid olmuş
 Ne mutlu bahtiyârım oğlum uçmakda said olmuş
 Şehid yavrum sen artık vasıl oldun Halika memnunen
 Mübarek ruhunu, reyyan-ı Kur'an eylesün ananın

Recep Vahyi

Şehidin Anasına Cevabı

Ey Dâder-i Valâ Makam
 Oldu tebriginle ruhum gark-ı suru ibtisâm
 Eylerim takdim-i sükran hem de arz-ı ihtirâm
 Bilmukabil sen de sâd ol iste aksâ-yı merâm
 İyd-i edhâmızla yâ Rab eyle İslâmi bekâm
 Kabe hakkıycün aduyuettim iltikâm

Genc Zabitan Valide-i Muhteremesine Cevabı (25)

Mader, seni ben eyledim, Allah'ıma emanet
Oğlun gidiyor harbe ne devlet, ne saadet
Adâ yürümüş her taraf al kana boyanmış
Osmanlı dilâverlerini hep ölü sanmış

Anne beni sen ninni ile nazlı uyuttun
Evlâdını sefkatinle, muhabbetle büyüttün
Lakin bu güne sen ne diyordun? ulu bayram
Farz oldu gaza, yok bize artık hele arâm

(Yazarı belli değil)

Siirin gazetede yayınlandığı tarih, 1334 (1915)
Nazım şekli: (Yeni Edebiyat) düz kafiye

I. Dünya Savaşı memleketi harap etmiş, devlet ve millet tam manasiyle çaresiz bir duruma düşmüştür. Bu durum her ferdi etkilemektedir. İşte bu atmosferde Celal Vehbi diye birisi aşağıdaki siiri yazar. Başlığında Münacaat diyor. Hitap şekline bakılırsa na't. Ama aslında felakete yakılan ağıttır.

Bir Münacaat (26)

Siirin yazıldığı tarih: 1918

Ya sefie'l-müznibin yevmü'l-ceza imdâda gel
Ya Resul ya Fahr-ı alem-i Enbiyâ imdâda gel

Ummetin dücâr-ı âlâm-ı kederdir serteser
Kalmadı tabı, Habib-i Kibriya imdâda gel

Tuttu eflâkı seraser zulm u vahset atesi
Zülfikârınla Aliyyü'l-Murteza imdâda gel

Nam u sanınla bütün lerzan ola ada-yı din
Kahhârâne nur-ı ayn-ı Mustafa imdâda gel

Murg-ı cânı Ummet-i merhumenin uçmaktadır
Son nefesdir Ruh-ı mahbub-ı Hüdâ imdâda gel

Kemahî Sağır-zâde Celal Vehbi

Izmir'in isgali münasebetiyle yazılan bir siir:

Ey zevat-ı hüsn olan arslan gibi Osmanlılar
Sevgili İzmir'i gasb etmek diler Yunanlılar
Hıfz-ı din ü mülk için tedbirden vazgeçmeyiz
Ülkemizden bahusus Izmirden vazgeçmeyiz
İtilaf devletleri aldanmasunlar kuvvete
Hakkımız ketmesünler istinâden satvete
Hep salatin-i cihan fevkinde bir kakhâr var
Müsliminin dinini afv eyeleyen gaffâr var

Duydunuz ey kavm-i Türk İzmir'e kasd-ı düşmanı
..... adaya karsu seyf-i hakk-ı ruseni
Düşman-ı dinden halas et ümmet-i mazlumeyi
Baslarından ref edüp bu halet-i mes"umeyi

Yalvarır ya Rab sana Vehbi... Mustafa
Bu duayı arz eder babında her subh her mesa

Bolvadin: Müderris Yunus-zâde
Ahmed Vehbi

Bu şiirin nazım şekli de her ne kadar divan edebiyatındaki mesneviye benziyorsa da, aslında yeni edebiyatta kullanılan "düz kafiye" şeklinde yazılmıştır. Düz kafiye Fransız edebiyatından alınmıştır. Beyitler arasında anlam bütünlüğü vardır. (27)

Mustafa Fevzi uzun makalelerinde İrkî Türkçülerle mücadele ettiği gibi uzun manzumelerinde de aynı mücadeleyi sürdürür.

Hayasızda Din Aranmaz! (28)

Koyma sansür şu benim manzume-i efgânıma
Ta ki ismâ eyleyim feryadımı ihvânıma
Ateş-i hicrân-ı millet yakdı kalb ü canımı
Kimseler duymaz ilahî nâle vü efgânımı
Gaye-i âmâl-ı İslâm bir bir ortadan
Din, haya, ırz ve fazilet, nesl ü namus u vatan
Çıkdı meydana Arablık, Türkçülük milliyeti
Bî hayalar parça parça ettiler bu ümmeti
Gerçi var Türklük, Araplık, Arnavutluk, Gürcülük
Anlaşılmaz lakin o mel'un ve maznun Türkçülük
Müslüman bir kere bak dikkatle fikr it, ibret al
Hep seni kasd eyledi bu kavga, bu harb u kıtal
.....

Bir Araplık, Türçülük var etti birkac bi edeb
 Ummetin sirâzesi kopdu kökünden derakap
 Türk değil vallah anlar Türke hasm-ı cân idi
 O sefihler mülhid-i bidin ve bi iman idi
 Türk değil, Türklük degildi anların maksatları
 Din ve imanı bitirmek gaye-i maksatları
 Çıkdı bir mülhid-i hayasız rehber oldu gençlere
 Biat etti Türkcünün bed dinine çok sebpire
 Vahyini sey tandan aldı ve gayesi ilhâd idi
 Dinde cahil, sözde mahir, mecmu-ı azdâd idi

Hars-ı millî, din-i millî, din-i Türkî bu imis
 Bir Arap dini gelüb bu dini tahrif eylemiş

Mustafa Fevzi

Mehmet Akif'in Safahat'ındaki üsluba çok yakın bir üslup sezilmektedir. Siir düz kafiye şeklinde yazılmıştır.

Recep Vahyî'nin akıcı ve ahenkli bir siiri:

Ordu-yı Osmanî ve Asker-i İslam'a Hitab (29)

Muallim Sadi Efendi Kardesime İthaf

Felekler raks ider yer yer gazâ-yı subh-ı sâmindan
 Melekler nasrûddin bekler senin sevkü'l-câmından
 O asker oğlu askersin ki sen ey Kahraman ordu
 Zemin inler, sema titrer, hücum-ı iftihamından

Sen ol merd-i cihângirânem savletsin ki; dünyâlar
 Olur lertzân, girizân selî seyf-i intikâmından
 Ne hikmetler olur zâhir senin ey hâme siirinde
 Hakikatler olur zahir senin vahy-i kelâmından

Recep Vahyî

Siirler (30)

Kardes gelin birleselim
 Güzel güzel görüşelim
 Hakka laylık is idelim
 Doğru güzel yol gidelim

Yurdumuza yerleselim
 Yücelere eriselim
 Başkasını biz nidelim
 Eğriliği terk idelim

Sancağı bir kaldıralım
 Düşmanı birden kıralım
 Mikdad dedi bu sözleri
 Ağardalım da yüzleri

Ta yürekden saldıralım
 Dağ gibi karşı duralım
 Açalım yahu gözleri
 Tanıttıralım özleri

Catalcada gönüllü
 Ahmed Mikdad

Siirin gazetede yayınlanış tarihi: 1331 (1912)

Veze: Hece (4+4)

Nazım Sekli: Yeni Edebiyat nazım şekillerinden "dörtlü"

Canakkale Savaşları sırasında yazılan Muallim Sadi'nin "Bir Garibe Yahud" adlı siiri Akif'in Canakkale Şehidleri'ndeki üslubu çağrıştırmaktadır.

Bir Garibe Yahud
Harb-ı Cedîd (31)

Bir gayrıya binzulüm ve vahset, bin gayru icad eder
Melânetler yağdırır, imhâ-yı adl u dâd ider
Hazret-i Kur'an-ı kaldırmak değil mi gayesi
Zulm ü vahset olmasın mı? Vayesi sermâyesi
Sözde bir hamî kesildi yakdı yıkdı bî sebep
Bir cenâh altında ates gizlenir mi pürleheb?

Muallim Sadi

Siirin gazetede yayınlandığı tarih: 1333 (1914)
Mesnevî sekinde yazılmış

Merhum, Fikret'in Hân-ı Yağma'sına Sebîh
Imarethane-i Islah (32)

Millî Sirketlerimize İthaf

1

Hakikat bu kimsesiz yetim malı ne yapmalı?
Efendiler ne varsa hep apartman, konak, yalı
Sakin düşünmeyin günü, bütün sizin pazar salı
Alın, calın, yeyin yutun ve sormayın kimin malı

2

Abes değil mi baskası yesün de sen durup dayan
Bu milletin içinde hiç sorulmuyor alan satan
Takısdırın, kapısdırın, atısdırın bilâ emân
Kasık kasık, avuç avuç, canak canak, kazan kazan

3

Bu milletin ki malı bir deniz misalidir: Talayın
Bu servetin ki sahibi ayan değil, alın calın
Bu nimetin ki sofrası açıktadır kapın salın
Bina-yı mülkü hep yıkın fakat siz öyle sen kalın

Recep Vahyi
1337 (1918)

(Siirin 3. ve 4. bentleri de var)

Başyazar Mustafa Fevzi yine sayfalar süren uzun manzumelerinde dönemin siyasî olaylarını değerlendiriyor. Tabi her siirinde ve yazısında Türkcüler siddetle eleştirilmekte ve yerilmektedir.

Manzumeye başlık konulmamış. Emr-i bilmarufle ilgili bir hadisi yorumladıktan sonra şöyle başlıyor:

Gidince emr-i bilmaruf gelür elbette menhiyat
 Sürer ahkâmını türlü rezaletlerle süfliyat

 Büyüklük taslıyan fussak, en ahlâksız sakilerdir
 Ayaklar baş olurlar...İtibârsız müttekilerdir

 "31 Mart" dedi asdı. Muhâlifler deyüb sürdü
 Seriatcı dedi kesdi. Bu asidir deyüb urdu
 Bununla bitmedi lakin Müslüman zavallı ümmet
 Gelüb birkaç sefih birden çıkardı Türkcü kavmiyet
 Beyinsiz bir Müslim çıktı yazdı dürlü küfriyat
 Alup "Dozy"den efkâr-ı sakime itti nesriyat
 Bulub bir mülhidi "Kavm-i Cedîd" yazdırdı, bastırdı
 Makâm-ı bâb-ı fetvâyı taklib itdi susdurdu
 Cıkup bir mülhid "Tereddî" küfrünü yazdı
 Netice bin yıl düşünseydi bunu seytan da yazamazdı
 Bununla bitmedi maksat. Bulup bir sahs-ı merdudu
 Salahiyetle techiz idüp ta Sam'a gönderdi
 O Cengiz'den daha zalim, Timurlenk'ten de katıldı
 Anın her fi'l-i mezmumu Temuçin'den de batıldı

Bu mısralarda Cemal Pasa kastediliyor:

O hain yıkdı yakdı asdı kesdi Kavm-ı Arabı
 Sevindirdi bütün Türkcü kafadaran-ı Turan'ı

Bu işler hep olurken meclis-i millide mebusan
 Reva gördü, sükut etti, virüb zalimlere meydan

Bütün menbaları elde etdi kitle-i sirret
 Bütün bir ekseriyet oldu pâmâl-ı ekalliyet

Vatan ağlar, din ağlar hem bu hale asumân ağlar
 Felekler de, melekler bir de insanlar, cihân ağlar
 Muhit ağlar, muhât ağlar zemîn ağlar zaman ağlar
 Bu dehsetten güler düsmân, bu hale Müslümân ağlar

Uyan ey Müslümân artık uyan Allah için olsun
 Gözet namus-ı Islâmı Kitabullah için olsun

Fatih-Dırağman Mustafa Fevzi

Gazetede yayınlandığı tarih: 1337 (1918)

Canakkale Savaşlarının tam ortasında Seyh Sadeddin Sırrı'nın yazdığı bir siir:

Atesin Bir Sayha (33)

Bütün mihr u mahiyle üstümüzde asuman ates
Bütün bahr ve berrile altımızda hâkdan ates

Felekler ağzın acmıs, sanki ateş püskürür hâke
Yağan bârân-ı âtestir, akan cû-yı revân ates

Yanardağ oldu âlem fıskırır alev her yerden
Zemin ates zamân ates, derîka ahêp cihân ates

Nicün âtesli bir seyyâle sardı dehri yâ Rabbî?
Neden düsdü cihâna böyle melâhik-i bî emân ates

Tutuşdu kainât eyvah yok imdâd, yangın var!
Kesildi berk pürsöz pür söz belâdan ins u can ates

Atıldı bir serâre sanki dünyaya cehennemden
Cihat-ı sitteyi tutdı o demde fitne-i kân-ı ates

Celik dağlar döner süz-ı mezâbe dursa pesinde
Yaman ates bu Allahım, ilahi pek yaman ates

Remada döndürür inkaz hestiyi nihayet de
Bu dehsetle devam eyler de sönmezse yanan ates

Tefekkür eyleyin bir kere ey insanlar, insanlar
Cihanı mahvâ kâfi mi degildir parlayan ates?..

Sırrı

Siirin yazıldığı tarih: 1333 (1914)

A. Rıza 3 Cemaziyelevvel 1331 (1912) tarihli 24/20. sayıda Vatan ile Millet başlığı altında bir siir yazıyor. Bu siir için N. Kemal'den beri gelen Vatan anlayışının daha olgunlaşmış, realize olmuş, üstelik daha akıcı bir üslup kazanmış sekli denilebilir.

Vatan ile Millet (34)

Millet

Ey vatan söyle nedir sendeki bu hüzn ü melâl
Ah u feryâd idiyorsun gice gündüz bu ne hal
Yoksa ada mı seni çiğneyüp itti isgal
Neden oldun bu kadar dertler ile malamâl
Sebep oldu sanırım sendeki ahvâle cidal
Ne bu süzes bu elem bu mütemâdi efgân
Ne bu pejmürde kıyafet ne bu kanlı kaftan
Ne bu sinendeki hancer yarası söyle aman
Kanlı yaşlar çıkıyor didelerinden her an
Söyle Allah'ı seversen ne bu züll ü hüsrân

Meh cemalin ne için böyle sarardı soldu
 O siyah zülflerin rana saçların kim yoldu
 Eskiden sendeki ahenk bilirim pek boldu
 Ah u feryadı bırak ey vatan-ı Osmanî
 Bize anlat nasıl oldu şu sukût anı
 Devletin yok mu idi kuvvet ve kurus u sanı
 Milletın kalmadı mı eski atesli kanı
 Böyle ey sevgili kıta sebab-ı hüsrânı

Vatan

Turmayın ehl-i vatan! Memalikim yandı bütün
 Beni tahlîs idin evlâdınının başı için
 Ehl-i İslam'ı tutup ada sürerken
 Cignendi ezdi bitirdi beni mahv etti bugün
 Görsün ahvâl-ı perişânımı millet görsün
 Eyleyince beni derd-i dümân din-i istilâ
 Cümleden kopdu figan göklere aks itdi sada
 Simsiyah oldu cihân ağladı sukkân-ı semâ
 Matem itdi karalar giydi heman beyt-i Hüda

Derelelerden su gibi kan cereyân eyledi âh
 Çıkdı mı mazlumların ahı güneşi itdi siyah
 Yok hisâbı "âh vuruldum" eyvah
 Bir yudum su virecek yok mu bana bir hem-râh
 Yetis imdâdına feryâdına ey Rabbim ilâh

Sühedâyı gömecek kalmadı bir tek insân
 Kimi günc idi kimi oldu esir-i zindân
 Birçoğu oldu felâket âdegân-ı kurban
 Cekmedi böyle perisanlığı ehl-i imân
 Görmedi böyle rezâletleri cesm-i devrân

Bendeki câmi ve mescidleri de sertapâ
 Kelb ü hınzır ahırını eyledi melun-ı adâ
 Oldu baykuslara mevâ nice tarh-ı rânâ
 Ne kadar Müslim evi varsa idildi yağma
 Yalnız ehl-i salib haneleri müstesna
 Size yardım ider Allah'ınıza nusret idin
 Bırakın tefrikayı birlesin ey ehl-i vatan
 Yeter artık ehl-i vatanın çektiği âlâm u mihen
 Sizi mahveyleyen ada değil, erbâb-ı fiten

A. Rıza

Siirin gazetede ki yayınlanış tarihi: 1331 (1912)

Siirin şekli: Beşli

Gazete ilk kez 124. sayıda (1335=1916) resimli olarak çıkmaya başladı. İlk olarak Padışah Mehmet Resâd'ın resmi konuldu. Resmin altında "el-Gazi Sultan Mehmed Resâd Han-ı Hamis Hazretleri" ibaresi yazılıdır.

İbarenin altında "Kit'a" başlığında bir siir yayınlanır:

Nazım-ı din u seriat
 Hâdim-i bâb-ı saadet
 Padîşâh-ı zî adalet
 Tâcdâr-ı pür sehâmet
 Bâ devâm-ı izzü sıhhat
 Eylesin tahtında daim

Azim-i harb u vefâ
 Hêdim-i zulm u fesâd
 Sâh-ı rıdvân-ı ibtiğâ
 Hazret-i Sultan Resâd
 Bâ kemal-ı adl u dâd
 Hazret-i Rabbü'l-Ibad

Ceride-i Sûfiyye Kulları

Savaş olanca hızıyla devam etmektedir. Padîşaha gazilik unvanı verilmiş, memleket sathında Sultan Resâd'a karşı genel bir sevgi halkası oluşmuştur. Gazetenin ilk başyazarı da sultan Resâd'ın mabeyn baskatibi olması Padîşah'la ilgili bu olumlu etkenlere eklenince artık Ceride-i Sûfiyye ile Padîşahın arisanıdaki ilişki son derece sıcak ve samimi bir atmosferde cereyan etmektedir.

Yine Canakkale Savaşlarında söylenmiş bir şiir: (35)

Canakkale Kahramanlarına

1

Mülk-i mevrûsumuza girdi cünûd-ı bî dâd
 Ettiniz anları bir cümlede mâhv u berbâd
 O kadar kırdınız ada kim olunmaz tadat
 Kale, kale olalı görmedi hiç böyle cihâd
 Kahramanlar! Yaşayın eylediniz milleti sâd
 Omr u ikbâlinizi eylesün Allah müzdad

3

Böyle bir kanlı cedel duymadı gûs-ı âlem
 Görmedi böyle feci manzara ibn-i adem
 Bu gibi harb-ı azim olmadı bundan akdem
 Ola yardımcınız Allah ve Resul-i Ekrem

A. Rıza

Şiirin tümü 9 bent. Bentlerden bazıları 4, bazıları 5'er mısra. Ama nazım şekli olarak dördütlü tipine uygun yazılmış görülüyor.

Sosyal muhtevalı şiirlerden örneklerin bolca verilmesi düşünülmektedir. Böylece o dönemin hem edebî anlayışına, hem sosyal-siyasal hayatına şiir penceresinden bakma imkanı genişletilmiş olacaktır.

Garbiyyûna Taklîd ve İstinâd Belası (36)

3

Garba bağlanma gönülden aldadır anlar seni
 Dinlemezler Garblılar hiç Müselmân davasını
 Hep seni ızrâr için ikâ ider iğvasını
 Garplılardan bekleme bu milletin ihyâsını
 Bi tevakkuf kasd iderler ummetin imhâsını
 Gayret et kayd-ı esaretten dinin itakına
 Müselman etme tereddî, yüksel Allah askına

8

Simdi erbâb-ı diyânet büsbütün sermendedir
 Dine tariz ve taarruz bir moda hükmündedir
 Kim ki Allah'a sögerse" sözleri turfandadır (!)
 Simdi her bir hırsızın buğdayları harmandadır
 Ehl-i namus ve sadakat aciz ve dermandadır
 Ehl-i tezvîr sa'y ider Islâmların ihnâkına
 Müselman itme tereddî, yüksel Allah askına

Fatih Dırağman
 Mustafa Fevzi

Siirin gazetedeki yayınlanış tarihi: 1337 (1918)

Nazım sekli: Yedili

Siirin tümü 26 bendtir.

Yine Mustafa Fevzi'nin, o dönemin hayat pahalılığını yansıtan uzun bir siiri:

Dinle feryâd-nâmemi ey hame-i tenkid-şiar (37)
 Tercümân-ı hiss-i millettir nesidem aşikâr
 Muhtekir bu milleti mahv etdi, mel'un sahtekâr
 İngilizden hilekâr-ı Moskof'dan azgın nabekâr
 Kan ilik emdi tükeddi, kalmadı sabra karar
 Mazhar-ı kahr ve celâl olsun hasais-i ihtikâr

Et yüz altmış, kırk kurus süt, yağ da üçyüz kırk kurus
 Okkası yüzseksene zeytûn yağı sor da savuş
 Un yüz elli, arpa kırk beş, yüz... kurus
 Bulgurun bir okkası seksen, pirinç yüz kırk kurus
 Bu galayı muhtekir gördükçe olsun bâde-nûs
 Mazhar-ı kahr u celâl olsun haris-i ihtikâr

Mercimek, nohud, fasulya doksana, tuz onbese
 Bir ciğer seksen kurus, bir baş da çıkdı yetmise
 Kırk kurus soğan; patates, kurtlu bakla kırk beşe
 Gaz yüz altmış, hiç de yok ispir-i mühesset basdan basa
 Kırk kurus bir okka sirke, bu has ekmek altmışa
 Mazhar-ı kahr u celâl olsun haris-i muhtekir

Mustafa Fevzi

Siirin gazetede yayınlandığı tarih: 1336 (1917)

Nazım sekli: Besli

Ceride-i Sûfiyye'deki siirlere kronolojik olarak göz atıldığında I. Dünya Savaşı'ndan sonra tamamen toplumcu bir özellik kazandığı ortaya çıkar. Millî edebiyatta, özellikle M. Emin Yurdakul'un siirlerinde işlenmeye başlanan tasradaki halkın problemleri, Ceride-i Sûfiyye sütunlarındaki siirlerde de aynı derecede görülür.

Ziraat Edebiyatı (Bölüm Başlığı)

Çiftçi Türküsü (38)

Vazife-i vataniyesini üç muharebede ifa etmiş,
Üç oğlunu harb-ı hazıra göndermiş yetmişlik Hacı Ömer
Kalı'ya, üç gelinini, beş torununu sonbahar ziraatı
içün nadasa gönderirken köyün tarlabasında, önünde
asasına dayanarak Davudî bir eda ile söyleyüb köylüyü
sevke getirdiği çiftçi türküsü.

Adem atamızdır bizim pirimiz
Havva anamızdır destgirimiz
Hak yardımcı peygamber nasırımız
Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
Peygamber yoludur çiftçinin yolu

İlk önce Hak köyde kurdu derneği
Köylüdür dünyada cennet örneği
İstersen murâda ir, gic (er gec) ermeği
Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
Peygamber yoludur çiftçinin yolu

Köylünün südüne haram karışmaz.
Seytan bile köy işine karışmaz
Çünkü köylü Seytan ile barışmaz
Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
Peygamber yoludur çiftçinin yolu

Köylülerin sönmez, yanar ocağı
Köylerde Hak kurmuş cennet otağı
Çalışkandır genci, piri, bunağı
Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
Peygamber yoludur çiftçinin yolu

Harman savurduk mahsülü aldık
Hükümete sattık şükür bolaldık
Simdi çoluk çocuk hep issiz kaldık
Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
Peygamber yoludur çiftçinin yolu

Babanız, kocanız cenge dalmışdır
Emin olun şan ve şeref almışdır
Onlara şan dedelerden kalmışdır
Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
Peygamber yoludur çiftçinin yolu

Onlar harp etsünler, biz çift sürelim
 Biz, çift sürelim de hayır görelim
 Düşmanın kitab-ı ömrün dürelim
 Dinle öğüdümü Tanrı'nın kulu
 Peygamber yoludur çiftçinin yolu

Ankara Refikimizden Mektupcu
 Sadık Vicdanî

Siirin gazetede yayınlandığı tarih: 1334 (1915)

Çiftçi Türküsü'nün yazarı Sadık Vicdanî Safranbolu'lu. Çeşitli memurluklar yaptıktan sonra emekliye ayrılan Vicdanî çeşitli konularda manzumeler yazmıştır. Devrin genel edebî anlayışına uygun konuları işlediği Çiftçi Türküsü'nden anlaşılıyor.

Muallim Sadi de divan edebiyatı geleneğini devam ettirirken aynı zamanda yeni edebiyatın da içindeydi.

Köylü Din Kardeşlerimize (39)

Müjde, müjde oruç ayı geldi yine ne mutlu
 Saimlere Allah yolu, cennet yolu göründü

 Zekat verin yoksullara, öksüzleri güldürün
 Yüreklere senleştiren hafızları dinleyin
 Namaz kılın oruç tutun nefsinizi öldürün

Muallim Sadi

Siirin gazetede yayınlandığı tarih: 1331 (1912)
 Siirin türü: Düz kafiye

Millî edebiyatın sade dil ve hece vezni konusunda 1911'den beri devam eden ısrarlı düşünceleri az veya çok edebiyatın genelinde etkisini göstermişti. Artık Divan geleneğindeki şiirlerin çoğunlukta olduğu Ceride-i Sûfiyye bile bu akımdan etkileniyordu.

Vezn-i millî üzerine parmak hesabıyla yazılmıştır. On beş sayıdır. 4,4,4,3 taksim olunur. Safî Türkçe kelimeler. Tek bir Arabî, Fârisî kelime yoktur. (40)

Calısmak
Öztürkce Uçlu Söz

Tanrı sevmez, sevgi ile çalışmayan kişiyi
Kullar sevmez, çalışmaya alışmayan kişiyi
Çalışmaktır bu dirliğin bu derenin ısığı
Çalışmaya alışmaktır kurutmayan kaşığı
Bir bakınız yerler gökler durmaz döner çalışır
Sayısı yok yıldızların yanar söner çalışır

Ayla güneş doğar batar gündüz gece başlanır
Aylar günler geçer gider kişi büyür yaşlanır
Küçük çocuk besliğinden is yurduna atılır
Güçlü olur, işçilerin katarına katılır
Ben bir Türküm, Türk diliyle yazıyorum öğüdü
Eyi gözet hep aldanır alma sanan söğüdü

Magnisa
Seyh Sırrı
1336 (1917)

Bu "Uçlu söz" hayli uzundur. Az bir kısmı aktarıldı. Son mısralar M. Emin Yurdakul'un "Ben bir Türküm dinim cinsim uludur" mısraıyla hem şekil, hem sadelik, hem muhteva bakımından son derece benzerlikler gösteriyor.

Hece vezniyle M. Fevzi'nin on sekiz dördüklü, didaktik özellik taşıyan bir manzumesinden birkaç dördük: Ve ennehüm yekulûne mâ lâ yef'alûn ayeti başlık olarak alınmış. Hemen altta ayetin meali verilmiş. "Onlar yapmadıkları şeyi söylerler"

1

Fevzi her bir söze gönül perkisme (41)
Tesir sözde ise iz'an sendedir
Söylenmiş sözleri yeni zannetme
Derin tefehhus it, irfan sendedir

2

Çalkanı su gibi her kaba akma
Her gördüğün seye burnunu sokma
Sakın aldanup da canını yakma
Öğüt bende ise ikan sendedir

3

Dünyaca her isi kırar sararsın
Fakat Allah için neye yararsın
Yazık ki bilgin var okur yazarsın
Yine Hak yolunda güman sendedir

17

Vicdan varı bulur Halik değildir
 Gerçi nefis gibi fasık değildir
 Fakat saf olmazsa sadık değildir
 Vicdane pas viren dşman sendedir

18

Tarz-ı taklid ile meydan alınmaz
 Laf u güzâf ile Allah bilinmez
 Bu gözle hakikat vechi görünmez
 Serabı su gören ceshmân sendedir

Mustafa Fevzi

Gazetede yayınlanıs tarihi: 1336 (1917)

Ankara'da mektupculuk görevinde iken Sadık Vicdânî sade
 siirlerini Ceride-i Süfiyye'ye göndermeye devam ediyordu.

Tanrımdan Dileklerim (42)

1

Allah derim ben göklere bakarken
 Allah derim göztüm yası akarken
 Allah derim, askın beni yakarken

Ulu Tanrım! Ululukda esin yok
 Kullarının senden dilekleri çok

4

Sana bağı ise kulun yüreğı
 Yarlıganur onun bütün dileğı
 Burak olur ucmakdaki bineğı

Ulu Tanrım! Ululukda esin yok
 Kullarının senden dilekleri çok

5

Vicdânî kulunu odlara yakma
 Cehenneme koyub zencire takma
 Sucını yarlığa, başına kakma

Ulu Tanrım! Ululukda esin yok
 Kullarının senden dilekleri çok

Sadık Vicdânî
 1332 (1917)

c) Dini - Tasavvufi Siirler

İlahi (43)

Cane cefâ ya kıl vefâ
 Kahrın da hos lutfun da hos
 Ya derd gönder ya da deva
 Kahrın da hos lutfun da hos
 Hosdur bana senden gelen
 Ya hil'ati yahud kefen
 Ya taze gül yahud diken
 Kahrın da hos lutfun da hos

Yozgat'da Mahmut Efendi-zâde
 Mahmud Behcet

(Tamamı 18 mısra)

Na't

Kısm-ı Manzum (44)

Beni bimar-ı isyan etti gaflet ya Kerim Allah
 Sana kaldı isim senden inâyet ya Kerim Allah
 Zelil u paymâl u hâksârım râh-ı isyânda
 Zahir u destgîr ol sefkat ya Kerim Allah

(Yazarı belli değil, tamamı 20 beyit)

Vasf-ı Cenâb-ı Peygamberi

Ey hakikat madeni, ey dü cihân peygamberi
 Es seriat mahzeni ey kainatın rehberi
 Ey habib-i Hazret-i Hakk'ın sefaat perveri
 Ey Hüdâ'nın Mustafası ey gönüller dilberi
 Ey melekler muktedası, ey nebiler ekberi

Erzincan 27 Kanunuevvel 329
 Ahmed Mikdad

Münacaat (45)

Birsün Allahım şerikin yok, nazirin yok senin
 Padîşahım mülk-i hükmin var, vezirin yok senin
 Vahdet-i zatın delili Kulhuvallahu Ahad
 Hep sıfatındır mazahir, yok tecelliyatında had
 Sensin ey Bari-i Teâlâ cümle halkın mâliki
 Sensin ama en nihayet her vücûdun hâlıkı

Sırrı

Ceride-i Sûfiyye'deki siirler incelendiğinde su durum ortaya çıkıyor: Ceride-i Sûfiyye'de edebiyat demek "siir" demektir. Batı'dan gelen roman, hikaye türlerine hiç ilgi gösterilmemiş. Ancak üç yüzü aşkın siirin bulunması bu yargıya varmaya en büyük etken oluyor.

Ibnirrahmî on beş sayı kadar edebiyat bölümünde Edebi Bahçeler adı altında nükteli, özlü sözlerden meydana gelen yazılar yayınlanır.

Kulliyat-ı Ibnirrahmî'den Edebî Bahçeler (46)

İmtihan

"İmtihan: Muhabbeti calib bir mihnettir.

İmtihan: İstidada mizan, istihkala tecrübedir.

İmtihan: Ehli, naehilden, hakkı nâhakten, sıdkı kizbten temyiz ve tefrik ider.

İmtihan: Tullaba (talebelere) endişe, muhiplere sened-i muhabbet küçükden büyüğe hile, büyükden küçüğe atıfet, akrandan akrana cemiledir.

İmtihan: Abdin seyyide tazarruu, seyyidin abde eltafidir.

İmtihan: Halikin mahbubuna cilvesi, abdin mabuduna niyazıdır.

İmtihan: Terakki-i fikre menba, itimad-ı nefse mültekadır.

İmtihan: İki yâr-ı sadık beyninde bilahere bir ağus-ı muhadevet açar.

İmtihan: Erbab-ı hamenin kalemi, eshab-ı seyfin kılıcı, mütefekkirin fikri, ehl-i haysetin (silinmiş okunamadı).. bu kelimeye medyun-ı sükrândır. Çünkü kalem bunun yanında yazamaz. Kılıc bu müdhiş huzurda kesemez. Fikir bu müstehzi önünde sasırır. Dil ise mahif bir ihtilal dimağıyla tutulur.

İmtihan: Matbaa-i nimet ve derece, inada nikbet ve derekedir."

Kola-i Sultaniyeli
Ibnirrahmî

Gazetede sufiyâne bilmeceler başlığıyla kimi zaman Divan edebiyatındaki "muamma" yı, kimi zaman da Halk edebiyatındaki "bulmaca"yı andırır tarzda bilmeceler yayınlanır.

"Muamma-yı Sûfiye" (47)

O nedir kim iki başdan bes olur
 Bir bakılda gicelerle es olur
 Hakkın biz ezeli mahebubu
 Bir karısdır boyunun maklubu
 Olmasa batnı olur sath-ı tûrab
 Karışırsa içilir misl-i serab
 Ne tuhaf bilmece sordum sana ben
 Söylerim ben sana, söyle bana sen
 Bu ne seydir iki başlı kişidir
 Kisi mi yok canım erdir disidir
 Ayağıyla başı birdir; insan
 Hissider anda müsded-i ihsan
 Birebir var ikiye üç, üçe yok
 Üçü birden iki besyüz dime çok
 Gökten inmiş yere gitme uzağa
 Fitnesinden tutulursun tuzaga
 Hayır umarken isini ehl-i beser
 Neden olmuş yine bilmem sonu ser
 Evveli ahiri vahdettir inan
 Ahiri evveli Rabbül Mennan

Saadeddin Sırrı

"Muamma-yı sūfiyemizi birinci hal idene
 Zūdetü'l-Buhari nam eser-i muteber, ikinciye
 Muntehab ve Mesari-i Ebyat nam kitab ihda
 idilecektir."

Siirlerin bir kısmı da bizzat yasayan devlet adamı ve sairler için yazılmış. Mesela Cemal Paşa'ya zalim, mel'un diyen Mustafa Fevzî, Enver Paşa için söyle demektedir:

Enver Pasa Hazretlerine (48)

Ey kumundan-ı mefhem Hazret-i Enver Pasa
 Din ile dünyaya say ettikçe sen binler yasa
 Müslüman bir amire layık sizin imanınız
 Nesr-i envâr-ı diyanet eyliyor fermanınız
 İsmine layık beyanatınla ettin nesr-i nur
 Ruh-ı peygamber eminim ki bu sözden hoslanır

.....

Elde semsir-i celâdet, kalbde ask-ı dîn ile
 Verdi ecdad-ı selef her yerde mutlak el ele

 Sen necat-i milleti bu dinde gördükçe yakın
 Kurtarır cümle belâdan seni din-i mübin

Feyizyâb ol düşmenin kahr olsun ey Enver Pasa
 İltifat-ı Fahr-i aleme müserref ol, yasa
 Din-i pâkim hakkına ba hakk-ı pâk-ı Kibriya
 Fevziyâ bu sözlere hic girmedi ucub ve riya

Mustafa Fevzi

Nazım sekli: Düz kafiye
 Gazetede yayınlanış tarihi: 1335 (1916)

*"Efazıl-ı Şuara-yı Osmaniyeden Ali Emîri Efendi
 tarafından cülûs-ı Hümayun saadeti maksur Hz.
 Hilafetpenahi hakkında insad olunan tarih-i yevmü
 ârâdır."*

Mehmet Han-ı Hamis cenab-ı firdevse azm itti
 Bu gamlı haberden gökler oldu pek gârkîn
 Mülk-i haslet fakat bir sehriyâr-ı âlem-aranın
 Culus-ı pâki itti milletin alamını teskin
 Bihamdillah Vahideddin Muhammed Hân yemnü efzan
 Serir-i sevk-i Osmaniyânî eyledi tezyîn.

 Dedim adâb ile şah Vahdeddin icün tarih
 Mehmed Han-ı Sadis müjdeler oldu Vahyeddin

Cerîde-i Süfiyye'de şiirleri yayınlanan Ahmed Ferîd Harputî, "Darü'l-Hikmet" in kuruluşu vesilesiyle Seyhülislam Musa Kâzım Efendi'ye hitaben şu beyitleri kaleme alır:

Ehl-i beyt-i Mustafa'dan Hz. Kâzım gibi (49)
 Eyledin bu dine hizmet sanki Kâzım mısın

Hikmetü'l-İslamı tamime tesebbüs eyledin
 Umdedü'l-İslam veyahud misl-i yok alim misin

İlmi ihyâ dini i'lâ ey kudsî makam
 Rah-ı Hak'da mesned-i ifta ile kaim misin

Bu asa-yı Musiinle bu yed-i beyzandır
 Sen Kelim-i Hak mısın ya "Musa Kâzım" mısın

Kinigri Sancağı Bidayet Mahkemesi Reisi
 Harputî Kamilzâde Ahmed Ferîd

Vahdeddin padişah olunca gazetede bu konuda bir çok şiir yayımlanmaktadır. Diyarbekirli Ali Emîrî'nin şiiri örnek olarak yukarda verilmisti. Simdi de gazetenin sürekli yazarlarından Mamuratü'l-Aziz müftisi Kemaleddin Harputî'nin şiirini alıyoruz. (50)

Tarih-i Cûlûs

Muin olsun-ı padisaha cümle gerubîn
 Diyü eyler dua-ı ihlas ile Muftî Kemâleddin
 Serir-i sevketinde izz ü ikbâl üzere her bir hîn
 İlahi padişahî mansur kıl âmin
 Diyüb de yazdı tarih-i cûlûs böylece zerrin
 Bu mah-ı sah-ı cihan oldu "Muhammed Han Vahyeddin"

1336 (1917)
 Mamuratu'l-Aziz Vilayeti
 Merkez Muftisi Kemaleddin

Nazım Bey, Osmanlı Askeri baslıklı siirinin üstüne su
 ibareyi koyar: "Üstad-ı azam, edib Abdülhak Hamid
 Beyefendi'ye"

Sonra 8 dörtlükten oluşan siirini yazar:

Ey fitratı resk âver-i sîrân
 Timsâl-ı mualla-yı havârik
 Kudret sana, sen fitrata hayran
 Rû malın olur hıbb-ı burak

Bir leyle-i kâbûs-muhâta
 Benzer resv-i cihan harbi ki hail
 Müstakbeli nurunla ihata
 İtdikçe olur zulmeti zail

Bir leyl-i mesaibse de cusân
 Fevkında onun fecr-i bekâsın
 Eflak-ı celadette dirahsân
 Haver gibi tabında likâsın

Kuzguncuk-Floryalı
 Nâzım

Cerîde-i Sûfiyye'de en güçlü sair Muallim Sadi'dir
 denilebilir. M. Sadi, Mehmet Akif için sunları söylüyor:

Safahat Muharrir-i Muhteremi Mehmed Akif
 Beyefendi'ye: (51)

Gördüm safahâtın didim Allah için ahsen
 İsmâa devâm it bize Hak seslerini sen

Her safhası bir cilvegeh-i enfûs ve âfak
 Olmaz mı bütün âlem-i Islâm ona müstâk

Her safhası ta başka envâr-ı meâli
Hak sesleri, Hak sesleri Allah o ne âli!

Yükselmede Allah'ına bir sesli mukaddes
Elbette olur arş-ı ilahi ona makes

Hak sesleri Hak'dan gelir o refhe-i Hak'dır
Muciz-i dem-i Isâ gibi takdîse ehaktır

Mühtezz, müteali o ne elhân-ı mübarek
İlhâm-ı Hudâdır sana, Allah-ı Tebârek

.....

Aç mushafı, sâç nurunu ol hârîka göster
Acizlere icâz-ı ilahiyeyi göster

Nalis-i figen olsun kalemin ruhunu dinlet
Dökdür bize gözyaşları, kalbin gibi inlet

Nalende bunlarla bizim bağrımızı del
Hakkın eli üstünde senin, var mı bir engel

Muallim Sadi

Mehmed Akif ile Muallim Sadi arasındaki bu muhabbet sanat yönünden mi. İslamî düşünce ortaklığında mı geliyor? Duruma bakılırsa her iki durumun da katkısı olabilir. Ancak Muallim Sadi'nin Akif gibi ısrarlı bir İslâm milliyetçisi olmadığı sair şiirlerinden belli oluyor.

İncelemenin geçen bölümlerinde, Muallim Sadi ile Usküp Rûfai Dergâhı Post-nisini Sadeddin Sırrı arasında çok yakın kişisel dostluk bağları olduğu belirtilmişti. Sadeddin Sırrı Muallim Sadi'ye hitaben şöyle yazıyor:

Ustad-ı Edeb Hazreti Sâdi'ye (52)

Ben de bilmem meslek ve mesvârını
Kalb-i mahzunum hem ağlar, hem güler
Dinlerim feryad-ı ateşbârını
Esk-i cihûnum hem ağlar, hem güler

Sasdı âlem hal-ı mecnunânemme
Güldü dünyâ halet-i şu hâneme
Ağladı devrân gam-ı ruhâneme
Ruh-ı meftunum hem ağlar, hem güler

Kasdı hayretidir cihâna handeden
Maksadı bilmem nedir ger bendeden?
Ahz-sâr olmuş muradı bendeden
Baht-ı viranım hem ağlar, hem güler
Sırrı

Yazarların hayatları bölümünde Ahmet Muhtar Paşa'nın biyografisi ile ilgili az da olsa bilgi verilmisti. Ahmet Muhtar Paşa son dönem Osmanlı pasalarının birinci safta olanlarının başında gelmektedir. Denilebilir ki Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'nın devlet-millet karşısındaki manevî kıymeti ne ise Ahmet Muhtar Paşa'nın da değeri ve şöhreti o derecededir. II. Abdulhamid döneminde Yemen, 93 Harbi gibi savaşlarda gösterdiği yararlılıklardan dolayı padişahın iltifatlarına mazhar olmuş, II. Mesrutiyet sonrası dönemde ise yine aynı itibarını koruyarak sadrazamlığa kadar yükselmiş bir Osmanlı subayı. Eğitim, spor, astronomi gibi bilim dalları ile de yakından ilgilenmiş ve anılan konularda sayısız makale yayınlamıştır. Ceride-i Sûfiyye okurları onu oldukça uzun süren yazı dizilerinden daha yakın tanıma imkanı bulmuşlardır. Basyazar Mustafa Fevzî, Paşa'ya 33 beyitlik bir övgü siiri sunmuştur:

Ulviyat-ı İslam makaleleri muharrir-i muhteremi
Ferik Ahmed Muhtar Paşa Hazretlerine (53)

Ceride-i Sûfiyye Vasıtasıyla

BarekAllah Ahmed Muhtar, ey devletmeab
Söyle ulviyat-ı İslâm'dan, bizi it nese-yâb

Muhterem zat, ey mukaddes sahib-i seyf u kalem
Sübhe etme yaverindir Hazret-i Fahrü'l-enam

Etme devletlû efendim levh-i leimden fütür
Hidmet it müminlere, münkiirlere Hakkı duyur

Münkirin inkarına rağmen meali söyle hep
Allah Allah sen gibi birkaç daha var mı acerb?

.....

Bir taraftan Garplılaşmak dir çıkar bir bî hûne
Sonra anlarsın maksad dine tarizmiş meğer

Pek garib oldu diyanetden dem urmak, bu neden?
Bais-i tesviş-i din olmak reva mı? Bilmeden

.....

Omrün artsun feyzin artsun nur ol ey Muhtar Paşa
İltifat-ı Ahmed-i Muhtâre mazhar ol, yasa

Mustafa Fevzî

Ceride-i Sûfiyye'de edebiyatın siir anlamına geldiği özellikle vurgulanmıştır. O dönemde edebî yönden duyarlı bir toplum olduğu anlaşıyor. Mesela gazetenin bir sayısında **Külâh-ı Mevlevî** başlıklı ve sonu da "külâh-ı Mevlevî" mısraıyla biten bir siir yayınlandı. Bu siir o kadar sevildi ki yaklaşık kırk sayı boyunca sürekli nazireler yazıldı. Yazılan nazirelerin toplamı genel siirler içinde bayağı bir yer tutacak çoğunluktadır. İncelenen sayılarda sadece **Külâh-ı Mevlevî** siirine yazılan nazirelerin toplamı yirmiden fazladır. Bu durum siirle duyan, siirle düşünen, siirle konuşan bir toplum yapısından haber veriyor denilebilir.

Külâh-ı Mevlevî redifli siirler Ceride-i Sûfiyye'de özel bir önem taşımaktadır. Örnek olması bakımından, çok sayıda olan siirlerden birisi alınacaktır:

Sikke-püs ol, tâc-ı izzettir külâh-ı Mevlevî
Dû cihânda ayn-ı rahmettir külâh-ı Mevlevî

.....

Gülistan-ı Mesnevîden devşirilmiş bir demet
Gonca-i ehl-i hakikattır külâh-ı Mevlevî

Sikke giymiş, mevlevîdir Hazret-i Sultân Resâd
Bak nasıl bir tâc-ı devlettir külâh-ı Mevlevî

Manevî, hem içtimâî, iktisâdî, felsefî
Böyle bir kanun-ı hikmetdir külâh-ı Mevlevî

Arz-ı sükre ol müdâm fahr ile Hilmî sana
Lutf olunmuş bir emanettir külâh-ı Mevlevî

Mağnisa Mevlevîhânesi Sertebahı
Mesnevîhân Mehmet Hilmi Dede

Pespese bu siire nazireler yazılır. Bu durum o kadar dikkat çekici olur ki artık Ceride-i Sûfiyye bir ara edebiyat sayfalarını bu siirlerle doldurmak zorunda kalır.

4. Tiyatro

Ceride-i Sûfiyye'nin incelenen sayılarında Batı'dan gelen edebî türlerden roman, hikaye ve tiyatro türünde ciddi anlamda herhangi bir yazı olmadığı gibi, bu türlerle ilgili düşünce, tartışma gibi yazılara da rastlanmamaktadır. Defalarca vurgulandığı gibi Ceride-i Sûfiyye "tasavvufî, dinî, ahlâkî" olma prensibini esas alır.

Siyasî ve edebî özelliklerini gazete yayın hayatına atıldıktan sonra zamanın genel akışına uyarak kazanır. Gerçi

cok miktarda siir yayınlanmıstı ama, edebiyatın problemlerine değinilmemisti.

Tiyatro konusunda da fazla bir yazı yok. Yalnız tiyatrolarımız başlığı altında bir makale var, bu makalenin giriş ve sonuc bölümlerinden bazı kısa alıntılar yapalım:

Tiyatrolarımız (54)

"Bir mülkün, bir melletin badi-i terakki ve temadisi ahlâka olan irtibatın takviyesiyle olduğu inkâr olunamaz değil mi? Bu hakikat meydanda iken bazı acınacak, ağlanacak, ağlatacak hareketlerimiz, huylarımız var. Bu huysuz, yurdsuz, bifaide hareketlerimiz ne vakit olursa olsun vicdanımı perisan ediyor. Esbabını taharri ettirmekten de giru durmuyor. O esbab, o esbab-ı müsbete ki, meydana çıkarılırsa şimdiye kadar uğradığımız vasıtalar, atladığımız uçurumların ne ve neden ibaret bulunduğunu meydana çıkarıyor. Yine o esbab, o esbab-ı müspete ki Allah diye tanıdığımız Cenab-ı Vacub'l-Vücut'un bize emrettiği vezaifden istinkaf ederek aksiyle, zıddıyla amel ettiğimizdir. İşte o esbab, o esbab-ı tedenni ki serlevha. ittihaz eylediğim "Tiyatrolarımız" lafzının medlûlü, manası efkâr-ı umumiyede ittiği tesiratın yanlışlığından başka bir sey olmadığından tashih-i fikr itmenizi vicdanınıza havale eyliyorum. Emin olunuz bu sözlerim sizi tazir için yazılmadı ve yazılamaz. Belki fikirlerimizi kör, müphem noktadan çıkan yeniliklere kapdırdığımızdan huyumuzu, suyumuzu ona kurban ettirdiğimizden ne hallere giriftar, nelere boyun eğidiğimizi lisân-ı hal ile beyan eylemekdir."

Makale'nin buraya kadar alınan bölümünde Batı'dan gelen tiyatro türüne karşı genel olarak olumsuz bir hava estiriliyor. Hatta makalenin yazarı Batı'dan gelen ahlâksızlığı "Tiyatrolarımız" başlığı altında ele alıyor. Yine de makaleyi takip ederek giriş bölümündeki düşüncelerin gelisme seyrini ve sonuçlarını görelim:

"Kim ne derse desün dünyada itnizam-ı beseriye, hayat-ı beseriyenin hürriyetine muvaffakiyet hep ahlâk ile kaimdir. Ahlâksız hareketlerle, yeniliklerle hic bir muvaffakiyet-i nafia ve müsbete istihsal olunamaz ve olunamayacaktır."

Müntesibin-i İlmiyeden Numan-zâde
Mahmud B.

Sinasî'nin Sair Evlenmesi ile başlayan Batılı tarzdaki tiyatro, N. Kemal'le, A. Hamit'le, A. Vefik Pasa ile devam etti. İstibdat döneminden zayıflayan yeni tarz tiyatro II. Meşrutiyet'ten sonra yeniden canlanmaya başlamıştı. Ceride-i Sûfiyye'de "müntesibin-i ilmiyeden" olduğunu belirten birisi tiyatroyu ahlâksızlıkla özdeşleştiriyor. Tanzimat yıllarında halkın bazı kesimi tiyatroyu ahlâksızlık yeri olarak görüyordu. Fakat müntesibin-i ilmiyeden bir bilginin bu şekilde konuyu ele alması kendi eğitim ve toplum görüşüne aykırı bulmasından olabilir.

5. Arap-İran Edebiyatı

Ceride-i Sûfiyye'deki makaleler arasında çok miktarda beyit, kıt'a halinde Arabî, Farsî şiirler bulunmaktadır. Ayrıca gazetenin önemli yazarlarından emekli jandarma binbaşısı, mutasavvıf İsmail Hakkı "Hatibu'r-Ravda Tahmisü'l-Bürde" başlığıyla Arapça olarak her sayıda dört bend yazılmak şartıyla toplam altmış iki bendlik tahmis yazmıştır.

Gazetenin yazarlarından Kemaleddin Harputî **Makame-i Sûfiyye** başlığıyla tasavvufî yazı dizisini Farsca'dan tercüme eder.

Ceride-i Sûfiyye misyon olarak Arap ve Fars edebiyatıyla karışık, hatta onlardan zaman zaman tercümeler yaparak muhtevasını zenginleştirir. Zaten yazar kadrosunun birçoğu Arapça ve Farsca'yı bilmektedir. Bu dillerin edebiyatları ile az çok bağlantıları vardı. Fakat bütün bu şartlara rağmen Batı'dan gelen yeni nazım şekilleriyle, yazılan şiirler Arapça ve Farsca kökenli şiirlere göre daha fazla, daha baskındır denilebilir.

Nesirde ise Arapça ağır basıyordu. Çeşitli mektuplar, Arapça kitaplardan yapılan tercümeler gazetenin genelinde bir yekün oluşturan miktardadır.

Bu bölüme örnek olarak Cami'nin bir münacatından bazı bölümler alınacaktır:

Cami'nin Bir Münâcâtı (55)

"Abdurrahman-ı Camî'nin metaf-ı kudsiyan olan Ravza-i Mutahhara-i Hazret-i Resul-i Mücteba'ye dühul olduğu sırada münâcât-ı hesûânâmesi:

Ya sefielmüznibin" Huzur-ı pürnûr-ı risâletine günah yüküyle geldim. Gamım iki kat olduğu halde bu yük üzerimde kaldı. Hayer-âver vadi-i isyanım nazar-ı rahmetinle mavi sefid kanımı görür. Hicâb-ı tam ile yüzüm karadır. Lisânıma alamam ki nice seneler senin gerd-i râhın ile tekmil dide-i istiyâk itdim diyerek mübahat-mend olayım.

.....
Sermaye-i iftihar olacak birseye malik değilim.

*Divan-ı lütuf ve ihsanından bir sefaetnâme ile
 mazhar eltaf it ki âl ve ashâb-ı risâletin bu
 sefaetname ile nail-i gufran olacağımı bilsün.*

Mütercimi Halis

6. Batı Edebiyatı

Ceride-i Sûfiyye Batı'dan gelen, Islâm'a aykırı değerlere topyekûn karşı çıkan bir anlayışın ortak sesiydi. Üstelik Batı'nın düşünce ve ahlâk sahasındaki baskısına karşı ümmeti korumak gibi bir de -her ne kadar açıkça ifade edilmemisse de- misyonu vardı. Ama M.Akif'in deyimiyle "bendini yıkan sel" misali Batı tipi yasayış Asyalı-Islam hayat tarzının en mahrem noktalarına kadar ulaşıyor ve onu altüst ediyordu. Bu durumda Batı ile temas edilen ilk yıllardan beri mutaassıp halk kitleleri arasında giderek derinlesen Batı düşmanlığı Ceride-i Sûfiyye'de daha akılcı ve bilimsel bir yapıya kavuştu. Batı'nın farkına varılan müspet ilim, teknoloji alanındaki üstünlüğü karşısında ilgisiz kalmak artık mümkün değildi. O dönem Osmanlı aydınlarından çoğunun görüşü su noktada birleşiyordu. Batı'nın ilim ve sanatını, tekniğini alalım, ahlâkımıza dinimize uymayan yönlerini almayalım.

Bu genel değerlendirmeden anlaşılacağı gibi, Ceride-i Sûfiyye'nin Batı edebiyatlarına kapalı olacağı bellidir.

İncelenen sayıları içinde Batı edebiyatı ile ilgili iki siire rastlandı. Biri Voltaire'in Diyo (Allah) isimli siirinin tercümesi, diğeri Şehap ile Sükufe adlı Batı dillerinden tercüme edilmiş bir siir. Şimdi bu iki siirden örnekler verelim:

"Fransa sair-i hakimi Voltaire'in Diyo Serlevhalı bir kıt'asının tercümesi": (56)

Var bir Allah hâkim-i ezeli
 Bütün esya ider anı ihbâr
 Lakin idrak-ı zatı emr-i muhâl
 İdemez kimse varlığını inkâr
 Serteser kâinata bak idiyor
 Kudret ve sun'-ı zatını izhar
 Kalbimizde diyor bize her dem
 Halika taat eyleyin her bâr

Halil Edib

Batı'dan çevrilen ikinci siir ise edebiyat bölümünde yirmi dört beyit olarak yer almıştır:

Sehâb ile Sukûfe (Bulut ile Çiçek)

Frenkçe'den Tercüme:

"el-Hikmetu dâlletü'l-mü'min, fein vecedehâ ahazehâ"
Hadis-i Serif

1
Birgün idi kurak sahra
Olmusdu hararet efzâ	2
Bir ebr-i latif ve sakin u hâr
Eylerdî semâda arz-ı dîdâr
3
Ama ne sehâb-ı renkperver
Renki oluyordu ğıpta âver	4
Asâr-ı ziyâ-i âlem efrûz
Alisin gibi toplarında meknuz
5
Seyr et ne kadar makam-ı ali
Seyr ve hareketinde laubali	6
Deryâdaki bir sefine âsa
İtmis idi râhı gayb güya
7
Etrafa nazar ider gezerken
Lakayd yavas yavas giderken	8
Ta ki yolu düsdü bir mekâne
Bir manzara-i fireksâne
9
Bir zühreyi gördü pek döner gün
İtsam olarak zevâle makrûn	10
Gitmişdi o reng-i âtesini
Bitmişti o naks-ı dilnisini
11
Pür yas ve elem helâk-ı mevsüm
Bicarenin ıstıbarı ma'dum	12
Seyr et su latif gane hali
Bir tas su için ne oldu hali
13
Usküfe sefil ve hâr ve nâlân
Eylerdî heman ümid-i bârân	14
Tevkif ederim diye sehabı
İtmisdi su yolda bir hitabı
15
Dur dur biraz ey selâb-ı seyyâr
Bak hâlimi gör değil mi düsvâr	16
İtmezsen eğer bana sen imdâd
Encâm olurum harâb ve berbâd
17
Benden ne kaçarsın âh ıraka
Bir parça su it bana	18
Ey hâme-i âb-tâb-ı emtar
Ey mazhar-ı lutf-ı Rabb-ı didar
19
(Silik olduğu için
okunamadı)	20
Lutf et ki fâmilyamızla âhır
Mahv olmadayız bu yolda bir bir

21
... o sehâb-ı kadr-perver
... bu hale hande âver

22
Bir hayli zaman olub satebân
Seyrinde devam idüb de her an

23
... eylemedi bu hale eyvâh
... bile eyledi diriğ âh

24
Tahkir iderek tebaüd etdi
Bicare cicek helâke gitdi

Ilave-i Mütercim

Ey nev-i beşer güzîde tersîm
Görmüs seni Hak sezâ-yı tekrîm

Fikr it de latif gördükleri
Terk eyle su kavı-ı harzekârı

Hic kimseyi etme eyle tahkir
Her gördüğün eyle zat-ı tavkir

Lûtf eyle ki lûtf, atifettir
Servet sane cünkü ariyettir

Muhtac olana keremle himmet
Insanı eder garık-ı izzet

Beyhude mi virdi mülk ve malı
Sizden idecek Hüdâ suâlı

Mehv eyle râh-ı Hüdâ'da cismin
Bulsun seref-i saadet ismin

Yok hâsılı âdeme selâmet
Ala ki tarik-i âdemiyet

Sarıyer
Recep Vahyî

Voltaire'in siiri tamamen Cerîde-i Sûfiyye'nin misyonuna uygun. Fakat "Sehap İle Sukûfe" de adeta Garp ve Sark anlayışlarının tezahürü var. Mütercim önce tercüme yapmış, sonra da "ilave-i mütercim" diye bir bölüm ekleyerek şiirdeki felsefi anlayışa dünya görüşüne itiraz etmiş, adeta tashih ederek kendi anlayışına göre doğrusunu göstermiş oluyor.

Üçüncü Bölümün Dipnotları

- 1) Ceride-i Sûfiyye, S.104, s.117
- 2) Ceride-i Sûfiyye, S.82, s.358
- 3) Ceride-i Sûfiyye, S.111, s.171
- 4) Ceride-i Sûfiyye, S.50, s.17
- 5) Ceride-i Sûfiyye, S.53, s.54
- * O zaman yer adlarının tam ve doğru olarak söylenisi dikkate değer.
- ** Deli Sair adıyla anılan Muallim Sadi'nin Balkan Savaşı sırasında Balkan şehirlerinin birinde resmî görev yaparken esir düştüğü, bir müddet esaret hayatı yaşadığı bilinmektedir. Yazıda bu duruma işaret edilmektedir.
- 6) Ceride-i Sûfiyye, S.87, s.400
- 7) Ceride-i Sûfiyye, S.101, s.54
- 8) Ceride-i Sûfiyye, S.66, s.197
- 9) Ceride-i Sûfiyye, S.71, s.243
- 10) Ceride-i Sûfiyye, S.24/19, s.3
- 11) İbnülemin Mahmut Kemal Inal, Son Asır Türk Sairleri, İstanbul: M.E.B. Basımevi, 1969, c.1, s.548
- 12) Ceride-i Sûfiyye, S.84, s.377
- 13) Ferit Devellioglu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Doğus Matbaası, 1970, nazım maddesi
- 14) F. Devellioglu, a.g.e., siir maddesi
- 15) Tahirü'l-Mevlevî, Edebiyat Lûgatı, İstanbul: Enderun Yayınevi, 1973, nazım maddesi
- 16) T. Mevlevî, a.g.e., siir maddesi
- 17) T. Mevlevî, a.g.e., s.115
- 18) Ceride-i Sûfiyye, S.24/21, s.12
- 19) Ceride-i Sûfiyye, S.6/16, s.3
- 20) Ceride-i Sûfiyye, S.100, s.42

- 21) Ceride-i Sûfiyye, S.24/18, s.7
- 22) Ceride-i Sûfiyye, S.131, s.323
- 23) Ceride-i Sûfiyye, S.139, s.388
- 24) Ceride-i Sûfiyye, S.115, s.201
- 25) Ceride-i Sûfiyye, S.117, s.220
- 26) Ceride-i Sûfiyye, S.157, s.523
- 27) Cem Dilcin, Örneklerle Türk Siir Bilgisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992, s.372
- 28) Ceride-i Sûfiyye, S.160, s.551
- 29) Ceride-i Sûfiyye, S.124, s.263
- 30) Ceride-i Sûfiyye, S.24/18, s.8
- 31) Ceride-i Sûfiyye, S.108, s.145
- 32) Ceride-i Sûfiyye, S.155, s.518
- 33) Ceride-i Sûfiyye, S.110, s.159
- 34) Ceride-i Sûfiyye, S.24/21, s.10
- 35) Ceride-i Sûfiyye, S.111, s.167
- 36) Ceride-i Sûfiyye, S.152, s.487
- 37) Ceride-i Sûfiyye, S.147, s.449
- 38) Ceride-i Sûfiyye, S.122, s.249
- 39) Ceride-i Sûfiyye, S.58, s.105
- 40) Ceride-i Sûfiyye, S.145, s.433
- 41) Ceride-i Sûfiyye, S.134, s.345
- 42) Ceride-i Sûfiyye, S.96, s.495
- 43) Ceride-i Sûfiyye, S.6/12, s.4
- 44) Ceride-i Sûfiyye, S.6/12, s.4
- 45) Ceride-i Sûfiyye, S.6/14, s.78
- 46) Ceride-i Sûfiyye, S.24/21, s.12
- 47) Ceride-i Sûfiyye, S.76, s.297

- 48) Ceride-i Sûfiyye, S.129, s.309
- 49) Ceride-i Sûfiyye, S.135, s.355
- 50) Ceride-i Sûfiyye. S.148, s.462
- 51) Ceride-i Sûfiyye, S.65, s.180
- 52) Ceride-i Sûfiyye, S.57, s.103
- 53) Ceride-i Sûfiyye, S.67, s.208
- 54) Ceride-i Sûfiyye, S.58, s.110
- 55) Ceride-i Sûfiyye, S.82, s.350
- 56) Ceride-i Sûfiyye, S.10, s.4

DORDUNCU BOLUM

DEĞERLENDİRME VE SONUC

Edebiyat incelemesi bütün fikri gelişme ve değişimin, fikir ve düşünce tarihinin takipçisidir.

Gazete incelemesinin edebiyata iki ayrı dalda katkı sağladığı düşünülmektedir. Birinci olarak edebiyat tarihine ışık tutarak o alana tabii, sağlam bilgiler kazandırmasıdır. İkinci daldaki katkısı ise, edebî türler (siir, makale, hikaye, roman) değerlendirilirken, meydana gelen değişiklik, kaydedilen aşama vb. araştırmalarda tabii araştırma ortamı oluşturmalarıdır.

Edebiyat sadece şöhret bulmuş birkaç sair ve ediple onların birtakım siirlerinden; eserlerinden ibaret değildir. İkinci, hatta üçüncü derecedeki sair ve yazarların da araştırılması sağlıklı bir edebiyatın ortaya konulmasında ilmi bir zorunluluk olarak kendini hissettirmektedir.

Ceride-i Süfiyye de bu anlayışla araştırıldı. Yayınlandığı dönemin fikri, edebî ve kültürel hayatıyla ilgili bazı ipuçları yakalanabilmişse, çalışma edebiyat adına semeresiz olmak ittihamından kurtulmuş olacaktır.

İncelenen 143 sayı, 1000 sayfayı aşkın hacmiyle çeyrek asra yaklaşan ömrü ile bir ekol oluşturmıştır. Değerlendirmede elde edilen sonuçları teker teker yeniden yazmak adeta imkansız olduğundan çok önemli birkaç kalın çizgiye kısaca değinilecektir.

Ceride-i Süfiyye II. Mesrutiyet sonrası basının önde gelen bir gazetesi iken, gerek ansiklopedilerde, gerek o dönemi anlatan kitaplarda hak ettiği mevki her nedense alamamıştır. Oysa o dönemde Ceride-i Süfiyye'den hem yazar kadrosu, hem okuyucu yönüyle daha geri olan bazı gazete ve dergilerin tarihe ve edebiyata kaynaklık, yer yer de tanıklık etmeleri objektiviteye ne derece uygundur sorusunu akla getirmektedir.

Ceride-i Sûfiyye'nin araştırılması sonucunda şu durum ortaya çıktı:

Oteden beri memleketteki bütün aydınların II. Abdülhamit'e karşı oldukları, hatta bu aydınların içinde dindârların da bulunduğu bilinmektedir: Orneğin M. Akif'in de bu muhalif aydınlardan olduğu tarihi bir realitedir. Ancak tasavvuf-tekke kesiminin II. Abdülhamit yanlısı olduğu anlayışı bugün yaygın bir görüştür. Oysa Ceride-i Sûfiyye incelendiğinde, ülkedeki tekke-tasavvuf kesiminin de büyük çoğunluğunun materyalist aydınlar kadar II. Abdülhamid'e karşı oldukları ortaya çıktı.

Araştırma sonucunda bazı ilginç ittifaklar ve düşünce mücadeleleri belirlendi. Meselâ Ceride-i Sûfiyye en fazla fikir mücadelesini "İrkî Türkçü"lerle yapmıştır. Özellikle "Kavm-ı Cedîd", "Kadınların Tereddîsi" adlı kitaplar tartışmaların odak noktasını oluşturmıştır. Ceride-i Sûfiyye açısından olaylara bakıldığında o dönemde yerleşik değer yargılarının kaldırılması için (özellikle kadınları ilgilendiren örtünme, nikah, çok kadınla evlenme gibi...) İrkî Türkçülerle, materyalistlerin fikir birliği yaptığı görülmektedir.

Tekke-devlet işbirliği, yine araştırma sırasında her sayıda kendini gösteren bir başka tarihi gerçek olarak belirlendi. Tekkeler, özellikle Mevlevî tekkeleri devletin manevî kışlaları şeklinde bir fonksiyon üstlenmişlerdir. Bu bakımdan devletle halkı birbirine bağlayan tekkeler, ordu-millet-devlet kaynaşmasında günümüz tabiriyle "mozayik" görevini yüzyıllarca üstlenmiş gözükmektedir.

Ceride-i Sûfiyye incelendiğinde, tarikat seyhlerinin, post-nisânların tutucu, mutaassıp ve bağınaz oluşları fikrinin bilimsel gerçeklere uygun düşmediği ortaya çıkıyor. Bir kere Batı'nın sanat ve tekniği ile faydalı diğer yönlerinin alınmasında hiçbir tereddüt gösterilmemektedir. Bunun bir zorunluluk olduğunda hemen bütün mutasaffıvlar hemfikirdir. Edebiyat, müzik, spor gibi konularda yerine göre çağdas düşünceyi savunmaktadırlar; ancak tasavvuf erbabı dinin temel ilkelerine yapılan hücumlara ve ahlakta görülen kötü gidise karşı mücadele etmişlerdir. Yine Ceride-i Sûfiyye'deki mutasavvıf kesim, yerine göre, din maskesine bürünmüş yerli cehalete, batıl hurâfevâri geleneklere de son derece tavizsiz davranmışlardır.

Edebî alanda da bazı sonuçlar ortaya çıktı. Orneğin edebiyatta Tanzimattan sonra ortaya çıkan. R. Ekrem ve Muallim Nâci arasındaki kişisel ihtirasların da

alevlendirdiği eski edebiyat-yeni edebiyat kavgası Ceride-i Sûfiyye'de yazan yüzden fazla edip ve şair üzerinde hiç bir lehte aleyhte etki göstermemektedir. Orneğin Fuzûlî, Nef'î nasıl övgülü, saygılı ifadelerle anılıyorsa, N. Kemâl, A. Hamid, R. Ekrem de aynı şekilde saygıyla anılıyor. Oysa genelde dindâr ediplerin eski edebiyat anlayışında olduğu kanaatı yaygın durumdadır.

Edebiyatımıza yansımıs meşhur sairlerimizin, değerli siirlerine es değerde çok sayıda siirin Ceride-i Sûfiyye sayfalarında unutulup gittiğini de özellikle belirtmek gerektir. Ceride-i Sûfiyye, adının aksine sûfi gazetesinden ziyade, siir gazetesi olma özelliği taşımaktadır. Fakat siyasetle birinci derecede uğraşmadığı için zengin yazı kadrosu, oldukça fazla okuyucu potansiyeline rağmen Ceride-i Sûfiyye fazla meşhur olmamıs, edebiyat tarihlerinde hak ettiği yeri alamamıştır.

CERIDE-I SUFİYYE FİHRİSTİ

Sunu hemen belirtmek gerektir ki bu fihrist Ceride-i Sufiyye'deki bütün yazıları kapsayan bir fihrist değildir. Bu fihrist hazırlanırken, incelemeye dayanak olacak, özellikle edebî-siyâsî mahiyetteki yazılar ve siirler esas alınarak fihriste geçirilmiştir. Özellikle dinî, tasavvufî ağırlıklı makale ve yazı dizilerinin birçoğu fihristin dışında tutulmuştur. Tarih ve sayı sütununun üst tarafındaki rakam hicrî, alt tarafındaki ise milâdî tarihi gösterir.

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1327 1	Meslegimiz Hakikat-ı İmân ve Islâm Rüyet-i Teâla	Başmakale Makale Makale	Ali Kırsehrî Omer Ali Fuad	1 1 2
1909	Adl ve Adl-i İlahi	Makale	—	3
1327 2	Ruh Nedir? Akaid-i Fırka-i Muhammediyye..	Makale Makale	— —	3 4
1909	İmam-ı Gazali	Makale	Ahmed Cevdet	1
1327 3	Hakimiyet-i Milliye Aheng-i Sürur İtikat Hatırası Fetva-Takva Rüyet-i Teâlâ Tebliğ	Makale Makale Makale Makale Makale	Ali Fuad Ahmed Ali Fuad Gelenbevî Mustafa Ali Fuad	1 2 1 3 3
1909	İttihad-ı İlmiye-i İslamiye İlim Nedir? Ruh Nedir?	Makale Makale Makale	Ahmed Mikdad Ali Fuad Ali Fuad	3 4 4
1327 4	Muyiddin-i Arabî'nin Fahreddin Râziye Gönderdiği Mektubun Tercümesi Pend-i Müsfik Acıklı Cinayet Bir İhtar-ı Mesru	Makale Makale Haber	Cevdet Ali —	1 1 3
1909	Volkan Refikimize	—	—	4
1327 5	Marifet-i Teâlâ Akaid-i Fırka-i Muhammediyye.. Sebeb-i Nüzûl-ı Kur'an Alim Nedir? Kudsî Bir Alim	Makale Makale Makale Makale Makale	Ali Fuad Ali Fuad Hakkı Ali Fuad Ahmed Mikdad	1 2 2 3 4
1909	Namaz	Makale	Doktor Fazıl	4
1327 6	Culûs-ı Hazreti Padisahi Suret-i Fetva-i Serife Meclis-i Umûmî-i Millî Kararnâmesidir	Haber Haber	— —	1 1
1909	Zaman-ı Abdulhamid	Haber —	— —	2 2

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayfa
1327/6 1909	Selamlık Resm-i Alisi Hey'et-i Vukela	Haber Haber	— —	2 2
1329 6/1 1911	Savm Münasebetiyle Salat Hakkında İzahat Ahval-ı Münafıkın Küçük Havadisler Nübüvvet Risalet Ceride-i Söfiyye ve Hakikat-ı Söfiyye Hakikat-ı Tasavvuf	Makale Makale — Makale Makale Makale	Ali Fuad Hakkı — Ahmed Kemal Ali Fuad —	1 4 3 2 2 3
1329 6/2 1911	Ledünniyata Dair Sâyân-ı Tedkik Bazı İzahat Nuzul-ı Kur'an ve Leyle-i Kadr-ı Ramazan Fırak-ı Dallenin Sebeb-i Zuhuru Nedir? Hz. Ebubekir'in Kasidesi (Arapça) Medhiyye-i Ehlüllah	Makale Makale Makale Nazım Nazım	Ali Fuad A (Ayın) K. (Kâf) Hz. Ebubekir Hafız Nuri	2 2 2 3 3
1329 6/3 1911	Cihad ve Fezail-i Cihad Fakr ve Fezail-i Fakr Fırka-i Naciye ve Fırak-ı Dalle Ne Yapmalıyız?	Makale Makale Makale Makale	A. (Ayın) Ali Fuad — —	1 3 3 4
1329 6/4	Lisan-ı Hal - Mükaleme-i Maneviye	Makale	Ali Fuad	1
1329 6/5	Mezahib-i Mutasavvife... Na't	Makale Nazım	Ali Fuad M.	2 4
1329 6/6 1911	Tevhid ve Hakikat-i Kelime-i Tevhid Tevhid (Münacât) Hürriyet ve İtilaf Fırkası	Makale Nazım Haber	Ali Fuad H. —	1 3 4
1329 6/7 1911	Evsaf-ı İlahiyeye Dair Bazı İzahat Hukuk-ı Memurın Münacaat Numune-i İrfân Mektebi Gazetemizin Satış Mahalleri Na't-ı Serif	Makale Makale Nazım — Haber Nazım	Ali Fuad Hüseyin Kâzım Rıza Safvet — Hüseyin Kâzım Vasfı	1 4 4 4 4 3
1330 6/8	Alem-i İslam'da Tesettür-i Nisvan...	Makale	Ali Fuad	1

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayfa
1330 6/9	Vahdet-i Vücûd Dünya Nedür?	Makale Siir Tahl.	Ali Fuad —	1 3
1330 6/10	Mükaleme Suretten Hakikata Davet Sinan Paşa'nın Tazarrunamesi Ebyat Voltaire'in Bir Kıt'asının Tercümesi	Makale Bildiri Nazım Nazım Nazım	Ali Fuad — — — —	3 4 3 3
1911	Rubaiyyat	Nazım Siir Tahl.	Halil Edib —	4 4
1330 6/11	Melamet ve Hakikat-ı Melamet Kısm-ı Manzum Hakikat-ı Tevekkül	Makale Nazım Makale	Ali Fuad İsmail Hakkı —	1 3 4
1911	Nazım	Nazım	—	4
1330 6/12	Veladet-i Hazreti Risalet- penahi Mertebe-i Velayet Huzur-ı Kabetü'l-Ussaka Kısm-ı Manzum (Başlıksız Siir) (Başlıksız Siir)	Haber Makale Nazım Nazım Nazım Nazım	— Ali Fuad İbn-i Sıddık Hadi Mahmut Behcet İsmail Hakkı Osman Zeki	1 3 2 4 4 4
1911	Osmanlı İtalya Muharebesi	Haber	—	4
1330 6/13	Rububiyet-i Külliye Mutlaka Gazel İlahî Tazmin Mevlana Cami'den Tercüme Bird Merd-i Arifin Gazelini Tahmis Nutm-ı Nesimî'yi Tahmis Edebiyat-ı Cedide Meraklı- larına...	Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım İlan	Ali Fuad — — — — — Sırrı —	2 3 3 3 3 3 4 4
1911	Hersekli Arif Hikmet'in Gazelini Tahmis Nazire	Nazım Nazım	İsmail Hakkı Mehmed Kasım	4 4
1330 6/14	C.Sûf'nin Hey'et-i Tahririyesi Münacaat Siir-i Asıkâne Dünya Gazel-i Arifânenin Tahmisi İhlas Vahdet-i Vücut Muhammes İlahi-Gazel-Dünya	— Nazım Nazım Nazım Nazım Makale Makale Nazım Nazım Nazım	— Sırrı Sırrı Sırrı İsmail Hakkı Haydar Ali Fuad — Sırrı İsmail Hakkı	1 4 4 4 4 2 3 3 4 4
1911	Manzume-i Edeb	Nazım	İsmail Hakkı	4

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1330 6/16 1911	Ibretle Nazar Münacaat Muhammes-Müstezad-Nazire	Makale Siir Siir	A. Mikdat A. Fuad Sırrı	1 2 3
1330 6/17	Gazel	Siir	Bursalı Mehmed Tahir	3
1330 6/18	Bedia Cevri Ibrahim Celebi (Mabed)	Makale Siir	A. Mikdat Ibrahim Celebi	1 4
1331 24/20 *	Dumetu'l-Cendel Vakası Enin Müslümanların Cihadı ve Faziletleri	Makale Siir Makale	Tahiru'l-Mevlevi A.Mikdat Hafız Davut	4 5 10
1912	Edbal-Gazel	Siir	I.Hakkı	10
1331 24/21	Islamiyette Sosyalizm Var Mıdır? Felsefe (Vücut) Makame-i Sofiye Ahmed Rûfai Hz.'nin Bir Kıtası Alem-i İslam'da Kadınlar Vatan ile Millet Gazel	Makale Makale Makale Siir Makale Siir Siir	Hulusi A.Fuad Kemaleddin Harputî K. Harputî Mehmed Abdulbaki A. Rıza I. Hakkı	1 5 4 5 5 10 12
1912	Senin İçün	Siir	Ebû Recâî Cemal	12
1331 24-22	Sebilü'r-Resad Ne Diyor, Biz Ne Diyoruz? Makama-i Sofiye'den Maba'd Medfun-ı Ber Cihan'ın Mabedi Edeb-i Ser'i Huluk Hakkında Bir Nida-i Mutasavvıfane İhtâr-ı Mühim	— Makale Makale Makale Makale Siir —	Ali Fuad K. Harputî Tahiru'l-Mevlevî A. N. Mehmed Hilmi I. Hakkı —	2 3 9 8 10 11 12
1912	Haftada Bir	Makale	K. Harputî	3
1331 24/23	Fütuhat-ı İslamiye Menakıb-ı Evliya	Makale Makale	T. Mevlevî A. Hilmi	5 7
1912	Buhl ve İsâr	Siir	A. Rıza	9
1331 24/19	Vücut (Felsefe) Makama-i Sofiye Fütuhat-ı İslamiye Kitabe---i Senk-i Mezarım Muhammes	Makale Makale Makale Siir Siir	A. Fuad K. Harputî T. Mevlevî Cemal A. Rıza	1 2 4 8 9
1912	Elaim-i Nusret	Makale	Mehmed Semsî	10

* Bu sayıda gazeteye edebiyat bölümü konuldu. Sayfa sayısı 4'ten 8'e çıkarıldı.

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1331 24/24	Vücut Nî	Nazım Nazım	Ali Selahaddin M. Kasım	4 12
1331 24/17 1912	Vücut Kaside-i Ask Tahmis Siirlerim Mufred	Makale Nazım Nazım Nazım Nazım	Fuadu'l-Mevlevî K. Harputî E.M. A. Mikdat Seyh Taceddin	1 7 8 8 10
1331 24/18	Siirlerim	Nazım	A. Mikdat	8
1331 49 1912	Mesveret Bir mesele-i Ser'iyeye-i Millîye Seriat-ı Garra-i Ahmediyye Menakıb-ı Evliya (Abdulhalık Gucdevânî) Sadi Bek'in Gazelini Tahmis Tasavvuf Nedir? Edebî Bahçeler Suret-i Hatt-ı Hümayun Kaside-i Bürdeyi Tahmis	Nazım Makale Nazım Biyografi Nazım Nazım Nesir Nazım	Ali Rıza Hulusî A. Hilmi Sadeddin Sırrı M. Kasım A. Tayyar I. Hakkı	1 4 4 10 11 11 12 12 12
1331 50 1912	Musikî Abdulhalık Gucedevânî Istimdat Kaside-i Bürdeyi Tahmis	Biyografi Nazım Nazım	A. Sakir Sırrı I. Hakkı	17 19 24 24
1331 51 1912	Ali Rıza Beğın Asârı Hatibü'r-Ravza-i Tahmisü'l- Bürde	Nazım Nazım	A. Rıza	35 35
1331 52 1912	Arz Tevhid Meded Ya Ali Kur'an Nedir?	Makale Nazım Nazım Nazım	S. Sırrı A. Rıza Muallim Sadi M. Kasım	40 44 44 47
1331 53 1912	Terane-i Ruh Bir Hasbihal Kencine	Nazım Nesir Nazım	Muallim Sadi S. Sırrı S. Sırrı	49 54 58
1331 54 1912	Resadetlü Celebi Efendi Haz- retlerine Usküp Sehri Beser Gazel	Nazım Makale Nazım Nazım	M. Sadi S. Sırrı R. Vahyi Sırrı	61 65 71 71
1331 55	Tarik-i Aliye-i Isna Aser	Nazım	M. Sadi	73

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1331 56	Din-i İslam Kencine'den (Sultan Veled'in Asknamesinin Tercümesi)	Nazım	M. Sadi	85
	Istığna	Nazım	Sırrı	92
	Hükümet-i Osmaniye'nin Vaziyeti	Nazım	A. Rıza	92
	Na't	_____	_____	94
	Istikbal-i Ramazan	Nazım	Hüseyin Vasıf	93
1912	Hülasa-i Havadis	Nazım	İbrahim Rifkî	94
		Haber	_____	95
1331 57	Amentü Billah	Nazım	M. Sadi	97
	Vücut (Sıfat-ı Esmâ ve Ef'al)	Makale	A. Fuad	98
	Rıfk ve Hilm	Makale	H. Kâzım	100
	Makame-i Sofiye	Makale	K. Harputî	100
	Haya	Nazım	A. Rıza	102
	Ustad-ı Edeb Hz. Sadi'ye	Nazım	Sırrı	103
	Na't-ı Serif	Nazım	Hüseyin Vasıf	103
	Tahmisü'l-Bürde	Nazım	_____	104
	Ahval-i Düveliye ve Hükümet-i Osmaniye Vaz.	_____	_____	105
1912	Hindistan'da Türkiye'ye Yardım Cemiyeti	_____	_____	106
1331 58	Köylü Din Kardeşlerimize	Nazım	M. Sadi	107
	Vücut (Felsefe)	Makale	A. Fuad	108
	Beser	Nazım	R. Vahyî	108
	Terakkiyat-ı Hakikiye	Makale	Ayıntabi Şakir	109
	Tiyatrollarımız	Makale	M. B.	110
	Na't-ı Serif	Nazım	H. Vasıf	111
	Tahmisü'l-Bürde	Nazım	_____	111
	Hülasa-i Vukuat	_____	_____	112
1912	Suunat (Padîşahla İlgili Haberler)	_____	_____	112
1331 59	Estagfirullah	Nazım	M. Sadi	115
	Na't (Tasvir-i Ulviyet-i Cenab-ı Fahr-i Alem)	Nazım	Ahmed Muhtar Paşa	114
	Vücut	Makale	Ali Fuad	117
	Sam Vakası	T. Makale	T. Mevlevî	118
	Tayyar Ahmed Han	Biyografi	İbnürRahmî	119
	Tevekkül-Beta'et	Makale	M. Hilmî	120
	Na't-ı Nebi	Nazım	A. Rıza	121
	Na't-ı Serif	Nazım	H. Vasıf	121
	Na't-ı Serif	Nazım	H. Vahyî	122
	Hilmi Dede'nin Gazeline Tahmis	Nazım	Hayrullah Taceddin	127
1912	Siyasi Durum	HaberYorum	_____	127
	Islahat	Makale	_____	127

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1331 60	Leyle-i Kadr-i Mualla Beşer Rü'yetullah Caiz Midir? Hakiki Vifak	Nazım Nazım Makale Makale	M. Sadi R. Vahyî Mustafa Fevzî İsmail Hakkı	125 127 127 130
1912	Na't-ı Resul	Nazım	H. Vasıf	133
1331 61	Tazarruatımdan Tahmid ve Tesliye Vücut Müzmin Derdlerimizin Tesrihi Fütuhat-ı İslamiye	Nazım Nazım Makale Makale Makale	M. Sadi Ahmed Muhtar Paşa A. Fuad M. Hilmi T. Mevlevî	137 138 141 141 142
1912	Na't-ı Nebi	Nazım	A. Rıza	145
1331 62	Benliğim İcaz ve i'caz-ı Kur'an Osmanlıların Menabi-i Varidatı Na't-ı Şerif Hatib-i Ravzatü'l-Tahmis-i Bürde	Nazım Makale Haber-Yorum Nazım Nazım	M. Sadi Halis H. Vasıf I. Hakkı	147 152 154 157 157
1912	On Aylık Seyahat-ı Askeriyemden Bir Levha	Hatıra	A. Mikdat	158
1331 63	Meded Ya Hasene'l-Mücteba Etvar-ı Fıtrat ve Tavr-ı Nübüvvet Na't-ı Nebi Hatib-i Ravzatü'l Tahmisü'l- Bürde Vaziyet-i Hazıra Veladet-i Hazret-i Padisahi	Nazım Makale Nazım Nazım Haber-Yorum Haber	M. Sadi M. Fevzi A. Rıza I. Hakkı H. Vasıf H. Vasıf	159 161 164 164 167 168
1912	Abbas Halim Paşa (Mısır Hidivi)	Biyografi	H. Vasıf	169
1331 64	Meded Ya Sah-ı Kerbela Ulvîyat-ı İslâm İnsan Nedir? Oğuz'un Torunu Sultanların Mevlevî Olduğu...	Nazım Makale Makale Makale	M. Sadi A. Muhtar Paşa Mustafa Fevzi Mehmet Ziya	170 170 174 175
1912	Na't-ı Nebi Hülasa-i Havadis Sofiyane Bilmeceler	Nazım Nazım Nazım	A. Rıza H. Vasıf H. Vasıf	178 179 179

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1331 65	Abdullatif Harputî Hz.'ne Safahat Sahibi M. Akif'e Ulviyât-ı İslam Vahdet-i Vücut Ulema-yı Sark ile Garb Arasında Bir Mukarenet Na't-ı Nebî Seref-i Ziyarete Mazhariyetten Sonra	Nazım Nazım Nesir Nesir Nesir Nazım	Sadi Sadi A. Muhtar K. Harputî Halis A. Rıza	180 180 182 184 186 187
1912	Seyyid Emir Külal	Nazım Biyografi	H. Vasım A. Hilmi	188 188
1331 66	Terane-i Hayat Münacaat-ı Muhtar Meriyye-i Ebussuud Alem-i İslam Fütuhat-ı İslamiye İmam-ı Gazali'nin Vezire Yazdığı Mektup Bizde Aile ve İpdidaiyye Mektep Muhit. Kencine'den	Nazım Nazım Makale Makale Makale Mektup Makale Nazım Nazım	M. Sadi Ahmed Muhtar K. Harputî Halis T. Mevlevî Halis Haseyin Hamid Sırrı İ. Hakkı	190 191 195 196 196 197 198 199 199
1912	Tahmisü'l-Bürde	Nazım	İ. Hakkı	199
1331 67	Lahut ve Nasut Kitabe Beser Ahlâkımızı ve Ef'alimizi Aramalıyız Na't-ı Nebî Huzur-ı Saadette Ceride-i Süfiye'den Ahmed Muhtar'a	Makale Nazım Nazım Makale Nazım Nazım Nazım	Ali Fuad A. Muhtar R. Vahyî M. Şukrî A. Rıza H. Vasıf M. Fevzî	201 202 203 204 208 208 208
1912	Muhtar'a	Nazım	M. Fevzî	208
1331 68	Beser Hadis-i Serif Serhi Vücut (Lahut ve Nasut) Ulviyat-ı İslâm Seyh-i Ekber'in Fahreddin Râzi'ye Mektubu Şah-ı Naksibend (Menakıb-ı Evliya) Fütuhat-ı İslamiye Tazarruname Tahmisü'l-Bürde	Nazım Makale Makale Makale Mektup Biyografi Makale Nazım Nazım	R. Vahyî A. Fuad A. Fuad A. Muhtar Halis A. Hilmi T. Mevlevî Harputî A. Ferid İ. Hakkı	210 210 211 212 214 217 218 219 219
1912	Tahmisü'l-Bürde	Nazım	İ. Hakkı	219

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf.
1331 69	Hadis Serhi Ulviyat-ı İslam İbn-i Cerir-i Taberî Gazel Gazel Na't-ı Serif Mustafa Fevzi Efendi'ye Fütuhat-ı İslamiye Enin-i Hicret (Muallim Sadi'ye 1912 Iman, Vicdan	Makale Makale Tanıtma Nazım Nazım Nazım Nazım Makale Nazım Makale	A. Fuad A. Muhtar Halis R. Vahyî H. İhsan İhsan A. Muhtar T. Mevlevî Seyh S. Sırrı A. Sırrı	220 223 224 224 225 225 225 227 229 229
1331 70	Manzume (Başlıksız) Hadis-i Serif Tercüme ve Serhi Tarik-ı Vahiy ve İlham Ulviyat-ı İslam Babalar Öğüdü Şah-ı Naksibend Kitabe El-Hayau mine'l-İman Beser Hadis-i Serif Serhi Vücut (Felsefe) Ulviyat-ı İslam Fatih'in Camî'ye Mektubu, Camî'nin Cevabı Merkez-i Sıklet ve Binâ-yı Mevcudiyet Fütuhat-ı İslamiye 1912 Cebel-i Nur'da (Na't)	Nazım Makale Makale Makale Nazım Biyografi Nazım Makale Nazım Makale Makale Makale Mektup Makale Makale Nazım	Ahmed Resîd A. Fuad M. Fevzi A. Muhtar S. Sırrı A. Hulusi A. Muhtar M. Hilmi R. Vahyî A. Fuad A. Fuad A. Muhtar Halis Semseddin T. Mevlevî M. Fevzî	230 231 232 234 235 235 237 237 238 239 239 242 243 245 246 247
1331 71	Ben Ne Demektir? Tezahurat-ı Dil Münacaat 1912 İcmal-ı Siyasi	Nazım Nazım Nazım Haber	Ali Tayyar Harputî A. Ferid M. Kasım _____	246 247 247 247
1331	Hız. Ebubekir Sıddık Beser Hadis-i Serif Serhi Vücut (Felsefe) Levami'den Maba'd Ulviyat-ı İslam Siret-i Selahaddin Eyyubî Ahlakîyyat Hız. Mevlana'ya Tahmis Gazel 1912 Lord Abdullah Hadley (İngiliz)	Nazım Nazım Makale Makale Makale Makale Biyografi Nazım Nazım Nazım Nazım Haber	Ahmed Resîd Vahyî A. Fuad A. Fuad K. Harputî A. Muhtar Halis S. Sırrı H. Vasıf Kalkandelenli Sabri M. Kasım _____	248 248 249 249 250 251 252 256 256 256 257 257

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1332 73	H. Omeru'l-Faruk Hadis-i Serif Serhi Vücut (Felsefe) Levami'den Maba'd Marifet-i Nefs Ulviyat-ı İslam Bir Gazel (Farisî'den Tercüme) Gazel H. Celaleddin-i Rûmî Mesihat Dairesinin Dikkatine	Nazım Makale Makale Makale Makale Makale Nazım Nazım Nazım İhbar	A. Resid A. Fuad A. Fuad K. Harputî Halis A. Muhtar Vahyî Sırrı H. Vasıf —	258 259 260 262 262 265 266 266 266 266
1332 74	H. Osman-ı Zinnureyn Hadis-i Serif Serhi Tasavvuf-ı İslamî Vücut (Felsefe) Levami' (Maba'd) Ulviyat-ı İslam Cenab-ı Hüseyin (H. Hüseyin)' e Karşı Mersiye Hasbihal Kavm-i Cedid Kitabının Top- lattırılması	Nazım Makale Makale Makale Makale Makale Nazım Nazım Makale Haber	M. Sadi A. Fuad Halis A. Fuad K. Harputî A. Muhtar M. Fevzî Sırrı Harputî A. Ferid —	268 269 271 271 272 274 275 276 277 277
1332 75	Nevha-i Meyusâne Beser Hadis-i Serif Serhi H. Mevlana Celaleddin-i Rûmî Mekarim-i Ahlak Ulviyat-ı İslam Selatin-i Osmaniye Mevlevidirler Manzume	Nazım Nazım Makale Biyografi Makale Makale Makale Nazım	M. Sadi Vahyî A. Fuad A. Resid Halis A. Muhtar Mehmed Ziya H. Vasıf	278 278 279 280 282 284 286 287
1332 76	Hadis-i Serif Serhi Esrar-ı Kur'aniye Beser Vücut (Felsefe) Levami Mazmun-ı Hasbihale İmtisal Macerâ-yı Kerbelâ Muamma-yı Sofiye	Makale Makale Nazım Makale Makale Nazım-Nesir Nazım Nazım	A. Fuad Halis Vahyî A. Fuad K. Harputî M. Fevzî Sırrı S. Sırrı	289 291 291 291 292 294 296 297
1332 77	H. Serif Serhi (Türkler Hak.) Marifetü'n-Nefs Menfî Notaya Müspet Cevap Ulviyat-ı İslam Hacı Bayram Velî Mazmun-ı Hasbihale İmtisal Camiü'l-Kur'an	Makale Makale Makale Makale Biyografi Makale Makale	A. Fuad Halis A. Fuad A. Muhtar A. Resid M. Fevzi A. Hilmi	299 300 301 303 303 396 396

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1332 78	Hadis-i Serif Serhi Vücut (Felsefe) Beser Levami'den Maba'd Imam-ı Safii Seyyid Ahmed er-Rufaî Hz. Ulviyat-ı Islam Hasbihale İmtisal Osman Sems'in Bir Siiri Hacı Zihni Efendi Hz.'nin Tarih-i Vefatı	Makale Makale Nazım Makale Biyografi Biyografi Makale Makale Nazım	A. Fuad A. Fuad Vahyî K. Harputî Halis A. Resid A. Muhtar M. Fevzi H. Vasıf	308 308 308 311 311 312 314 316 317
1913	Tarih-i Vefatı	Nazım	A. Rıza	317
1332 79	Hadis-i Serif Serhi Beser Menfi Notaya Müsbet İle Cevap (Felsefe) Levami Imam-ı Gazali'nin Bir Mektubu Ask ve Muhabbet Ulviyat-ı Islam Osman Sems'in Siiri Bir Kıt'a Yeni Sehza-demiz Namık Efendi	Makale Nazım Makale Makale Mektup Makale Makale Nazım Nazım Haber	A. Fuad R. Vahyî A. Fuad K. Harputî Halis A. Resid A. Muhtar H. Vasıf Sırrı	318 318 318 321 323 324 325 3328 328 328
1332 80	Hadis-i Serif Serhi Hakaik-ı Kur'aniye Müteselsil Cevaplarım (Felsefe) Levami Ulviyat-ı Islam Başlıksız Siir Tahmis-i Gazel-i Es'at Buhari	Makale Makale Makale Makale Makale Nazım Nazım	A. Fuad Halis A. Fuad K. Harputî A. Muhtar A. Resid R. Vahyî	329 330 331 333 336 335 338
1332 81	Hadis-i Serif Serhi Hakaik-ı Kur'aniye Müteselsil Cevaplarım (Felsefe) Levami Ulviyat-ı Islam Saban-ı Veli Mehmed Galib'in Gazeline Nazire	Makale Makale Makale Makale Makale Biyografi Nazım	Fevzi Halis A. Fuad K. Harputî A. Muhtar H. Vasıf A. Rıza	340 340 340 344 345 348 348
1913	Mehmed Galib'in Gazeline Nazire	Nazım	A. Rıza	348

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1332 82	Hadis-i Serif Serhi Bir Rafızi Kitabı Dolayısıyla Câmî'nin Bir Münacatı Levami'den Ulviyat-ı İslam Gazel Vahdet Der Na't-ı Cenab-ı Aliyyü'l- Murtaza Fütuhât-ı İslamiye 1913 Tesettür-i Nisvan	Makale Makale —— Makale Makale Nazım Nazım Nazım Makale Makale	Halis A. Fuad Halis K. Harputî A. Muhtar A. Resid S. Sırrı A. Fevzi T. Mevlevî ——	350 350 350 352 353 354 354 354 357 357
1332 83	Leyle-i Veladet-i Hz. Risalet- penahide Hadis-i Serif Serhi Tefekkür ve İtibar Müteselsil Cevaplarım (Felsefe) Bir Mübahese Hülâsa-i Amal ve Efkarım Nazire-i Seyh Abdürrezzak Seyh Ahmed Mes'ud'un Tarih-i Vefatıdır Fakr Ne Demektir? 1913 Fütuhât-ı İslamiye	Nazım Makale Makale Makale Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Makale	M. Fevzi A. Fuad Halis A. Fuad Hasan Said A. Resid H. Vassaf A. Rıza A. Mikdat T. Mevlevî	359 360 362 362 364 366 366 367 367 368
1332 84	Emel Hadis-i Serif Serhi Marifetullah Felsefe (Müteselsil Cevaplarım) Levami Ulviyat-ı İslam Perde Ardından Gelen Nida Dolayısıyla Gazel Fütuhât-ı İslamiye Acık Mektup Düvel-i Muazzamanın Verdiği 1913 Nota Sureti	Nazım Makale Makale Makale Makale Makale Makale Makale Makale Makale Mektup ——	R. Vahyî Fevzî Halis A. Fuad K. Harputî A. Muhtar M. Fevzi A. Resid T. Mevlevî Hüseyin Hasanî ——	369 369 370 372 373 374 376 376 377 377 377
1332 85	Emel Hadis-i Serif Serhi Subhaneke Maarafnake Hakka Marifetike Terbiye-i İslamiye Lahut ve Nasut (Felsefe) Medrese-i Mesayih Dolayısıyla Tevekkül-Kesb Ulviyat-ı İslam Derunizade Mehmed Hulusi Ef. 1913 Hayat (Edebi Bahçeler)	Nazım Makale Makale Makale Makale Hatıra Makale Makale Nazım Nazım	R. Vahyî A. Fuad Makale M. Fevzi Halis A. Fuad T. Mevlevî A. Resid A. Muhtar M. Tahir ——	379 380 381 381 383 383 386 386 388 388

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1332 86	Emel Hadis-i Serif Serhi Lahut ve Nasut (Felsefe) Terbiye-i Islamiye Kitab-ı Tereddi Hak. Reddiye Gazel Hak Tefekkür Muterizlerimizin Anlayanlarına Ulviyat-ı Islam Karabaş-ı Veli Hazretleri	Nazım Makale Makale Makale Tenkit Nazım Nazım Nazım Nazım Makale Makale	R. Vahyi A. Fuad A. Fuad Halis M. Fevzi A. Resid S. Sırrı Mehmed Galib H. Said A. Muhtar H. Vassaf	389 389 390 392 393 394 394 395 395 397 398
1913	Cinayet-i Siyasiye	Haber	_____	398
1332 87	Emel Hadis-i Serif Serhi Ahval-ı Sûra Levami'den Maba'd Ulviyat-ı Islam Gazel Hayat-ı Ebedî Terâne-i Keder ve Tarih-i Zafer Tereddî Evrak-ı Reddiyesine İkinci Makale Seyh Mustafa Memnuvi Hz. Ses	Nazım Makale Makale Makale Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Makale Nazım Nazım	R. Vahyi A. Fuad Halis K. Harputî A. Muhtar A. Resid S. Sırrı Sırrı M. Fevzi H. Vassaf _____	399 399 400 402 403 405 405 406 408 408 408
1913	Ses	Nazım	_____	408
1332 88	Emel Besik Mürselattan Makam-ı Meşihat-ı Aliye Sara-yı Hum. Hatt-ı Humayun Sureti	Nazım Nazım Nazım Haber Haber	R. Vahyi _____ H. Vassaf _____ _____	409 417 417 417 414
1913	Hatt-ı Humayun Sureti	Haber	_____	414
1332 89	Na't Hatime Kudumiye Milliyet Kulah-ı Mevlevi Tereddi Evrak-ı Reddiyesi	Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Makale	R. Vahyi R. Vahyi A. Resid Sırrı Ziyaeddin M. Fevzi	419 425 425 426 426 426
1913	Tereddi Evrak-ı Reddiyesi	Makale	M. Fevzi	426
1332 90	Emi A'mâk Kulah-ı Mevlevî Akd Bosna'da İntişar Eden Misbah Gazetesi	_____ Nazım Haber Haber	A. Tayyar Nureddin _____ _____	433 435 436 436
1913	Bosna'da İntişar Eden Misbah Gazetesi	Haber	_____	436

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1332 91 1913	İlahiyat İhvan-ı Safa'ya Kulah-ı Mevlevi	— Nazım Nazım	R. Vahyi Ahmede Remzi Hıfzı	445 445 446
1332 92 1913	Nusret-i Bahire-i Subhaniye Fahredden-i Razi'nin Kitabü'l- İcaz'ından Münazara-i Azâ-i Beser Kulah-ı Mevlevi Selam ve Na't	Makale Makale Nazım Nazım Nazım	A. Fuad Halis R. Vahyi M. Sadi —	448 451 435 435 435
1332 93 1913	Asr Suresi'nin Tefsiri Yâd-ı Mâzi Hz. Bilal-ı Habesi Fukaha-yı Salatin Münazara-i Azâ-i Beser Kulah-ı Mevlevi Başlıksız Şiir Ahenk-i Remikmuz'dan Mensur-i Alisânın Sureti	— Makale Biyografi Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Haber	M. Vahyi Halis A. Resid K. Sultaniyeli R. Vahyi S. Sırrı Vehbi Hıfzı —	456 459 462 463 463 463 465 465 466
1332 94 1913	Sure-i Asr Tefsiri Kasım Bin Aliyyü'l-Hariri Sofiyâne Muhasebe Münazara-i Azâ-yı Beser Edebi Bahçeler Kevser Na't-ı Resul Kulah-ı Mevlevi Ahenk-i Refikimizden Siir (Başlıksız) Siir (Başlıksız)	Makale Biyografi Sohbet Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Siir Siir	M. Vahyi Halis A. Fuad R. Vahyi — Kasım Sukru M. Vefa M. Hayri M. Ali E. Rıza	467 469 471 473 474 475 475 475 476 476
1332 95 1913	İbadet ve Mesaiye Taalluk Eden Ahkam-ı İlahiye Sofi Evail, İlkler Yakup Haz. Tasarrufat-ı Sofiye Mesnevi ve Mevlevi Münacaat Kusadalı İbrahim'in Gazelini Tahmis Kulah-ı Mevlevi	Makale Makale Makale Biyografi Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım	Halis Sırrı — H. Vassaf Sırrı A. Fuad Hıfzı Nureddin A. Ziya	477 478 471 486 483 484 484 485 486

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayfa
1332 96	(96. sayıda Edebî Gazete kaydı eklendi.) Ihtar (Gazete'nin yayınına ara verdiği için sebebi)	—	—	487
	Garaib	—	—	489
	Mutasavvıfane Bir Gazel	Nazım	M. Receb Vahyi	494
	Nağme-i Len Terâni	Nazım	M. Fevzi	495
	Ta'îrimden Dileklerim	Nazım	Sadık Vicdani	495
	Kaside	Nazım	M. Aziz'den A. Haydar	496
	Kûlah-ı Mevlevî	Nazım	Harputî A. Ferid	496
1913	Bilmece	Nazım	A. Ferid	496
1332 97	Tasavvuf	Nazım	A. İbrahim	2
	Levha-i Niyaz	Nazım	M. Sadi	9
	Te'ele	Nazım	R. Vahyi	9
	Len Terani	Nazım	M. Fevzi	10
	Nabiyâne Na'l-i Nebi	Nazım	A. Ferdi	10
	Hazret-i Sah-i Naksibend	Nazım	M. Fevzi	11
	İtimad Olunup Olunmayan Ahval	Makale	A. N.	11
1913	Bilmece Halli	Nazım	M. Fevzi	12
1332 98	Tasadduk	Nazım	Vahyi	12
	Gazel	Nazım	İ. Hakkı	12
	Hilmi Beğ'in Tarih-i Vefatı	Nazım	A. Rıza	12
	Bir Manzume	Nazım	Kasım Sükrü	13
	Tarih-i İslam	Makale	T. Mevlevi	13
1913	Esbab-ı Terekki ve Necah	Makale	A. Sakir	13
1332 99	Kaza ve Kader	Makale	A. Fuad	29
	Manzume-i İntibah	Nazım	İ. Hakkı	30
	Na't-i Resul	Nazım	M. Hıfzı	31
	Edebî Bahçeler-Hazân	—	K. Sultaneyeli	32
	Seyh Mustafa Enver Sabanî	Nazım-Nesir	H. Vassaf	33
1913	Tarih-i İslâm	Makale	T. Mevlevi	34
1332 100	Nazım Paşa'nın Manzumesi	Nazım	N. Paşa	37
	Tasavvufta Kıyl u Kal ve Vecd u Hal	Makale	R. Tefvik	38
	Muhalledat-ı Sofiye (Molla Cami'ye	—	Nes'et	41
	Terci-i Bend-i Seyh Galib-i Mevlevi	Nazım	—	42
	Fuzuli'ye, Mevlana'ya Nazire	Nazım	Nazif Mevlevî	42
	Meslek Mukaddestir	Makale	H. Said	44
	Ravza-i Mutahhara'ya Hitap (Nazire)	Nazım	R. Vahyi	46
	Gazel	Nazım	İ. Hakkı	46
	Tarih-i İslam	Makale	T. Mevlevi	47
1913	Karilere Bir Ihtar	—	—	48

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Say
1332 101	Kur'an-ı Bahrü'l-Burhan Baslıksız Manzume Tasavvuf Nazarında Vücut-ı Mutlak Hersekli Arif Hikmet'in Mektubu ve Tahmis Manzume-i Nazım İlim ve Cehl Manzara-i Hadisat Tahmis-i Gazel-i Fuzuli Manzume-i Hakaik Beytü'l-Hazan'da Bir Sada	Makale Nazım Makale Nazım Nazım Makale Makale Nazım Nazım Nazım	A. T. Nazım Paşa Rıza Tevfik Arif Hikmet A. Fuad H. Said İ. Hakkı R. Vahyi Harputî A. Ferid	49 49 50 54 54 55 56 56 57 57
1913	Seyh Saban Serefeddin Efendi	Biyografi	H. Vassaf	57
1332 104	Kur'an-ı Bahrü'l-Burhan Serbî Sernâme Tercemesi Gazel Münacaat Gazeliyattan (Bandırmalı Seyh Mustafa Efendi)	Makale Nazım Nazım Nazım Nazım	A. Tayyar A. Celebi A. Resid A. Rıza H. Vassaf	59 59 60 60 61
1913	Edebiyat-ı Musikiye	Makale	Sevket Gavsî	62
1332 105	Bedayi-i Sufiyye Hikemiyat-ı Hz. Muhyiddin Elhan ve Vicdân Hu Feylosofumuza Vesile-i Rahmet Kapütülasyonların Ref'i Namazdalık (Evlilik Haberi) Ferman-ı Ali Kiraatı	Makale Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Haber Haber	A. Celebi Halis R. Vahyi Sırrı M. Sadi	64 66 66 66 66 123 124 125 125
1913	Mustafa Fevzi Efendi'ye	Nazım	A. Ferid	125
1332 106	Düstur-i İlahî Tahmis Gazel Sevilirdim Gül Tahmis-i Gazel-i Hulusi Ef. Münacaat Hakî Efendi'nin Tahmisi Hoca Aliyyü'r-Rumi Hz. Huzur-ı Hümayuna Kabul Tebliğat-ı Resmîye Protesto	Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım Haber Haber Haber	Halis A. Rıza M. Galib Sırrı Sırrı Celal Vehbi M. Fevzi A. Resid H. Vassaf	128 129 130 130 130 131 131 132 132 132 133 133
1913	Rusya'nın Dersaadet Sefiri	Haber		133

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1333 107	Mazmunen ifade Artık Yürü İbrahim Emi Sinan Hz. Hal-ı Harb İrade-i Seniyyesi Cihad-ı Ekber (Hatt-ı Hümayun Sureti) Baskumandanlık Vekaletinin Beyannamesi Fetva-yı Serife Suret-i Münifesi Velayatta Tezahurat	Nazım Biyografi Haber	M. Fevzi A. Tayyar H. Vassaf H. Vassaf M. Resad Enver Pasa	136 137 139 139 139 140 141 141 142
1914	Beyanname Tanzimi			
1333 108	Gazetenin Tarih-i Tesisi Emir Abdülkadir (Cezayir) Manzume-i Garra Manzume Bir Garibe, Yahud Allahu Ekber Askerî ve Siyasî Hülyalar Beyanname-yi Hümayun Tebliğ-i Resmî Cihad-ı Ekber	Biyografi Nazım Nazım Makale Nazım	Halis Veled Celebi A. Remzi M. Sadi S. Vicdani	142 143 143 145 146 147 147 148 149 149
1914				
1333 109	Sebilü'r-Resad'dan İktibas Kayseri'nin Telgrafı Enver Pasa'nın Cevabı Tebliğ-i Resmî Manzume Manzume Şehid Feth-i Mısır Hindenburug	İktibas Nazım Nazım Nazım Makale	A. Celebi M. Nazım A. Tayyar A. Resid R. Vahyi	151 157 157 157 155 155 155 156 156
1914				
1333 110	Atesin Bir Sayha Fihi Mafih'ten Muhammed Abduh'un Bir Makale-i Siyayesiyesi Cihād-ı Ekber Münasebetiyle Culus-ı Hümayun Hz. Hilafet-penahi Gazi S.M. Han-ı Hamis Feteva-yı Serife Tebliğ-i Resmî	Nazım Nazım-Nesir Makale	Sırrı A. Celebi Halis C. Vehbi	157 157 164 164 164 164 165 165
1914				

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1333 111	Canakkale Kahramanlarına Abdullah Cevdet Beg Efendiye Cevabım	Nazım	A. Rıza	168
	Din-i İslam		A. Celebi	172
	Manzume		Ali Haydar	173
1914	Saray-ı Hümayun	Nazım	Arif Bey	174
				174
1333 112	Ketman-ı Sır	Nazım	A. Rıza	176
	Süccetü'l-Ebrar'dan	Nazım	Ziya	178
	İstilahat-ı Sofiyye		Halis	180
	H. Ceyd'in Bir Münacaatı		Ziya	180
	Keramat-ı Evliya'nın Sıhhatı	Makale	M. Fevzi	181
1914	Almanya İmparatoru'nun Hediyesi	Haber		182
1333 113	Tebcil-i Cuma	Makale		182
	İtimatnâme Takdir-i Merasimi	Haber		190
1333 114	İslamiyet ve Medeniyet	Makale	Sabri Cemil	191
	H. Peygamber'in Huzurunda			
	İstisfaname	Nazım	M. Fevzi	192
	Bedayi-i Sofiye	Nazım	A. Celebi	193
	Semt ve Sükût	Nazım	A. Rıza	194
	Levami'den	Makale	K. Harputî	195
	Mücahedat-ı Diniyeden	Makale	Mustafa Nuri	197
	Bir Senelik Muharebenin			
1914	Neticesi			198
1333 115	Cihadımız Mukaddestir		A. Haydar	199
	Mir'at-ı Tasavvuf	Nazım	S. Sırrı	200
	Sofiyâne Gazel	Nazım	R. Vahyi	200
	Kıyâm-ı İslâm	Nazım	Namık	201
	Muktesebat	Nazım	Sırrı	201
	Bir Validenin Zabit Evladına			
	Hitabı	Nazım	R. Vahyi	202
	Ey Dader-i Vâlâ Makam	Nazım		202
	Levami'den	Makale	K. Harputî	203
	Mücahedat-ı Diniye'den	Makale	M. Fevzi	203
	Sırp Seferi ve Sark		S.M. Tefvik	205
1914	Baron ve Enknahim		Rado Selef	208
1334 116	Felsefenin Tarifi	Makale	M. Ruhi	210
	Levami	Makale	K. Harputî	210
	Serbiser-nâme Tercüme-i Manzu-			
	mesi	Nazım	A. Celebi	211
	Bir Gazel	Nazım	R. Vahyi	211
	Gıybet	Nazım	A. Rıza	212
	Avrupa'da Harp Kazançları Vergisi			213
	Efsahu'l-Makal Fi'l-Mesihî'd-			
1915	Deccal			214

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1334 117	Ayet-i Kerime Tercümesi Levami El-kâsibi Habibullah Tazlim-i Hal Gazel Genç Zabıtın Validesine Cevabı Gelibolu Şibh-i Ceziresi	Makale Makale Nazım Nazım Nazım	M. Fevzi K. Harputî Sadık Vicdani H. Vahyi R. Vahyi Kazım Vehbi	216 217 218 220 220 222 222
1915	Cihad-ı Destanî			
1334 118	Hadis-i Serif Serhi Levami Hz. Ali'den	Makale Makale	M. Fevzi K. Harputî R. Vahyi	223 224 226
1915	Levh-i Mezar	Nazım	R. Vahyi	226
1334 119	Tefsir-i Serif Nehdatu'l-Osmaniye Hitabesi Tercümesi Hayır ve Ser	Makale Sohbet	A. Hamdi M. Fevzi M. Sadık Buhari	227 227 229
1915	Tahmis-i Terane-i #d	Nazım	M. Adil	229
1334 120	Nehdatu'l-Osmaniye Hitabesi Tercümesi Münazaa-i Nefs	Makale Nazım	M. Fevzi	231 233
1915	Gazeli Tahmis	Nazım	Zihni	234
1334 121	Hadis-i Serif Askerlik Levami	Makale Makale	M. Fevzi K. Harputî	236 237 241
1915	Der Vâsf-ı Kur'an	Nazım	Zihni	242
1334 122	Zafer Onde Hadis-i Serif Serhi Zerrat Meselesi Hz. Hilafet-penahi (Tahmis) Zihni Bey'in Gazeline Nazire Değil Hemsire Tecelli	Nazım Makale Makale Nazım Nazım Nazım Nazım	M. Sadi M. Fevzi H. Kazım A. Celebi R. Vahyi Seyh Sırrı S. Vicdani	243 243 245 247 247 248 248 249
1915	Ziraat Edebiyatı Almanya İslâm'ın Muhibbidir	Nazım Nazım		
1334 123	Rabıta-i Islâmiye Azim ve Sebat Levami Gazel Tahmis Nutm-ı Hümayun Sureti (Meclisin Padisahca Açılış Konuşması)	Makale Makale Makale Nazım Nazım Nazım	M. Fevzi S. Necmi K. Harputî İ. Hakkı A. Celebi	251 254 256 256 256 257

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1335 124	Galicya'daki Gazilerimize Tütün Hediyesi			258
	Kıt'a	Nazım	C. Sûfiyye	258
	Hadis-i Serif		I. Hakkı	260
	Gaflet	Makale	I. Mahmud Kemal	261
	Ulviyât-ı İslam (İslam Sporları)	Makale	A. Muhtar	262
	H. Peygamber'in Bedir'deki Münacaatı	Nazım	T. Mevlevi	263
	Ordu-yı Osmanî ve Asker-i İslamiye Hitap	Nazım	R. Vahyi	263
	Osmanlı Askeri (Ustad-ı Azam Edip Abdülhak Hamit'e)	Nazım	Nâzım	264
	Pend	Nazım	A. Rıza	264
	Gazel	Nazım	A. Celaleddin	265
	Manzume	Nazım	Seyh Resid	265
	Ravza-i Mutahharaya Nacizane..	Nazım	H. Vahyi	265
1916	Kitab-ı Mesnevî		Hasim Veli	266
1335 125	İslam İsporları	Makale	A. Muhtar	272
	Vahdet-i Vücut	Makale	Seyh Resid	274
	İfade	Nazım	A. Hilmi	275
	İslam Ahlakı (İmam-ı Gazali)	Tercüme	A. Hilmi	275
	Şehap ile Sükûfe (Frenkceden Tercüme)	Nazım		276
	Alem-i İslama Umumî Bir Hitab	Hitabe	R. Vahyi	278
	Muallim Sadi Bir Büyük Sair Oldu.		S. Sırrı	279
	Hadis-i Serif		A. Tayyar	279
1916	İslâmiyette Adab-ı Muaseret	Makale	Hulusî	279
1335 126	Hadis-i Serif	Makale	A. Tayyar	279
	İlm-i Tasavvuf			279
	Ulviyât-ı İslam (İslamiyette Riyaziyyat..)	Makale	A. Muhtar	281
	Bir Gazelin İzahı		H. Veli	282
	(Edebiyat) Akıl Bakıl	Nazım	R. Vahyi	282
	Edebiyat-ı Sofiyâne	Nazım	S. Vicdani	283
	Gazel	Nazım	S. Resid	283
	Merhum Muallim Sadi		Sırrı	284
	Tarih-i M. Sadi	Nazım	Sabri	285
	Almanya ve İngiltere			285
	Harb-i Umumî'den	Nazım	R. Vahyi	
1916	Tesekkür (Tasra Karilerimiz)			

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf.
1335 127	Almanya'nın Yeni Bir Büyüklüğü Kur'an-ı Kerim Tevfik-i Teavün İlm-i Tasavvuf Sergüzeşt-i Ruhânî Kadınlarımızın Tahsili ve Terbiyesi M. Nazım Pasa'nın Gazelini Tahmis Ulvîyât-ı İslam (İslam Sporları) Abonelerden Parasını Ödemeyenlerin Listesi İhtikâr Komisyonunun Teskili İhtikârın Men'i Hakkında Kararname Tahmis-i Gazel-i Sezai Gülşeni Kaside-i Derhak Cenab-ı Talat Pasa L Harfinden Bir Gazel: Na't	Makale Nazım Makale Nazım Makale Nazım Makale Nazım Makale Nazım Nazım Nazım	Süleyman Tevfik Ali R. Vahyî S. Resid M. Fevzi Lutfî S. Resid A. Muhtar R. Vahyî Celal Vehbî R. Fanî R. Vahyî M. Fevzî	288 288 289 289 292 293 294 302 301 300 300 299 299 299
1335 128	Baş sayfanın haricinde bu sayının diğer sayfaları yok			
1335 129	Kur'an-ı Belîgu'l Beyan Felsefe Hz. Peygamber Hakkındaki Suale Cevap Alem-i İslam'da Riyazat ve Terbiye-i Bedeniye Na't-ı Serif Akıl-Bakıl Çifte Bulbüle Selam Enver Paşa Hazretlerine Güzel Sözler İslam Ahlakı (İmam-ı Gazali) Bursalı Tahir Bey (Nesriyat-ı Cedide'den)	Makale Nazım Nazım Nazım Nazım	A. Tayyar M. Fevzî A. Muhtar Resid Fanî R. Vahyî M. Fevzî H. Kâzım A. Hilmî	303 303 307 308 308 308 309 309 310
1335 130	Kur'an-ı Kerim Dinde Hakikatla Hurafat Levami Akıl-Bakıl Tuhfe-i Sükran (M.Fevzi Bey'e) Meslekte Sebat İslam Ahlakı (İmam-ı Gazali) Sulh Meselesi Osmanlı İtibar Bankası (Faiz Miktarları)	Makale Makale Nazım Nazım Makale Makale İlan	M. Fevzî M. Fevzî K. Harputî R. Vahyî R. Fanî I. L. A. Hilmî S. Tevfik	311 311 314 315 315 315 316 315 318

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1336 131	Sene-i Cedidemizin Tarihi Nutm-ı Hümayun ve Meclis-i Mebusan	Nazım		319
	Kur'an-ı Azimü'l-Bürhan	Makale	A. Tayyar	320
	Dastân-ı Ask	Nazım	Resid Fanî	320
	Bir Tuhfe-i Nâciz			322
	Sehr-i Muharrem		A. Ferid	322
	Yeni Muzafferiyet		S. Tevfik	323
	Suunat (Fetva Mes'elesi)		S. İslam Hayri	324
1917	Fetvahane-i Alî Mazbatası			324
1336 132	Mersiye (Mah'ul Haram İçün)		M. Hıfzı	331
	Almanya'nın Kudret-i Azimesi	Makale	S. Tevfik	331
	Nikah Hakkında Ser'i Maddeler			332
	Kur'an-ı Kerim		M. Fevzi	334
	Levami (Rubaiye)	Makale	K. Harputî	330
	Na't (Resid Tâni'nin Na't'ına Nazire)		R. Vahyî	330
1917	Edib-i Muhterem Resid Tâni Bey Efendi'ye			330
1336 133	Veladet-i Risaletpenahi (Na't)	Nazım	R. Vahyî	335
	Kur'an-ı Fesihü'l-Beyan		A. Tayyar	336
	Talim ve Te...-i Milliye		M. Semseddin	336
	Emel	Makale	A. Lütfî	338
	Sırr-ı Beser	Makale	A. Münibü'r-Rufai	338
	Gazel	Nazım	Sırrı	339
	Sehrü'l-Haram İçün		Zeki	339
	Manzume (Baslıksız)	Nazım	Mustafa Hilmi	340
	İslam Ahlakı (İ. Gazali)		A. Hilmi	340
	Lord Corc ve Rusya	Makale	S. Tevfik	341
	Baron Fon Baş'e'nin Beyanatı			341
1917	Hukuk-i Aliye Kararnamesi			342
1336 134	Kur'an-ı Latifü'l-Bürhan (Onlar yapmadıklarını söyler..)		Ali Tayyar	344
	Manzume	Nazım	Fevzi	344
	Nağamat-ı Ask		A. Ferid	344
	Tebliğ-i Resmî			345
	Manzume	Nazım	Fevzi	346
	Meclis-i Mebusanda Dartü'l-Hikmeti'l-İslamiye Tesisi Müzakeresi			347
	Memurîn Maasına Zam	Haber		349
1917	Sarkta Dünden İtibaren Sulh Avdet Etti	Haber		350

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1336 135	Kur'an-ı Kerim Islam Isporları Mevlid-i Nebî Musa Kâzım Hazretlerine Cetelerin Tenkili Derviş-i Tal'at Efendi'ye Cevab Tahdis-i Veciz (Üstad R. Vahyi Bey'e)	Nazım Nazım Haber	M. Fevzi A. Ferid R. Fanî	352 352 355 355 354 356 356
1336 136 1917	Hadis-i Serif Ulviyât-ı Islam Var Kimdedir?	 Nazım Nazım	A. Tayyar A. Muhtar R. Fanî Polat	361 360 362 363
1336 137 1917	Kur'an-ı Kerim Ulviyat-ı Islam (Islam Sporları) Hakikat Erzurum'lu Salim Polat Bey'e Erzurum'da Ermenilerin Yaptıkları Garb Taarruzu Almanya'nın Fransa'ya Taarruzu Uzerine Manzume	Nazım Nazım Nazım Haber Nazım	M. Fevzi A. Muhtar 	369 368 370 371 373 373 372
1336 138 1917	Hadis-i Serif Islam Isporları Fulak "Akıl biliyor ki var bir ALLAH mahiyeti bilinmiyor Ah!" M. Naci Asr-ı Saadetteki Askerin Miktarı Medhal	 Makale Nazım	A. Tayyar A. Muhtar H. Semseddin	377 377 379 378 382
1336 139 1917	Yad-ı Vatan Pederi Ziyaret (Valide Besik Karsısında)	Nazım Nazım	Seyh Sırrı Seyh Sırrı	384 383
1336 140 1917	Telif-i Din ve Fen Istikraz Marsı Elhakku Ya'lu Sürud-ı Dil Devlet Halktan Faizle Borç Alıyor	 Nazım Nazım	 S. Sırrı	393 397 398 398 398
1336 141 1917	İlahi Müstezâd Sırr-ı Nerset-i Rıza Esma-i Hüsna	Nazım Nazım Nazım	S. Sırrı Sabri A. Mümin	403 403 404 405
1336 142 1917	Tebşir Feryâd Ahmed Muhtar'a	Nazım Nazım Nazım	Bursa Mehmet Mustafa Hilmi Ahmed Behcet	409 409 412

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayfa
1336	Gazel	Nazım	Halil Kamil	419
143	Calış (Oglum Nureddin'e)	Nazım	Sabri	420
1917	Terbiye Hakkında Bir Fikir	Makale	A. Vehbî	418
1336	Na't-ı Serif			425
144	Tevhid-i Bâri		Safvet	427
	Tahmis-i Münacaat	Nazım	Sabri	427
	Dinin Tarifi Hakkında	Makale	A. Vehbî	428
1917	Merîç Meselesi			430
1336	Dinin Tarifi	Makale	A. Vehbî	
145	Vasf-ı Hu	Nazım	R. Fanî	432
	Calısmak	Nazım	S. Sırrı	433
	Asr-ı Saadette Askerlik	Makale	T. Mevlevî	434
	5. Mehmet Oldü. Vahdettin Padisah			
	Oldü (Vahdettin'in Beyannamesi)			435
	Beyanname-yi Hümayun			436
	Heyet-i Vükela Listesi			438
	H. Serif		A. Tayyar	
	Dinin Lüzumu	Makale	A. Vehbî	
	Sofiyane Bilmeceleler		M. Sadî	
	Gazetenin Satış Yerleri			
	Asr-ı Saadetteki Askerlik	Makale	T. Mevlevî	443
	Cifte Gazel Olmaya, Olan		R. Fanî	444
	Omer İbni'l-Hayyam'ın Bir Rubaisi		R. Vahyî	445
1917	Merîç Meselesi			446
1336	Hadis-i Serif Serhi			448
147	Manzume	Nazım	M. Fevzi	448
	Ahlâk	Makale	Avnî	450
	Dinin Lüzumu	Makale	A. Vehbî	451
	Na't-ı Serif	Nazım	R. Fanî	451
	Ithaf	Nazım	S. Sırrı	452
	Tarih-i Vefat	Nazım	Cemil	452
	Sulh Mes'elesi Etrafında		S. Tevfik	453
	Darü'l-Hikmet-i İslamiye'nin			
	Küsadı			454
1917	İslami Gazetelerin Bazılarının İsimleri			455
1336	Hadis-i Serif			455
148	Nazım	Nazım	M. Fevzi	456
	Medaris-i İslâmiyeye Dair			
	Birkac Söz	Hitabe	M. Vehbî	457
	Dinin Ahlaka Lüzumu	Makale	M. Vehbî	459
	Tahmis	Nazım	Sırrı	461
1917	Kastamonulu Saban Efendi İçin	Nazım	Harputî A. Ferid	461

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayf
1336 149	Nazım Hakiki Mücahedenin İcabat-ı Esasiyesi Kasîde Gazel Arifane Bir Gazel Meclis-i Mesayih Riyasetinden Daru'l-Hikmetu'l-İslamiye Beyannamesi	Nazım Makale Nazım Nazım Nazım	M. Fevzî M. Vehbî Safvet Sırrı H. Ziyaeddin	463 466 467 467 468 468 469
1336 150	H. Serif Serhi İd Said-i İzahinin Menafii İctimaiyyesi Resîd Fânî'ye İthaf Semayı Pek Severim Siyasete Dinin Lüzumu Ay-İnnâde (Münif Biraderimize) Maarifin Lüzum-u İslahı Mev'ize Medeniyet İmaniyet Tevcihat Osmanlı-Bulgar Hududu Seyh Senûsî Manzume	Makale Nazım Nazım Makale Nazım Makale Makale Makale Makale Nazım	A. Tayyar A. Vehbî R. Vahyî Zihni A. Vehbî A. Tayyar Seyh Naci Seyh Naci M. Fevzi	472 472 472 472 473 474 474 477 477 478 478 478 480
1336 151	Haberler Sabr-ı Müstelzimidir Terbiye-i Diniye Mev'iza Nazım Pasa'nın Gazelini Tahmis Vahdettin'in Meclisi Acıs Konusması Sadakat Yemini (Padisah Yemini)	Makale Nazım Hitabe	A. Fuad M. Fevzî S. Naci S. Resîd	481 482 482 485 486 486
1337 152	Garbiyyuna Taklid ve İstinad Belası Vellezine Cahedu Ayet-i Kerî- mesi'nin Tefsiri Fitne Katilden Eseddir İsretin Men'i Tahmis İlm Suret-i Hatt-ı Hümayun Yeni Hey'et-i Vukela	Nazım-Nesir Makale Makale Makale Nazım Nazım	M. Fevzî M. Vehbî A. H. S. Sırrı Zihni M. Vahdettin	487 490 491 492 493 493 493 494

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayı
1337 153	H. Serif Serhi Siyaset-i Islâmiye Cuma Hutbesi (Kasım Pasa Camiinde) Mev'iza Ders Padisahtan Ordu Kumandanlarına Said Halim ve Talat Pasa Kabinelerinin Ali Divana Verilmeleri	Makale Hitabe Genelge	M. Fevzi M. Vehbî M. Tevfik S. Naci Vahdettin	495 496 497 498 499 501
1918	Terhis			502 502
1337 154	Kur'an-ı Kerim Tefsiri Tenbihat-ı Mühimme Feylesof Rıza Tevfik Bey'e Olsun Olsun Redifli İki Gazel Feryâd-nâme Cuma Hutbesi	Nazım Nazım Nazım Nazım Hitabe	M. Fevzî Seyh Ahmed Hamdî R. Vahyî R. Fanî A. Vehbî Ali Sefik	503 508 508 508 509 509
1337 155	Hadisi-i Serif Serhi Kelime-i Şehadetin Fezaili Düstur-ı İman ve Kainat İmiş Redifli Bir Manzume Tahmis-i Gazel-i Cenâb-ı Sırrı Merhum Fikret'in Han-ı Yağma'sına Sebih Akide-i Bakıyyetu'l Eslaf ve Reddiye-i Cedidetü'l-Ahlaf Ümmet-i Islâm'ın Kurtulmasının Caresi	Nesir-Nazım Nazım Makale Nazım Nazım Nazım Nazım Nazım	M. Fevzî Abdi Haydar R. Fanî Harputî A. Ferid R. Vahyî Hacı Hayri	512 512 515 516 517 518 518 518
1337 156	H. Serif Serhi (Mümin Farmason Olamaz) Berahin-i Tevhid Umeradan Ulemadan Ne Bekleriz? Terbiye-i Dinin Mabedi Nağme-i Dil İbret Osmanlı Matbuat-ı Kongresinden Alâkadâranın Nazar-ı Dikkatine	Nazım-Nesir Makale Makale Makale Nazım Nazım İlân	M. Fevzî Mehmet Sadık E. Salah Muzaffer A. Vehbî A. Vehbî M. Hilmi	519 522 522 523 524 526 526 526
1918				

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Say
1337	H.Şerif Serhi (İslam'da Kadın ve Tesettür)	Makale	M. M. Sadık	528
	Maarifin Lüzum-ı Islahı	Makale	M. Fevzî	531
	Saveti-i Kur'aniye		A. Tayyar	530
	Berahin-i Tevhîd	Makale	A. Fuad	530
	Hazret-i Kur'an	Nazım	Mustafa Hilmi	523
	Recep Vahyi'ye Recep Vahyi'den Hediye	Nazım	R. Vahyî	523
	Bir Münacaat	Nazım	Celal Vehbî	523
	Tecelliyat-ı Zamaniye		A. F.	524
	Suret-i Hatt-ı Hümayun			524
1918	Tesekkür			
1337	H.Şerif Serhi		M. Fevzî	536
158	Hüsn ü Ask	Makale	Seyh Esat Seyfî	537
	Fezail ve Rezail Hakkında		Ferîd Vecdi	540
	Maarifin Islahı Lüzumu		A. Fuad	540
	Tahvif ve Tertik		A. Vehbî	542
	Manzume	Nazım	M. Sadık	542
1918	Tecelliyat-ı Zamaniye		A. F.	542
1337	Hadis-i Şerif Serhi		M. Fevzî	543
159	Ashab-ı İslam'ın Hangisi Efdaldir	Makale	A. F.	546
	Devr-i Cahiliyette Hangi İlimler Vardı, İslam Hangisini İbka, Hangisini İfna Etti?	Makale	T. Mevlevî	548
	Tecelliyat-ı Zamaniye		A. F.	549
	Na't-ı Pak-ı Rasul	Nazım	H. Vassaf	549
	Hey'et-i Nasiha			549
1918	Yine mi Kadın Hikayesi?	Tenkit	M. Fevzî	550
1337	Ramazan-ı Şehramtedar			
160	H. Şerif (Hayasızda Din Aranmaz)	Nazım-Nesir	M. Fevzî	
	Emr-i Bi'l-Ma'ruf	Makale	Ahmet Esad	553
	Hitabe		Cemaleddin Afif	556
	Na't-ı Perişân	Nazım	R. Vahyî	556
	Tecelliyât-ı Zamaniye		A. F.	556
	Intibah ve Vahdete Davet			557
	Fetva-yı Mesihat (Bu Seni Ordu Siyam İle Mukellef)		Seyhülislam	
	Acaib?		Mustafa Sabri	557
	Hey'et-i Murahhasamızın			558
	Paris'e Azimeti	Haber		558
	İkinci Hey'et-i Murahhasa			558
	Adab-ı Ramazana Muhalefet ve Tu...			558
1918	Zavallı Millet Hâlâ Soyuluyor			558

Tarih Sayı	Konu (Yazı Başlığı)	Tür	Yazar	Sayfa
1337	H. Serif (İman Hayanın			
161	Esasıdır)	Makale	M. Fevzi	559
	Bir Müstesrikin İslâm Hakkın-		Ali Haydar	561
	da Mühim Beyan...			
	Edebiyat (İzmir'in İsgali	Nesir-Nazım		562
	Münasebetiyle)			
	Bolu'da Müntesir Kürsi-i	Tenkit		565
	Millete Refikimi...	Nazım	A. Vehbi	564
	Manzume		M.Selahaddin	
1918	Ceride-i Sûfiyye Basmuharriri		M.Hüdayi Fazıl	566
	Bey'e			

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1- AKYUZ, Kenan. Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri. 4. b. İstanbul: Mas Matbaacılık, 1990
- 2- DILÇİN, Cem. Örneklerle Türk Siir Bilgisi. 2. b. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992
- 3- İNAL, Mehmut Kemâl, Son Asır Türk Sairleri. 12. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1969
- 4- İNUGUR, M. Nuri. Basın ve Yayın Tarihi. 2. b. İstanbul: Çağlayan Basımevi, 1982
- 5- İZZET, Ahmet. Feryadım 1. İstanbul: Nehir Yayınları, 1992
- 6- KARA, İsmail. Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 1-2. İstanbul: Risâle Yayınları, 1986
- 7- LEVEND, Ağâh Sırrı. Türk Edebiyatı Tarihi I. 2. b. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984
- 8- OLGUN, Tahir. Edebiyat Lügati. Kemal Edip Kürkcüoğlu. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1973
- 9- ÖZEL, Sabahattin ve Ali İhsan Gençer. Türk İnkılap Tarihi. İstanbul: Der Yayınları, 1991
- 10- PARMAKSIZOĞLU, Abbas. Türk Gazetecilik ve Basın Tarihi. İstanbul: 1959
- 11- SEYİDOĞLU, Halil. Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı. 4. b. İstanbul: Güzem Yayınları, 1992
- 12- SAPOLYO, Enver Behnan. Türk Gazetecilik Tarihi. Ankara: 1976

GENEL KAYNAKLAR

- 1- Büyük Türk Klasikleri, İstanbul: Otuken-Söğüt, 1985-1992
- 2- İslam Ansiklopedisi, İstanbul: M.E.B. Basımevi, 1993
- 3- Meydan Larousse 5. Ankara: Meydan Yayınevi, 1960
- 4- Türk Ansiklopedisi XIV. Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 1966
- 5- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 1-7. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1976-1990

الاصحاح

سر محرری : علی فواد

اونهی سنه ک اعتباریه
تاک سنه ایجون ۲۵
وتمام احتیه ایجون ۳۵
غروشدر .

عمل اداره ترجمان حقیقت
مطبعه می

حیاتیار ومدرستولی

حسن کاظم

بمركز مسلكه موافق
واق قبول ودرج اولیور

رج ایدیان اوراق اعاده
اولتاز

بلاغات و سائر ایجون

اداره مراجعت
ایندیلور

رهین شریعت محمدیه ، کافل حقوق یتیمیه ، خادمه ملیه اسلامیه در

نومرو ۱

شمعدیلک منتظماً جمعه کوناری نشر الونور

نومرسی ۱۰ پاره در

هوالتسليم والاتیقار لاسر والله تعالی فن طرفین
اللقنه فرق بین ایمان والاسلام ولكن لا یكون ایمان
بلا اسلام ولا اسلام بلا ایمان (اسلام لاسرخدايه
اتیقار والسلا معانسددر . لقنه ان الله اسلام
ینتله فرق وارودو . ایمان صدیق واسلام تسلیم
میسی مقصدیز . ایمان بلا اسلام اسلام بلا ایمان
چایلیستک منسددری آکلاشیلورکه مسج مؤمندن
استنا اونهی ، ایشته برکتنا مترادف اولدقلریسه
دکدر .

بر حدیث نرسفده حضرت رسون اکرم صام
لا اله الا الله ، بولنی شعبایمناک اعلانندن نرسدی .
وئی الاسلام الی اخره حدیث نرسفده اولدقون
شریعت ارکان اسلامدن بر رکن اولدقنه اشارت
بیوردی . بودخی ترادقلریسه سنه داکدر .

ایمان شریعت ایله تفسیر اولتورسه اسلام ایله
متحد اولور . واکر یانکیز تصدیق ایله تفسیر
اولتورسه حدیث و محققده متساوی منهو یتده متادیر
له اکر . واکر قبول وادان معنسد اولان اتیقاد
بسن ایله تفسیر اولتورسه منهو یتده مترادف و
صدق و جهده متساوی اولورکه بو صورتله وقوع
بولان نزاع لفظی اولور .

اسلام لفظی قانع قورقوسیدن ناشی مجرد
اقرار لسان و اتیقاد ظاهره به دخی املاق اولتور .
(قات الاعراب امانا) الخ . بعض اعرابی بز
ایمان ایستدک دیدیلر . ای رسول آنره دیکه سز
ایمان ایتمدیکیز باری ظاهری اتیقاد ایلدک .
چونکه هنوز ایمان قلیکزه کیرهش دکدر . ایشته
شو مننای جامع بولان ایله جایلددهکی اسامنا لفظی
بومناهدر . اسلامک ایماندن انشاکه دلالت

سو کانی کتابرمواک قولنی ، قادنی قرار حقه
سی ایدیلان خالاکت سنه لری کتب تفسیر حقیقه
بترجیح انظار مله وضع ایلمک سی ایدیلور .
شما یلک جر لوه صوفیه فی اخلاق ، دخی و صوفی
واقی واحکام لریعه محمدیه موافق و اعقیده
فرقه حاجیه مطابق بولفق اولور . قانع منله امان
سینک مسلمان نرسدر . سینه احسن حال اوله
له سنه ایله ایلمک اولور . سنه دخی موهوب
بوقی حقیقه اسلامک حقیقت اولورکه اساس
ایلدک . اهله کورج معسوم و غایبه کایسه بر کایسه
ایلدک .
هرن جناب حق و فیاض مطلق تومیدر
سحالیسه مظهر بیورنون

اشتیاقات

حقیقت ایمان واسلام
اسلام لغته مطلقاً طاعت و اتیقاد معنسددر .
وسیع شریعت . ایمان ظاهره به سرد اولور رش و
اقرندن . یعنی قبول و ادان لریکه حقیقت تصدیق
ایلدکدر . و احکامه اتیقاد حضرت امانکده
ایتمه ایستدسن خبر و رشیکه موهوب حاتم سن
تصدیق معنسددر . و ایسته اولور ایمان ایله
اسلام مترادف اولور . و ترفیح سی و حسی
منسوزیدر . سنه لریک ترفیح سنه لریک
مذهب جمهور ظاهره ایمان ایله
شکلف ماضی قدده نرسدر . زن سینه سینه
احدیده برکیسه زبویه اسلامی سنه لریک
و یاخورد ایمانی سا الله مسلمه .
امام اعظم جف لریکت دخی کورج
جیلیدده بیان بیوردر اولدقلری اقوال ایله سن
ماده بر قاندهما توضح ایدیلور . (والاسلام

مستخرج
ز ماضی . مدیدسیات اولدک ترتیب ایتمن اولدنی
بن ایلبار حقیقت نرسدر . ظن ایتمز ایلدک
ریخته ندرت ظفر باب استناد اولسون . « وهو عن کل
نی قدره » ذالقه المتین « ظن ایتمز ایلدک او
نیجه ایتمن عدالت قهار استناد اولسون » ان
امر بالعدل « و حال اقرنی نرسدر
سنه ایلم جورشیه حقیقت نرسدر .
« وهو انقلب » ظن ایتمز ایلدک لاق و صوفی
نور فیاض حریمه لسان اولسون « لکن شی
سیا » هو الاول ، هو الآخر ، هو الظاهر . هو الباطن
استیقاد جبار مزده طاشیمنی حه منت سیدیکیز
چواغر حکیمه نادره ایله مزین معر حقیق امور
بوسنی و جسد نرسدر اولان آثار متسوفینی بز
طورا ایلمن نرسدر ایله بز که منته نرسدر بیلدر مندی .
اوت مات نیجه محمدیه اراسنده حریت شخصییه
و حریت قلمیه به مالک ذوات ستوده صفات موجه
ایلدک بیکرله فرومایه مستدک زور نالایمک ایجون
اماد تجریر بولنی یعنی قلعاب نظر اعتباره ایوب
انسان حر شرور و انانیتکدر . سرتنی حق ایدیلور
بقتیر دخی هرجه باد ایلمد سانی ترم ایله حیات
نرسد کتب تفسیرین بر درو کوشه نیلنده بر اتیقاد
مطالع و بر طاق دخی الاصل اولان کسرتک مهاجرت
شددیانه و اتیقات عسدرانه سی سم اعتباره ایوب
اون اوج سنه نرسدر ای صوفیه جامع شریعتده .
تکوا ای استیقاد اولان بتون حکیمانی اولدق
اولور صرف فارسیدن متوی شریقه قدر نرسدر
و صرف عربیدن جلانه قدر نرسدر ایلمسدر .
همد آتم حیدر بونون بوخرا نی بیان اولان
فارسی کتابلرینده ، حکیمانی عقائد دینه اسلامیه
مركز همای روحی درجه سیده و شرع شریعت دائره
سنده اولان شیرلی و قیبه بیلمکه نصل بر فکر
سینقیبه کوره مضرت محمد ایدیلوب اومعززه محتر

بوقدر . دين جيتيه بالکيه ذاتي ظاهرأ واپلنا
مبودينه غلص قلادن احسن کم واپنه مانده
(ومن احسن ديناً) الخ . ايجله ستمه کی قدس
منا الساق حيران ايدر .

خدايه ايمانك واجب اولينبي عشق عليه
وجوبك طريق ثبوتی مختلف فیدر . اشاعره
عندندن طريق مجرد سمندر . عتاك اصلا آند
مدخل بوقدر . معتزله عندند مجرد عققدر .
سبمك آند مدخل بوقدر . و خفيه عندند
سمندر . و عقل آند واسطدر . حقیقته معرف
و واجب اولان حقددر . عقل آند واسطه در .
باجمه احكام شرعیده عتاك مدخل واپندر .
قیدر اختلاف اولندی . عقل ايله برشیت و جواب
و حرمتی محقق اتمز و برشیتك احسن و قبحی اكلا
شلمز موجب و معرف اولان برعددر . و معتزله
دیدلرکه موجب اولان عققدر . عقل ايله اشیاك
سمن قبحی بیلنور . بوکروه کوره علل عقلیه
دلالتهم عهدن اعلادر . و عتاك ادراك اتمدکی
شیتك ایل شرعی ايله تاسر اولسی ممنوعدر
دیدلر . علم خفیه دیدلرکه عقل اولدر
اشیاك احسن و قیدر بیلنور . معتزله نك دیدلر
کی موجب انان دکدر . اشاعره نك دیدلر کی
بالکيه مژه دخی دکدر . حاصل معرفت ايجون
القدر

بوقدر . دين جيتيه بالکيه ذاتي ظاهرأ واپلنا
مبودينه غلص قلادن احسن کم واپنه مانده
(ومن احسن ديناً) الخ . ايجله ستمه کی قدس
منا الساق حيران ايدر .

معدی وار
(رؤیت الله تعالی)
حق تعالی حضرت تدرینك كور ايله كورنسی
حزدر چونك كور ايله كورنك كتب كلامیه مرده
بهان قطعی ايله ثابت اولمشدر . جناب حنك
موجودی اینه قطعیدر بنا علیه كورنسی صحیح
اولور (لا تدرکه الابصار) الی اخره ایت کریمه .

سپهچ بر زمان حق تعالی کی کورنسی اکل
بلکه کورنسی اکل
دکدر جن اهل سنت و اهل بیت (ع)

بقوله نظر اموات ، حقیقته بر ایلک سیه
رؤیتی تجویز ایدیلر حتی رؤیتی بر ایلک سیه
ایله ک سینه ایلک بر ایلک سیه ایلک سیه
قارخیه کی رؤیتی بایر دیدلر . بوقول
بزدله بوکامه حق اکل معتقدن تجویز که ورائی عقول
سلیسه . فیهام مستقیمه نادر الوتوع بر سالت
سینه و ایدرکه او هکند ای اخوان دین و ورائی
لقدند فصل بر حات نو معرفت اولورکه عقول
انسانی اتی ادراك اتمسون دیه منکر اولمشدر
قال الله تانی (فلم یجئ ربه) الخ وقال علیه السلام
(انک الله خلق آدم فخلق آده فخلق فیه) دیگر بر مقامتم
(انما تجلی آله لشی خضعه کل شی) بیورلمشدر
(البحی) عذره عن ظهور الذات الالویه وصفاتها
واقبالها واما بلیها روح ايجون دخی تجلی و ایدر
بو تجلی روح اینه تجلی الوهیتی جوی کیمه فرق
ایلمز شوبله که تجلی روح حدیث علامتیه
متصف اولور وقت ظهورنده هرزه قیل صفات
محرربی ازاله حاصل اولورسده ذاتی قوت اقا
بوخا ایشو تجلی روحان ذکر وطاعت و اوارینک
غایبندک حاصل لوجی و اوار ایدر و حانیه تجویز
ایندکده قلب ساحلی اوزره بوج ایدر اول
سیدن بشریته عجز اولمشدر نفسیه طیب
خودت ایلک تجلی روحان فیه لهما بیت حانیه
الار ایلک ذاتی بونت خلاصه در زیرا بومقام
فصلت ک فایک فی و ایدر نفس بالکيه مرده
اولوب کدوسه فنا و اضمحلال حاصل اولمشدر
رائی و ایدر حنک غیر اولمشدرن (یا ایها
النفس الصبیحة ارجعی) الخ سرسته مظهر اولور
تجلی ایلک دخی ایکی نوع اوزرمد بری ذاتی
وبری تجلی صفاتیه ذاتیه ده ایکی نوع اوزرمد
بری الوهیت دیگر بریویندر اما تجلی الوهیت
زولور ویدمر دو جهانه اید شقیقتمز تفرقه
موجودات و منشأ ظهور حقائق انوار ذات اولان
حضرت فخر کاشان ایدیزه ظهور ایدن کی که
وجود محمدی بالکيه تاراجه ویردی و عرض
وجود محمدی وجود ذات الوهیت اثبات بیوردی
(ان الله سبیه مومك) الخ در بوکال سعادتی انیا
علیه السلام مدین نبوی هیچ ریکه به اهدا بیورمدیلر
ظهور ایدند .

سپهچ بر زمان حق تعالی کی کورنسی اکل
بلکه کورنسی اکل
دکدر جن اهل سنت و اهل بیت (ع)

طور آمدن طاشقا) مولانا
ست و حر موسی صمقا
معرفت اساس سور اعرافدر اولان
کریندن اقبیس اولمشدر (قال رب ارنی
انظرنی) الخ و فاکه و طر و سجات قدریه
موسی ثلاثین لینه مقصود سبجه اوتوز کون

وکیجه وعده ایدوب بیور
صومدن خلوقم عارض اولور
مادکرکی تطیب ایندکده خلوقم
عتدی من الساک مقتضاسجه مذکور

حصول بیورن (اتمنها) بشر قتم میقات ایدر
نصیه بیورن اولورق اولمشدر اولمشدر
سلطان ظهور میقات حقه واصل و نالی اوا
الی الی اسماح ایدنجه مست و مستقر عت
اولوب دینیکه (ای تم ربم ایلک)
کوسقدر سی (انظر الیک) بن نظر ایدر
مذهب اهل سنت و الجماعت اولدرکه حرمی ح
الرویه کورمک جائزدر زیرا انبیا دن سبجه
طلب محامد نه کیم بیضوی حضرت تدری سیه
(وفیه دلیل علی ان رؤیتهم جائزه لان طلب البصیر
من الانبیاء محال) اما از ایدر بیورند
دخی و ایدرکه نورحق بصیر ظاهر بی ایدر
ایدوب بو ایدر بشریت اولی و ایدر
چشم سرسره چشم اولوب و ایدر
ظاهرک عینی ایدر بو کوزله و ایدر
حق مشاهده ایدر اولور اما اهل علم بومقد
راجم دکدر در سه لایه سبک بیوردر .

تلقی چشم هر دم
ایله طلب ایدر
کونشدر
ایندکده چشم
(بن ترانی)
سن فی ایتله کورنسی کورنسی
معناش ایدر انا خطای
بیوردر که سن سن اولمشدر
اگر ذاتی ذاتیه و صفات و ایدر صفات
افلاقدرد رائی و صرانی حقیقتمز حضرت ایدر
جاییندن رفع اولوب ذاتی مشاهده
نه کیم سید الطائفه جنید بغدادی بیور
قال من ات فقلت ات
حضرت موسی ایدر ایدر ایدر ایدر
افان و عشر تائیننده ایدر صفات و ایدر
اقای ذات ایدر اما ذاتسده بقیه ایدر
مع تلك البقیه مشاهده مراد ایدر کون جناب
عزت (لم یجمع المشاهده مع البقیه) و لکن انظر
الی الجبل) و لکن سن نظر ایله جبل طوره تاویل
جبل طور مکانده مستقر اولورزایه (فسوف
ترانی) عن قریب سن فی کورنسیک تاویل ای
قتاستقر وجودک فی مکاه ایدر رؤیتک ایدر
وذلك من باب التعلق بالمال مادامک وجود بقی ایدر

تلقی چشم هر دم
ایله طلب ایدر
کونشدر
ایندکده چشم
(بن ترانی)
سن فی ایتله کورنسی کورنسی
معناش ایدر انا خطای
بیوردر که سن سن اولمشدر
اگر ذاتی ذاتیه و صفات و ایدر صفات
افلاقدرد رائی و صرانی حقیقتمز حضرت ایدر
جاییندن رفع اولوب ذاتی مشاهده
نه کیم سید الطائفه جنید بغدادی بیور
قال من ات فقلت ات
حضرت موسی ایدر ایدر ایدر ایدر
افان و عشر تائیننده ایدر صفات و ایدر
اقای ذات ایدر اما ذاتسده بقیه ایدر
مع تلك البقیه مشاهده مراد ایدر کون جناب
عزت (لم یجمع المشاهده مع البقیه) و لکن انظر
الی الجبل) و لکن سن نظر ایله جبل طوره تاویل
جبل طور مکانده مستقر اولورزایه (فسوف
ترانی) عن قریب سن فی کورنسیک تاویل ای
قتاستقر وجودک فی مکاه ایدر رؤیتک ایدر
وذلك من باب التعلق بالمال مادامک وجود بقی ایدر

مشاهده دان میسر اولمز و تا که رب موسی جبل
 ظهوره و یا جبل وجود موسی و تجلی ابدیسه
 (جمله دکا) این مذکور است مثلاً شیخاً لا وجود له اصلاً
 یعنی حضرت حق جل طوری مذکور که قیدی یعنی
 حجاب اقدس وجود موهومی موسی می مضمحل
 و تجلی قیدی تجلی حق ظهور ذات و صفات
 و افعالند عارفتی حضرت موسی متلاسی اولی
 (و حر موسی) ای سقط موسی عن هویة الوجود
 (صفا) استغنیاً علیه و فانیاً همکسر منای بی
 عشق حقی وجودات و تمیز و ممکنات و ممکنات
 تا که روح حقان کید و اسرار حقانی و روحانی
 کرمانی را خلق بر روی رحمانی که حجاب
 شده مغایر نور سزندی از باطن اندر شده که
 بلکه در تجلیات جلالت عشقی شکوه تصویر
 ایدم یکبار در عشق یعنی طوری حجاب ایکن
 هر یک از خود موهومی موسی اسقاط ایدوب
 وجود موهومی به معنی اعطا ایدرک رؤیت
 زحمانه لایق قیدی
 هم حال عشق افلاک عروج و کوه طور
 رقص کلوب در عشق خروج ایدی جنبو حدنه
 عقد ایدی اولی صفت به نور حقیق مادی اولی
 و سر و صفت اول نور اید بولور و برینتی اول
 نور اولی کمال صاحب الحرف معرفة العقلاء
 و عبادت اولی ایدرک لیس من ذات الشقی بدی شرف
 انبیا و اولی (شفا) اتفاق مشایخ صوفیه بود که
 بل حقه ذلیل اولمز و اسرار ربوبیتی ادراک قلمز
 و صفت شنیدر ایچ کندی کی بر محدث شی
 ادراک قیلاز کاتال ابن العطا (المقل انه للمبودیه
 لا الاصلاح علی اسرار الربوبیه) بولام حکمت
 آمیزه ای معلوم اولدیک بر کیمسه مبدأ
 و معاد و صفت و کثرتی مدرک دکلدز عقلت یول
 بولمدنی رسانیدن برضایی ادراک ایتمک خدانک
 هدایته متوفی

نابندی وار

[عدل و عدل الهی]

(وان الشریک انظ عظیم) فهو استجه ظم عظیم
 مرک ، عدل عظیم توحید الهیدر توحید الهی
 سه وجود استیک زوال پذیر اولیسه حصول
 رلور و جود مجازی فانی اولدیه توحید حقیقی
 توحید الهی قطعا ظهوره کلمز ، شرک خفی و جلی
 ایل اولدیه عدالت تحقیق ظهوره کلمز .
 خلاصه کلام انسان فنا پذیر اولدندن سوکره
 ن عدالتی عین عدالت محض کرامت اولور .
 نظارت کرده تمیقات مشایخ شیخ اولی حق
 که ستمک باشلادی تاسیس مشروطیتدن یکبار
 و همایش ایش کویاتون دوازدن عجزه کنی
 و ستمک اولدیک کویاتون کویاتون کویاتون
 ستمک اولدیک کویاتون کویاتون کویاتون

قلمدره کورین آیشلرده کورلمکه باشلادی .
 قلمدن چیقار یولوب چیقار یه چی بللی اولمان کاتیر
 اصحاب مصالحک ایشلری بر افرق قریبالتی قیون کی
 بکشمکه باشلادیلر
 کندی مضمیزی عومک مضرتنده آرایمه
 منافع عمومی بی دوشونم اداره مستند زماننده ملتی
 صوبان کیمس لارک معاشی حد معقوله تزییل ایدم
 یوقسه قلملردن بش اون کیمی ای چیقار یه
 م . و کلا بو کون تکمیل خصلتک آجینتی
 عجزدن چیقار یه قالدیلر هله کندی لرنک معاشی
 احتیاج ملت ایله متناسب بر زاده یه تزییل ایتمک
 راضی اولدیلر شورای دولت اعضالیته بدیشریک
 محاسبه جیلر مکتوبه بیلر بشر لایشر سیکدن و یوازلر
 رساله اعضالیته در در تیکدن آشغی ماش و ره مذبذیلر
 (ابلهی کوروز روشن شمع کاتور نهنگ)
 (زود یعنی کیش بشیر و غن نیشدر در چراغ)

ای اولی ای اولمه باشلادیلر زانی اولتی است میوروز
 ایشک مش اولسقی بویه اولماسی لازمکلر بومات
 عقل شخصی بی تاملین ایدم مرزسه هله برشی
 تاملین ایدم مرزانه لرنک کیمه اغراض شخصی بولرنک
 جهسی عدل شخصی ایله ملدقم اولور .
 عدل شخصی اولما ایله عدل شخصیتدن بر
 فائده ترتیب ایتمک کیمه کیمه بی یوقسه
 خطیک همه بی یوقسه خطیک کیمه کیمه
 (ان الله یأمر بالعدل) امر الله بالعدل اولور
 عدل بودن بر مات که بوعدله قلمده اولور
 یواشما مطاب اعلا و مقصد ایشی به ارتکاب ایدر
 عدالت سبب صاردمر عدالت لایق حاکمدر عدالت
 اولور نه ای عدل اولمز ایسه نوحده مله بی نه
 ده ترقی بی تاملین ایدم بی یوروز اولور سابقه به عطف
 نگاه ایدیکر .

نکند جور بیسه سلطانی
که نیاید زگرک چووانی

شمدی بری ووت ایدمور مانوق الطامع ایلهسه
یکارله ماش نجیبس ایدمور .

بوحالات بونهده اولدیک ایسه اولدیک ایسه
آرانیور و اداره مستند ایله نه ترقی ایدمور .

بویه اولمز ای وکلای ملت عدل شخصیتک
تعمیمه خدمت ایدم . و ناظر اولدیک ایسه
حالا بدلاز ، عدالت نه بیولک دیبوماندز . بونی
اجرا ایدم و وطنی تپاکدن قورناره م .

(عدل ساعته خیر من عباده بیعین سنه) عمده
کائنات اولان جناب بیامور بر سنا عتک عدل
نوعدالتک تمش سنه ملک عبادته رجحانی بدیشریور
اولمه ایسه عدالتی سنی ایدم یوقسه برده عدالتی
یکبارک اجرای ذنات آئینه . امان یاز قدر بولمک
ولمه ای وکلای ملت کیمدن کیمه شکایت ایدم

بیش که بر آوردم ز دست فریاد
همیش توار دست تومی خواهم داد

یکه ملت اولمه ظن ایدر زک مجلس میمونان
 بومعاش بنماتسه موصیایه حق البته بومعاشلری
 احتیاج ملت ایله متناسب و حد لایقه تزییل ایدم جکدر
 قابطو نلرک نکر لکرنده لاستیک اولمز ایسه وار سون
 اولسون یاز قدر بو ملک ولته اولو زمان و احتیاج
 ملتیه متناسب بر قاعده نظامنامه سی ترتیب اولملی
 سوکره مدت تقاعدی سنی اکل ایند مأمورین
 بالاجبار تقاعد ایدلی و بیوک معاشات ایله معاشات
 میوناندن ایلرله جک تصرف بر مقدار ایله اوقاق
 مأمورلر تنبیه ایدیلر که بو بریشان کور دیکمز
 سفیه حکومتی مواج طوقاندن خلاص ایدرک ساحل
 سلامت ایصال ایدیلر اگر بویه اولمز ایسه بیت
 آتی به ماسدی ولور یاز قدر بو ملک ولته :

ماری توکه هر کرا بیی بزنی
 باهرم که هر کرا بیستی بکی
 ای وکلای ملت (اعدلوا ...) امر برینسه
 انقاد ایدیکر . کز بو امر سبحانیه و سلطانیه
 سهواده عرض تقیام ایتمک ایسه کز بیکرک ایدمکن
 بجزار ملت ایلرله روزک .

بوزورت ایشی به وود بانا
 باخدا و نجیب اولور
 سنا تک ایدیلر اولدیکر ایدم اولدیکر ایدم
 اولدیکر ایدم اولدیکر ایدم اولدیکر ایدم
 مایه خدمت ایلر کیمه کیمه کیمه کیمه
 کیمه کیمه کیمه کیمه کیمه کیمه کیمه
 کیمه کیمه کیمه کیمه کیمه کیمه کیمه
 رضارتدن اولمه کیمس لری یوروز که رفعت سابعه هم
 معاش و کندی لری اقدارسز و بر قاج سنه ک مأمور
 اولدقاری حاده بعضی مستدلرک حرکات مستجاب مستند
 طوبولای اون در نیشک کیمس لری سنه ک ایدم اولدیکر
 ایدم اولدیکر ایدم اولدیکر ایدم اولدیکر ایدم
 ضندن قورنارلق ایچسون ای میمونان هر بریده
 منسویک انتزاعیه خاتمه کیش اولی بوده نظام ایله
 اوله که حق و حقیقتدن بوندن عبارتدر .

روح نه در ؟

روح انسانیه خلق ایکی فرقه به انقسام
 ایشلرده . روحی : روح اسرار آهیدن بر سر
 اولدیکر ایچون تادبا بویاده اسماک کلام ایدنردر .
 جید بنفادی بیوروز . (ازوج شیخی استازراه
 تعالی لایحوز عه العباده) یعنی روح حق تعالی تک
 علمنده مستقل اولان شیلردن بوندن تعبیر جائز
 دکلدز . جناب بیغمیر معادن علوم ایکن کشف
 حقیقت روحندن ایچون منع اولندی اولوامنده
 سائل اولانلر قوم یهود ایدیلر . علی طریق
 الامتحان فریسه دیدیلر که بیغمیر بکزدن اوج شی
 سؤال ایدک اصحاب کهنی ، ذوالقرنین . روحی
 حضرت بیغمیر بولرنک قصص لری بیسان بیوروز

سروشی اولان روحی ایسم ایلی. (وهو الیهی)
 الثوری) روح خفته منایک جوق سوزلی
 وار ایسه زبده کلام شوندن عبارتدر: عالم امرندن
 داخل بدن، خارج بدن دکلدر. ونه متصل واندن
 منفصل دکلدر. شکم حضرت مریمه نافع جبریل
 امین ایکن جناب حق نفی ذات سبحانیه اضافت
 بیوروب سوره انبیاده (ونفخا فیها من روحنا)
 بیوردی. بعض علمایه کوره روحی کنهله ادراک
 تمتعدر. لکن بوجوما ادراک نکسندر. حق خدا
 غروجل (وما اوتیم من العز الاقلا) قول شمر.
 بنده علم قلیدن مراد و حدردیننر وار ایسه انک
 نغریفته اختلاف ایستیلر. بر قوله کوره بدنه محاط
 جوهر لطیف نورانیدر. اسم فخرالین بوقوی
 اختیار ایتمسدر. بعضیله کوره جوهردر. لکن
 بدنه محاط دکلدر. زیرا روح متجز و متجزه حال
 دکلدر. بلکه بر جوهر فرددر. و بلکه تصرفی تدبیر
 ایله در موبدنن تصرفک انطعمی مونددر. جمهور
 فلاسفه و اهل سنتدن غزالی، علیی و معتزله دن
 معمر و افکنن محمد بن نعمان بوقی اختیار ایستیلر
 بر قوله کوره جوهر جسمانی نورانیدر. کله بیک
 کله. نازک حیدریده مسریای کی بوقوی ایله
 الحرمین اختیار ایتمسدر. و الحزین روح چنگله
 انور کله عیدیه وار ایسه ده جهه مناجسم جوهره
 حرمین اولدینن خالی دکلدر. زیرا روح ممکنات
 قیاسیله و ممکنات دخی بو اوچدن خارج دکلدر.
 اهل سنت عیندن روح جوهر عرض دکلدر.
 بلکه باهت ایله بوجسم مخصوص حالدر.

برکتیه کوره جسم اولدینه کتاب وسنتده
 دلیل وارددر. کله اه تالی بتوفی الانس حین موتها
 الح. روحک جسم اولدینه بو آیت کریمه اوج
 دلیل وارددر. دلیل اول توفی. دلیل ثانی اسماک.
 دلیل ثالث ارسالدر. (ولوتری) الح. بو آیت حلیه
 ده روحک جسم اولدینه دیرت دلیل وارددر دلیل
 اول ملائکه اتی تناوله الفرئی بسط ایستکلریدر.
 دلیل ثانی اتی خروج و اخراج ایله وصفدر. دلیل
 ثالث عذابدر. دلیل رابع اندن محرم ایله اخباردر.
 (یا ایها النفس المطمئنه) الح. آیله تجلیسه اوج
 دلیل وارددر. اونترده رجوع، رضا، دخولدر.
 روحک جسمه داخل اولنه سنه دلیل وارددر.
 (ادا اخرجت روح العبد) الح. حدیث شریفده
 روحک بدنه داخل اولدینن صراحت وارددر و
 طاقه صوفیه دن بعض اهل تحقیق روح هیئت
 و حقیقیه بو هیکل انسانییه محلف بر جسمدر.
 وحیت و ادراک کتاهدر. جسم فاده کیتدکن
 صوکره اهل صلاح ایسه عالمه ساهواته وارواج
 طیبانه ملحق اولور و اگر اهل مساد و شقا و حاجت
 اوزره ایسه ارواح حیثانه وصول بولور. زیرا

ایت کریمه بوجسمه طیات طیلره حیثات حیثله
 و برکتدر.

مابعدی وار

عقائد فرقه محمدیه و اثبات اعتقاد اهل سنت
 حق سبحانه و تعالی بردر. زیرا مفهوم
 واجبا الوجود بر ذاتن غیرتک اوزرینه سئلحق
 اولسی تکن دکلدر. قیددر زیرا جناب جهان
 افرینک قدم و ازاین تسلیم ایله جنک اولورسه
 بر خالق بولحق لازم کلدیک و بونوا اوزره او
 دخی حادث اوله جنی جهته هر خالق موقوفه
 متذکر مانوسده مؤثر اولوق اوزره سلسله نی نهایه
 تکنک و معدننه کورم کورله جنکی اقتضا ایدرکه
 بر جهان قطعی ایله بونک بطلانی آشکار اولور.
 و جوب قلمه خدا سو بندیکمز کی قدیم اولوب
 حادث اولدی بر حادث آخره محتاج اولوردی و اگر
 اول محذت قدیم اولورسه مضروب آیت اولور.

قدمه دلیل بوله جه دور و تسلیمک استحالیدر
 الی غیر انبیه عده منجر اولورسه تسلیم لازم
 کور عودت ایدر. دو. مؤدی اولور. بوایه
 محالدر. بطلان تسلیمه بین تکلیفین مشهور اولان
 دایک بری دخی برهان تطبیقده حاصل کلام
 تسلسل یعنی اهور متزنا غیر متضدیک خارجده
 وجودی اسر مسلح اولدیننی کتب کلامیه و حکمییه
 بر اهلن قلمیه ایله اثبات اولمشدر.

خدا عرض دکلدر. زیرا عرض اهل سنت
 و اجماع عده منجه ایله قائم بر وجوددن عا.
 رتدر. بوشیدین تمایزینده (العرض موجود قائم
 بتجزیه) ایله بیان اولمشدر. و تفریق ممتاز دخی
 بودر. موجود قوی عذمی اخراج ایدر. و قائم
 بتجزیه قولاری جوهری اخراج ایدر و عرضک
 متجزیه ایله قیادک معنایی تجزیه اکاتبع اولمشدر
 حادث کلام عرض بر موجوددر که نفسیه متجزیه
 دکلدر. بلکه آنک تجزیه غیرک یعنی جوهرک تجزیه
 تابعدر.

خدا جسم دکلدر. زیرا جسم مرکب و متجزدر
 بوایه حدوث عالمه تیزدر. حالوکه خدا حادث
 دکلدر. خدا که حادث دکلدر. بوسورتیه جسم
 دکلدر.

خدا جوهر دکلدر. زیرا جوهر اهل سنت عده
 جز، لایجز آنک اسمیدر و اون متجزدر و جسمدن
 جزدر. جناب جهان افرین ایسه بوندن متزهدر.

خدا معدود و محدود دکلدر. یعنی حد و نهایت
 و عدد و کبریت صاحبی دکلدر. یعنی کیات متصلیه
 منادیر کی و کیات منقسمیه اعدادکی محل دکلدر.
 خدا منقسم و متجز و اندن مرکب دکلدر.
 زیرا بولورده احتیاج وارددر. و احتیاج ایله
 وجوبه. قیددر. خدا منقسمی دکلدر. زیرا تساهی
 منادیر و اعدادک منقسمنددر. ماهیت ایله وصف
 اولماز. خدا نمکاده ممکن دکلدر. زیرا نمکاده ممکن

اولدینی قلم مکان لازم کوردر. و حقیقت غیر
 قدیم اولدیننی بر اهلن ایله بیان ایتمک ایله مکان
 اولدیننی ایچون جمیع آنکه نسبی مستلزم
 سورته قریب بسط متوسط دخی دکلدر. زیرا
 قریب و بعدتک نسبی عین جانیدر. بونلر بوی
 مضاف اولماز. خداک اوزرینه زمان جاره
 دکلدر. زیرا ایمان اهل سنت و اطاعت عتد
 بر متحددن حکماتدر که آنکه متجدد آخر قدیم
 اولور. لیل و نهار کی بونلر شهر و سنه تقدیر
 اولور.

خدا بر شینه مشاب و عاقل اولماز. زیرا عاقل
 ایکی معنا اوزرینه اطلاق اولور. برسی حقیقده
 اعتماددر. برسی ایکی شیک برجهته اوللر بزرگه
 هر ایکی معنا اوزره خدایه بر شینی مثال اولوق
 محالدر.

مابعدی وار

اعتقاد خاطر هسی

کاشف اسرار خدا. و اصل انوار هدایا، حضرت
 مولانا جلال الدین رومینک متوی، شریف سعادت
 دینی هیچ بر زمان نظر اعتباردن دوشمن طامع
 و شرفی محافظه ایدر. بظان حقایق ایله مزین
 بر خیزیدر

بو کتاب جلیلی مطالعه ایتمک شرفه منظر اولان
 نظر یک بو بیلور که مستقیم منتهی اولور
 زانم و حکمتی طریقت اولور
 و وصایای حکیمانه اسکیک فاضل اولور
 حکیمه دنبر

بوسرا ابدن زاهدی و فکیر بدنه. حاکمیه
 غلاری. تدری حصیاب و حصه دار اولور
 متوی، شریف اسرار انوار یقینی، اسرار
 وصول الیه کشف و ابضاح ایلمکده اصول و اصول
 اصول الدین ترفیقه ترفیع و توصیف اولمشده
 سزادر اشیر احوال کله دن مراد اعمال شرعیه
 و احوال طریقه، اسرار حقیقده. بولورده اسلامک
 اصولدر زیرا علوم احوال طریقه زبده اولدیننی
 جهندن علوم و اعمال شریفه ک اصولی کیدر

علوم اسرار الیه دخی احوال طریقه نسیله آنک
 اصولی کیدر حضرت متوی ایسه (متوی ممکن
 وحدتست) مصرع و مدتیانجه علوم وحدت
 و کن اسرار حقیقده دینک اسماک اسلیدر بوردن
 بر وحدت وجود مسئله ای الاشیای سوز ایسه
 بونک نهدیک اولدیننی ایلروده بیان ایله چکر
 حضرت فخر کائنات اقدیمک بر بیان بیوردش
 اولدقاری (بنی الاسلام علی خمس شهادت ان لا اله الا
 حدیث شریفده اسلامک بناسی صوم، صلوة، حج
 زکات کلمه شهادت ناملرله بشدر.

مابعدی وار

حسن کاطم

وزیر خان متین مطعی

صاحب امتیاز و مدیر مسئولی

حسین کاظم

غیرت منہ سلک نہ موافق
اوراق قبول و درج اول نور

دوچ ایلیان اوزاق اعادہ
اول نماز

اعلامی کتب سارہ ایچون

اداریہ مراجعت

ایستبلد

الکلیفون

سر تحریری : علی فواد

آبونہ سر - مالک اعجازیہ
مالک عثمانیہ ایچون ۲۵
ومالک اجنبیہ ایچون ۳۵
غروشد

محل ادارہ :

ترجمان حقیقت

مضامین

دہر شریعت محمدیہ ، کافل حقوق عثمانیہ ، خادم ملت اسلامیہ

شعبہ علمی و ادبی بارہ در

شہدایک متظماً جمہ کونلری بشر اولنور

بوسر ۲

استیلا

ایلمو قیلم شریفی مدرسہ ترقی استاد محترم پاره اول
فضیلتو مین زاده مصطفی حازم اندی طرفدن ارسال
اورتقدیر

ذہنجاوز وعدہ وغیدہ

چرندہ صوفیہ نامیہ شامہ مطبوعاتیہ عرض
انجام آیدن عزیز گلرنگ برحق تسخیمی اوقووم ،
مستخرجان حقائق اسلامیہ بیابان عبارت اولون
بسماعلی توواتیدہ علمدن ایلمو قیلم شریفی
ولدیلمو قیلم شریفی اولدین زعمندہ بولسان
بہنایہ قاروقورم مدافعہ علمدہ بالکلیفون اسلامک
ترقی و تاملیہ بشوق اولدین اولدین کی آثاریہ ثابت
اولدین مسلک کوردہ بوجہت سنی وغیرت اولدین

ایلمو قیلم شریفی نافع مقالہ بازارق خیل زماندر اخبار
عمومیہ طاری اولان عوارضک ازالہ اسبابی
شیہ و تہذیب اخلاقہ خادم اولمق مسلک صوفیون
اولدیندن مجاہدات صوفیون کلمات صوفیہ اخلاقہ
تبلیغ و تلقین الہیہ موجب محبتدر زجل متین
اولان فرقان کریمہ ایکی انزلہ صارمدقہ یعنی
احکام منہسینی اجرا ایلمدیکہ نائل آمال اولدین
دکلمی زعمندہ اوج یوزملیون نفوس اهل اسلامک
جهت و سعادت اجتماع و نقطہ اتحاد و ترقی اولان
کلام الہیک الحکامی احرا ایچوب و سر محمدیہ الہیہ
مخلوق اولونق تفسیرہ اخلاق الہیکہ نہ قدر سنی
وکوشش الہیکہ اولدینک حاصل اولدین یعنی
اشکارد

تلاجات اوزاغہ گیشک ۱۰ نمودن اولدین
کوز اولکونہ کتوبولم
مشوعیلموع اولان تفاق و شفاق بلاد اسلامیہ
یانین برینہ جووروب اهلینک حفظ و غلامدین
اولدینک مسخلمک و ایلمدن ترکدار عدم و تحقیر
اطمان ایلمو قیلم شریفی اولدین اطمانک

واجرا آتشر لقتدن دگیدر حدواللهی اجرا ایلمک
موجب آتام اولدین کی تجاوزده ظلمدر ظلم ایلم
بلاد بنیاد اولماز
بلاو اسلامیہ تک اکثر حملندہ هر یان و عشرتلا
ایراث خسار و ایقاع خسار ایلمری جهاندن دور
سایک وعد و وعیدتدہ طور میوب خلف ایلمسدن
ایلمو کلدینکی بدبیدر
و الثابت بالمرق : کائنات بالسی
قاصد سنجہ عقیدتدہ آیدرک تحریک بلاد ایلمدن
عصابتک جز الیری کورمک امر معروفدر بونلوه
نصح ویند ایلمک فائدہ ویرمز و ویرمدینکی امثالہ
میتدیر

مایزع السلطان فوق مایزع القرآن
کلام کورم نظامی منطوقجہ سیف الہیہ منع
اولتان میاصی قرآن عظیم الشانک منع ایلمدیندن
اکتوزر
یسک نصیحتدن بر مصیبت یکدرہ مثل
مشهورنجہ اجرا آن اولمازہ استراحت اولماز
غوائل کتدیکہ تراید ایدر آرزو اولتان اصلاحات
موفقیات بذر اولماز بز شرع شریفی اجرا ایلمی
وقوانین التبیہ تک اجرا سندن تکامل ایدر سک
جیفماز بر یولہ صایتش اولورز انک ایچون دگیدرک
صایتک اجرا اولما سندن بوقدر نفوس ضایع
اولوب خاہل خراب اولیور

اعدامہ محکوم اولدینہ قورسیلان بر حانی
تکرار بر جوق نفوسک کتله بادی اولیور دولکم
قی القصاص ... مفہوم منیفجہ حکم قصاص
اجرا اولمش اولسہ ایلمی بوقدر نفوس بر حیات
قالہ جعفر ایلمی
نجاب خلاق ایچون مرہ امرایتیدہ ایشلمی
جباب خقدن غیرتی مخلوقتنہ ارجم و اشفق بر فرد
تقتضو اوللہ ماؤ مرحمت مشروع اولمیدر خلاق
شرع شریف اولورسہ عرضحتدن مضررت بولمایدر
اگرچہ کدی الماکرہ تبیحت ایدر سندن ذاکر بقدر

خسران امر مقرر در اولیہ بر برتکز معاینی بحری
ایتم رقی و تعالی بہ جالینم

وعین الرضا عن کل عیب کلیمتہ
کان عین السخط سیدی المساویا

ومن التوفیق
ترجم احوال اسلاف :

امام غزالی
شعر
هر وزیر و شاعر و مفق کہ او طوسی بود
جون نظام الملک و غزالی و غزوسی بود

وجودی مستقل بر جهان فضیلت اولان غزالی
بفداددہ کی نظامی مدرسه سندن درت یوز سکان
درد تاریمدہ تدریسہ باشلامش ملوک و امرا
زادکانندن یوزی متجاوز ذواتدن بشقہ اوچبوز
قدر مشاہیر علما زانوزن خلقہ تدریسی بولمش
ایلمی کوشکی بارلاق اولان فضیلتی آفاقده کی
علمای جاذبہ سنک منطوق قیلارق آقین آقین او
قوجہ کرہ دھانک اطرافنی آملر ایلمی غزالی تک
مضجع نظری نفسی علایق ذنیوبدن قنع ایلم
وزائلدن بالتجرید مقامات اولایہ وصولدن عبارت
اوسلہ درسیوز سکان سکرده بر یور روشضمیرک
دلالتیہ املاکی ققرایہ توزیع ، بالکتر عالم سنک
تفہمی کدیلمرینہ بالتو ذویع سیاحتہ جیفمش
اولجہ شامہ واروب ایکی سنہ قریب مدت اقامتدہ
مشہلسنی عزت و خلوت ریاضات و مجاہداتہ
حضر ایلمش ایلمی اورادن نہ قدسہ وارمش
وسکرہ ہجہ کیدوبہ عودتدہ مضرہ گلش و بر زمان
ضکرہ ہجرا و قلواندہ کریمہ فی ترجیح ایلمش ایلمیکہ
بواندہ اسکی اجناسندن و عیشیز بولندن راست
کلدیکی بر ذات اللہ بجز عیضاً قولدہ اوزاقی حالہ سنی
صبر سندنہ بالی شرف سنی بولتان بوز قوجہ داهینک
اسکی تالیہ تصدیکی احالی کورون کویا آجیش

و به طنه عودتی تکلیفنده بولنش ایسهده غزالی طرفندن شوینتر لهسجواب آملش ایدی .

ترکت هوی لیلی وسعدی بمزل وعدت الی مصحوب اول منزل

ونادی الاشواق مهلا فهذه منازل من تهوی رویدک فازل مال

بن ایلا وسعدی نام محبوبه لک عشق وغرامنی برافزوق منزل قدیم اولان عالم ارواح دوستلرینه دوندم . کوش جائه عالم اشواقدن شویله برندا کلدیکه ای غزالی صور ایسته سودکلرینک منزلی بوراسیدر . این کرچه غزالی برزمان صکره وطنه عودت ایتمش ایسهده اورطرفده بنسداد کسوفه اوغرامش بلده دوندیکنندن نظامانک عودتی ایچون بر استرحانامه یازمش ایدیکه ایسته ترجمه ایندیکنمز مکتوب غزالیکنک او استرحانامه به قارشی جواییدر . یوخسه مقصد من آیریمجه کتاب اولغه شایان اولان ترجمه حافی بیان دکلدرد .

ترجمه مکتوب

ای وزیر والاشان عرض ایده حکم حقائق صوفیه شاننه اعتنا اولونه جق اسرار لاهوتیه دن اولدینی جهته دقت ایتمک لازمه دندر . معلومک اولسونکه شو عالم کون و فساد ایچنده شون متخالفه طالعلمری آراسته چالغانان انسانلر قله آمال وهذف استقبال اتخاذ ایندکلمری قطعه یو جهلمری اعتباریه اوچ طاهیه آیریلرلر . (طاهیه اولی) عوام مثل الهوام کرویدر که نظر عنایت وهنلری مغروض زوال وقرین خیال اولان دنیانک حظوظات عاجله مزخرفه وشهوات باطله مزینته حصر ایدرک عالم حس وشهودک مالوراستده جلوه کراوان نم لایزالیدن محروم قالدلمری جهته سلطان دنیا و دین سمرغ قاف یقین علیه صلوات الملك المعین افند من بونلرک شوحرکات غافلانه لرشی شوحدت شریفه ذه وقده بیورمشلردرد .

(مادبان ضاریان فی ذریه غم یا کثر فساداً من حب المال والشرف فی دین المرء المسلم)

یعنی برسوری قبون ایچرسته محوم ایدن آرزین ایکی فورمک ایقاع ایده چکی خیار حب سال وشوهنت سودای جاه وریاستک دین مسلمه ایقاع ایده چکی خساردن چوق دکلدرد .

(طاهیه ثانیه) دنیانک زوال وخرابی آخرتک بنا وسرمهتی قیناً یلوب آخرتی دنیا اوزرینه ترجیح وتفصیل وسرمانه آخرت اولوق اوزره اعمال صالحه ییداسیله خالقه قارشی ایهای وظیفه تجیل ایدن خواسدرد که بونلر هر نه قدر اولکیلره نسبت صاحب رفعت ومزیت ایسهلرده نظرلری آخرته مقصود اولدینی جهته کندیلرینک بالاسنده کی طبقه یی تشکیل وهر وجهله ذات وصفاتلری تکمیل ایدن (ایشان) حضراته

نسبتله وارسته تقصیر اوله مدبیر . اوت بونلرک شو تقصیری اشو حدیث ناطقندر .

الدنیاحرام علی اهل الآخرة والآخرة حرام علی اهل الدنيا وکلاهما حرامان علی اهل الله

یعنی دنیا اهل آخرت اوزرینه اوده اهل دنیا اوزرینه هر ایکسینده اهل الله اوزرینه حرامدر . کوریلوریا نظرلری آخرته منحصر اولانلر . اهل الله عنوانی ویریلور .

طاهیه ناک ، اخص خواص عنوان جلیل الشاننه مظهر اولان دو تایلریدر که بونلر علی یقینی ایله یسدیلر که عوام کونا کون ومظاهر ششون ایچنده بولنان هر بریشینک فوتمده بریشی دیگر دها وارددر که اولکی ایکسینک موجودیتنه نسبتله اقل و باطلدر . شخص عاقل ایسه مدروض زوال وانول اولان شینی مصحح نظر اتخاذ ایتر وینه بونلر بونشتهده حق یقین مرتبسنه واردیلرده دیدیلر که عوام وخواص طبقه یینک منظور اعتباری اولان دنیا ایله آخرت نموده کلیمان مخلوقات السیه دن برجز در . مع مافیه بونلرک هر ایکسینده اهلنک معطوف نظر عنانی اولان ال بیوک شئی طائلیمک جالب شهوت اولان قادیلر . مقارنتندر که بو خصوصده محروه ادراک اولان هسانکده اشتراکی بولندیندن اشو ایکی حالتک اوله ظن اولدینی کمن مزایدن معدود اوله میجهتی بدیدارد . سوخالده مطومفات ومنکوساتنه توجیهی و تاملک منفردی وار ایکن واقبال ووجهک منحصر آ اکافارشی اجرامی واجبه دن بولنمکین بو خصوصده غفلت کورتمک قائل شکاری دکلدرد . ایسته شو مطالعه ناک ساحلمری روحاً جسماً بشر اشرف الله توجیه واقبال ایلدیلرده والله خیر واتی نظم شریضک مناسی کندیلرینه تجلی وکفه توحیدک حقیقی نفسلرنده جدا تحقیق ایدی . تجلی مذکورک بخش ایلدینی آثار جهلندندر که اشو حضرات قدس ساکنلری هر کیم الهدن بشقهنت ذره قدر توجیه کورترسه شهبسز شرک خفیدن خالی دکلدرد دیمکه قدر واردیلر .

بونلر موجوداتی ایکی به آیریلورلر . [۱] الله

[۲] ماسوی بو موجوداتک هیئت مجموعهنی ایکی کفلی ترازو وانک اورمسنده کی لسانی ده قلب انسان فرض ایله شویله حکم ایدیورلر که هر کیمک قلبی الله میل ایدرسه حسنی کثیر ماسوی طرفنه میل ایدرسه سنیاتی وفیردر . (تیجه) طبقه اولی احباب عوام طبقه ثانیه ده ناله به نسبتله عوامدر . ایندی طبقات اوچ اوله جفته ایکی اولوق دها مواقدرد .

عرض ایندیکم حقائق فتنطراز حقیقه قلبک اولدینسه اساس مطبئه شویله باشلاوروم . بن شو اوچ طبقه ناک ایکسینی یروبو اوچنی طبقه یی واصل اولوق ایچون حال آدیم اتاده صدر الوزوا فخر الامرا وصفته هر وجهله احرا اولانله ذات

ایزدینی مکتوبنده بی طبقه ستمه بونلرک ایچون یانهرق یا قیلازوق یا لاریبور . بن طبقه مسامله یی روا کوردم . چونکه زوالی ایش دعوتی بکا احترام طلابه اکرام مقصدی اوزرینه بنا ایدیورم . روا کوردیکم برحمانه وارسه بنده اکا شویله بر دعوتنامه کوندر بریرم . صدراصلکده سن بی طبقه خواشدن عوامه دوشورمک ایچون دعوت ایدیورسک . بوندهده مددورسک هنوز برده بنده ای بریتلوب حقیقت سکا تجلی ایچاشمدر . بنده یی شوق ایشی عوام طبقه نندن طبقه خواشنه چاشم یوروم کل کل ای وزیر کل کل زخارف دنیوی غباریه کورلشن کوزلرک طبقه علما ده کی معرفهه تویاسیله آجسونده بی عوام ایچنه دعوتکن طولانی محجوب سن علیاه جقاردیقیدن طولانی ده بکا مجبور شکران قالمسک .

اوت سن غی اسفل ساطفته دعوت ایچورسک بن سنی اعلا ی علکته دعوت ایدیورم اولوق مشاهسته کلنجه بو اوله یه نهاد ایله طوسلر لری بو قدر هیچ بر موضع فوتمدر که بعد وقریب خیس بعد وقریب منوعه یی مقیسی اولسون املنی کوروش اولدیم وزیر میردها بو به دعوت لازمان خصوصنی رجا وشویله دعا ایله ختم کلام ایچورم .

الله وزیرک امر واختیاری التین جفاقن زمانه قدر کندینی بو عیظنده تاملی ایچورمین اوله یه سوزومده چکا شومده ناسیله احواله شمدین خانه ویرسین والسالیله غزالی بوکتوبنده صکره چوق سوسه ارنحال ایدمرک بطوسده (طاهران) نام قریبکدن زیارتکام نام اولان محله دفن اولوندی . شمرادن ایوردی شویله بر مرتبه ایچ کتبه تجیل ایچشدر .

بکی علی حجه الاسلام حین نوی من کل حق عظیم القدر اشرفه فسانن تیزی فی الله عبرته علی اوی حاکم لاج بینه مقصی او عظم مفقود حقیقت به من لانتظر له فی الناسی بیانله

حجه الاسلام عنوانی قرائش بو ذاتک غیوت ایدیینه هر قیه ناک شانی شرفی عقلی اوصلی آدملمری آغادیلر ابو حامد ایچون فی سبیل الله یاش یوکتوبلری کیمسه لوم وتصیب ایچورمک ناس ایچنیم بردها خلقی بوله میجهق آنک بو شوق ایدینی موخنی هر دولو مایلسیله طولدره چق بر اشی بولنای قوجه غزالی کیدی کیدی اما جکرده ایدی بر خاطره طاعت بر اقدی غیب ایندیکم کشتکان ایچنده اک بیوک اک شانلیسی بو ذات ایدی .

بازید دوستلرندن احمد جودت

اتحاد علمية اسلاميه

علمای کرامک بولہ براتحاد و اتفاقہ فضای معرفت انوار لاخوتہ طولدی (السلاماء اناء الرسل) فحوائجہ طلمر انیسای عظامک امین لریدر . سعادت عباده مصروف احوال واحکامی اونلر دها کوزل بیلر بیلدی کورده خلقه نشر واعلان بیوردی . جناب فاطمہ السواتک کتاب اقدسنده مکشوف ملو نلرجه مسائل شرعیه و سیاسیه مکفاتی ایذی علمسایه تودیع بیوردی نیشن حصه عبادی توڑیمه مأمور اونلر بیلدی نه حاره که استمدادک دهشتلی زمانلر نده ایکی علم بر آرایه کلوبده حقوق عامه بی دکل . مهالک ذاتیه سنی بیله بحث ایده مزدی . شودر و لو عارضه لره علماتک محرم مسخره کی کرسیلر اوزر نده حنین و محسره صدقین بقعه ایشیدیلوریدی .

حقیقتی تعین ایقین آیت التبهیون هانکینتی
هستو ایدوروق . نیکال جهات اولان خاسوسلرک
 دست نکلندن کریمان کورسینی قوزلاران کیمدز ؟
 سینه اذعان عامدن بسله ن مفاصلی بالدرینل
 سوزلری سرمایه مقال ایمکدن بقعه نه بیلور
 ایلی . انرای بی اسرایل کی ترمین واعظلرک
 جهات غربی نیشن بقعه هانکی حقیقت ایشیدیلوریدی
 طلمر حق حقیقی سویلر ده ایماه لر ماوغر امازیدی .
 نکلور دن صدوره انتقاله ثابت ایدن بونجه علوم
 مالک ساریه بلدیسانه کیمردی ذوموزای قرآنیه
 دخی احکام مشروعه تکبیه تقیدت نیکال اولاریدی .
 بوکا شاهد ایسترسکر اون سه اول ایوب سلطان
 جامع شریفده (ما تا کم الرسول . . .) الخ فرمانده
 طلمر الیهاتی مهما امکان قسیره جراتیاب اولدینسه
 حقیقیل مسلک علمیدن بگله دیکم هر دورلو آمالی
 و هیو ائیدن محروم ایدیلرک ملکتمه نیچما ایدلم
 سیکلک جلیل عظمده کمال هوسله امر تدریسک
 اجاسو بذل اهتمام ایندکسه رتیر جلاده هدف
 اولان تکبیرم کری قالدی . بوکون امثاله نسه
 مندورین علمیده تم . بو ایشلر بتون فائده سی
 کندنی قارده شلرینک ضرر نده آرایان خفی عونه
 خونلرک ملته مسئول اولسندن ایلر و کشتدر .
 له اطلد اونلر دم طرف اولدی شومسه بی ستونلر
 علم لوسینجه یازمق ناوره وجدان لسکین ایدم .
 آخقی بیان حق بیله شو قدر جق یازمیدم .
 حریته ضیاقات قاعدلری مقتضای عدالت دگی
 او حالده آناطولینک بر زاویه مظلمه سندن طین
 انداز اولان بعضی احوالی دلکده قانون عدالت
 جهه سندنلر . بنابرین حقیقت وجدانمی قرعه مک
 سوقه تابع طومر ق هر ض کیفیه شایرت ایلر
 ده دیرمکه (ای معاشره علمای) بوندن صکره بزم
 ایجون ملاحظه ایدیلرک بر شی وار ایسه اوده
 حقوق عمومی ده طبیعه احکام کتابی میلله قویق
 آیت عظمی محرمه اوضرایمرفی تفسیر و تزییندن
 حاسق و مستحق شکره قائل اولقددر .

حفس کیرایه بیضک فضیلتی سؤال ایدلر ده جواب
 ویرمالمش . بر آی صکره بیان بیورمشدر .
 سبی سؤال اولدقدده اولان او کونلر ده صائم
 اولده بالاخره سزه اعضای حوابده بولنده دیش
 (انامرون الناس . . .) الخ نص جلیلی حله مزک
 مضح نظری اولمیدر . جمله من مأموریت حاضره
 مزی ایضا ایله رضای ناری بی کوزده ملک
 ولتمزک بزدن بگله دیکي خدمات تمدوحه مزی شهید
 ایدم (اصلاح عالم) علم علمایه وابسته دور . بیک
 اوجیوز بو قدر سه اولد دسیا طلعات جهاتک
 زبونی ایکن شمس تابان رساتک طلوعه جزیره
 العربی بردن قابلاان اشعه ترقی اوعرصه واسمه
 سینمیرق عظمت فروشاه طاشمش . آفر قایه
 طوغری بایلمش سرعتی تسکین ایدم بیزک
 بری طرفدن منهای جنبه واصل اونشدی . بوکون
 اللرده بولان دستایر علوم او رحله تدریسک
 فائده لری جهه سندنلر . علمای عربک بقشه بر دیکي
 کلین عظام بر اراق اندلس ایالتی انوار فضیلته
 جنت آساشله دار ایشدی . ابن سینال بحی الدینلر
 فارابیلر او اقلیمک محمول مساعیسی دگی ؟
 فضلی اسلامیه دن هانکینتی تذکار ایدم (واکل
 درجات) غوای جلیلی آری آری عمومک منافسه
 دلیل و اخصدر . بحر رسالتن موج ایدن علوم
 جلیله بتون جزیره العربیه آفریقایی مالامال فضائل
 بیورد قدسکره رومیه نک الیوم باعث فلاحی
 اولدقددر .
 مابعدی وار
 ارزنجان مدرسین کراندن
 احمد مقداد

حقیقت ایمان و اسلام

« برنجی نسندهن مابعد »
 برنجی مقاله مزده بیان اولدنی اوزره امام
 فخرالدین و اکثر متکلمین بیان بیوردیلرکه
 مقام ایمانده کی نزاع نزاع فظیلدر . زیرا ایمان
 زیاده و نقصانی قبول ایتمز . دینلر امام اعظم
 ایله اتباعیدر . حقیقت ایمانی مراد ایدرلر . و ایمان
 زیاده و نقصانی قابلدر دینلر . ائمه ثلاثه ایله مقلدلریدر .
 ایمانک ثمرات باطنیه . و فیوضات قلبیه سی مراد
 ایدرلر . بو اعتبار ایله ایمانک طاعات ایله زائد
 و ماضی ایله ناقص اولدینده شبه یوقدر . و بالجه
 حقیقت ایمان بحسب الذات زیاده و نقصانی قابل
 دکدر . لکن بحسب الوصف قابلدر . و بحسب
 الوصف قابل اونسی بحسب الذات قابل اولماسنه
 منافی دکدر . زیرا جهتین مختلفه دور . حقیقت
 ایمان بحسب الذات زیاده و نقصانی قابل دکدر .
 دین بحسب الوصف قابل اولسنی منع ایتمز .
 و بحسب الوصف قابلدر . دین بحسب الذات قابل
 اولماسنه رفع ایتمز . ایمانک مخلوقیت و غیر مخلوقیتی
 حقیقه بر سؤال وارد اولورس جواباً دنیلورکه
 ایمان یا صدیقدن عبارتدر . فقط یا صدیق و اقراردن
 عبارتدر مآ و یا خود تصدیق اقرادن عمل ارکاندن
 کتایدر . و شک یوقدرکه بونلر قولک فیلیدر .

و قول جمیع افعالیه جناب جهان آفرینک مخلوقدر
 ابرومین نسفی بحر الکلامناه کتابنده بیان بیوردی
 مذهب اهل سنتده ایمان عندک فیلیدر . هدایت
 رحمانی ایله ایمان مخلوقدر . یا خود غیر مخلوقدر
 دیمیز بلکه دیرزکه ایمان قولدن انسان ایله اقرار
 و قلب ایله تصدیقدر و جناب بارینک هدایت
 توفیقدر . و تعریفی حقیقتن و معرفت و تعریف
 قولدنر هدایت حقیقتن استهدا قولدنر . هر شی که حقیقتدر
 مخلوق دکدر و هر نه شی که قولدنر مخلوقدر . زیرا
 حق تعالی جمیع صفاتیه غیر مخلوقدر و قول جمیع
 صفاتیه مخلوقدر صفات اللهین بر صفت هیچ بر
 وقت صفات عبیدن بر صفته مشابه دکدر . واجب
 تعالی به ایمان ایتمک خلاق عالم حقیقه واجب اولان
 صفات کتایه ایله تمتع اولان صفات نقصانی و جائز
 اولان صفاتری بیلوب اعتقاد ایمکدر . ایمان اجمالی
 و تفصیلی ناملریله ایکی قسم اوزرینه اقسام ایشیدر
 ایمان اجمالی حقیقه کمال ایله متصف و هر دورلو
 نقصانن مزه اولدینتی و تحت امکانده اولان هر شی
 ایجاد و یاترک بیورسی جائز اولدینتی قصداً اعتقاد
 ایمکدر . ایمان تفصیلی بیلوب اعتقاد ایدلسی
 واجب اولان اوصاف پروردگار اون درتدر .
 بونلرک التبیسی صفات منوییه ده که شونلردن عبارتدر .
 وجود ، قدم ، بقا ، مخالفت الحوادث ، وحدانیت
 قیام الذات سکری دخی صفات ذاتیه شوبتیه ده که شونلردن
 علم ، اراده ، قدرت ، حیات ، سمع ، بصر ، کلام
 تکون دن عبارتدر .
 بزم طلبه من و غزته مزک سر عمری علی فؤاد
 اندی اشبو اوصافک هر بر لری حقیقه بر مقاله
 یازه جینی در عهده بیوردی . مابعدی وار
 آبا سونیه جامع شریفی در سا ملر دن

قیر شهری عمر

عقائد فرقه محمدیه و اثبات اعتقاد اهل سنت
 « برنجی نسندهن مابعد »
 خداعز وجل حضرت لرینک علمندن هیچ
 بر شی خارج قالمز هر کیمکباری تعالی نک انشایه علمنی
 او اشیانک نفس و ذاتیدر دیرسه بوسورنده حقیقت
 علمی نق ایدوب احق علمک ارتساماً اولدینتی
 اثبات ایدر بوراسی محتاج تدقیقدر جزییات غیر
 متغیره بی وجه کلی ایله فصل عالم ایسه جزییات
 متغیره بی دخی جمیع وجوه و وجه کلی ایله علندر
 حکمانک جزییات متغیره بی علم دکدر دیدکلری
 باطلدر . بونلر برده نارقیه کیدیسورلر که بونی
 یلمسورلر اصول فلسفه بی تقلید وهوا وهوسلرینه
 کورده تسوید ایدن بعضی فیلسوف مشرب کیمسورلر
 مذهب حکمانی اختیار ایتمکد بونیورلر که بیک یازقددر
 اگر حکمانک دیدکلری کی جزییات متغیره بی
 عالم دکدر در بایسک خالق کاشناه بحالات متظره
 اسناد ایتمش اولورس . جزییات متغیره جزییات
 غیر متغیره کی داخل علم واجب الوجود دور عالم

نسخه سی ۴۰ پار

تلفون ۱۰۹۷

ابونہسی: برسناک اعتبار
ایچون پشین اولورق ۴۰
غروش و عمالک اجنبیه ایچون

عمل اداره باب مال جوان
جادہ سنده نجم استقبال

جَرِيدَةُ صُوفِيَةٍ

شیمدیك هفته ده بر نشر اولتور .

امور اداره و تحریریه و اعلانات و ساژره
ایچون مدیر مشوله مراجعت ایدلیدر .
مرقای امتك مقالات متصوفانه لینه
جریده صوفیه تك صحیفه لری آچقدر .
درج ایدلیان اوراق اعاده ایدلز .

سنه

تصوفی ، دینی ، اخلاقی ، ادبی ، سیاسی جریده اسلامیه در .

عدد — ۱۰۷

سنه ۱۳۳۳ هجری متیمنی

بسمه اللطیف الکریم ۱۳۳۳ سنه هجریسنه قدمهاده بهج و سرور اولدق . انشاءالله بوسنه بالمعموم مسلمانلر ایچون بر مسرت ،
بر حریت بیلی اوله حق ، عصرلرک باغلا دینی زنجیرلری قیره جقدر . بویله اولسنی ده بارکاه خدادن تضرع و نیاز ایلور ، بتون عالم
معنا ایله هم سنه جدیدی ، هم یکی طوغان نجم استقبالی تبریک ایلوروز .

— جریده صوفیه

قرآن کریم

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

استعبد بالله : یا ایها الذین آمنوا ان تنصروا الله ينصركم و یثبت اقدامکم .

ترجمه سی : ای مؤمنلر ! حضرت محمد علیه الصلاة والسلام واسطه سیله تبلیغ بیوریلان قرآن عظیم الشانک احکامنه ایمان ایدن
اگر سز الله (تعالی و تقدس) لک دینه (یعنی دین اسلامه) و [پیغمبرینه یعنی حضرت محمد علیه السلامک شریعتیه خدمت ایتک
الله (تعالی و تقدس) ه یاردم ایدر سه کنز] اوده سزک اعدای دین و وطنکنز اوزرینه غلبه کنزی تأمین و تهیه بیورمق صور
نصرت ایدر و کفار ایله جهاد و قتالده آیاقلر کنزی ثابت قیلار [یعنی قوه معنویه کنزی مزداد ایدرک قلبکنزه سکینه و شجاعت احسا
حرب و غزوانک مشقتلرینه و دشمنک صولت و شدتنه قارشو سزه صبر و ثبات و یرر دیمکدر . الله اعلم

مضمون نا افاده

۱
كل جهاد اكبره اللهه نصرت ايت هان
كعبه و قرانكي قالدیرمق ایستر ظالمان
روضه باك حبيب كبريا ایلر فغان

غالب اولقسه مرامک دشمنه ای مسلمان
دین حقّه قصد ایدوب میدانه جیقدی کافران
منتظرلر حال اسلامه سباه قدسیان

۲
نیجه بیک ناموسکی هتک ایتدی هیچ صورمز
یاره لشمش قلب ایله دشمنه صالدرمز میسک ؟
روضه باك حبيب كبريا ایلر فغان

مسجدی پنخانه یایدردی عجب کورمز میسک ؟
بای ملعون چینه بور قرانی قالدیر میسک ؟
منتظرلر حال اسلامه سباه قدسیان

۳
روح باك احمدی نفرت ایدر مطلق سکا
حق کشاده ایلش باب ظفرلر باق سکا
روضه باك حبيب كبريا ایلر فغان

یاردم ایترسهک بو دینه یاردم ایتر حق سکا
بو غزاده جمله ارواح سلف مشتاق سکا
منتظرلر حال اسلامه سباه قدسیان

ایضاً	عالم اسلامی تهدید ایلور اهل صلیب
۱۴	زده اسلام و ارسه ارباب کفر دن مضطرب
ایضاً	
۱۵	بو نه حال ؟ بنز توکنمز اهل دینه ابتلا
	کیمنگه مؤمندر بو کون میدانه کلسون الصلا
ایضاً	
۱۶	بویله بر کون گلدی ماضیده اسلام اوستنه
	هرج و مرج اولقده عالم ، دونمده جرخ ترسنه
ایضاً	
۱۷	حقیقی فتوای شریف کلسونلر اسلام ارلری
	جان و مالک قیمتی جنتدر : الله مشتری
ایضاً	
۱۸	بارسول الله بنون امتله بن بیچارهیم
	آه اقدم - سن طوردورکن کیملره یلواریم
	اغلاپورلر حال اسلامه سزاده قدسیان
	سندن اعلا بر قبو یوق که او بابہ واریم
	بر شفاعت ملهمی ویر . زخم قلبی صارهیم
	امت مرحومه ک اغلار ، آه ایدر ، ایلر فغان
	فاتح - درانغان مصطفی فوزی

تذکره

علیکم بالجماعة (۱) معنای جلیلی بر لشکر ، طوپلانکر

« رواه ابن عساکر عن ابی هریره : »

حضرت رسالت اقدم شو حدیث عالیله اساسات اسلامیهدن بر رکن مهی بیلدیرمش اولورلر . هرشی بر اساسه استناد ایندیکی دین عالی اسلامده بر اصله ، بر اساسه استناد ایدر ، قوت جماعتدن طوفار ، جماعتسز قوت یوقدر . اسلامک قوتیده برلشکرکه ، طوبلو اولر اینا ایدر . عصرارجه ازیلدیکنمک سببی هب اتقاقسزلق بوزندن دکلدر؛ دشمنلرمز هب بو عدم اتقاقزدن نه قدر بیوک استفاده لر نامین ایندی محاکملمزی ایلدر . بزلی اسپر ایندیله . اسلامه کوچک برقیمت ویرمه دیله . فقط آرتق بیچاق کیکه دایاندی . آرتق زده یشابه چتر اولچوز میلیون اسلام کتله سی ده یشابه حق . بوکا موفق اوله مزسوق ناموسمزله توله حکمز . اسلام و مسلمانلر هر وقت ناموسله اولمکی ، ناموسله دینسز یشامنه ترجیح اینشلر ، بز بو عصرک مسلمانلریده سوکیلی اجدادمزک اثرینه قطعاً افتقا ایده حکمز . اعصار نه کوزل بر مرآتق زده محترم مسلمان دده لمزک کتهدیکی ایزلری کوستریور . هله بن او ایزلری حالا کوربیورم . والله بولنه ، وحده بولنه قرآن بولنه فدای ایدن مسلمانلر کی زده دشمنلرمزله چار یشه جنز . آرتق یتر اولدی [آرتق بو سفر عمومیدر] . بو سفر بتون مسلمانلره شاملدر . آنکلیز قهری آتده ازیلن هند و مصر مسلمانلری ، هله او ناموسسز ، ازلی دشمنز قازاق سونکوسی آتده محوه محکوم مسلمانلر

واہ زوالیلا! سزک ایچون آن خلاص کلدی . سزک ایچون استقبال قریب بر دور رفاه حاضر لادی .
 قازاق قوتی آلتده بتون آوروپا تزه یور . لکن توفیق صمدانی ایله ، مشعلہ ہدایت اسلام ایله جہان مدنی ، عالم عرفانی قورتارو
 آتی قازاق چیزمہ سی آلتدن سریر توقیرہ جیقارہ جفز .
 اوت !! اعصار نہ کوزل بر مرآتدکہ بز آندہ حق سز جہسنہ ایدیلن تجاوز لڑک الیم آجیلری آلآن طویبورز . غلادستونک ، او
 قر آتمز حقندہ سوبلہ بکی سوز حالا قولانمزده کوبہ در . بتون معالیاتدن ، نجائب و حسیاتدن استعفا ایتمز اخلاق سز فرانسزلرکده بی فحیمز ، سز
 محمد سز حق جلیل رسالتناہیلرندہ آلقجہسنہ . بر مسلمان قلبی خنجر لڑجہسنہ ، معنویاتی دلر جہسنہ سویلش اولدینی سوزلر ، مسلمانلر
 روا کوردیکی ظلملر حالا یورہ کزده در . طورئہ! سز بکلہیک !! اللہ دوالجلال سزدن مسلمانلرک انتقامی آلہ جقدر . دور حشمتکز
 خشیت اولہ جقدر . حشمتکزہ ، غروریکزہ انشاء اللہ نہایت ویرلشدہر . ای اسلام ! برلش و دایان ! سن عالم بر تاج مذلت دکل ، شان
 قانی و تحققی بر سیف جلادت ، بر دور سعادت بخش ایدہ جکسک !!
 ای اسلام ! بویوندہ کی سلاسل اسارتی آت !! معصوملرک سیدنی اخلا ایت !! دشمنلرک فکری ، جمیتی اخلا ایت !!
 ای اسلام ! سیف عدالتی جیقار !! حق اعلا ایت !! حقیقتی اعلان ایت !! کعب خلافتہ دیز چوکن بالموم مسلمانلرہ خطاب

آرتق یورو!!

ندای بلیغندن عبارتدکہ بو اسلام قولانغہ نقدر مونس و لطیف ایسہ دشمن جگریسہ او درجہ بر صرظہر انتقامدر :
 ازلی دشمنمز اولان موسقوفہ کلنجه : — او ذاتا عرق مشوش ، نسلی مجہول بر قوم عتود اولمقلہ برابر هدف دانہ سیاستلری ہب
 ہب اسلامہ متوجہدر . دائما ضعیف طرفزی قوللار ، بولدیی درحال قمرض ایدر . یاخود تجاوز ایتدیرر . ایکی سنہ اول بالقان حربی
 آجان روس قوتی ، موسقوف تشویقی ایدی . آنلر ای بیلمش اولسونلرکہ او آجیلری هنوز اونوتمدق . روم ایلینک بڑہ باغیردیقی ایشدیر
 چاک ایدیلن عفت و ناموسک ایمان و عرفانک صدالریسہ بز اجابتہ مجبورز . بالکز اللہ ، قرآنہ کوونہرک ایلرویہ آیلپورز .
 تاریخمزده هیچ بر صحیفہ یوقدرکہ شہال آغیریلہ حرب ایتدیکمزہ تصادف ایدلسین !! صرہ سیلہ سلطان محمد رابع . سلیمان ثانی ، مصر
 ثانی دورلری احتوا ایدیبور . رجا ایدرم شو جدولہ باقیکنز !! بو دورلردن صکرہ کیملر زمانندہ حرب ایشدیر .

۱ — سلطان احمد ثالث	بروت مظفری ۱۱۲۳	دلی پتو
۲ — سلطان مصطفی ثالث	۱۱۸۳	ایکنجی قترینہ
۳ — سلطان عبدالحمید اول	قاینارچہ معاہدہ الہمی ۱۱۸۷	برنجی بول
۴ — سلطان سلیم ثالث	باش معاہدہ سی ۱۲۰۵	برنجی آلکساندر
۵ — سلطان محمود ثانی	۱۲۲۵ حربی	
	بکرش معاہدہ سی ۱۲۲۷	
۶ — تکرار ۱۲۴۴ حربی	ادرنہ معاہدہ سی ۱۲۴۵	برنجی نیقولا
۷ — سلطان عبدالحمید خان	۱۲۶۹ قریم حربی	
	پارس معاہدہ سی ۱۲۷۳	
۸ — سلطان عبدالحمید خان ثانی	۱۲۹۳ آباستفانوس معاہدہ سی	ایکنجی آلکساندر
۹ — سلطان محمد رشاد خامس	۱۳۳۲ حربی	ایکنجی نیقولا

فقط ۱۳۳۲ حربی شان و شرفلہ تنوج ایدہ جک ، اسلام فیض و شرف بولہ جقدر . بز معصوم ایمانزلہ اللہک عدالتدن بوکا قانمز .
 اولیہ ایسہ ای شرق و غرہدہ بولنان مؤمنلر ! آرتق سنک :

خلاص عرفانک ، آن شانک

کشدہر . اللہنہ کوونہرک ، قیلنجه دایانہرق :

برلش ، طورمہ و یورو!!

زاج

ابراهم امی سنان حضرت تبری

بو ذات محترم خلوقی شعبانندن سنایه طریقتک بیر مکر میدر .
 عن اصل بروسهلی ویر روایتده قره مانلی اولوب ظاهر حالده امی
 فقط جذبات عظیمه و اخلاق حسنه صاحبی بر عزیز ایدی مدت عمر
 شیرفلزنده هیچ کیسه بی ایجهامشدر . علی روایه ۸۹۳ ده عالم
 شهوده زینت ویرمش ۹۵۸ عازم دار جمال اولوب الشمس بش سنه
 معمر اولمشدر . مرشدلری عزالدین قره مانلی آنک شیخی یکت
 باشی احمد افندی آنک شیخی علاءالدین عشاقی آنک شیخی ابراهیم
 تاج الدین آنک شیخی پیر محمد ارزنجانی آنک شیخی پیر ثانی طریق
 خلوقی سید یحیی شروانیدر سلوری قوسی دینار یسنده کی درگاه
 شریفده دقین خاک غفران اولان سید نظام حضرت تریک مخدوملری
 سید سیفاه افندی جامع العوارف اسمنده کی غیر مطبوع اثرنده
 امی سنان حضرت نردن تفصیلاً بحث ایشلردر .

حضرت امی سنان قدس سره المان مجاهد و مشاهد عاشق کیسه
 ایدی . اوچیوزدن [۱] زیاده خلیفه سی اولوب عالمه منتشر اولمشدر
 طریق خلوتیده بونلردن ایرو مجاهد کوردم « دیه بر جوق مناقب
 شریفه لری بیاندن صکره » الحاصل امی سنان حضرت تری بر شمس
 حقیقت ایدی باتدی زمانه یتشوب آنک سرآ حالی بیلمیه رک مساویسی
 ایدنلر دین و ایمانی آردینه براقدی حین ارتحاللرنده یاننده ایدم
 دهان کوه فشانندن نه صادر اوله جق دیه منتظر ایکن صبرم قالیوب
 نهایت سلطام سویلیکنز ایشیده لم بزلزده اکا کوره حرکت ایدم
 دیدیکمه جواباً « واقعه مده کوردم بر کم و ارمش یلکنلری
 آچدم کیدیور . روزگار ساکن اولنجه یلکنلری ایندیردم کمی
 قومه چکمک مراد ایندم . بزگیلوب یلکنلری ایندیرمه قالدیر آرزجوق
 روزگار وار تا که منزله ابره سین بر قدم ده ایلری وارسین دیدی »
 بیوردیلر بن ایسه سلطام بو واقعه دن مراد نهدر . نه قدر زحمت
 ایسه لطف ایدوب بیلدیرک دیه رجا ایلدیکمه « جان سینیه کلدی
 بز جیاتدن ، حیات ایسه بزدن ال یودی جان وار ایکن صاقین
 توحید سز مطورن نفس روزگار آرزجوقی واردر . زورقی بز قدم
 ایرو سورمکده کار واردر ، جوانی ورنجه درویشلر غریق ونالانه
 باشدیلر کوزلرندن قانی باشلر آقدیلر . حضرت امی سنان ایسه
 یاحی ویا قیوم دیه ترک حیات ایدرک دار قادن کجوب حیات باقیه بی
 بولدیله « قدس اه سره

[۱] طوقبوده کی خانقاه منیفده حضرت پیرک خلیفه کنزلی حریری عه افندی
 حضرت تری نسر طریقت ایشلردر (مرشد وقت) اولدی تاریخ وفات زمان
 ۱۰۵۰
 ارتحاللری کویتر متأخرین مشایخ سنایه دن شیخ صالح و شیخ احمد ظریف
 آقدیلر حصرانی بو خانقاهده آچدش بررکل عه دی ایدیلر . قدس اه اسرارهم

امی سنان حضرت تری کرچه ظاهرده امی ایدی . لکن علم
 علامه جهان ایدی هله اصول مناظرده اختصاص تام صاحبی اولد
 مدعیلری الزام خصوصنده خارقلر کویترمشدر . قانونی
 سلیمان حضرت تریک مظهر احترام نامی اولدقلری کبی اوزمانده
 محترمین پیغمبری حقدده علما آره سنده ظهور ایدن بعض مباح
 قاریشهرق بو بختی روح جناب سیدالکونینی خشنود ایده جک
 صورت حسنده نتیجه لندیردیکی منقولاندندر استانبولده طوق
 جوارنده کی خانقاه عرفان پناهنده مشغول ارشاد عباد ایکن ۱۰۵۸
 ترک عالم ناسوت ایدیلر نجازه نمازی وصیتلری اوزرینه فاتح
 شریفنده شیخ الاسلام زمان ابوالسعود افندی طرفندن قیلدیله
 نقش شریفلری ادرنه قوسی خارجه حیقاریلوب خانقاهه کتیر
 استلیدیکی حالده ایوبه طوغری توجه واقع اولمله بونده بر سرمنون
 واردر دینه رک ایوب سلطانه اولوقی بایرده کاش خلیفه لری نصر
 افندی درگاهنه نقل ایدلش و مشارالیه طرفندن اشارت باطنیه اوزر
 احضار ایدلش بولنان قبر انورده ودیعه خاک غفران قلمشدر
 قدس اه سره .

الیوم تریه شریفه لری یک ممبر و زیارتگاه ارباب عشق و محبت
 مواجهه بچرمسنگ اوستنده شو لوحه بی کورمشدم :
 مرید راه عشقه نلگاه عاشقاند بو ادله کچ کوزین آج تریه ی ستاند
 حضرت پیرک کالات عارفانه سنگ قلب فقیرانه مده حصوله کتیردی
 تأثیرات ایله نظم آتی وجود بولشیدی :

حضرت امی ستاندر بیل کلزار هو پیر اکرم قطب اضم محرم اسرار هو
 بوجه اهل عشقه سلطان اولدی بی اشتباه دمدم درد زبانی اسم هو تکرار هو
 صورتا امی ایدی مناده علامه ایدی هر دم انطاق کرمانی آنک اذکار هو
 روضه عرفانه هر بوز سورن شادان اولور آستان پاکیدر هر دم تجلیزار هو
 کتری وصافی استمداد ایدرشام و سحر حضرت امی ستاندر عاشق دیدار هو

اقسرایده اولانلر درگاهنده مدفون مشایخ عظامدن شیخ ابراهیم
 افدینک سحننامه سنده مشارالیهک اوصاف و مزایای بر کزیده سته دان
 خیلی بخیر کورمش مطالعه سیله قریرالین اولمشیدم .
 حقایقه متعلق بعض نطقلری واردر که الیوم السنه پیرای ذاکراند
 بری تبرکاً درج اولنور :

کلشم وحدت ایلندن عشقیله جهان بی
 ایچتم جام ازندن اولتم مستانه بی
 ربنا فاغفر لنا ذنوبنا وارحم لنا
 کویکه نور تجلی دوست جانندن طوغار
 شمعینه پروانه اولدم عشقه یانه یانه بی
 ایضاً
 چونکه بو سودای یازدی دست قدرت باشه
 آنک ایچون یوق قرارم دوشتم دورانه بی
 ایضاً
 ای سنانی عشق مقامی چون رضای حقدده در
 پادشاهک خدمتده طورمعم دیوانه بی
 ایضاً

جهاد اكبر

خط هايون صورت منيفه

اردومه دو ننامه

« دول معظمه آرمسنده حرب اعلان ايدلسى اوزريه
 « ناكهائى وحقسنر تجاوزلره اوغرايان دولت ومملكتنيز
 « موجوديتى فرصت جو دشمنلره قارشو ايجابنده
 « اوزره سزلى سلاح البته جافرمش ايدم . بوضو
 « بى طرفلق ايجنده باشامقده ايكن قره دكتر بو فائزته طور
 « اوزره يوله حيقان روس دو ننامسى ، تعليم ايله مشغول
 « دوننامرك بر قسمى اوزرينه آنسزىن آتش آجدى .
 « بين الملله مغاير اولان بو حقسنر تجاوزك روسيه جابندن
 « انتظار اولنوركن كرك مذكور دولت وكرك متفقلىرى
 « وفرانسه دولترى سفيرلىرى كرى جافرمق صورتيله
 « مناسبات سياسيه ليرى قطع ايتديلر . متعاقباً روسيه عسكرى
 « حدودىزه تجاوز ايتدى . فرانسه ، انگلتره دونتالارى
 « جناق قلمه بو فائزته ، انگلتره كيرلى عقبه طوب آتديلر
 « يكدى كيرلى ولى ايدن خائنه دشمنك آنارى اوزرينه اوت
 « آرزو ايتديكمز صلحى ترك ايدرك آلمانى ، آستريا
 « دولتريله متفقاً منافع مشروعه مىزى مدافعه ايجون سلاحه
 « مجبور اولدق . روسيه دولتى اوج عصر دنبرى دولت عليه
 « ماىكا يك جوق ضررلره اوغرايمش ، شوكت وقدرت مليه
 « آرتدبره جق ابتاه تجدد آثارى حرب ايله ويك دول
 « ودانس ايله هردفعه سنده محو جالشمشدر . روسيه ،
 « وفرانسه دولترى ظالمانه بر اداره آلتده ايكلندكلىرى ميليو
 « اهل اسلامك ديانة وقاباً مربوط اولدقلىرى خلافت معظمه
 « قارشو هيچ بر وقت سوه فكر بسله مكدن فارغ اولامش
 « متوجه اولان هر مصيبت وفلا كته مسبب وعحرك بولنشدر
 « ايشته بودقمه توسل ايتديكمز جهاد اكبر ايله بر طرفدن
 « خلاقمزه بر طرفدن حقوق سلطتمزه قارشى ايقاع ايديله
 « اولان تضرلره ان شاهاه تعالى الابد نهايت ويره جكتر .
 « وعنايت بارى ومدد روحانيت بيخمبرى ايله دوننامرك قره دكتر

برده سان امى واردو كه قونيه ولايتده المالى قصبه سندن نشأت
 ايتش كبار اهل الاهدن بر ذاتدر حضرت مصرى نيازىنك مرشد
 مكرميدر . مرتب : ديوانى اولوب سلطان بايزيدده يازمه نسخهمسى
 كتبخانه عموميه اولدنى كى اولجه طبع ايدلش اولدنى ده نسخه
 مطبوعه سندن اكلاشلمشدر . مطالعه سنى ارباب عشقه توصيه ايدرم .
 نيلرم جانوجانى بكا رحمان كرك تازل قاولي ده عهد و پيمان كرك
 بن محبت دكتر دن نوش ايدرم عقل وجان بوستان امى كرك بكا اركام كرك
 حسين وصاف

سؤنايت

« حال حرب » اراده سنیهسی

حکومت سنیه نك دول معلومه ايله حال حربده بولونديتمه دائر
 شرفصادر اولان اراده سنیه حضرت خلافتناهی صورت منيفه سيدر .
 « شهر حالك اون آلتجى كونى دوننامى هايونك بر قسمى طرفدن
 قره دكترده مانورا اجرا ايديلكده اولدنى صروده قره دكتر بو فائزته
 طور بيل دو كك وظيفه سى ايله حرکت ايتدىكى بالاخره آكلاشيلان
 روسيه دونناسندن بر طاقى مذکور ماتورالرى احلال ومتعاقباً اظهار
 محاصسه ايله بو فائزه دوغرو حرکت ايتيلره دوننامى هايون طرفدن
 مقابله اولونمقله برابر شايان تأسف اولان شو حادته حقتده حكومت
 سنیه جه روسيه دولته مراجعت ايله تحقيقات اجراسى و وقعه اسبابك
 ظاهره اخراجى تكليف بو صورتله بى طرفلنى محافظه يه اهتمام ايدلش
 اولدنى حالده روسيه دولتى مراجعات واقعه يه جواب اعطا ايتكمزىن
 سفيرلى كرى جلب ايله ديكي كى قواى عسكرى سى ده ارضروم حدودى
 نقاط مختلفه دن تجاوز ايتمسه بو صروده فرانسه وانگلتره دولترى
 دخى سفيرلىرى كرى جافردقن بشقه انگلتره و فرانسز دونتالارى
 مشترکاً جناق قلمه يه اوتنگلتره قروواوزورلى عقبه طوب آتق
 صورتيله بالفعل محاصساته ابتدار واخيرآده دول مزبوره دولت عثمانيه
 ايله حال حربده بولوندقلىرى اعلان ايله دكترينه بناء حكومت عثمانيه جه ده
 مستتبناً بتوفيقات اه تعالى مذکور اوج دولت ايله حال حرب اعلاتى
 اراده ايله دم .

« بو اراده سنیه نك اجراسنه هيات وكلا مأموردر . »

۲۲ ذى الحجه ۱۳۳۲ ، ۲۹ تشرين اول ۱۳۲۹

محمد رشاد

حربيه ناظرى	شيخ الاسلام واووقف هايون ناظرى	صدراعظم وخارجيه ناظرى
انور	خيرى	محمد سعيد
بحريه ناظرى	عديله ناظرى وشوراي دولت رئيس وكلى	داخليه ناظرى وماليه ناظرى وكلى
احمد جمال	ابراهيم	طاعت
تجارت وزراعت ناظرى	معارف ناظرى وپوسته وتلغراف وتلفون ناظرى وكلى	شكرى
احمد نيسى		

باش قوماندانلق و كالتنك

بیاننامه‌سی

آرقداشلق

سوكیلی باش قوماندانلق ، خلیفه ذیشان افندمن حضرت تلرینك اراده سنیه لرینی تبلیغ ایدیوروم . اللهك عنایتی ، پیغمبرمك امداد روحانیسی و پادشاهمك خیر دعاسیله اردومز دشمنلرمیزی قهرایده جکدر . بگونه قدر قرمه و دکزده ضابط و عسکر قرداشلمك کوستردکری قهرمانلقر دشمنلرمك بریشان اوله حقیرینه اك بیوک دلیلدر .

آنحق هر ضابط هر عسکر اونوتاملیدرکه حرب میدانی فداکارلق میدانیدر . اوراده هانکی عسکر ده ایلری آتیلیر ، هانکی عسکر دشمنك شراینل و قورشونلردن بیلیمه ری آتاق دیرر سوکه قدر ثبات ایدرسه او عسکر مطلقا قازانیر . تاریخ شاهددرکه عثمانلی عسکرندن فداکار هیچ بر عسکر یوقدر . هیمز دوشونملرک باشمك اوچنده پیغمبریمك و محابه کزین افندیلمك روحلری اوچور . شانی بابارمز باشلمك اوچنده بزم نه یاه جزه باقیور . اکر اونلرک حقیقی اولادی اولدیقمیزی کوسترمك ، بزدن صکره کله جکرک لغت لردن قورتلق ایسترسه ک جالیشم . زنجیرلر آتنده ایکنه ی اوچوز میلیون اسلام واسکی وطنداشلمز هب بزم مظفریمزه ده ایدیور . اولومدن کیمسه قورتلایه جقدر . نه موطلو ایلری کیدنلره ، نه موطلو دین و وطن یولنده شهید اولانلره . . .

ایلری ! دائماً ایلری که ظفر ، شان ، شهادت ، جنت هب ایلروده و ذلت کریده در . مبارک و مقدس شهیدلرمك روحنه «فانی»

« پادشاهم چوق یشا »

باش قوماندان وکیل

انور

فتاوی شریفه صورت منیفه‌سی

« اسلامیت علیه تهجم اعدا واقع و ممالک اسلامیة نك غصب و غارتی و نفوس اسلامیة نك سی و اسیر ایدیلرلی متحقق اولونجه »
 « پادشاه اسلام حضرت تلری فقیر عام شعوریه شهادی امر ایتمه کله »
 « (انروا خفافاً و ثقلاً وجاهدوا باموالکم و انفسکم) ایتمه جاییسی »
 « حکم منیفجه کافه مسلمین اوزرینه جهاد فرض اولون کنج »

« وجسور عسکرلرمك جناب قلعه و عقبه ایله قفقاس حدودنده »
 « دشمنلره اوردقلری ایلك ضربلر حق یولنده کی هنر ازمك ظفرله »
 « تنوج ایده جکی حقدنکی قعاتمزی تزید ایلمدر . بوکون »
 « دشمنلرمك مملکت و اردولرینك متفقلرمك پای جلا دتی آتنده »
 « ازلکده بوتنسی بو قعاتمزی تأیید ایدن احوالنددر »

قهرمان عسکرلرم

« دین مینمزه ، وطن عزیزمزه قصد ایدن دشمنلره آجیدیمز »
 « بومبارك غزا و جهاد یولنده بر آن عزم و نباتدن ، فداکارلقدن آیرلیکمز »
 « دشمنه ارسلانلر کبی صولت ایدیکمز . زیرا هم دولتمزک هم فتوای »
 « شریفه ایله جهاد اکبره دعوت ایتدیکم اوچوز میلیون اهل »
 « اسلامک حیات بقاسی سزلك مظفریمکزه باغلیدر . مسجدرده »
 « جاملرده ، کیمه اللهده ، حضور رب العالمینه کمال وجد واستغراق »
 « ایله متوجه اوچوز میلیون معصوم و مظلوم مؤمن قلبنک دعا »
 « و تمیناتی سزکله برابردر »

عسکر اولادلرم

« بوکون عهدم کزده ترتب ایدن وظیفه شمدی به قدر دنیاده »
 « هیچ بر اردویه نصیب اولمشددر . بو وظیفه یی ایفا ایدرکن بر »
 « وقتلر دنیایی تتره تمش اولان عثمانلی اردولرینک خیر الحفلری »
 « اولدیقمیزی کوستریکمز که دشمن دین و دولت بردها مقدس »
 « طبر بر اقرمزه آتاق آتتمه ، کیمه اللهی و مرقد نور نبوی بی احتوا »
 « ایدن اراضی مبارکه حجازیه نك استراحتی اخلاصه جرات ایده مسون . »
 « دینی ، وطنی ، ناموس عسکرینسی سلاحی ایله مدافعه ایتمکی ، »
 « پادشاه اغورنده اولومی استحقاق ایلمکی بیلیر بر عثمانلی اردو »
 « و دونمسی موجود اولدینی دشمنلره مؤثر بر صورتده کوستریکمز . »
 « حق و عدل بزده ، ظلم و عدوان دشمنلرمزده اولدیغندن »
 « دشمنلرمیزی قهر ایتمک ایچون جناب عادل مطلق عنایت »
 « مسمدانسی و پیغمبر ذی شانمك امداد معنویسی بزه یار و یاور ، »
 « اوله جفنده شبه یوقدر . بو جهاددن ماضینک ضرر لرینی تلافی ، »
 « ایتمش شانلی و قوی بر دولت اوله رق جیفه جفتمزه امین . بوکونکی »
 « حریده برلکده حرکت ایتدیکمز دنیانک اک جسور و محتم ایکی »
 « اردوسیه سلاح آرقداشلقی ایتدیکمیزی اونوتیمکمز »
 « شهیدلریکمز شهدای سالفه به مزده ظفر کوتورسون . صاغ ، »
 « قالانلرکمز غزاسی مبارک قلبنی کسکین اولسون . »

۲۲ ذی الحجه ۱۳۳۲ و ۲۹ تشرین اول ۱۳۳۰

محمد رشاد

T.C. YUKSEKOKUL
DOKUMANTAS

ایچون بالاده کی آیت جلیله به نظر ایدرک هر کس کندی ماهیتی تعیین
ایتدیر والسلام .

مصطفی فوزی

امیر عالی قدر عبدالقادر

جاست اسلامیهی کوسترن اثار اسلامیهی تبع ایدرکن کتبخانه
عاجزانه مده بر اثر مهم الهجندی بونده امیر عالی قدر عبدالقادر ایله شیخ
شامک سنه لرحه عالم اسلامی مدافعه ایچون کوستردیکی شهادتین بحث
ایده بوردی لسان بلیغ عرب ایله یازلش ومؤلفی اسمنی کوسترماش ایدی بو
آزده دیورکه نصرت الهیه تک ظهور اثارینه مترقب اولانلره تبشیر
ایچون بی محبتی افدنمن حضرتلرینک «لا تزال طائفة من امتی
یقضانلون علی الحق ظاهرین الی یوم القیمة» حدیث شریفک افاضه
ایتدیکی فیوض غیر متباهیهی کوسترمک ایچون مجاهدین اسلامیهدن
صوگ زمانلرده کلان بعض ذوات عالیه تک نصل مجاهده ایله معالی
اسلامیه خادم اولدقلری تعیین ایتک ایستیورم خاطرینه کلان درت
ذاتک مناقب مهمه سی در بونلرک تعیین ایتدکلری منهج قویم یزله
مثال مهم تشکیل ایدر. کوربورم که ایام اخیرده وقایع ماضیه ایله
استدلال ایدیکم وجهله اسلاملرده اعلائی قدر و شرف اسلامیت و
محافظه مملکت و سعادت ایچون میلان وتوجه افزایش بولیور . بالاده
یازیلان حدیث شریفک حکم عالیسی عالم اسلامه اظهار حق و تعیین
منهج عدالت ایچون هر زمان مجاهد ظهورینه تبشیرات عظیمه قدسیه
واردر | وکان حقاً عیائناً نصر المؤمنین | آیت جلیله سی ده بشقه مبدشر فوز
وتوفیق در « بشر المؤمنین بان لهم نصراً میناً آیت جلیله سی شرفازل
اولدیکی وقت اصحاب بکیرین حضرتانی بو آیت جلیله تک شرفزولنده کی
مؤمنین ایله برابر بوندن صکره کله جک اولان امت ناجیه مسلمین
ایچون عام تسهیل اوله رق می شرفوارد اولوب اولدیکی حضرت پیغمبردن
صوردیلر اوت احکام شریعت غرایه متمسک اولان بوتون مسلمانیه شامل در
بوردیلر . مآثر اسلامک محویته خادم اولانلره قارشو اعلائی دین
مبین و محافظه مملکت ایچون حربه کیرنلری جناب حنک اغراز
ایده جکنده اشباه اوله من نصرت الهیه انلره ظهیر و مجاهدینه مجاربه ده
شهید اولمق نصیب اولسه ده بشقه جی فوز آتم اولور سعادت ابدیه ایله
مسعود قلیه .

حیرتده بر اقدی طاقم قبالده التحاق ایدرک بو مجاهده تک د
توسع ایتدی تلاطم امواج کی حدود بیانی اولمان دشمنه قارشو
عبدالقادر بو کالدی ارتق اراقه و ماه مسلمین ایله دوام حربی
ایتدی فرانسزلر ایله صاحجه مجوریت لیوردی عقد صلحه
شان و شرفی محافظه ایتدی دشمنده بو مجاهد عالیقدرک نه
تجیل ایله یارسه اقامتی ایستدیلر اسباب سعادتیی تیه اینا
مشارالیهک حطام دنیا به رغبتی اولدیقندن بلاد مسلمینده اقامتی
ایتدی بروسه به کلدی صکره ده شامه کیتدی ارتحال دار نعیم
قدر او مرکز مهمی وجود عالیسی ایله تنور ایتدی انسان
حقایقیش نظر عبرته الملی در . حربه دوام و مبارت الات واد
مکملیتی ایله برابر طرفینک ده قوتنه کوره در . مشارالیهک
شدق بیکدرله اعدایه تقابله کافل ایدی مشارالیهک دائره حله
تشکیل ایدن مجاهدین دین مبین الی بیک کشی تجاوز ایدمیه
الرنده اسلحه جدیده دخی یوق ایدی سیوف شجاعترینه طیا
او وقت الی میلیون فرانسزلر بو انشباره شهادته قارشو
قالدیلتوقیره مجبور اولدیلر . بو مجاهده حوارقندن عد اولغزی
مشارالیهک مجاهده ایتدیکی محارک مناقلی طاغری و حصون
یوق ایدی ایتی اووه لرده حرب ایتدیلر مشارالیهک مظهر
فوز و ظفر محافظه احکام شریعت اعتناسی و کمال زهدی
بوتون اتباعی ایله مشاوره ایدرک جمله سنک نقطه نظری مجاهده
اعلائی دین و محافظه وطن ایدی علی الخصوص مشارالیهک
مدوحه و مکاره اخلاقی ارقدان لرینک جمله سنکی کندوسته
ایتمش ایدی .

خالص

یوست نشین درکاه حضرت مولانا رشادتلو ولد چای ایدر
حضرتلرینک طائفة پاکیزه مولویه کواکلی طاووری حقدنه
بلاغت علامه لرندن نبعان ایدن منظومه غزلریدر .

تکرینک عسکرزی ارتر کواکوسی
دشمنلرجه بوله باقرلر صاعه صوله
بوتر جنودلره بر بو تراشه آکهدر
حضرت سلطان رشاد ایلدی بزه امداد
بدهنش ایتدی علم اولسلطان معظه
عبدالهی کلاه بوستان سیهی
بایدیکه بون سن کایر کون بون
دانشین ملی وقدهم اکالین اهل رسوم
مکون بزه مود ایلدی هب هو صلا
الی تمه باده یابن تبر الهه
چو بون افرار بزم مشربوسر حقه ایزه مشر
حضرت حقه کیدرلر حقدن غیری نیدر
ازان او باندسر یوزکاری یانفسر
لا خنکار اولری ارتر کواکوسی
نصیب اولوز هر قوله ارتر کواکوسی
نجوم و شمس و ماهدر ارتر کواکوسی
اودر ایها العباد ارتر کواکوسی
بیه اولدی مکرم ارتر کواکوسی
خوندی بو قدس راهی ارتر کواکوسی
اوجنی آیر کافردن ارتر کواکوسی
طوبی لانسونظر باله نوم ارتر کواکوسی
دیدي چه آتما ارتر کواکوسی
الله الله دینده ارتر کواکوسی
اوزون بوله کیره مشر ارتر کواکوسی
کواکولر فتح ایدرلر ارتر کواکوسی
تقدیره ایتانقدر ارتر کواکوسی

اوکلزنده مولانا خلفای جیما
 شاه فیاض سفر شمس حق ایستلر . البت مراده ابرر ارتر کولکابوسی
 اولو عارف ارسلانی کزوب ملک عثمانی اوپاندردی نجفانی ارشر کولکابوسی
 صکره سلطان دیوانی آردنده جینسانی . مصرک اولدی زوانی ارتر کولکابوسی
 کلامک کس ای ولد بیلدی سراجد
 اولدی حقدن مؤید ارتر کولکابوسی

مصره تأمین حضور ایلمی ؟ یا هو بقتہ
 نفی ایلدی ، یازچالاندی کوز کوره حزب الوطن
 ان منور زنده دلار چکدی انواع جزا
 ان بیوک عائلر اولدی محو واعدامه سزا
 چاندی هندک عسکری بر نهب وغارت باشلادی
 طاشلانیلدی جامع الازهر حقارت باشلادی
 صفحه ، صفحه بیٹک تعرض بیٹک تجاوز لاجرم
 خطوه ، خطوه سد ایلدای سد بیت الحرم
 ای بیچین یونلر ؟ حایه ! ملتجی ؟ بر قاج مہین
 خالص الوجودان اولان مؤمنلره مولا معین !
 صاحب مشروعی یوقی ؟ توده مظلوماً اسیر
 خطہ مصریہ اولدی ظلم ایله بئس المنصیر !
 بر خدیو ایسترک اولسون آلت بنی و شرور
 اولسین ابواب اهل الله مفتاح السرور
 کیم اولور ؟ هر کیم اولورسه قبطی ونیطی ، یزید
 سوق ساطانی دینیر آوازله هل من مزید
 بونجه ترغیباته رغماً حیقمایور طالب ! نهدن ؟
 خوف هول انکیز محشردن ، نهان قتهدن
 اولدی یأس آور (غمری) یوقی دیدی بر ناخاف
 بر باش اولسون کیمیه دستمده در تاج سلف !
 (ام دنیا) قتهزادر کرچه یوق بر اشتباه
 شیمدی لاکن ویردی انظاره ییکی بر ابتیاء
 پیره زن مکاره ابراز مهارت ایله دی
 ناخلف ایلا دینه بر باشقه مجرا پیله دی

ایندی بر انجیوه کندی ماوراسندن ظهور
 کورمه مشدی بویله طرز فصرتی چشم دهور
 فن دکل ، صنعت دکل خلقت بوکا حیرتده در !
 بر سیاست قوقلاسی ! بیلمن نه ماهیتده در
 روحه عنقریب اوفوروش بر خلیفه دشمنی
 صافلا سین اسلامی شرندن همان رب انغنی
 دیو ، صورت ، خدعه المولود ، وقواق الغراب
 بر شامت ؛ (کوش و سر) نابود ، رقریق السراب []
 ایسته هرمناسی ظاهر دوغندورلدی بر ولد !
 معرہ سلطاندر دیدی تعز یز ایله شیخ البلد
 دیده دوز انتظار اولماقده ذاتاً نامزد
 اویله بر تکلیف و توجیھی ایدرمی شیمدی رد ؟
 مؤرده اندی انکیز کلدی اومت بر ابتیاء
 بیگ مواعید ، ایندی سوزده آب و آتش امتزاج
 کوردیلر باشمز ، قولاقتیز بر غریبه شکلی (دیو)
 کسدیلر بر (خر) باشین وضع ایستیلر اولدی خدیو !!

حاب آستانه مولویہ سی پوست نشین فضائل رھیبی ادیب معظم
 احد رمزی افندی حضرتلرینک محصول طبع عارفانه لریدر .

مولوی طاہوری تشکیل ایلدی سلطان رشاد
 فیض ملاددرس الله اعلم بالرشاد
 عون حقله ایلرز میدان حزبدہ بز جہاد
 چند مولانای منصور ایله یارب العباد
 سالکان مولوی میدان حربہ هو صلا
 جانشین حضرت ملایہ فرضدر اقتدا
 ایسته حاضر در کلک عشقیہ میدان و غا
 چند مولانای منصور ایله یارب العباد
 پیومن در پیشوا من حضرت ملا جلال
 قاهر اعدای دینیز ذکر من اسم جلال
 ایلرز دشمانه قارشو جنگ ایچون عرض جمال
 چند مولانای منصور ایله یارب العباد
 هالک قلب عدو و فخر من سرده کلاه
 طوب کبی کلبانک هو اعدامزی ایلر تباہ
 امر خبر حربہ سوق ایندی بزای چون پادشاه
 چند مولانای منصور ایله یارب العباد
 و لوله انداز آفاق اولدی چون نای و قدوم
 دهشتدن تارومار اولسه کرک افرنج و دروم
 الله الله هو دیو دشمانه ایتمکده هجوم
 چند مولانای منصور ایله یارب العباد

بر غریبه، یا خود

(کورب لریدر) - ضربو جبر

بر (غمری) ، بیگ ظلم و وحشت ، بیگ غیریو ایجد ایدر
 ملتعتلر یا غدیرو ، امحای عدل و داد ایدر .
 حضرت قرآنی قالدیرمق دکلی غایه سی ؟
 ظلم و وحشت اولسانیمی ؟ وایه سی سرمایہ سی
 سوزده بر حامی کسایدی یاقدی ، بیقیدی بی سبب
 بر جناح آتیده آتش کیزلیرمی پراھب ؟

Mirza Asad Khan

اوستی ششخانہ مصنع آلتیمی؟ بارز قوال :
 مصر وسودانہ اوقور شیمدی حسینیدن ماول
 بویله بر آلیاق یزیدک نامی اولسونمی حسین
 کر بلا فان اغلا سین ، فریاده کلسین نیرین
 باق نہ کامنار ! یتشدیر مکده عصره انکلین
 قبریسه کولک صالدی کویا مصره ده ویردی فیئز :
 مارت ایرشدی مارتاوال دیکلمی ؛ اوردولر کایر
 افق مصر اوستده بر حق وعدالت یوکسه ییر

یادمه کلدک بازار کن آه ای روح سلیم !
 قلبکاه فتحک دشمن آچار زخم الیم
 سن ده چک ! شمشیر روحایتک امداده کل
 عمرشی لرزان ایله بن آواز استمداده کل !
 ام دنیانک کوزی کورسون بر آتش ، آغلا سین
 انکلینلر تا ابد بر بیچ ماتم باغلا سین
 قاب یالک مؤمنین اولسون جهانده شادکم
 بارلادجه بارلا سین سیف وسهام انتقام
 لزمریدن :
 معلم معیا

الله اکبر الله اکبر لا اله الا الله والله اکبر الله اکبر والله الحمد

— ۱ —
 اول و آخر : الله اکبر
 قیوم وقادر : الله اکبر
 قدوس وظاهر : الله اکبر
 دیان وقاهر : الله اکبر
 هر شئنه ناظر : الله اکبر
 هر یرده حاضر : الله اکبر
 اهل اکبر : الله اکبر
 اسلامی ایله : دائم مظفر
 — ۲ —
 اوج خصم ایتر .. اوج سملی اژدر
 اوج باشلی ملعون .. خانن ، ستمکر
 اسلامی تکمیل .. محوه سراسر ؛
 قصد ایله مشرده .. اول قانلی اللر :
 جمع ایتدی لشکر ، قوردی معسکر
 آتش ایچنده .. مغربله خاور
 الله اکبر .. الله اکبر
 اسلامی ایله .. دائم مظفر
 — ۳ —
 قصد ایتدی اعدا .. دین مینه
 ارباب حق .. ارکان دینه
 سالدیردی قهر .. هب مسلمینه
 کوزدیکدی بوئلر .. مال وینه
 یوق ذرتما .. شغفت ایله
 اغتیلر اولسون .. بویله مهینه
 ایله اکبر .. الله اکبر
 اسلامی ایله .. دائم مظفر

— ۴ —
 ایرانده آصدی .. ارکان دینی
 تورانده کسندی .. اخوان دینی
 قاصدی ، قاورودی ، اوطان دینی
 هتک ایتدی عرض نسوان دینی
 چیکستندی خیله .. صبیان دینی
 ییقمقده ایستر .. ایوان دینی
 الله اکبر .. الله اکبر
 اسلامی ایله .. دائم مظفر
 — ۵ —
 بق انکلیزده .. کور اجترایی
 محوه چالشدی ، نور هدایی
 قانقشدی منعه .. فرض خدایی
 حج و ذکاتده .. امر ادایی
 دویرسون صلابی ، بوسون بلایی
 کورسون هجوم کشور کشایی
 الله اکبر .. الله اکبر
 اسلامی ایله .. دائم مظفر
 — ۶ —
 امر ایتدی خافان ، عسکر ده رلادی
 شرعاً جهاده .. قوی ویرلادی
 احمدالله ، اسلام دیرلادی
 حریباً حدود بوسه کیرلادی
 ایلمک حمله مزده نصرت به ابردی
 حاکم هلاکه ، دشمن سرلادی
 الله اکبر .. الله اکبر
 اسلامی ایله .. دائم مظفر

— ۷ —
 قوشمق جهاده .. فرض خدادار
 فرض خدانک . شرطی : ادا در
 شرطک اداسی ، شان هدا در
 الله یولنده .. اولمک وفادر
 نیل شهادت ، بر اعتلادر
 بر اعتلا کیم ، عرشه رسادر
 الله اکبر . الله اکبر
 اسلامی ایله ، دائم مظفر
 — ۸ —
 ای شانلی اردو ، ای شانلی عسکر
 حیدر ، غضنفر ، عنوانی صفدر
 اعدایه طوغری ، اولده بر آور
 دریاده اولسه کچ ای شناور
 برالده شمشیر ، برالده ماوزر
 دیلارده تکبیر : الله اکبر
 الله اکبر ، الله اکبر
 اسلامی ایله ، دائم مظفر
 — ۹ —
 دشمن بنجر . روی زمین
 قانقشدی محوه ، هب مسلمینی
 یوقدر لعینک . پاپان کینی
 آرزو ایدلر ، خلد برنی :
 اولسون حیوش حقتک معینی
 وعد ایتدی مولی : فتح میی
 الله اکبر ، الله اکبر
 اسلامی ایله ، دائم مظفر

جریده صوفیه

ص

الله اکبر .. ، الله اعظم
اسلامی ایله .. دائم مظفر

- ۱۷ -

ای شانلی اردو : یوز ، آج بر وبالی .. شاهین متلا
بوکسلده آنلا ، تل وجیا
دیک موجهلنمین .. نجم و
دفع ایت مصردن .. اهل ،
تهلیله باشلا . اول ذوالجلالی
الله اکبر . ، الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۸ -

قورقاق اولانلر ، طورسون
لایق احوالت ، حساً جموده
بویله زمانده ، لعنت قعوده
مشتاق اولانلر ، دار خلوده

سرعت حدوده ، صوت جبه
ای شانلی اردو ، باشلا سروده
الله اکبر .. ، الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۹ -

عثمانی بز ، هب شانلی بز
آرسلان مثالی جولانی بز
شمشیر تازی ، آل قانی بز
عدل و وفاده : برهانی بز
لطف و سخاده ، عنوانی بز
مظلومه ناصر ، وجدانی بز
الله اکبر .. ، الله اکبر
اسلامی ایله .. دائم مظفر

انقره ولایتی مکتوبخچی صادق الو

ارواح اصحاب ، بر آن ویاور
الله بزمله ، والله برابر

نصرت بزمدر ، بویله مقدر
« انا فتحنا » بشرای اکبر
الله اکبر الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۴ -

موسقوف جیندر ، اندو هکیندر
اما مهیندر ، چونکه لعیندر
اسلام امیندر ، دینا رصیندر
قبلاً متیندر . رأیاً زریندر
هیچ شبهه یوقکه ، الله معیندر
الله اکبر ، الله اکبر
اسلامی ایله یارب مظفر

- ۱۵ -

هب انکلیزدر ، هب قته افکن
قرآنه حاش ، اسلامه دشمن
شرع شریفه ، اذک باشلی رهزن
ملمون حریرلر ، اولمشده کورکن
قالدیرمق ایتر قرآنی یردن
قالقارمی قرآن هیچ یزیوزندن
الله اکبر ، الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۶ -

موسقوف ، فرانسز ، هم انکلیزلر
چکمک دیلرلر .. اسلامه چنبر
دنیا کلسه .. تکمیل معسکر
اسلام اولورمی .. اعدایه جا کر
اسلام قلیرمی .. بویله محقر
ویرمش ظفردن ، مزده پیامبر

- ۱۰ -

ایران برابر ، توران برابر
افغان برابر ، عربان برابر
اخوان دین ویزان برابر
قرقلر ، قطلر ، بیران برابر
ایتدک جهاده ، بیان برابر
اولدق غزایه . بویان برابر
الله اکبر ! الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۱ -

ای شانلی عسکر ، ای شانلی اردو
الله نصرت اولدوقجه یاھو
قار ، قیش دوشونجه هیچ چکمه قایغو
سولتلر ایله ، اعدایه قارشو
برساعت اول ، تقلیسه طوغری
قوش ، اوچ ، قنادلان ، ویرخصمه قورقو

الله اکبر ، الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۲ -

ای شانلی عسکر ، شانلی دونانما
یاردیجیکردر واجب تعالی
تکرار ، تکرار . جولانه باشلا
بحر سیاهنده موسقوف بیراقما
یاق ، بیق سراپا ، ایت حصنی افنا
اولسون خدانک . وعدی هویدا
الله اکبر الله اکبر
اسلامی ایله ، دائم مظفر

- ۱۳ -

ای شانلی اردو ، ای شانلی عسکر
امداده کادی ، روح پیامبر

سیاسی

عسکری و سیاسی خلیالر

پیشننده! ...

« جریده صوفیه » نك قارئین گرانده حرب حاضرک اسباب
ظهوری ، ظهورندن مقدم جریان ایدن صفحات سیاسی ، بتون
بو ایشلرده اجرای تأثیر ایلین سیاسی ، اجتماعی ، حسی عاملری

شرح ایده جنگ دکاز . بونلرل آرتق هب تاریخه عابد اولدیفنی
زاندردن لکن شبهه یوقدرکه آئی آیدیرو هر محنه کج شندله
ایتمکده اولان وقایع حریمه نك بو گونه قدر اناج ایلدیکی
مسکریه ایله ، بر طرفدن مد کوز عاملر و دیگر طرفدن عموم دشمنلر
تعقیب ایلدیکی ، بوندن بویله ده تعقیب ایتک ایستدیکی سیاه
و سولدری مال آرسنده نك منطقی وطیبی برار سباط موجوددر . روستا
« یانسلاویزم » - اسلاواتحادی - تصور ایله آوستریا بحارستانی انقرا
اوغراتقی و (دلی پترو) نك معهود وصیتنامه سی احکامی قومدن
اخراج ایتک ایستدکری ، فرانسزلرک ۱۸۷۱ سنه سنده من

ایلدیکی اردولر مثلو کاه ایلری، کاه کری حرکتله کندی کندی یلیری
 و خیم بر عطا کده محکوم ایتدیله . . . الیوم آلمان طوبراغنده بر تک
 روس نفری بیله بولمندی حالده، روسیه نیک (صوآلکی) و (وارشوه)
 ایللری آلمان اردولرینک یداستیلاسنده بولمقده در! غریبه فرانسولر
 ایله انکلیرلرکده موقعی دهآ آز فنا دکدر : انکلتره نیک موجودیتی
 انتدیله اولمندن برو بقا واستقلال بر دستور لاید اوله رق تلی اولان
 یانکر باجیتا دکل، تکمیل شمالی فرانسه آلمانلر طرفندن ضبط ایلدیکی
 کچی ، (بیوک بریتانیا) ایمرطور لغنک باشایچه مدار حیاتی بولان
 دو تلماسی ، جسم دره تنولری ، بیکرجه نقایه سفائی بوکون آلمان
 تحت البحر لرینک تحت تهدیدنده بولنیورمی ؟ دهاسی وار : آلیق
 (آلیون) ک مملکتی اشبو قهرمان تحت البحرلر طرفندن بوکون فعلاً
 آیلوقه اولنیور . (ناپولیون) ک اتخا ذینه تشبث ایلدیکی ولکن نتیجه
 اعتباریله موفق اوله مدینی محاصره بریه بی - « بلوکوس قونینانتال » -
 الیوم آلمانیا ایمرطور می موقع اجرایه وضع ایده بیلنیور . انکار
 اولته مازکه قهرمان عثمانی اردو وه و تلماسی طرفندن، قفقاسیه ده ، بحر
 سیاهده ، چناق قلعه بوغازنده ، مصره قارشو اتخا ذ و اجرا ایلدیکی
 تدابیر و حرکات بو محاصره بریه نیک ک قیمتدار و مؤثر برمتی بولمقده در
 سوش قائلتک عثمانی آرسلانلری طرفندن ضبط انکلتره نیک بلنی
 ایدیا قیره جقدر !

دشمنلر مزلک عسکری ایدلرینک بویه چه سقوطیله برابر سیاسی
 ایدلرینک دخی نه مدھش بر صورتله عمو اولدیغی تأییده حاجت
 یوقدر . خیال ایچنده خیال ! ایشته باربار خصم لرمزک بوکونکی
 وضعیت عومیه لرینی ایضاح و تلخیص ایدن دستور (ساسانوف) ک
 و (غوره میکین) ک روس (دوما) واعیان مجلسلرندن بالاپروازانه
 اعلان ایتدیگری خیالاتی متعاقب، فرانسز باش وکیلی (ویویانی) نیک
 فرانسه پارلمنتوسنده (الزاس لورن) ک استردادندن ، بلچقانک
 احیاسندن بحث ایلیسی، روس و فرانسز دماغلرینک نه درجه بوتامش ،
 صولاتمش اولدیغی قطعاً اثبات ایلر؛ عدالت ازلی حکم لایتغیری بک
 قییده تماماً اتفا ذ ایله جقدر .
 ۱۰۴

شعر

بیاننامه هایون

مصرلی اولادلر مه .

انکلتره نیک مصره نه صورتله آیق باسدینی و حیا کدر بر اصول
 حول ایله یواش یواش مملکتک اداره سی فصل تحت تحکمه آتش
 اولدیغی جمله چه معلومدر . حرص و ظلمه استناد ایدن بو مدخالته
 قارشی وقت مرهونه انتظار اختیار سکوت ایدیلنیور ایدیسده
 چکمکده اولدیغکمز غراب هیچ بر زمان نظر شفقت ششاهانه مدن

(ارتقورت) معاهده نامه سیله غالب ایتدیگری (الزاس لورن) ایلتی
 زاده، انکلیرلرک ایسه دنیا نیک بیوک و برنجی عسکری و ایکنجی
 ری دوائی بولان آلمانیا نیک تجارت عومیه ده دخی بر نیجایی احراز
 کده میدان و یرمه مک آرزوسنده بولمق قلمی معلومدر . روس
 جماع و وحشتی ، فرانسز جمهوریتک ال بی آمان خصمی اولان
 سونالیزی ، خلقت کاشندن برو مثله اصلا تصادف ایدین انکلیر
 کارانی و غاصبکی هبالاله و یرمه مک مثلرک حقوق اساسیه و مدنی سی
 قالفش قلمی زمان اردو و دو تلمارینه، قوای مالیه و اقتصادیه لرینه
 کاد ایتدیله . بویه عظیم و وحیم جدالده اشبو مختلف قوتلری یکنه
 یکن تقریق ایتمک تمکن دکدی ، علم و فنک ایجاد کرده سی اولان
 مدھش وسائط تخریبیه بی سوق و اداره ، عظیم انسان کتله لرینی
 نیک ایچون هر شیدن اول نفعه ، ارزاقه و متنوع لوازمه احتیاج
 ی واردی ؛ کچن ؛ ایلول فرنجیدن برو بر اتفا ذ مثله منقلب
 ی اولان معهود اشلای مثلت دولتری کندو کندی لرینه هروج
 یجهز کورده رک هر طرفده ایقاع وحشته تصدی ایتدیله . چیک
 اردولرینی قوردریم قضا سنده فرانسه ایله انکلتره اول امرده شه مسزکه
 یه روس اردولرینه ربط اید ایتدیله . اهالیسی یوزاللی میلیون متجاوز
 ی روسیه نیک حدسز ، حسابسز قراقدری ، « وموزیک » لری
 ی بر ایکی آی طرفنده تکمیل شرقی آلمانی استیلا ایدوب
 ی قبولینه قدر طیان حقدی ، غرب حخته حربنده ایسه فرانسز
 ی قوای متفقه سی همان عینی مدت طرفنده (راین) نهرینی
 ی عینی یا نچنده موسقوف متفقلری ایله ملاقی اوله جقدر در .
 ی مجارستان و دولت عثمانیه یه کلنجه دهآ آز مدت طرفنده و کمال
 ی ، دهآ طوغریبی عسکری بر کزتی اجرایه اسکات
 یجکدی . . . بدایت حربدن شمدی یه دکن آلی آی کچدی ،
 ی عسکری بلانرک هب خیادن عبارت بولدیغی تھحق ایتدی ؛
 ی محروم عسکریه سنک دخی تحت تصدیقده اولدیغی و جباه
 یون بونا پارت) ک تعیه و سوق الحیش دستور لرینی حیرت بخش بر
 ی ، نامل بر دهآ ایله تطیقه موفق اولان (هیندنبورغ) روس
 ی مالدانی بیوک دوق (نیقوله) نیک پلانرینی آلت اوست ایتمکده
 ی ایتمه رک بز ، بر یچوق میلیون قدر روس عساکرینی عمو
 ی طان ایله بیلدی . بو آندن اعتباراً روس تفوق عدیسی غیر قابل
 ی بر افلاسه کرتار اولدی . روس خاندان ایمرطور یسنک اوکدر
 ی به و عاقله قارشو بک زیاده صارصحتش اولان موقعی تحکیم شایسته
 ی مجارستان اراضیسته واقع اولان مجوملر موقت استیلا ردن
 ی ریشه منجر اوله مدی . شامدن جنوب استقامته اوزمان آلمان
 ی مجار قوتلری روس وحشیلرینه قارشو آهنین بر سد تشکیل
 ی ؛ نام و شهرت لری کولکره قدر جیقارمش اولان موسقوف
 ی ، وقیسه (منچوری) اووم لرنده (قور و پازلین) ک اداره

دور فالپور و دائماً تأثری موجب اولیور ایڈی. عظیم برکتیہ اسلامک مسکنی اولان کوزل و فیضدار مصری تھایس ایچون بو دفعہ اولدو لرمندن برینک سسوقہ بخش فرصت ایله بن جنب حنه حمد و ثنائز ایڈرم . مستنداً بتوفیقہ تعالی اردوی ہا یومک مقصد شاہانہ دائرہ سندہ ملککیزی تأثیرات اجزیہ دن خلاص ایلمک ادارہ شانزہ کیزی و سرستی کیزی اعادہ موقوف اوله جفندن و مصرلی اولاد لرمک . مقضای حمتلری اولان ندا کرافله بو مجاہدہ مقدسہ یه اشتراک ایلمه جکر لردن امین . نصر من . و فتح قریب .

محمد رشاد

(ملی)

تبلیغ رسمی

۶ شباط ۱۳۳۰ تاریخله قرارکاه عمومیدن تبلیغ ایلمشدر . بو صباح انکلز و فرانسز سفائن حریریہ سی حیاتی قلعه بوغازینک انکار جندہ کی طایبہ لری بومباردمان ایتمش و (۴۰۰) مریمی آتش ایسهده هیچ بر موقوفیت الده ایده مامشدر . بالکیز بر نفر طاش پارچهلردن حقیقجه باجاندن یاره لاشندر .

(ملی)

قرارکاه عمومیدن تبلیغ اولشور :

۶ شباط تاریخی ترینه ذیلدر : سکر انکاز فرانسز زرهاییسی بوکون چناق قلعه تک خارجی طایبہ لری یدی ساعت بومباردمان ایندی . فقط طایبہ لرمزی صوصدیرمدی . دشمن بیوک چایی و ۱۵ ساتیمترهک طوپلریه آلی یوز مریمی آندی . دشمنک آمیرال کیسی آغیر صورتده اولق اوزره ۳ زرهاییسی خسارزده اولمشدر ، له ایلخند بالکیز بر ضابط و بر نفر شهیدمز بر نفرده خفیف یاره لیمز وارد .

(ملی)

جهاد اکبر

شهادتین محترمه مولویه تک عزیمتلی

شرف اشرف حضرت بادشاهیدن مولوی کوکانی ضابریه عدا بیوریلان سنجاچ شریفک تسامیم و تسلیم مراسمی کچن بازار کوی حریریہ نظارتی میدانده ارکان ، امرا و ضابطان و مقدار کافی عساکر عثمانیه و بیکلرجه اهالی حاضر اولدولری خالده غایت معظم بر صورتده اجرا ایلمشدر .

شهرمز مولوی کوکالیباری یکی قبو مولویخانه سنده اجتماع ایڈرمه دیزید جامع شریفه عزیمت و اوراده بروسه ، اندرنه ، کلیولی مولوی کوکالیبارینه ملاقی اولمشدر و زوالی ساعت اونه چاریک قاله اوکده مولوی مشایخ ، جلیان و خلفاسی بولندینی خالده ساعت اونده حریریہ

نظارتی میدانلغنه مواصات ایلمشدر . برمدت آرامدن سوکره نظارت جنباهیسی مستشار معاونی فتیح بک رفاقتده درساعات مر قوماندانی قائمقام جواد بک بولندیی خالده مذکور سنجاچ شرف احترامات لایقہ ایلمه حریریہ نظارتندکی دائره مخصوصه دن چیقارول میر مومی ایلمه فتیح بک طرفندن چایی اقدینک شهر مزده کی یکی قبو مولویخانهسی شیبی باقی اقدی یه تسلیم و مومی ایلمه دفعه تئیم ایتمکدن سوکره سنجاقدار متنوی خوان اورخان صلاح اقدی یه تودویع ایتمشدر . مومی ایلمه طرفندن ده سنجاچ اوج بعدالتئیم اردو و دوننمای عثمانیک موقیساتی متضمن عربجه و ثابت بلایغ بر دعا قرائت ایلمش و حریریہ نظارتی موسیقی طرف سلام هواسی چالهرق اوج دفعه « بادشاهم چوق بشار دعاسی رفع قبول کاه کبریا قلمشدر . بعده سنجاچ شریفک طرفنده تبرداران و اوکده بخوردانلری حامل ذوات بولندینی شهرزاده باشی ، فاتح طریقیه سلطان سایمده کاش جتیمکان یاوز سلطان سایم خان حضرت تئیمک تریه منیفه سنه عزیمت ایلمشدر . آت کندرکهنده بیکلرجه اهالی ، مکاتب طلبه لری اخذ موقع ایتمشدر فاتح دائره بلدیہسی اوکته کندیک زمان شهید مغفور فتیح صادق بکرک نامنه رکیز ایلمدن آبدنک اوکنده ارواح پاکلر مشایخ و دکان فاتحملر آنحاق ایریه کینه آهسته آهسته و تهل خوان اولهرق عزیمت ایلمکده ایلی . برمدت استراحت ایلمکده سوکره تریه شریفه قیوسنده مدافعه ملیه ، دونما و اتحاد و جمعیتلری هیئتلریه دیگر احتفال هیئتلی دائره آمار احاطه ایلمدن احتفال ربیسی ضیا بک طرفندن آئیده مندرج نطق ایراد ایلمدی ای قافله بختیاران !

آتی یوز الیمی سنهدیری موجودیت علمیه و اجتهادیلری شرف و غریک محافل ادب و عرفانسه طابندیرهرق بحق مظهر توفیق حرمت اولان طائفه صدیقیه مولویه تک میدان غزایه آتیلعلری کونک و تمهسی دکلدو . . . انجمن کرام مولانادن درویش چلی فضلالی مشایخ اولین بنداری احمد دده اگری به متوجه آجیلان عم شریف آئنده اجداد مالی تواد خلافتناهیمن سلطان محمد ثالث رکاب همیونلرند سفره اشتراکله ، بولندون درویش چایی طرف حمادده احراز مرتبه شهادت ایلمکاری کچی بنداری احمد دده سعادت جهادک نشئه فیوضاتیله به رکاب خسروانده مرکز سلطنت و خلافت عودت ایتمشدر و آل مولانان نهض و زرا و رجالدده بوفیض و سعادت نائل سرافراز اولمشدر . غزا و جهاد یولنده اسلاف کراملری تک اثر مبارکته اتباع ایند مولویلر بیر معالی سمیرلریک عنق را باغتل یزی بارکن اسرمه شورى سخوان و کارکن خطابه احرارانه لری دستور حرکات اتحاد ایلمک خاقی ایقاپ وسیل رشاده ایصال مقصدیلده نشریات احرارانه دن بر آن خالی قالمشدر و دور سیاحت طریقیه جهانی طولاشمشدر و تمانک شاهانه تک اطراف

و مواقع مختلفه سنده مؤسس اولان و دوام معموریتلری الطاف صمدانیه دن مأمول و متمنا بولنان تکلیا و زوایای علی الدوام وقوع بوله حق تبلیغات و اشادات حکیمانه و احرارانه بر مرکز اونق اوزره تأسیس ایشلردور . فتوحات عثمانیه بی متعاقب بو دیبرده اسلامیتک ، ترکیکک تأسس و تقریرینه پک اساسی خدمتکر ایدن بوتکیا زوایدن یشن فضلالی اولینک تاریخچه حیاتیلری معروفه ایدمک اینه برر شهید عادلدر . ایشته بو فرقه کیرین ذات ملائک صفت حضرت خلافتناهیاتک بوگون آجدقلری رابت فوز و نصرت آتنده سنئر اهل ایمان ایله برلکده « واعدولهم و استضعفتم » آیت جایله سنده امر بیوردلینی وجهله و احتیاجی ، ماللری ، اولادلری و عیاللری ترک ایدرن دار الجهاده عزیمته « الختة تحت ظلال السیوف » فرمان پیغمبرینه امتثالاً بو جهادک فضائل علویه سینه مظهر و اردوی هایونده کی صفوی مجاهدین آرسنده مبعجل و مقدس وظیفه ارشادی ده ایفا و « فضل اه المجاهدین علی القاعدین » سر جیلته منبوط الامثال اونجه تربیت طیه سنده بولندیمیز شو خاقان معظمک عظمای ال مولانان سلطان دیوانینک یار و محب خالصی فاتح مصرک ایلان خلیفه مرک حضور خاک معلانده پیمان ایشلردور . مناقب نامه حساسنده کی جدیدیه معنویه نیک تأثیراتیه بر حضور تسلیمتله سرفرینده تقدیر خوان فضائل و جلالتی اولدیمیز محب و حرمتکار آل مولانایه ختمه جیلانمز الالی تعظیم ایله برر فاتحه اولسون . الفاتحه ،

بونو متعاقب شیخ باقی افندی طرفدن از میر شاعر لرندن کامل بکک نظم ایله کی منظومه قرائت ایدیلرک فطوغرافیکر آلتش ، عودته اولدینی کی تشکیل ایدیلان آلی و الایله سرای هایونه عزیمت ایدمشدر . آلی وسطی ساعت اوج یحیی راده لرنده کمال انتظام ایله خونه باغچه سرای هایونه مواصات ایشلردور . مولوی کولایلرینک عرض تعظیبات ایچون سرای هایونه ورود ایله حکمری مسموع شاهانه بیولسی اوزرینه ذات شوکت سمات حضرت پادشاه مابین هایون دايره فاخره سنک ایکنجی قانده کی صالونی تشریف و کولکی مولوی لرینک ورودینه انتظار بیورمشلردور .

نزد شاهانه ده سرای هایون ارکان مأمورینی بولنده ایدی . الای ارکانی کمال انتظام ایله مواجهه خلافتینسایه مواصاتیه رسم سلامی ایفا ایشش و ایستاده موقع تعظیم اولمشدر . الایک توقتی متعاقب اوکده بولنان سنجاقدار و متوخیوان رژی اوزاق مدیری صلاح الدین اورخان بک افندی ذات حضرت پادشاهی به حصناً (السلام) ایلمک ای خلیفه مؤمنین) خطابه سینه رسم سلامی ایلمکدن سوکره نیت بلیغ بر بطق ایزاد و اردوی عثمانیت توتانی موفقیتانی تنبای تکرار و ذات ستوده صفات حضرت پادشاهی نکر ایزاد عمر و اقبال حضرت شهریارلری دعای یاد و تذکار ایشلردور .

بونو متعاقب یکی قیوم مولوی شیخی عبدالباقی افندی طرفدن کبابانک قرائت اولمش ، بعده موسیقه رسم سلامی ایفا ایله برک دعوات پادشاهی تکرار و تذکار اولدوقدن سوکره مرشد سلطانن بر ترم ایدیلرک

بشکطاش اسکله سینه مواصت و تخصیص قلنان واپورله حیدر عزیمت ایشلردور . قزیل طوبراق استایوننده قوش دلی بیجده شیخی منیب افندی ایکی یوز مجانیله برلکده توبه لرله مراسم ایشلردور . شوکتناپ افندمز حضرتلری ، مجاهدین محترمه مولوی مولکانه لرینه عرض تعظیبات ایدرلرکن دايره هایونلرندن حیدر غرق الثقات بیورمشلردور .

بو ایشاده سرای هایونده بولنان ولی عهد سلطنت دولتلو یوسف عزاندین افندی حضرتلریله صدر اعظم سعید حلم شیخی الاسلام ، زری افندی ، حریبه ناظری انور پاشا حضرت اوست قات صالوندن بو مراسمی تماشا ایشلردور .

مولوی کولایلری کچن بازار کونی حیدر پاشان تخصیص نرن مخصوصله مسوب مقصوده متوجه حرکت ایشلردور ، باره صورتده تشییع ایفا ایدمشدر .

مولوی آلیینه مخصوص اولهرق شورای دولت اعظم لطفی المولوی بک افندی اعمال و غلطه مولوی خانسی شیخی سرای عرفای مولوی دن احمد جلال الدین افندی حضرتلری طرفندن آلیینه اهدا ایدیلن دیگر بر سنجاق نظر دقتی جلب ایدیلر مدکور سنجاق کنارلری یشیل اورتسی قیرمز اطللسدن ایدنش ، اورتسده شمس تریزی به اشارت اولق اوزره برک کونشک اورتسده بر سکمه مولویه منقوش بولنوردی ، سنه صاغ کارنده یامن لطیف لم یزل ، الطف لنا فیها نزل ، صولط یامن بری مافی الصدور ، یسرلنا خیر الامور ، اوست طرفدن مرا بخدایا درین هجسته سفر ، هزار نصرت و شادی هزار طفر ، آنت طرفده بحرمه سید محمد بحق چار علی بده حسین و بوسی و جعفر قطعه بر اعجازی بولنیوردی .

صاغ و دول طرفلرنده کلام مولانای محتوی کرده لر ایچون آیه و حه « نصر من الله و فتح قریب » لوحه غرامی محتوی ایدی . سنجاقک آرقه سنده غلطه خاقانه مولویسی سجاده نشین محترم جلال الدین دده افندی حضرتلریله ، بروسه شیخی شمس الدین اسکوب شیخی علی ، سیروز شیخی آگاه ، خلفای مولویه دن اده دده افندیلر ، جلیان ، ددکان بولنیوردی .

خلق اوزرنده درین بر تاثیر دینی و علوی بر اقان بو حیث مر حدی حجاب مولانانک عظمت شانیه متناسب ، روحانیت علیر ممتاز و رنگین بر تمثال بدیعی ایدی . نصرت و توفیقات صمدانه مغهریتلری الطاف خدادان تفسیر ایلر .

شعرای مولوی دن دو نجا جمعی اعضا سندن اسکداری شاه ضامت بک افندی ارتحالاً انشاد بیوردقلری :

دیلمه عن قریب بری فیض الوب حقن ، بپردن
 بظفر مولوی کولایلری دونیورل جهاد کبردن
 قطعه بلغمه سی منتسبانک غایت شان و ظفر لرینه شمیدین بر فال
 عد اولمغه شایسته اولمغه به المساء در سه سده اندسه :

« اختیار ، پیادہ و سواری اولہرق بالجملہ اقطارده کی مسلمینک مالا »
 « ویدنا جہادہ مساعت ایلہلری فرض عین اولورمی ؟ »

(الجواب : اولور)

« بو صورتده الیوم مقام خلافت اسلامیہ و ممالک محروسہ شاہانہ یہ »
 « سفائن حربیہ و عساکر بریہ سیلہ هجوم ایتمک صورتیلہ خلافت »
 « اسلامیہ یہ عدو و نعوذ باللہ تعالیٰ نور تالیٰ اسلامیٹک اطفافا و محاسنہ »
 « ساعی بولون دقلری متحقق اولان روسیہ و انکلترہ و فرانسه ایلہ »
 « آنلرہ معین و ظہیر اولان حکومتلرک تحت ادارہ لرندہ بولونان »
 « کافہ مسلمینک دخی مذکور حکومتلرک علیہ اعلان جہاد ایدہرک »
 « بالفعول غزایہ مساعت ایلمہلری فرض اولورمی ؟ »

(الجواب : اولور)

« بو صورتده مقصودک حصولی جمیع مسلمینک جہادہ مساعت »
 « ایتمہ لرینہ متوقف ایکن بمضیلری نعوذ باللہ تعالیٰ تخلف ایتمہ لر »
 « تخلفلری مصیبت عظیمہ اولوب غضب الہیہ و بومصیبت شنیعہ نک »
 « جزاستہ مستحق اولورلری ؟ »

(الجواب : اولورلر)

« بو صورتده حکومت اسلامیہ ایلمہ عیارہ ایدن حکومت مزبورہ »
 « اہالی اسلامیہ نک کندولرینی قتل و حتی جمیع عالمہ لرینی محو »
 « ایلمہ اکراہ و اجبار ایدن اولسہ لرینلہ حکومت اسلامیہ عساکر ایلمہ »
 « بحارہ ایتمہ لرینی شرعاً حرام قطنی ایلمہ حرام اولوب قاتل اولمالر ایلمہ »
 « نار ججیہ مستحق اولورلری ؟ »

(الجواب : اولورلر)

« بو صورتده حرب حاضرده انکلترہ و فرانسه و روسیہ و صربیہ »
 « و قرہ طاغ حکومتلرینلہ ظہیر لرینک تحت ادارہ لرندہ اولان مسلمانلرک »
 « حکومت سنئیہ اسلامیہ یہ معین بولنان آلمانیا و آوستریا علیہ حرب »
 « ایتمہ لرینی خلافت اسلامیہ نک مضرتی موجب اولہ جفتدن ائمہ »
 « عظیم اولمقلہ عذاب الیمہ مستحق اولورلری ؟ »

(الجواب : اولورلر)

کتبہ التقیر الیہ تعالیٰ
 خیری بن عون الارکوبی
 عفی عنہما

فتاویٰ شریفہ یہ توفیقاً

بیاننامہ تنظیمی

خلافت کبرای اسلامیہ و حکومت سنئیہ عثمانیہ نک عدو قدیمی

اولان حکومت معلومہ نک خلافت مبعجلہ و دولت علیہ قارشی
 ایلمکری عداوت و کوستر دکری هجوم وصولتہ بناءً تفریعام
 کافہ مسلمینہ ترتب ایدن فریضہ جہادی مبین فتاویٰ شریفہ
 علمای ذوی الاحترام طرفندن امت ناحیہ اسلامیہ یہ خطاباً
 تنظیمی ضمنتہ دونکی جمعہ ایرتسی کونی مشیخت جلیلہ
 دائرہ می عرض اولطہ سندہ صلاۃ ظہرک جامعہ اداسنی متعلقہ
 ساسی جناب مشیختناہینک ریاستلرہ منعقد مجلس عالی
 سابق واسبق مشایخ اسلامیہ دن دولتو فضیلتو محمد ضیاء الدین
 فضیلتو موسی کاظم و دولتو فضیلتو محمد اسمعق اقدیلر
 فتویٰ امینی صدور عظامدن ساحتو حیدر و عطاء ام اقدی
 شکرلی وسید ابراہیم اسمعق و مصطفیٰ توفیق و طریزولی احمد
 و استانبولی محمد اسمعق و ترشیچی زاده محمد نجم الدین و محمود
 و فتویٰ امین سابق احمد توفیق و قاضی عسکر سابق مصطفیٰ
 و قاضی عسکر عمر خلوصی اقدیلر حضراتی و مستشار مشیخت
 فضیلتو حاجی اولیا و پدرس و کیلی حاجی علی ، استانبولی
 مصطفیٰ و مجلس تدقیقات شرعیہ رئیسی کامل و اعلامات شرعیہ
 عالی و رئیس مسودین اسمعق اقدیلر حضراتی و حضور ہاؤلر
 درس شریفی مقرر لرندن لولہ برغوسلی فضیلتو اشرف و نصح
 زاده مصطفیٰ طاصم و طرنوملی محمد حلمی و دبرہ لی ولدان فاتح
 سعادہ و سپروزی ایوب صبری اقدیلر حضراتی حاضر بولن
 بیاننامہ مکتوبی مشیخت علیا فضیلتو ابوالعلا بک اقدی
 قرائت اولہرق محتویاتنک احکام شرعیہ یہ مطابقتی و فتاویٰ
 موافقتی حسیلہ اتفاق آرا ایلمہ قبول و تصدیق اولتمش واجتہاد
 و برلشدر .

عرض تبریک

نافعہ نظارت جلیلسنہ تعیین بیوریلان برادر عالی
 اعظمی دولتو برنس عباس حلیم پاشا حضرتلری کین بیعت
 وظیفہ موکولہ لرینہ مباشرت بیورمشلردر .
 مشارالیہ حضرتلرینہ تفویض بیوریلان بو توجیہ و جہاد
 درجہ نمون و مسرور اولدق عین حسن اصابت اولان
 جدیدہ لرندن طولابی پاشای مشار الہی تبریک ایدر
 موفقیتلرینی جانندن تمی ایلرز .

ولایاتدہ تظاہرات

جہاد اکبر اعلانی اوزرینہ بالعموم ولایاتدہ ملی احتیاج
 تظاہرات وطن پروراندہ بولنلمقددہدر .

بیم استقبال مطبعہ می صاحب و مدیر مسئولی : حسن

صاحب امتیاز و مدیر مسئول حسن کاظم
تاریخ تاسیس ۱۳۲۷ سنہ ہجری

ملک اسلامیہ - امت غائبہ ایچون مفید اولان آثارہ
صحیفہ لمر آئیقدردر درج ایدلیان اوراق اعادہ ایدلر
استانولده باب عالی جوازنده ابوالمود جازہ سندہ
نجم استقبال مظہر سندہ ادارہ خانہ لمر اصحاب
مراجعات ہر ساعت آئیقدردر
سنہ ۱۰ اعتبارلہ مالک شاہانہ ایچون بشین
اولہرق ۱۰ الق ایلی ۲۵ غروش و سماک
اختیہ ایچون ۱۲ فراندردر .
تھون نومروسی : ۱۰۹۷

حجر الیوم فیہ

شعبدیلک اون بش کونده برنشر اولنور

AL I SOUFIÉ
fonde en 1990
Turc Fanislamique
leur Propriétaire
SAN KIAZIM
le 9/22 Février 1915
avenue de la S. Porte
Ebussonoud

تصوفی ، دینی ، اخلاقی ادبی ، سیاسی جریدہ اسلامیہ در

نومرو ۱۰۹

نسخہ سی ۰۰۴

حکمت سیاست واصلتہ تزین ذات وصفات ایچش اولان
صدر اعظم پاشا حضرت تریک یر فقط عالیسنک سبیل الرشاددن اخذ
ایہ بزده درج تزین صحیفہ افتخار ایدیوروز :

مشار الیہ بیورمشردرکہ :

بسم اللہ الرحمن الرحیم

قد افلح من زکیہا وقد خاب من دسیہا
مألی :

مسلمانک وطنی شریعتک حاکم اولدینی یردر

صدر اعظم سعید حلیم پاشا

نفسی اخلاق حمیدہ ایہ تزین ویا اسعاد ایدرک اطاعت
ترقی ایتدیرن کیمسہ نم سبحانیہ یہ مظہریتہ محقق فوز
بولدے . بالمکس اخلاق ذمیہ ایہ نفسی اغوا و افساد ایدرک
معنویہ دن محروم ایدن کیمسہ رحمت الہیہ دن نصیبسز قافلہ محظ
و هلاک اولدی .

ایشتہ غایت وحیز ومہم اولان بو سوز جدآ عالیدر . چونکہ
شریعت غرای اسلامیہ تک جاری اولدینی یرلرده فیض وسعادتی تعمیم
ایدر . بواحکام جلیلہ دن اقتباس انوار ایدن ہر فرد ذی حیات مستفیض
اولور . صدر مشار الیہک فکر جوالتدن لمان ایدن بو کلام حکمت
اشتمال مشار الیہک فطرت ذکیہ تک مجبول اولدینی محاسن اخلاقک
وکالات عالیہ تک برہان اتمیدر سیاست شریعتک حکمت سیاست
ایہ مشار الیہدہ بصورتہ امتزاج واجتماع ایتدیکنہ شاہد اقوادر
موجب افتخاردردر .

افادہ : بوندن اولکی مقالہدہ اخلاق حسنہ تک اساسی ایمان و
سینہ تک مبناسی نفا قدر دیش ایدک بورادہ براز دہا ایضاحات
مقصودیلہ جناب امام غزالی قدس اللہ سرہ العالی حضرت تریک
قدسیتمصیر مرشدانہ لرندن استعانہ ایدرک دیوروز کہ اخلاق
سید المرسلین اقدمز حضرت تریک صفت مخصوصہ سی اولوب
سازرہ و صدیقینک افضل اعمالیدر .
اخلاق حسنہ : اہل یقین عندندہ نصف دین و ثمرہ سہ
مجاہدہ متقین و ریاضہ متعبدیندر .

اخلاق سیئہ : قوہ دماغیہ بی افساد ایدن سم قاتل و اشنع روز
اولفہ صاحبی اکبر بلیاتہ دوچار ایدوب قریت معنویہ یہ هائل اولور
بناء علیہ اخلاق سیئہ صاحب لری حوار حقندن بعید اولان
شیاطیندر .

اخلاق سیئہ : محرمینی جزالاندردمق ایچون طرف الہیہ
علولندیرلش و انسائیرک اعماق قلوبنہ قدر نفوذ و اطلاقی حا

بولمش اولان نارالله طوغرو آچیلمش قبولدر (نارالله الموقده التي الخ) كذلك اخلاق حيله قلوب مؤمنين نيم جنان و جوار رحمانه طوغرو كشاده ايدش ابواب متبركه در. اخلاق خيته امراض قلوب و اسقام نفوس اولوب حيات ابدیه قوته سبب اولمغه نصلكه حيات - سیدی ایحایه بادی اولان علل و امراض مادیه نك تداویسی ضمتده عنایت احبایله تشکیل قوانین و ترتیب معالجه اجرایی خصوصنده هر آن سعی و غیرت اولتیورسه امراض قلوبك تداویسی حقدوده تدوین قوانین و تعیین معالجه دقت و همت ایتمك انسان كاملك و حیه ذمتدر چونكه بواولكندن دها زیاده دفته شایان اولدیغی ارباب عقوله نمایاندر حيات باقیه قوت و احایه سبب اولان علل معنویه یعنی اخلاق سینه اهل اولدغی صفتیه قلیده تراک و ترادف ایدرک نهایت تظاهر ایدر .

بناء علیه انسان امراض قلبیه و آنك اسبابه معرفت حاصل ایدم بیلتمك ایچون دقت تام و فوق العاده اهتمامه محتاج اولدیغی اكلار و آكا كوره علاج و اصلاحی تحریده بولنورسه ترجمه می صدندده اولدیغمز [قد افلح من زكها] و بالعکس امراض مذکور نك تداویسی اهل ایدرسه [وقد خاب من دسیها] آیت جلیله نك بیان بیوردیغی زمره لره داخلدر. اخلاق حسنه نك بالخلاصه فخر رسالت علیه اكل التحیه اقدمزك صفی اولدیغی سونشكك جناب حقت [وانك لعلی خلق عظیم] بیورسی بونك بر باهر برهانیدر و جناب عایشه صدیق و والده مزك كان خلقه القران : یعنی جناب رسالتك اخلاقی قرأندر بیوردیغی آریجه تأمله شایاندر چونكه قرآن باهر البرهان بر قانون ازلی و وسیع ایاندرکه آنك واضعی حضرت حکیم مطلق و علیم مناندر. جناب فخر رسالت اقدمزده موجود اولان اخلاق حسنه مشارالیه اقدمزه نسبتله دیگر انبای عظامده وجهاً من الوجوه نقصاندر . صدیقین و اولیای عارفين و اتقیای صالحین حضرت انبای تبعیتری درجه ده حسن اخلاقه مالك اولتری مشار الیه مك وراثتتری برکاتیه طرف الیه دن تودیع ایدش بر احساندر .

بوسوزمزه هیچ بر مسلمان اعتراض ایتر فقط تقلیددن و خوف کفردن ناشی اولان اعتقاد و اعتماد ایدر سنه کجملی بو دعوا می اثبات ایچون تأقی و تدبر ایخیدر. اوت اخلاق حسنه نك افرادی يك چوقسه ده (خدا صفو و امر بالمعرف و اعراض عن الجاهلین) کریمه جلیله سی اساس تشکیل ایدرور عدو ایله معامله قوت عضیه نك تعدیلدر بونك نیمی اجرایی بنون بیغمزده ارایه مکرده حضرت سلطان رسالت اقدمزده تدقیق ایدم بر کره حضرت نوحك قومی حقدوکی (رب لاتذر علی الارض من الکافرین ذریه) بدعای جناب موسای

کیمک احبابه خطاباً (انکم قوم تجهلون) بیورمش اولمش اولان غضبی تسکین ایدم بیه نك بیوک بر جلال اظهاریه ایدر بره بر اقس اولدیغی و حضرت عیسی مسیحك خاص ایدر حواریلرینسه بیله قابا ترکیه می ایمانی کودوک تعمیر بیورمش ایدم. مشار الیه بیوک شریعت صاحبی اوالولمز ملر در و عظیم بونله قیاس اولونسون شمدی بر کرده جناب ایدم اقدمزك قومی حقدوکی علو مرحمت و درجه عفو و عطف ایدم دفته آله م بافکرز تبلیغ احکام الهیه ایچون مراجعت بیورمش بد کردار کندوسنی طائسه طویورلر قان روان ایچنده خاطر و خیاله کفر اذا و جفانك انواعی یایورلرده اویته (قومی قاهم لایعلمون) یاری قومه هدایت ایت زرا آنلر قومی اکر بیلسه نردی بو کئی اذایه جسارت ایدم مزلردی: بیورمش قربان اولیم او ذات کریم الصفا نك که الله عظیم الشان آنک خطاباً (لقد جائکم رسول . . . الخ) بیورسیور و (وما ارسلناک ایله تأیید و تشریف (وانک لعلی . . . الخ) تفضیم و تعریف ایدم کله م آیت جلیله ده کی (و امر بالمعرف) قیسه سنه بونک بالمعروف و نکره قوه شهویه نك تصفیستندن عبارتدر زرا امر الیه ایتمک و خلاف قانون الهی معاملاتیه جرات ایتمک نفس امارتیه شهوتی اقتضاسنددر . بوراده ده تبلیغ احکام الهیه خصوصاً انبای سالفه بی دوشونم منصفانه محاکمه ایدم عیجا حضرت نیاک اقدمز حضرت تری قدر هانکیسی بو درلو واسع و شمولی بالمعروفه موفق اوله بیلمشدر. بوراسی نك واضح اولدیغیچون سردنه لزوم یوقدر .

(و اعرض عن الجاهلین) جمله اخیره سی اوقویه لم بوده انسان حیوانات سائردهن مابه التییزی اولان قوه مجزه نك عبدالل ایدیورکه اوده علم و حکمتدر بافکرز انسان اساس اعتباریه حکم یک موافق اوله ق غضب و شهوت و جهل صفتلره مجبوله در بورده حیوانات سائر ایله هیجده فرق یوقدر. ایسته بونلرک اهل اولاد ایدم اسفل سافلین و تهلیل و تصفیله ده اعلاى علیندر بشون اخلاق رزیه شو اوج صفت افراط و تفریطله اوامه سندن و اخلاق جلیله عمومیده بونلرک تربیه و تزکیه ایله عدالتندن عبارتدر .

ایسته اخلاق حسنه نك کوکی اولان و آیت کریمه ایله بیوریلان شو اوج صفی بوراچنده منسال اوله ق اراد ایدیوروش بونلردن انشعاب ایدن اخلاق جلیله سائره بی برر برر تطبیق ایدرسه عمومنده حضرت رسالتیه اقدمزك انک بو کسک طبقه ده اولدیغی نخبه ایدم جکدر . بو اخلاق حسنه نك موجود اولدیغی بر زانده ایدم معکوسدری بولان اخلاق ذمیه نك ذرعی بولمه میجی بدیدر .

قيصر حضرتلرينك تلعر افنامهسى

حشمتلو آلمانيا ايمبراطورى حضرتلرى طرفندن باش قوماندان وكي انور باشا حضرتلرينه كشيده اولنان ۲۰ مارت ۱۹۱۵ تاريخلى تلعر افنامه دون واولكى كون جناق قلعه مدافعهسى انانسنده احراز اولنان پارلاق موفقيتلرندن طولاني صميمي و حار تيريكاتى بيان ايدر و اشبو تيريكاتى جسور قوماندان جواد پاشايه كندى نامه تيلغى رجا ايدرم . جناب حق بوندن ويله دخى سلاحلر تيزى توفيقات ربايه منه مظهر بيورسون .

وياهام

انور پاشا حضرتلرينك جوابى

باش قوماندان وكي انور باشا حضرتلرى طرفندن حشمتلو آلمانيا ايمبراطورى حضرتلرينه جواباً كشيده اولنان تلعر افنامه در جناق قلعه ده كي مظفرت طولايه طرف حشمتباهايلرندن لطفاً بيان بيوريلان تيريكات قارشى نسكرات كترانه مى حضور ايمبراطوريلرينه عرض ايدرم . بوغازلرك قهرمان مدافعلرني لطف تيريكاتكردن خبردار ايدتم . آلمانلر و عثمانيلر بر اخوت صداقتكارانه ايله حرب و جانلرني سپر ايتديلر . بوراده عالي و مشترك وظيفه من اوغورنده دو كيلان قان استقباله دائماً متفق اردولرمزى يكديكرينه قويا ربط ايده جكدور .

[ملى]

انور

تيلغى رسمى

۲۶ شباط سنه ۱۳۳۰ تاريخيله قراركاه عموميدن تيلغى ايدلمشدر .

۱ - قاقناس جهمسندن يكي بر معلومات كه مشدر .

۲ - دون كيجه دشمنك بر فرووازورى ايله طوريبندورى حياه سنده متعدد طوريبيل تحرى كيلرى جناق قلعه بوغازى طوريبيل خطه ايقلاشمق ايسته مشر سده بطاريه لرمزك شدتى آتشلريله طوريبيل تحرى كيلرندن بر قاجى باطريش و بونك اوزرينه ديكرلرلى كرى چكيلمكه مجبور اولمشدر . بوكون دشمنك بوغاز قارشوسنده بر اقدىنى ايكي فرووازوريله بر قاج طوريبندوسنك هنوز بر نشي كورونه مشدر .

۳ - آهله دكزنده سفان حرييه طرفندن دشمنك بر نقله سفينهسى ايله ايكي حرب سفينهسى طوريبيله مشدر .

(ملى)

۲۷ شباط سنه ۱۳۳۰ تاريخيله قراركاه عموميدن تيلغى اولمشدر . سفان حرييه مزك آهله دكزنده اجرا ايشديكي تشبث دونكى تيلغى رسينك ياكلش تسيراته اوغرادىنى كورولمشدر بو تشبثك قهرات و تفصيلاتى حقتده تيلغى رسمى خار مطبوعانده كوربان نشر ياتك حقيقت حاله اصلا مطابق اولدىنى اولتور .

۱ - اوچ كوندن برى دشمن سفان حرييهسى جناق بوغازينه قارشى جدى بر تشبثه بولمامشدر . دونكى تيلغى رسمى بيلد بربلن ۲۶ شباط كيجهسى دشمنك جناق قلعه بوغازنده طوره تحرى تشبثى تماميله عقيم قالمش وشو صورته نتيجه لشمشدر :

بر فرووازوريله بر قاج طوريبندو حياه سنده بدي عده طوره تحرى كيلسنگ طوريبيل خطه تقريلرنده خفيف بطاريه لرمزك آتشلريله فرووازور خسارنده اولمش و ايكي طوريبيل كيسى باطريك اوچنى بر طوريبيل كيسى ده طوريبيله چاربه ق بامشدر .

۲ - ديكر دارالحركاتلردن هنوز مهم بر معلومات كه مشدر

۲۸ شباط سنه ۱۳۳۰ تاريخيله قراركاه عموميدن تيلغى اولمشدر . بوكون مختلف دارالحركاتلرده شايان اشمار بر حادثه اولامشدر

۱ مارت سنه ۱۳۳۱ تاريخيله قراركاه عموميدن تيلغى اولمشدر . بوكون بردشمن زرهيليسى سدالبحر و قوم قلعه بى بيوك فاصله نتيجه سز بومباردمان ايندى .

دون كيجه خفيف قونلريله دشمن تكرر طوريبيل خطه ايقلاشمق تجربه ايتك ايستمش ايسده بطاريه لرمزك آتشلريله بره سفينهسى خسارنده اولهرق كبرويه طرد اولمشدر .

۲ مارت سنه ۱۳۳۱ تاريخيله قراركاه عموميدن تيلغى اولمشدر .

۱ - دون اوكله اوستى بوغاز اوزرنده اوچق ايسته بن بردشم طيارهسى آتشلرمزك تاثيريله اوزاقلاشمق مجبور اولدى .

آقشامه طوغرى برزرهلى او اقدن مدخل جوارنده كي صرتلر هدف سز بوشنه آتش آچمش بلانبله بر مرمى اصابتيله هما اوزاقلاشمشدر . بوكون مدخل قارشيسنده دشمن سفاننى كورولدى

۲ - ديكر جهله ده مهم بر تبديل يوقدر .

۳ مارت سنه ۱۳۳۱ تاريخيله قراركاه عموميدن تيلغى اولمشدر :

دشمن دونماسنك بوكون بوغازه قارشى هيچ بر تشبثى اولماشدر و مدخلنى بر قاج كمى ايله ترصد ايلمشدر .

(ملى)

۸ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ
بوکون چناق قلمه بوغازی قارشوسنده کی دشمن دو
اوفق بر تشبیه بیله واقع اولامشدر .

دیگر دارالحرکاتلرده شایان تبلیغ هیچ بر خبر بو
§

۹ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ او
چناق قلمه سکونت وارد . [ماوروا] آلمسند
زرهلیسی (کوروشه نظراً غولوا) قره به او طور مشدر
ماوروا آطه سی بوزجه آلمنک شالنده غیر مسکور
بر آطه در . §

۱۰ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ او
مختلف دارالحرکاتلرده شایان تبلیغ یکی بر حادثه اولام
§

۱۲ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ اولام
مختلف دارالحرکاتلرده شایان تبلیغ برشی یوقدر .

§

۱۳ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ او
۱ - سوبش قنانه قارشی اجرای حرکت ایدن قنانه
مفرزه قال جوازنده مادامه استاسیونی قارشیننده کوچک
قطعه عسکرینه تضادله آبی عو ایتش و بده عسکر
انکلز کینه موقیتله آتش ایشدر . گندک (شالوف) ایا
(آچی کول) آره سنده بینه بر مفرزه منر دیگر بر آتش
کبینه کال موقیتله آتش ایشدر .

۲ - قطعاتلردن بر قسی مجاهدینله مشترکاً اوج مارتلده
جنوب غریسنده کائن شیهه نك شالنده انکلز لره بر باسین
سپرلی دخی ضبط ایدیلن دشمن شیهه قصبه قدر بوسکه
و اویوزدن فضله مقتول و مجروح بر ایشدر . برخی اسلحه
اغتام اولدی . بزم طرفدن ۹ شهید ۳۲ مجروح وارد .
۳ - چناق قلمه قارشیننده یکی هیچ برشی یوقدر .

رجا

آبونه بدلاتندن طولای اداره خانه به بورجی قالانلرک لاه
دینه همت بیورملری بشکرار رجا اولنور .

مکتب وطن

ای قاره وقارنلر اولادریکنرک کرک تعلیم و تربیه و
اوقومهنی آرزو ایدر ایسه کنز ایا صوفیه جوازنده بره باتان
مکتب وطن نامیه اولجه کشاد ایدلش اولان مکتبه و بریکنر
نه ایتلا . . .

۴ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ اولمشدر :
بوکون مختلف دارالحرکاتلرده شایان تبلیغ بر وقعه اولامشدر .
(ملی) §

۵ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ اولمشدر:
۱ - دونخامزک بر قسی بوکون اوکله دن اول قره دکزده
ترم شبه جزیره سنک جنوب ساحنده (سه ئودوسیا) قصبه سنک
غریسنده کائن بحریه اعمالخانه لریله طور بیدو پولیغوتی بومباردمان
ایدنک باقشدر .

۲ - بوکون اوکله دن اول دشمن دونخامی بوغاز بطاریه لر مزه
شدله آتش آجیلر . موقیتله مقابله اولمقده در .

بعدالزوال ساعت ایکی ده فرانسز (یوه) زرهلیسی مدخل
قربنده باطیرلدی . محاربه نك تفصیلاتی حقیقه هنوز معلومات گه مشدر .

(ملی) §

۶ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ اولمشدر :
بوکون چناق قلمه بوغازنده سکونت نامه وارد .

آغیر صورته خسارنده اولدیغی بیلدیریلن « ایره زبستیل » و
« افریقا » سیسننده کی انکلز زرهلیری کیجه لین بوغاز مدخل
جوارنده بطاریه لر یزک آتشلریله باطیرلدی .

دشمنک آغیر صورته خساره اوغرایان دیگر بر سفینه حریری سنک
بوزجه آطه یه طوغری سور وکندیکی طیاره جیلریمز طرفدن کورولمشدر .
دونکی بومباردمانک شدنه رغماً استحکاماتزده کی خسارات
مادیه حد اولسون شایان حیرت بر درجه ده آذر .

بوتون بطاریه لر مزه هردائم آتسه حاضر بر حالده بولنیور .
انسانجه اولان ضایعاتز ایسه ظن اولتاز درجه ده جزئیدر .

دونکی تعرض دشمنه ، باطیریلان طور بیدوسندن و ویریلان
خسارات سازه دن بشقه جمماً فرق بش بیک طون مقدارنده صوک
سیستم اوج زرهلییه ، بیوک کوچک یوز ولوب و (۲۵۰۰) جانه
مال اولمشدر .
(ملی) §

۷ مارت سنه ۳۳۱ تاریخچه قرارگاه عمومیدن تبلیغ اولمشدر .

۱ - چناق قلمه محارباتندن آکلاشلدیغنه نظراً باطمازدن اول
فرانسز (یوه) زرهلیسنه طویلرمزدن بیوک جایی ایکی مرمری
اصابت ایتدیکی یان طرفدن اجرا ایدیلن ترصداتله قطعاً تعیین
و تحقیق ایشدر .

انکلز [کون الیزایت] زرهلیسنه اوبوسلر یزدن بشی
[اقل کسیدل] زرهلیسنه درت مرمری اصابت واقع اولمشدر .

طرفزدن بالکنز بر اوزون منزلی طوب خساره اوغرامشدر .
افراد ضایعاتی پک آرز ، تقریباً ۲۰ شهیددن عبارتدر .

۲ - بوکون دشمن دونخامی چناق قلمه یه قارشی هیچ بر
تشبیه بولنلامشدر .
(ملی)

حکمت اخلاق

فضائل و رزائل و بونلرک اناری

انسان بر کمال مفروضدر بو کالک نفس انسانی
انسانی ا کمال ایدر انسان نقصان ایله هدفی تعرض اولمش
تزیه نفس ایتمک صرفی مشاعی ایتمک درکه فضائل ایله
ورزائلدن بری قالمق مقصد مهمی بیشر اولسون .

فضائل و رزائل نه دن عبارتدر: فضائل نفسک سجه
وعفت و حیا کی . سخا بر سجه درکه اقتضا ابتدایی زما
وجوده کلیر بونلرکده برحد معروفی واردرکه ازار اولور
عداوتور . عفت بر فضیلت انسانی در انسان مشتهای
بری قیلار انسان مرغوب اولان شئی اوزرینه طبیعتی
فضائل نفسده مستقر اولور ایسه جمیع اعمال و مقصدی
ارسانده خیره منصرف اولور انی رزائلدن منع ایدر بوسوره
تهذیب انسانده فضائل صحیحه نك رسوخ نامی درکه است
اندن عبارتدر .

مجموع فضائل جمیع اعمالده عداوتدر . انسان حق مجاوز
افراد انسانی دن هر شخصک تجلیات ربانی دن بر مظهری وار
نوعی ایچون قوای مادیه منی استعمال ایله فیض اتنی قیام
انسانی حیوانات سازده دن تمیز ایدن ناطیقی اولدینی کی انسان
ایدن اعضای بدنن دخی هر بریسی نسمای الهیه نك بر
شهودیسیدر . الهی ایله بر، کوزیله کوروب تمیز اشکال ایدر .
بیلیرکه فضائل عالم انسانیده عالم کیرده کی جذبیه عامه کی
جذبیه عامه جاذبیده توازن ایله کواکب و سیاراتک انتظامی
ایدرک هر کورکی مرکزنده تثبیت ایدر بور ایسه فضائل
اجتماع انسانیده وجود شخصیک اجل محدودیت قدر بقای
اثبات ایله قائم و دائم اولمی در .

انلرک حارس و حافظی وحس معاشرتلرینک مؤسی یئر
حسن معاشرتی تأمین ایدن فضائل اخلاقدر هیئت اجتماعیه لری اولور
لوازمه مدنیقی تأسیس ایدر لر . بو فضائل هانکی ملتده دهها زیاده
بولش و هر فردی فضیلت صحیحه ایله مالوف بولنش ایسه او
هروجهه ممتاز و مکرم اولور بنیان متین اتحاد بینلرندکی
ادامه ایدر فضائل مکتسبه لریله ده اقوام سازمه استعمال ایلر
عمومیه لری امرنده هنک اتحادی ازاله و تقیر ایدر جک برشی کور
بویله فضائل ایله تمایز ایدن قوم مبدأ سپرده مفارقت ایدر
محیطه سنده تلاق ایدن متدابرین کی در استجاب منافعده بر
منجذب اولور .

و الخصال صاحب خلق عدلمز افندمز حضر تتری فضائل اخلاق
نبوی و رحیمی انبیاک اشقی و تبلیغ احکام و امر بالمعروفه و نهي
العجم و اقدسی و علم باللهیده بتون انبیا و رسلک اعلم و احکم اولمق
ضرب الایسیه باطنیه کائناتک مرجع یکنه منی اولدینی کی خفتاده عقلنک
نورنک بوضوئک اول ما خلق الله اولدینی بویله جبه بالذقیق و التحقیق
ارباب حقیقت عندنده شک و شبهه میدان قلمه یجق صورنده برقصیه
ریاضیه حکمییه تظاهر ایتمکده در .

بوئی تقلیدسزجه و بلا مزاحمه اکلایه بیلیمک ایچون اخلاق
بینمیری ایله تخلیق ایتمک شرطدر . بو تخلیق بالاخلاق قضیه سی ایسه
بالکمز نظری اولمه من نظریاتک فائده سی یوقدر بلکه فسادی صایله .
میله جق قدر جو قدر نظریاتی عمایاتله برلشدیرمک اقتضا ایدر چونکه
نظریاتدن مقصد عملیاتدر عمل اولنمزسه نظرک نه فائده سی وار مثلا
هر کوریلان شی انسانک مالی اولسه یدی دنیا ده هیچ بر دینتی
قانامق لازم کلوردی بن بیولک و منتظم خانه لره عالی و محتشم کاتبانه لره
بایلیورم فقط انلردن نه فائده ایشاملری یسه کندی قلبه احزانته
چکیلوب یا تیورم نظریات بلکه جهل صوری بی ازاله ایدر بیلور لکن
انسانی اخلاق حیوانیه دن قورنارمز نصلکه حضرات صوفیه عندنده
بیله الک چنین مسئله لردن بری و بلکه بر نحیسی و صوکنجیسی اولان
وحدت وجود مسئله سندن فرنگ حکما و مستشرقلری بیله بحث
ایدیلور لر چونکه انلر عبارات تصوفیه نك ظاهر الفاظندن بر معنا
آلیور لر اون کندی فن قاصر لرینه تطبیقه چالیشیور لر اوتیه طرفده
عملیاتدن دور فیوضات باطنیه دن مهجور بریسی ارباب طرقت توجه و
رابطه سندن بحث یوروتیور براز لغت و قواعد قوتیه ظواهر عباراتدن
کندی فکر نه کوره بر معنا جیقار بیور نهایت تجلیات الهیه شئونات
سیاحتیه بی اسپریم شکانه صوفیور هیات... اسپریمک تأثیریه جذبات
الهیه نك تأثیری یئنده کی فرق کفر ایله ایمان یئنده کی فرق قدر نسبت
قبول ایتیز درجه ده بیو کدر . نور و نار ملک و شیطان مایمون ایله انسان
دوما صافی ایله بول نجس و لحم خنزیر قیور جق آنی ازارهار سمومه ایله
نیانات شافیه آتون ایله باقر کومش ایله قلالی جام ایله بر لانتیه بالقی ایله
ییلان ودها بونک کی بر برینه طیان طبانیه ضد اولان اشیا نك بعض صفتلرجه
بر برینه متضاد اولدقلری کوریلور فقط بونلردن بر طاقنک محض
خیر و نیکلر لرینک عین شر اولدینی اربابی عندنده معلومدر . بونلر
عموماً عملیاتله اکلایه جق شلردر . بو یوللری آکلامق و مکرم
اخلاق و احسن آداب ایله متزین اولمق انجق اثر پیغمبری یه تمامی
تساعده در . حضرت پیغمبر افندمز : بخت لائیم مکرمه الاخلاق و
ادبی ربی قاحسن نأیری بیور بیور فاعتبروا . . .

مصطفی فوزی

نوم

تعرضدن وقایه ایدن اتحاددر فساد دکلمونه ایچون هر فرجه
 توقی ایله فضائل ایله تزین ذاته صرفه اقدام ایتمسور
 فطرت اوزرینه تولد ایدر هر شکل ولونی قبوله مستمند
 ابا و اجدادی صفات فاضله بی جامع بولمیش ایسه فقط
 سوء استعمال ایله اوده قلمیه برق قوای بدنیه سی اعمال
 ایله الیه فضائل ایدرک تخلیه موفق اولور برانسان و
 ایدر و عقاید اسلامیته موجدات سعادت ایله اعتقاد
 نفسک تحکیمات احتراس آورانه سندن قور تیلوب
 بولور .

آیات قرانیه مودوع اولان غمیر فضائل و کرامت
 نظر اولسه انسان بشقه بر قانونه تمسک ایتمز علمای
 بو جهتی تمیزه مقتدر اولدقلرندن وظائف مفروضه نك
 ایدر « ولکن منکم امه » آیت جلیله سنك احتوا ایتمز
 وظیفه نك اهمیت عظیمه سی تعیین ایدر صاحب شریعت
 حضرت تریثک و خلفای راشدین حضرتانك احکام شرعی
 توسلاً ساحه وجوده کتیر دکلمی موفقیات صحیف تواریح
 مذکور اولمیشله بو جهتلرک تنزیرو تلیقی بنه علمای اسلاب
 اصلیه مهمه سندن در .

علمای راسخین حضراتی بیلور لکه ازمان اخیرده
 اصابت ایدن احوال الم اشتغال شبهه نيز بر امتحان الهی در
 موجباتی پیش نظره الهرق احکام الهیه نك تعیین ایشدیکی
 والقی بیان ایله کلمه واحده بی جمه و توجهات عمومی اسلامیه
 صرف مساعی ایله شهراه حقایقه ایصال ایتمک و حکومت
 مشاهده سیله مباهی اولدیغمز مساعی عالیه حکیمانه سنك فصل
 سیاست تعقیبی ایله نجات و سعادت نيزی تأمین ایتمکده اولدیغی
 و تفرقه دن هجانبته بو تدابیر مهمه قارشی امین و مطمئن
 ایجاب ایدر . « وکان حقاً علینا نصر المؤمنین »

برملت مزایای عالیله ایله تصافی ایدر ایسه رفعت مکانه مظهریت
 ایله برابر بوتون تشبثاتنه خط کامنی استیفا ایدر هیئت اجتماعی سی
 تشکیل ایدن هر فردی استعدادنك مساعد اولدیگی درجه ده تلقی
 معالیله میل ایله آثار نافعه وجوده کتیر علت غایبه اقداماتنك ثمرات
 لطفه سیله ابنای نوعی مستفید قیلار بر فرد بیوک بر آتیک جویسی
 کی در بوتانك هیئت مرکب سندن برسی ساقط اولسه اکاتباً دیگر
 لری ده سقوط ایدر الت معطل قایلر .

انسان اشو صفات فاضله نك حقایقه عطف نظر ایسه نفسی
 میل معالیدن کیرو اله مز عقل و عرفان قیود او هامدن آزاده اولان
 حریت فکریه عفت و سخا و قناعت و قار و تواضع عظم همت نجوت
 وساحت و مروت و حمیت حب عدالت امانت و حسدن انسانك سلامتی
 ایله برابر عفو و رفق شفقت کی مزایای عالیله هانکی ملته موجود اولور
 ایسه انك افرادی ارانده اتحاد و اتفاق تامدن بشقه برشی کورنمز
 ایکی عاقل صاحب فضیلت ارانده شقاق و نفاق اولورسی بویله فضائل
 بر کزیده ایله ممتاز اولان ملت هانکی ارضه بولسه اوراسی اجیا
 و انبیا ایدر وحدت سیاسیله بیکوجود اولوب بشریتک قابلیت
 اصلیه سنك تأمین ایندیکی ترقیات و تکاملات صحیحیه نائل اولور
 فضیلت حیات امدد اجسامک علل و امراضدن محفوظ اولسی روحک
 انبساطه مقارنتی ایله دوام ایدر اسلامیت بو فضائل و مزایای عالیله
 تلقین ایدن احکام قدسیه بی جامعدر نیی مجتبا اقدمز « اتما بعت الاتم
 مکرم الاخلاق » بیور مشدر بیکرله احادیث شریفه صحیحه نك احتوا
 ایندیکی حقایق مناهج رشد و سعادت کوستر مکده در .

رزائله کنجه کیفیات خبیثه در نفوس بشریه عارض اولور قلت
 حیا کلامه حشمت و ادبک فقدانی و اغراضه تبعیت سفه و تهور
 و جبن و حسد و غدر و خیانت و نفاق و عجب کی رزائله ل انسانیتی
 نقیصه دار ایدر الغای عداوت ایله ابنای نوعی ارانده فته و فسادی
 داعی اولور .

رزائل اخلاق بر ملته تمرکز ایدر ایسه بو انتشاری ایله هیئت
 اجتماعی نك هر عضوی ده متأثر اوله رق عارض اوله جق ضعف و ناتوانی
 بر قوه اجنبیه خارجی نك تسلطه هدف اولور بو اونز ایسه بیله اعمال
 حیاتی نك تصرفاتنه بر اضطراب و ضجرت حس اوتور . بیلر نده
 اختلاف تحدیثیه رابطه ده قائلر اقویاس ضعیفیه تغلبه قیام ایدر استماع
 نصیحت ایله طریق هدایته ایصالی کوچ اولور انله حکمت سیاست تلقین
 اوله مز بیوده تفاخر اناری سرمست ایدر مصالح عایدده بیله مجاری
 حقیقه توسل ایده مز وعظ و نصیحت کار ایتمز قواعد ربطدن خروج
 ایله شقاق جاری اولور هانکی مهذب و مری اولور ایسه اولسون
 فیض تأثیرنی کوستر دمز .

انسان شو حقایقه عطف نظر امان ایدر ایسه الیه اکتساب
 فنسائله بذل مجهود ایدر رزائلدن اجتناب ایدر جمعیات بشریه

بدایع صوفیه

منظومه

هیچه صاعشک دنی دنیایی دستن چکمشک
 رتبه جا هندن خلاصه هر شیندن کچمشک
 کوهسار غیری کن دینه ماوا ایتمشک

بویونه طوق المشک عشقک زنجیر
 سویله ارسلام مدد قیل مولیرد نمیشک
 دیده کریان سینه عریان بر عجایب خالده سک
 حق مشکل بر معما بشقه درلو قالدده سک
 ماحصل هیچ آکلانلماز اویله بر آمالده سک

بویونه طوق ایٹشک عشقنک زنجیری
 سویله ارسلانم مدد قیل مولولردنیمسک
 قالمش میلک جهانہ نقرتک بیلیم نهدن
 هانکی حالتدر سی بو رتبه تبرید ایتدیرن
 اشتکا ایزمیسک بو حاله باعث کیمسه دن
 بویونه طوق ایٹشک عشقنک زنجیری

سویله ارسلانم مدد قیل مولولردنیمسک
 غل وغشیدن قذک اولمش بر محلا آینه
 قالمش بودونبودندن بو جرخلک امنیه
 محض نور اولمشک اما بیلمدم بیلیم نیه

بویونه طوق ایٹشک عشقنک زنجیری
 سویله ارسلانم مدد قیل مولولردنیمسک
 ایتمیروسک هیچ تکایو بویله استغنا نهدن
 یوقی یوقسه هیچ امیدک فرد واحد کیمسه دن

کیم بو حاله باعث اولدی سویله اسبابی نهدن
 بویونه طوق ایٹشک عشقنک زنجیری
 سویله ارسلانم مدد قیل مولولردنیمسک
 خادم طریقت جلیله مولویه

عبدالحلیم جلی

منظومه

طی مکانله حربه کیدنلر کولکوسی
 غیب عسکریله جنکه کیدنلر کولکلو
 حضرتی رفیق و رهبر ایدنلر کولکوسی
 ارلر قومانداسنده ارلر کولکوسی
 تا که کورندی موکب حیش ظفر شعار

کیملر دیدم بو شیر فکن جند ذی وقار
 هانف دیدی بو زمره مسعود و بخیار
 ارلر قومانداسنده ارلر کولکوسی
 شمس علم اولنجه ضیا بخش التماع

توفیق حقه ال اجهرق ایتدیلر سماع
 بر مرد نعره زن دیدی بو کتله شجاع
 ارلر قومانداسنده ارلر کولکوسی
 تنوره سیله جررخه زن پیش کازرار

فخریله وایه دار ماهات بیشار
 باقی شو شانی جانی کلن حیش نامدار
 ارلر قومانداسنده ارلر کولکوسی
 اولسون الهی خیر قدومیه جلوه کر

عثمانی اردوگاهته وعد ایتدیکنک ظفر
 اولدی جنود غیک ایله ره و سفر
 ارلر قومانداسنده ارلر کولکوسی

ارلر ایچنده حضرت خنکار ایچنده در
 ارلر ایچنده عمده اخسار ایچنده در
 البته سیف صارم قهار ایچنده در
 ارلر قومانداسنده ارلر کولکوسی

سلانیک والی

محمد ناظم

شهید

شهید — مزاحم وصلت دیداره کوکس کرنددر .
 شهید — مطلوبه وارن یوللرک ال صعب المرورندن کچکدر
 شهید — ایثار جان . فقط درج احسان جانان ایلیاندر .
 شهید — طیلسانه دکل طی لسان، صبح وجدان ایله متزلزل وجهه
 وارانددر .

شهید — هر دائم نجلی ایدن حقیقت مطلقه اوکنده دروقی
 آمالی هبا ایلیاندر .
 شهید — موجودیت نفسی و مادیمی اوزرینه بر سرر ساهلر
 محویت قورانددر .

شهید — مجموعه حیاتک دست محبوب ایله یازمش صیفه صبا
 آوری ذهنیه دکل قابیله اوقویاندر .
 شهید — منظومه ایمانک مجسم بر بندلعلکونی، بر مثال خونیندر
 شهید — آتی یمز لکن قانی طاهر بر وجود مطیبتدر .

شهید — مرات مشهود حقه دم عزیمیه یوروپو باقانددر .
 قده سلطانیهل
 علی طیار

فتوحات اسلامیه

فتح مصر

مصر قطعه سی ظهور دین اسلامده قیصر روم هر اقلیوسک زین
 حکمنده و مقوفس دیکله معروف جریح بن میناهی نامنده بر والینک
 یذاذاره سننده ایدی . دهاته اسبابدن عمر و بن العاص رضی الله عنه
 متدما مصره کلوب کوردیکندن امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله
 عنیه تشویق ایتسنه بناء قدس شریفک عقیب فتحنده درت بیک
 مجاهد ترفیقیه فتحه مأمور ایدلدی .

او صرده مصرک قبطی ذنیلان برلی اهلایسی ایله مصر و شام
 یعقوبیلری آراسنده مسائل مذهبی دن طولایی عظیم اختلاف اولمشدن
 و روم حکومتک مظالمندن طولایی قبطی و یهودیلر حکومت مزبورده دن
 بیزار اولدقلرندن مسلمانلرک سوریه دهکی فتوحاننده نمایان اولان
 اجرا آت عادلانه لرینه و خصوصیه سربستی ادبانه رعایتلرینه غبطه
 ایدر و کندولرینک بو بولده نعمت حریت مظهریتلرینی تمی ایلر
 ایدیلر . بناء علی ذلک عمرو بن العاصک بولده تصادف ایتدیکی قبائل

وعشاراً ممنوناً التحاق و معاونت ایندکرندن مشار الیه پورتو سعیدک جوارینده کائن فرما و متعاقباً بایس بلده لرینی فتح ایندکدن صکره ایوم حکومت مصریه تک مرکز اداره سی اولان قاهره تک قرینه واقع قعدالشمع قلعه سی محاصره ایندکده او جواریده بولنان منقیس بلده قدیمه سندن محصوریه معاونت و مقوفس بالذات مقاومت ایندیکندن استمدادی اوزرینه جناب امیرالمؤمنین کبار اصحابدن زیرین العوام ، مقداد بن الاسود ، عباده بن الصامت ، مسلمة بن مخلد رضی الله عنهم ایله دوت بیک کشیدن عبارت قوه امدادیه ارسال ایلدیکندن مقوفس اسکندریه صاوشوب کتیدی . حضرت زبیر بر قاج ذات جلادت سبات ایله قلعه تک سوریه جیتوب [الله اکبر] صداری صباخ مؤمنینی تهریز ایلدکده عمومی هجوم ایله یکرمنجی سال هجری عمر تک غره سنه تصادف ایدن جمعه کونی ضبط و تسخیره موفق اولدیلر .

عمر و بن العاص کیدوب اسکندریه بی محاصره ایلدی . شهر مذکور بایسی اولان ببولک اسکندرک زماندنبرو خطه مصریه تک مرکز اداره سی اولدیندن روم اهالی چوقجه بولدی بی کبی منقیس بلده سنده و جواردن قاجوب کلانلر دخی انضمام ایتسه شدتیه مدافعه ایتدیلر ایسه ده او صرعه قسطنطنیه ده امداد کوندریله مدیکندن اهالی مرقومه مایوس اوله رق بجرأ فرار ایتکه باشلیدیلر . مقوفس شمیر اسلامه طوعاً و یا کرهء باش ایتکدن باشقه چاره اولدینگی اکلانجه عباده بن الصامت ایله ملاقات ایدرک روم عسکرینک کثرتندن و مسلمانلرک ضرورت و ضعف حاللرندن بختله کندولرینه غلبه ممکن اوله میه جنفی سویمسی اوزرینه مشارالیه جواباً بو سوزلر ایله کندیکی وارقداشلارینی اغفال ایته . روملرک قوت و کترتی وانلره قارشو کله میه حکمزی سولیک بزی قورقوده مز . عزیمزدن چوره مز . اکر شودیدیکک طوغری ایسه یعنی انلر اوله قوتلی و جوق ایسلر بوحال بزی محاربه ده زیاده ترغیب و اشتیاقیزی تزید ایدر چونکه انلر ایله محاربه ده بر فردمز قالمینجه قدر همز شهید اولور ایسه ک جناب حقتک حضورینه دها زیاده معذور بر حاله جیقارز . انک نعمت رضوانه دها زیاده مستحق اولورز . بو ایسه آرزو ایندیکمز متهای سعادتدر . بزم ایچون بوندن دها قیمتدار برشی اوله ماز . دیدکدن مکره مسلمان اولکمز . اکر مسلمان اولماز ایسه کز آرازمده حاصل اوله جق اتفاق اینه تقرر ایده جک مقدار جزیه اعطا ایندیکمز حاله جان ، مال و عرضکزه تجاوزانده بولنه جقلر ایله حرب ایتکی تعهد ایدرز . سز حمایه من آلتده بولندجه و اوزرمزه اوله بر عهد صاحبی اولدجه بز وظیفه مزنی ایفاده تردد ایتمز بیوردینندن مقوفس برکتی سنه لرده بش میلیون دینار خراج و برمی تعهد ایدرک کیفیتنی قیصر رومه بیلدیردی . انجق قیصر شدتله رد و کندوسی توبیخ ایتسه و متعاقباً قیصرک خلیفه روم دولتک حالی متمیز اولسنه بناه متوفس روم و قبطیلردن متساویاً خراج التقی و قیصر حدید موافقت

ایده جک اولور ایسه قبول ایلدیوب کندوسیه عقد ایلدی رعایت اولنق شرطیه استجعی ایلدیکندن ۳۱ سنه اسکندریه و ایلکنده ابقا ایلدی فقط عمر و بن العاص اولوب شمیدیکی قاهره شهرینک جوارینده بنا و تاسیس ایلدی شهرنده اقامت ایندی و مقوفس بر مدت صکره وفات ایشته خطه مصریه بو تاریخدن اعتباراً ۱۳۰۰ سنه اسلامیه تک ایلدی اداره سنده بولنیور اکرچه سوریه ده اهل صلیب خطه مز بوریه دخی تجاوز ایتش ایسه ده حاکم ایوبی مرقوملری تنکیل و مالکی ضبط ایدرک حکومت تاسیس ایلدیکی کبی بابا غره غوارک تشویقه قرآنسه قرآن سن لوتی یدنجی اهل صلیب اردوسی اولنق اوزره تک مکمل بر اردو ایله دباطه کلوب ضبط ایندکدن طوغری ایلروله دیکی حلاله قارشولرینه کلان عساکر ۶۴۸ سنه هجریه سی محرمنده اجرا قلنان محاربه ده اهل صلیب بیک کتشی مقتول و سکسان بیک نفر ایله مشارالیه و امراسی اسیر اوللریله دوت بوز بیک دینار قدیمه نجات ایلدی و خطه مصریه اهل صلیبدن تماماً تخلیه ایلدی . ۱۲۱۳ ناپولیون بوناپارت مکمل بر اردو ایله مصره کلدیکی حلاله تلف اولوب کندوسی و عسکرینک پک آزی قرآنسه عرب بیلدی . انکلیزلر ۱۲۲۲ سنه سنده اسکندریه وارشدی سنده ایسه ده تقرر ایده میوب عودت ایلدیلر . عربی پاشا وقعه سی اولان قیام عسکری وسیله سیله انکلیزلر ۱۲۹۹ سنه سندنبرو بر قاج بیک عسکر بولندیروب کافه معاملاته مداخله ایتلر حاضری انتاج ایندی ایسه ده مقهور و منهزم اوله جقلری غلبه مأمول و منتظر در .

احمد زین

هینده نبورغ

(دلی بئرو) او سزک مرد سیاست دانش
ترکلرک محوینی شدتله وصیت ایتش
سنده احفادیکه برشی یازم جقه سک شاید
(آلمان) نامنی سرنامه دفتر قید ایت
دلپور سینه کزی طبق مثال بورغی
سزده تقدیر ایدیکز حله هینده نبورغی

هینده نبورغ عندالحساب ۱۳۳۲ ارکان حرب میر آلابلغندر